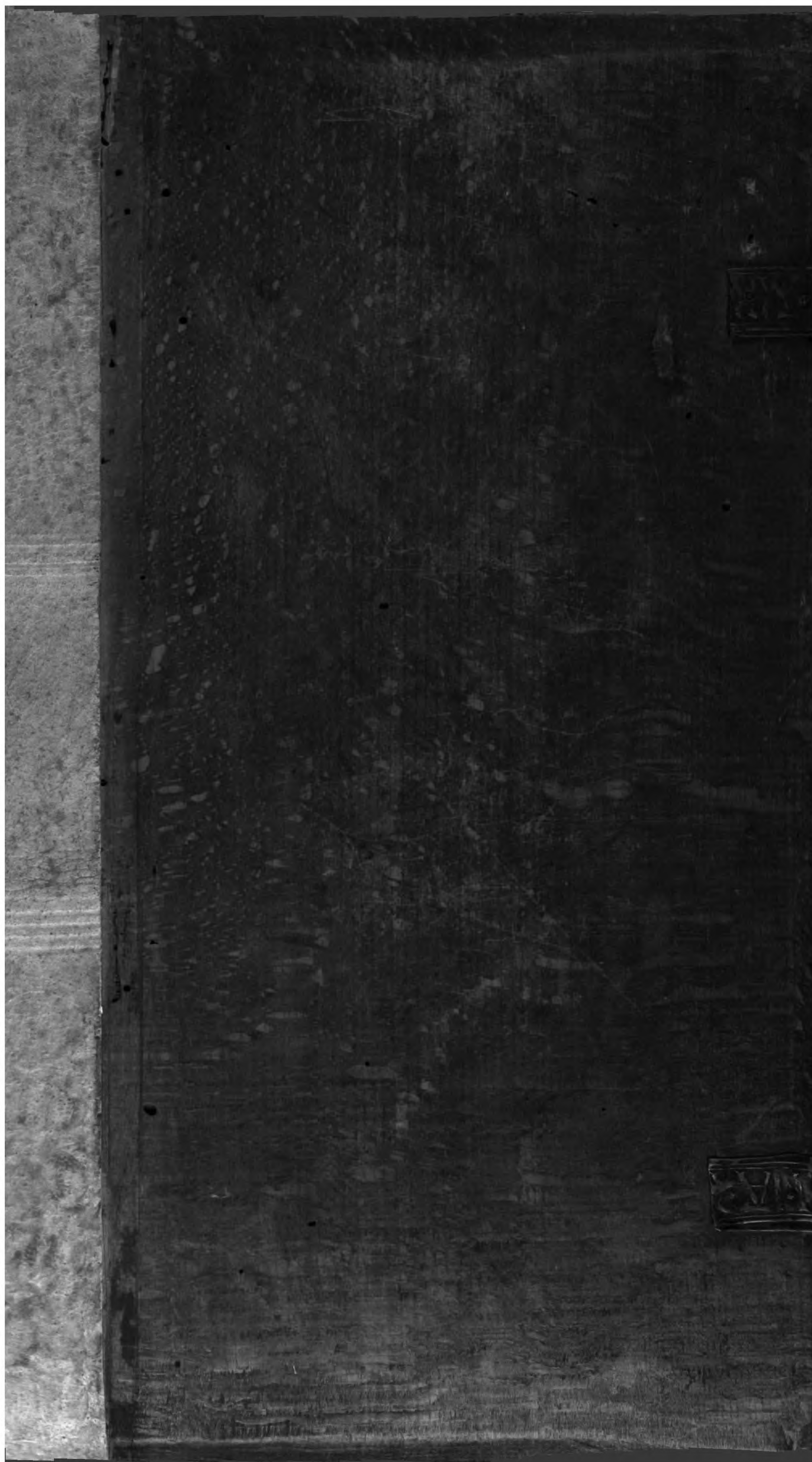

Monrij S. Zenonis.

Practica Musicae utriusqz cantus excellentis franchini gaffori Laudensis, quatuor libris modulatissima.

Monrij S. Zenonis.

Practica Musicae utriusq3 cantus excellentis franchini gaffori Laudensis, quatuor libris modulatissima.

Deſcriptio Muſicæ actionis Franchini Gafori Laudenſis.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

Finis

ILLVstrissimo & Excellentissimo Principi dño. D. Lodouico Mariæ Sfortiæ Anglo Duci Mediolanensium inuictissimo. Franchinus Gaforus Musicæ professor Salutem.

Vantæ musicæ artis ꝓfessio Illustrissime princeps apud Priscos non auctoritatis modo sed etiam uenerationis extiterit facile edocemur: & summorum Philosophorũ exemplo qui se admodũ senes ad hãc disciplinam uelut in eã summam studiorum suorum manum imposituri contulerunt:& seuerissimarum rerum publicarum instituto: quæ eum summa diligentia quicquid moribus publice officeret circũcidi curassent:hanc tamẽ artem non modo non eiecerint:sed etiam uelut morum parentem Altricemq̃ sũmo studio excoluerunt:& ut claudam semel omnium gentium omniumq̃ nationum consentienti stabiliq̃ confirmatur iudicio apud quas nihil unquam fuit cura maiore celebratum. Quæ enim alia disciplina tanto mortalium assensu tãtaq̃ omnis uel ætatis uel sexus conspiratione recepta est:ut nullius conditionis ullus sit adhuc reptus:qui molestias suas uel rudi saltem modulatione cõsolari nõ studeat? Nihil enim æque animos ad diuersissimos affectus breui momento traducere: non optimorum modo testimonio:sed oculata (ut aiũt) fide cõuincit:adeo ut eius professores antiquitas nõ Musicos modo:sed & uates & sapientes appellare non dubitarit. Huc accedit Poetarum auctoritas:qui Linum Orpheũq̃ diis genitos:quoniam quorundam hominum duram agrestemq̃ uitam ad mitiorem cultum reduxerint:siluas saxaq̃ duxisse finxerunt. Sed ne forte poetarum dictis parua adhibeatur fides uelut in maius oĩa familiari sibi figura extollentium:repti sunt ẽt sapientiæ ꝓfessores:qui asserere nõ dubitarint nõ sensibilia modo sed ẽt quæ citra sẽsum utcũq̃ uiuunt modulatiouibus musicis permulceri. Atq̃ hac quidam causa eminẽtissimũ auctorem Virgilium non hyperbole poetica in bucolicis dixisse ad Sylen. cantum & duras motasse cacumina quercus arbritrati sunt. Et. n. si Platoni credimus qui Mundi animã musica modulatione constare dixit. non uideo ꝑfecto cur dubitari possit cætera quoq̃ qualicũque anima degentia quam eis cœlitus datam liquet:non affici lætariq̃ nature suæ congruẽtia quum similitudinẽ sibi amicã esse iam palã cõstet. His ego rõnibus Illustrissime Princeps tũ etiam natura ad id impelente:cui non facile obsistimus motus cũ animum iã ab ineunte ætate ad hanc usq̃ disciplinã appulissem: quæ præsertim & moribus cõferet:ut peritissimis placet & a professione mea non abhorreret recepta iamdiu opinione Religiosorum hoc potissimum munus esse ne mihi soli studia prodessent mea:librum etiam edidi antiquissimorum rationem secutus de huius artis speculatione quam Græci Theoricam uocant quo & ratio studiorum meorum constaret:& laborum fructus latius spargeretur. Quod opus inclite Princeps nomini tuo dicaui: cunctanter id quidem ac timide:ne tibi grauissimis curis maximarumq̃ rerum ponderibus occupato in tempestiuis nugis obstreperem. Cæterum posteaquam perspexi quanto fauore quantaq̃ benignitate opusculum

tate opusculum nostrum: alioquin rude atq; inicultum sis prosequtus: additum michi ea liberalitate etiam currenti calcar:studiumq; meum non mediocriter accensum est: ut alteram quoq; huius disciplinæ partem securus iam stomaci tui aggredere. Musica enim non ut cæteræ Matheseos disiplinæ speculationi tantũ uacat:sed exit in actũ : moralitatiq; ut prædictumest cõiungit᷑. Neq; enim satis officio meo fecisse uidebar si in inquisitione tantum subsisterem ad paucorũ id utilitatem spectare ratus: nisi profectui etiam publico nostra indrustria desudaret Hæc nãq; musicæ pars non solũ sui cognitiõe prodest:sed lõgius promotis radicibus reliqua etiam studia coadiuuat quod grauissimoꝝ uiroꝝ testimonio cõprobatũ est:qui se nichil aliud ex Musice q̃ literas didicisse professi sunt. Hanc enim artem Fabius Quintilianus antiquissimam omnium in litteris studioꝝ autore Timagine confirmat. Cæterum cum de Musica loquor:non hanc Theatralẽ atq; effœminatã intelligo quæ mores publicos corrũpit potius q̃ informet sed illam modestam atq; uirilẽ antiquis heroibus celebratam:quæ Mẽsis Regũ Conuiuialibusq; ædulis admota:recubantiũ concertatione circũlata inter eos cytara clarissimorum uirorum egregia facinora decantabat:quod maximũ profecto ad uirtutis studia incitamentũ fuit:uerum hæc etiã altius euecta:cælo quoq; inseritur:ac solis labores:errantemq; Lunam:ac Titania astra celeberrimorũ uatum testimonio enarrat:& quasi non contenta implesse meritis spatia terrarũ cœlos penetrat:diuinarumq; rerum mysteriis iniũgitur Hoc igitur opus princeps oculatissime tuo ductu tuisq; auspiciis proxima fœtura apud me natũ: ut Plinii secundi uerbis utar:atq; impressum tuo nomini.qua debeo ueneratione dicaui. Ad quem enim labores meos referam cõmodius:q̃ ad quem non cuncta modo Italia:sed remotissimæ quoq; gentes:ius arbitriumq; non consiliorum solum sed etiam gestorum suorũ uelut ad honorarium arbitrum referre solẽt᷑ Nec ueritus sum nec tibi hoc munusculum nostrum maximas res obeunti molestum accederet:cum sciam te ita maximis moderari solitum:ut minima quoq; non spernas:fœlicitateq; ingenii ita cuncta digerere ut inoffenso tenore peragantur. Quãquam tibi non inter minima habeantur:quæ ad profectum studiorum spectent. Testimonio sunt præclara gymnasia disciplinarum quidem omniũ:sed præcipue græcæ latinæq; facundiæ:quæ tibi maxima cura per Imperii tui urbes instituta sunt. Quis enim alius fortis fortunæq; tuæ adoriola suorum ingenia maiori iussu ad uirtutem incitat tuetur fouet᷑ Cæterũ quãtũ ad me spectat nõ postulo:ut scripta mea ad cõparationẽ magnorũ auctorũ sũmantur:nec ut auctoratis scriptoribus annumerer : quorũ doctrinæ si qd in nostris boni fuerit libẽtissime acceptũ refero satis mihi superit: si tãtũ adnitar:hactenusq; idustriã nostrã cõmẽdari uolo ut studiosorũ ꝓfectui cõcinã cõpẽdiosaq; breuitate cõsuluisse dicar:ut q̃ forẽt sparsim p auctorũ uolumĩa reqrenda in uno ope:cõuenięti rerũ ordĩe cõgesta reperiãtur. Elaborauimus nãq; ut res oẽs suis pricipiis exorsæ per seriẽ ad calcem perducerentur:ne qua lector in difficili alioquin arte cõfusiõe circũagat᷑ scripto-

Fabius Quintilianus.

risq; magis ineptia quam rerum obscuritate laboret. Hoc nobis tm̄ assumimus: hinc industriæ nostræ cōmendationē petendam censemus. Summe igitᶜ humanissime Princeps munusculum nostrum qua in cæteris soles clementia patereq; nominis tui saltem prefatione subniti sic recipi merebitur: cōmendationē merito suo sibi præstare non potest: dicatura cōsequetᶜ. cū alioquin nos ut omnia uel fortunæ nostræ uel ingenii bona tibi accepta referrimus sic quicquid studio industriaq; effecerimus nomini tuo tēpus in oē dicatū cōsecratūq; esse uolumus.

Carmen Lucini Conagi

Et iuuat: & uellem meritas tibi reddere laudes:
Sed quis pro meritis te Ludouice feret?
Aurea das nobis: & fœlicissima princeps
Sæcula: nulla ducum gloria tanta fuit.
Atq; alia ut taceam rerum monumenta tuarum.
Quæ superant hominum colloquia atq; fidem.
Quando artes ullo tantum uiguere sub æuo.
Aut sic ingeniis Pallas amica fuit?
Cernimus Isæos: Euclidas: Pythagorasq;
Phœbigenas: & qui sydera cælsa petant.
Nec tibi Chrysippi desunt: doctiq; Solones:
Et tua Parthasias dant tibi sæcla manus
Prodiit & stigia per te de sede reuulsa
Musica: nec notos attulit ipsa modos.
Ecce suas Franchinus opes: sua munera profert
Pieria: quo non clarior arte uiget.
Has pete tu lector: nil non laudabile cernes.
Hinc exerceri discis: & inde loqui.
Quicquid agas isto cantans cognoscere libro,
Et poteris recto promere quæq; sono.
At tu si modo sit grati tibi muneris auctor:
Ad dominum pro se fer pia uota deum.

¶ FRANCHINI GAFORI LAVDENSIS, MVSICAE ACTIONIS LIBER PRIMVS.

De introductorio ad Musicam exercitationem necessario. Caput Primum.

T si harmoniã sciẽtiã plærique cessante usu(quod theorici est) longe auctius q̃ qui ipsa sunt exercitatione prosequuti: hos tamen ad tm̃ harmoniæ usum nulla credit͛ scientia peruenire nõ potuisse: Quid enim præstantissimos ueteres illos primo theoricæ conscriptos commemorem? quum Orpheum: Amphionem: Linum thebeum: Arionem & Timotheũ ac reliquos ipsa posteritas celebrarit: quorum concentu(usu inquam) alter feras: saxa alter & syluas: Aquatiles beluas alter: agrestesque animos & rudes demulxere: hos & disciplinæ ipsius institutis & ipsa actione constat celeberrimos extitisse. Nec temere Pythagoricos ipsos & Platonicos atque Parhypateticos in medium adduxero: quorum iussu disciplinandis adolescentibus & naturalis & artificiosæ uocis usus plurimum commendatur quod ea quidem ratione assertum est: quũ Aristoxenus musicus atque Philosophus teste Marco Tullio primo tusculanarum questionum: ipsius corporis intensionem quandam uelut in cantu & fidibus: quæ harmonia dicitur: sic ex totius corporis natura & figura uarios modos fieri tanq̃ in cantu sonos affirmauerit. Sunt & qui uanas posuere potentias nisi redigantur ad actus: qua re exercitationẽ melodicæ uocis sentiunt harmonicæ considerationi plurimũ contulisse: nõ ꝙ uariam ei multitudinẽ sed ipsam adhibeat perfectionem. Est igitur musicæ actio motus sonorum cõsonãtias ac melodiam efficiens. Quos quidem sonos frustra ratione & scientia colligimus: nisi ipsa fuerint exercitatione conpræhensi. Hinc eorum intensiones remissionesque ac consonantias non animo tantum atque rationes sed auditus & pronunciationis consuetudine pernotescere necesse est. Sed neque inficiabor hanc ipsam musicam actionem Grammaticæ plurimum esse discordem: quum in hac dum breui uel producta syllaba sit utendum: omnino eorum qui nos anteiuerunt auctoritate id facimus: Musicum uero rationabili uocum dimensioni inseruire necesse est: nec illam uel illam syllabam ante pronunciare quam sibi per uocis ac temporis mensuram licere sciat: quod & si conuenientius primo secundi huius operis descriptum est: Diuus tamen noscitur Augustinus secũdo suæ musicæ argumẽtis efficacibus cõprobasse. Verũ sonoras uoces genera quatuor cõsequunt͛. Primũ genus est eorũ q circa prosam uersant͛: suum

Orpheus
Amphion
Linus
Arion
Timotheus
Aristoxenus
Philosophus
Tullius

Musica dissentit Grãmaticæ

Augustinus
Quattuor genera musicorum.

Oratores
Lectores
Ambrosiani
Gregoriani

potius uerbis q̄ melodia exprimentes conceptū:ut Oratores & lectores:& qui
etiam in diuinis antiphonas modulantur & psalmos: quod (licet improprie)
Ambrosiani nostri atq; Gregoriani clerici cantum planum uocāt:quoniam sim
pliciter & de plano singulas notulas æqua breuis temporis mensura pronun-
ciant. Non enim concinnitatis noscitur seruare naturam:sed q̄ certi ipsorum mo
dorum (quos & tonos uocant) limites & termini atq; uocum congressiones
& transitus:secundum.s.naturalē diatonici generis dispositionē obseruari per
noscuntur: cantilenarum ac totius modulaminis exordia in ipso utplurimum
comprobantur. Inde soniferam lectionem quasi lectionem sustinentem sonos
uel ipsis sonis substitutam: ipsum planum cantum appello. Veteres autem ut

Aristoteles

uigesimooctauo problemate partis harmonicæ asserit Aristoteles: primas hu-
iuscemodi uocum animaduersiones:quas instituendis ad musicam adolescen-
tibus præponebant leges uocabant. Secundum genus est eorum qui nō mo
do mentis conceptum sed & syllabas ipsas breues & longas (quod poetarum
est) metrica consideratione pronūciant: de quo quidem primo secundi gratio

Qui sint mu
sici & canto
res

re licentia sermo fiet. Tertium genus est eorum qui alterutra inuicem sonori
tate certis interuallorum dimensionibus melodiam ac dulcem efficiunt cantile-
nam:quod tertio præsentis operis uolumine pernotatur: hos proprie musicos
& cantores uocant. Quartum genus histrionicæ & mimicæ arti dicari solent
& his qui ad uocis imitationem gestibus corporis commouentur ut saltationi-

Theophra-
stus
Guido

bus & choræis:quibus Theophrastus probatam in uoce & corporis motum
musicam ascripsit: Sed cum cerimoniis nostris hæc obscenitas non conueniat
ad ea quæ diuinas laudes concernunt animum conuertimus. Constat itaq;
Guidonem Aretinum ipsius frugiferæ musicæ introductorium descripsisse se
ptem litteris atq; sex syllabis cordas omnes denominantibus ad instar quinde
cim chordarum naturalis & perfecti diatonici systematis peromatum. Confert
quidem plurimum humanæ uocis actioni lyræ aut cytharæ uel monochordi
percussas concordes chordulas imitari: quarum alias graues:alias acutas:reli-

Græci

quas Græci medias dicebant. Verum ecclesiastici nostri Guidonis huiusmo-
di traditionem quam manum uocant:in graue:acutum & superacutum distin
gunt:ut uiginti ac duarum chordularum lineis & interuallis seu spaciis alter-
natim inscriptarum:connumeratis scilicet ipsius sinemenon tetrachordi causa
& imitatione duabus coniunctis:octo priores:quasi silentio & taciturnitati ꝓ
ximas:appellant graues.octo uero his superductas acutas uocant: ac reliquas
sex supacutas. Extat tamen in ipsius octo grauibus chordis & ipsum acumen:
atq; grauitas in acutis. Inde est q̄ ex singulo earum aceruo consonantia psiliit:
quam acuti grauisq; soni mixturam esse suauiter & uniformiter auribus acci-
dentem Boetius diffinire solebat. Vocum igitur septem litteris per lineas &
spatia deductis ordo sic sumitur:namq; grauissimo introductorii loco quem li
nea quadā signāt græcam Γ litterā ascripserūt inde & syllabā.ut. Viciniori au
tem spacio litterā A & syllabā.re. Secūdæ lineæ in acutū consequenti:litterā
♮ quadratā ex geminata Γ cōuersim coniūcta:& syllabā mi. Sed subsequēti
in acutum

in acutum interuallo litteram C & syllabam fa posuerũt. Interuallũ .n. seu spacium intelligo uacuum marginem duabus lineis acumine & grauitate contiguis interiectum. Atq; consimili progressione litteras ipsas & septem exacordorum syllabas chordulis annotarunt: sed quamplura de his locus hic expeteret: quæ cũ quinto Theoricæ lucide deducta sint ipsa duximus breuitate pertransire silentio. Sitq; diatonicum Guidonis introductorium litteris & syllabis per lineas & spacia descriptis hac parigraphia dispositum. Interuallum

Verte folium

Diatonicum Guidonis introductorium Pythagorea dimensione dispositum

	1536	ee	to	la · la	
	1728	dd		sol	
	1944	cc	to	sol · fa	
	2048	bb	se	mi	
	2187	♮♮	apo	fa	
Nethehyperboleon	2304	aa	se	la · mi · re	
Paranetehyperboleon	2592	g	to	so · re · ut	
Tritehyperboleon	2916	f	to	fa · ut	
Netediezeugmenon	3072	e	se	la · mi	
Paranetediezeugmenon	3456	d	to	la · sol · re	3456 Netesinemenon
Tritediezeugmenon	3888	c	to	sol · fa · ut	3888 Paranetesinemenon
Paramese	4096	♮	se	mi	
			apotome		
	4374	b		fa	4374 Tritesinemenon
Mese	4608	a	se	la · mi · re	4608 Mese
			to		
Lychanosmeson	5184	G		sol · re · ut	
			to		
Parhypatemeson	5832	F	se	fa · ut	
Hypatemeson	6144	E		la · mi	
			to		
Lychanoshypaton	6912	D		sol · re	
			to		
Parhypatehypaton	7776	C		fa · ut	
	se to[m]				
Hypatehypaton	8192	♮		mi	
			to		
Proslambanomene	9216	A		re	
			tonus		
	10368	Γ		ut	

De syllabicis sonorum nominibus & earum distantiis: Caput secundum

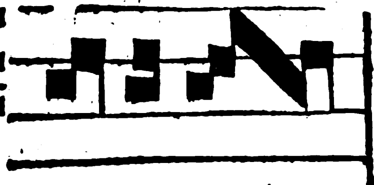

Eptem tantum essentiales chordas septenis litteris a Gregorio de scriptas sexto æneidos hoc carmine Maronis auctoritas celebrauit Necnon traycius longa cum ueste sacerdos Obloquitur numeris septē discrimina uocū Inde & introductoriū ipsū Guido septē cō mixtis pfecit exachordis. Exachordū.n.ē cōpræhēsio sex chordarū diatōica di mēsiōe disposita:q̄rū nōia sunt:ut re mi fa sol la. Sūt.n.ut re graues dū græcis assentior sol la acutæ: & mi fa mediæ. Ecclesiasticorum uero mos est: ut re, graues uocare: mi fa acutas: & sol la superacutas. Has quidem Guido ipse ita disposuit: ut singula perfecti ac diatonici systematis interualla duabus tantum huiusmodi syllabjs diffiniret. Nāq̧ inter ut & re sesquioctaua dimensione toni clauditur interuallum. Inter re & mi similiter. Sed inter mi & fa minoris semitonii distantia est. Inter fa & sol atq̧ inter sol & la extensus est tonus. Qua re altior est re quam ut tono: & tono item grauior ut q̄ re. Re a mi tono uinci tur acumine: subestq̧ ei tono in grauitatem. Fa q̄ sol grauior est tono: ac sol tono fa superuadit in acutum. La a sol toni interuallo ipsa grauitate deuincitur: sed la epogdoa distantia sol superat in acutum: Verum fa acutior noscitur quā mi: sol minoris semitonii spacio. Inde eodem interuallo mi q̄ fa grauiorem esse necesse est. Constat igitur in singulo exachordo quatuor tonos diuersis notis notulis circūspectos minus ac naturale semitonium medio concludere loco: quod ipsa necessitate factum existimari licet. Nam quum tres considerare uolueris secundum tetrachordorum uarietatem diatessaron formas: nusquam in solo exachordo eas poteris diatonice comperire nisi quatuor ipsi toni medium semitonium conclauserint. quod facile per hæc quæ facimus potest quisq̧ ex seipso conuenire. Atq̧ iccirco singula in systemate perfecto diatonice ac naturaliter disposita semitonia duabus ipsis syllabis mi & fa intercidere pernoscuntur: tanta fuit ad cōmixtorum septem exachordorum dispositionem ipsius Guidonis animaduersio Nāq̧ uniuscuiusq̧ exachordi principium uel primo præcedentis exachordi tetrachordo coniunxit: uel ipsum ab eo toni disiunctum instituit interuallo. Qua ex re in eptachordo: duorum exachordorum prima cōprobantur tetrachorda. At ubi primum secundi exachordi tetrachordum terminatur: tertium exachordum b molle dictum: quod & cōiunctum dici potest: summit exordium superductum quidem: ut & tritoni asperitas fiat in modulatione suauior: & nonnullorum tonorum compositio possit per uariatas consonantiarum species commixte atq̧ item acquisite procedere. Quartum uero exachordū a prio secūdi exachordi tetrachordo toni interuallo disiungit in

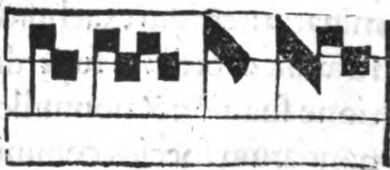
Gregorius
Virgilius
Guido

In laudem Guidonis

acutum. Quintum autem exachordum primo quarti exachordi coniungitur tetrachordo. Verum primo quinti huius exachordi tetrachordo sextum connexum est exachordum quod sinemenon seu coniunctum potest appellari. Septimum exachordum a primo quinti exachordi tetrachordo toni distantia disiungitur in acutum. Est enim tonus legitimum sesquioctauæ dimensionis spacium duobus sonis circũscriptum. Hic duas propinquas sola sectione sustinet partes: quarum altera minor: altera maior: Hanc apotomen seu semitonium maius illam minus semitonium uocant: Abstracto quidem ab ipso tono minore semitonio relinquitur apotome: quo difficillime discors transitus procedit in uocibus: secus ipso minore semitonio: nãq; cõcors & suaue tonis ipsis & consonantiis præstat temperamentum ut in harmonia instrumentali notissime comprobabo. quum potissime in diatonica introductione ante uel post uel inter duos tonos naturaliter noscatur esse deductum. Hinc semitonum ipsum liceat diffiniri interuallum quod duabus sesquioctauis appositum sesquitertiam ducit proportionem seu spatium quod duobus tonis coniunctum sonoris terminis extremis diatessaron perficit consonantiam. Interuallum autem seu spacium hoc modo potest intelligi distantiam esse acuti atq; grauis soni. Sonorus autem mentis conceptus certis notulis declaratur: quarum extensionem intẽsionemq; ac remissionem lineatum ac spaciorum uarietate dispositas ipsa uoce consequi necesse est atq; icciirco notulæ ipsæ uocis signa dicuntur. Voces autem q scribi non possint: usu & exercitatione mandantur memoriæ ne pereant. profluunt nãq; in præteritum tempus pronunciationes earum. Fit igitur notularum triplex descriptio simplex composita: & mediocris. Simplex notula est quæ alteri notulæ non coniungitur: & quadrato corpore figuratur hoc modo ■ quandoq; item cum uirgula in latere eius dextro descendẽte describitur in modo longæ mensurabilis ut hic. ▮ Composita notula est quæ alteri notulæ consuitur quæ tunc diuersam cõsequitur descriptionẽ. Nam quum ligatura ascendit: secundam scilicet notulam habens altiorem: prima nullam expetit uirgulã ascendentẽ descẽdentẽue: cuiuis lateri eius ut hic. Quum autem descendit ligatura secundam .s. notulam habens grauiorem: primæ tunc ascribitur uirgula descendens in latere sinistro: siue obliqua fuerit siue quadrata hoc modo.

Quam quidem principiis ligaturam congruentiã ueterum auctoritas proprietatem instituit uocitandam. Est igitur proprietas conueniens principiis ligaturarum descriptio a musicis auctoribus instituta. Vltimis autem commissura notulis: q omnium rerum perfectio teste Philosopho fini attribuatur: perfectiõem ascripserunt. Hæc enim tribus modis denotat Aut enim ultima ligaturæ

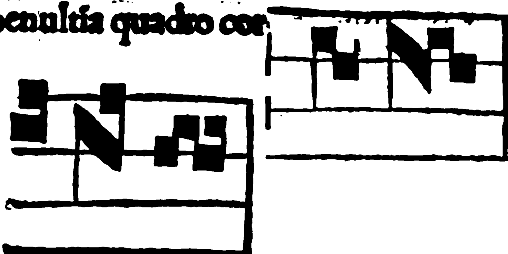
Quid sit tonus.

Quid sit semitonium.

Quid. sit interuallum.

Philosophus.
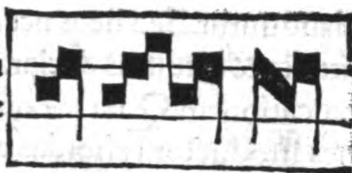
ligaturæ notula ē sub penultia quadro cor
pore descripta ut hic.

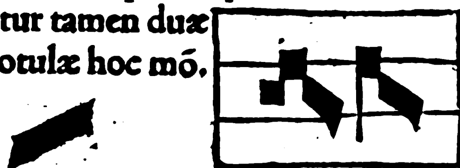
Aut supra penulti-
mam directe ut hic.

Aut supra penultimam indirecte recto scilicet gra
du:quadrato corpore & descendente uirgula in late
re dextro hoc modo.

Est itaq; perfectio congrūa ultimis ligaturarum notulis figuratio. Huiusmo
di autem positionibus dissentientes a uetustatis auctoritate recedunt. Quo fit
ut qui ultimam ligaturæ notulā obliquo corpore describūt ut hic.
in errorem ducātur:cōcedūtur tamen duæ
tantū in corpore obliquo notulæ hoc mō.

Verum corpus obliqūū
ascendens ut hic.
usus perhorrescit.

Mediis autem ligaturarum notulis quæ.s. inter extre
mas iungūtur nulla figurationis ascripta est diuersitas:
nāq; ut q̄dratæ simplices figurant̄ uel obliquæ hoc mō.
Omnis insup ligatura quāq̄ multas complexa ē notu
las unicam subtrahit syllabam pronunciandam. Om-
nes igit̄ musicæ huiusmodi ꝑgressionis notulæ. & si di
uersis figurationibus describūtur æqualis temporis mensu-
ra debent ꝑnunciari. Mediocris notula est quæ nec simpli
cium nec compositarum figurarum formam summit: sed in
sui simplicitate obliquio corpori certa similitudine cōparatur
neq; sola describitur:sed duæ saltem aut plures in forma men
surabilis semibreuis descēdētes plerūq; pernotant̄ hoc mō.
Cæteris autem æquales sunt in pronunciatione & temporis mensura: licet
nonnulli eas duplo strictius cæteris cōmensurent:quod non ratione sed canto
ris arbitrio duximus concedendum. Pleriq; enim plani cantus notularum pro
nunciationem & mensuram proprio imperio consequi uoluerūt. Inde nō abs
re Persii dictum Velle suum cuiq; est: nec uoto uiuitur uno. Sunt & qui no Persius:
tulas huiusmodi plani cantus æquæ describunt & cōmensurant figuris men-
surabilis considerationis ut longas breues ac semibreues: ut constat in Sym-
bolo cardineo:& nonnullis prosis atq; hymnis:quod Galli potissime ad orna
tionē modulorū ꝑnūciationē ipsa diuersitate cōcipiēdā celeberrime ꝓsequūt̄.

De clauibus & pronunciatione notularum Caput Tertium.

Post hæc: quibus signis notularum nomina & grauitates atq; acumina & extensiones per lineas & spacia percipiütur necesse est aperire. Omnis enim littera siue sedes lineali uel spaciali loco in introductorio disposita clauis uocitatur: quoniam notulæ omnes lineis ipsis uel spatiis clauduntur. Sed neq; necessarium fuisse constat lineas omnis & spatia ꝓpriis litteris & clauibus declarare: propter .s. mutuam contiguæ descriptionis conculcationem. Qua re congruum arbitrati sunt Musici paucioribus signis omnes itroductorii chordas aperire. Frustra enim ut Aristoteli placet id fit per plura qđ fieri pōt per pauciora. Duobus nãq; signis quæ claues dicuntur & graues & acutas atq; superacutas introductorii chordas discernere solent. Ac primum quidem signum (ut ueterum primordia subsequar) est sola iter quatuor aut quinq; linea rubro colore referta: quæ cum linealem possidet in introductorio locum: F faut grauem demonstrat. si spaciali loco descripta sit: F faut declarat acutam. Secundum signum est sola linea inter quatuor aut quinq; lineas glauco colore referta: hanc quum linealem locum obtinet C solfaut ascribunt: sin spaciali loco descripta sit: uel C faut grauem uel C solfa superacutam indicabit quod & Ambrosianis pernotationibus frequentatur: Adde quod ueteres obseruabant solam chordam cælesti colore signatam ac spaciali loco descriptã B fa acutam intelligi: lineali uero B fa superacutam. Atq; ita cæteras omnes uoces & notulas consequentes in graue & in acutum per lineas & spacia considerandas facile discernebant. Recentiores autem Gregoriani & qui rursus mensurabiles cantilenas describūt quoniam lineas omnes uno eodemq; colore describi asseuerãt clauem ipsam linealem F faut grauis tribus notulis lineæ ipsius capiti hoc ordine in scriptis solent pernotare.

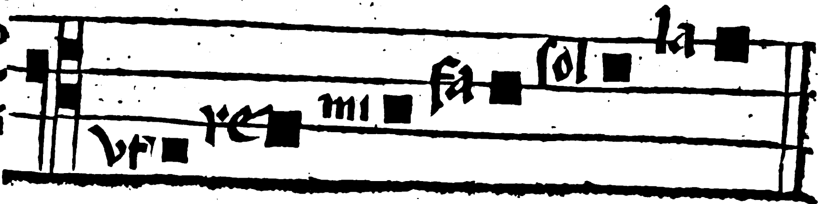
Ac C solfaut lineæ capiti duas seorsum notulas quadras ascribunt hoc modo.

Verum B fa acuta: ipsius litteræ descriptiõe declarat̃ ut hic.

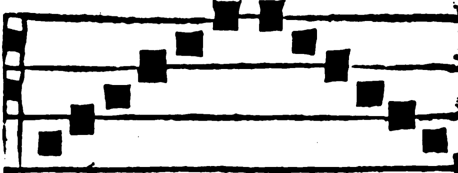

Atq; hoc ordine clauis describitur ubi uniuscuiusq; exachordi primum tetrachordum determinatur in acutum. Neq; inconuenienter uno consensu musici ei notulæ quæ ad grauem sibi propinquiorem semitonium deduceret: clauẽ ascripserunt. Nãq; semitonium ipsum magis artificiosum & ipsa proportione atq; prolatu natura & arte difficilius est tono: hinc magis indiget demonstratione. Tribus insuper modis uoces quas notulæ declarant pronunciari solet. Primo modo solfizando idest syllabas ac nomina uocum ex primendo scilicet ut re mi fa sol la: ut hic.

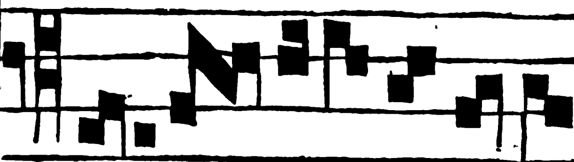

Quem quidem pronunciationis modum tã quã legẽ initiãdis pueris præponẽdã tradũt
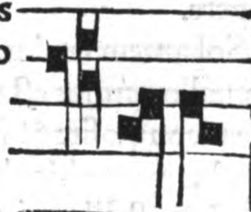
Secundo modo: sonos ac uoces tantum emittendo: ommissis penitus litteris ac sylla bis & dictionibus: quod exercitatus cantor facile prosequitur hoc modo.

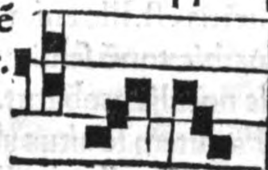
Tertio modo: quascunq; dictiones ut antiphonas & responsoria: & ipsarum uerba cantilenarum notulis ipsis subscripta pronũciando: Ad quẽ tanq̃ ad finem electi modu laminis clerici deducunt ut hic.

At syllabarum pronunciationem notulæ ipsæ hoc ordine declarant. Cum enim re sit tono acutior q̃ ut: eius sonitus ipsius toni interuallo extollendus est & ut econuerso a re toni interuallo deprimendus hoc modo.

Item sonitus notulæ mi a re tono extollit: & re a mi eiusdẽ toni interuallo deprimitur: quod his notulis consideratur.
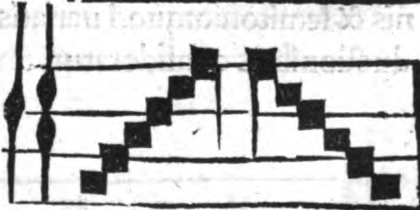

Fa sonitus a mi minoris semitonii intenditur interuallo: & mi a fa eiusdem semitonii interuallo remittitur in graue: ut hic.

Sol autem syllaba sonitum intendit super fa toni interuallo & fa a sol eiusdem toni interuallo remittitur in grauitatem quod hæ notulæ declarant.

Sonitus item syllabæ la eo qui est sol toni interuallo acutior est & sol a la: eodem est tono depressus: quod harum dispositiõe notularum facile percipitur.

Rursus mi ab ut ditoni interuallo tenditur in acutum & ut a mi eodem distantia deprimitur in graue: quod duobus modis euenit .s. composite & simpliciter: composite quum duorum tonorũ interualla circũscribũtur duobus extremis terminis medio & cõi termio iterscripto ut hic.

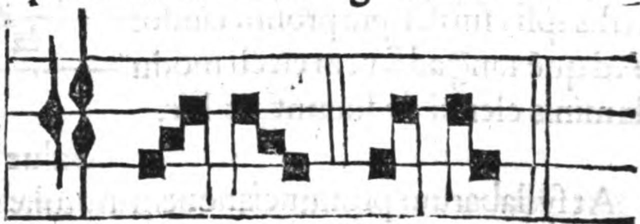
Incomposite autem quum duorum tonorum distantia duobus tantum extremis terminis nullo medio interscripto cõclauditur qđ his notulis dilucide percipit. Hunc Boetius & Ptholomeus enarmonicis tetrachordis ascripserũt natura cõcinnum

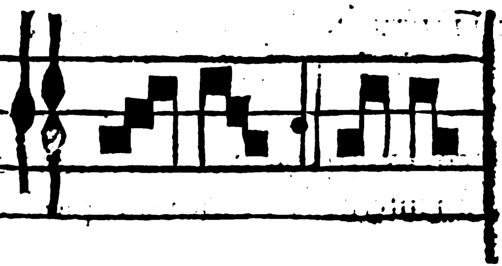
Boetius
Ptholomeus

Quid sit ditonus. Semiditonus: Pythagoras. Chromaticũ Enarmonicum.

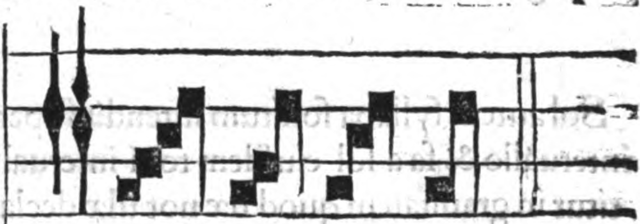
Est enim ditonus duorum tonorum aceruus. Semiditonus uero toni ac minoris semitonii cõmixtio: a semum dictus quasi imperfectus uel diminutus ditonus. hunc Boetius chromaticis tetrachordis trihemitonium incõpositum ponit. natura quidem concinnum. Pythagorica nãq; exquisitione in singulo diatonico ac naturali tetrachordo (auribus inquã dissono) incõpositum quoddam natura consonum mediarum. s. chordarum laxatione repertum est: quod cũ duplici consideratione depræhensum sit: ditono. s. & trihemitonio: duo ipsa Chromaticum & Enarmonicum genera naturali diatono sunt interiecta: At latius in harmonia instrumentali hæc ipsa cõtractabimus. Igitur fa sonitus a re semitoni interuallo recedit in acutũ & re similiter a fa laxatur in graue. duobus item modis: composite in quam & incomposite ut his descriptiõibus potest ex seipso quisq; percipere.
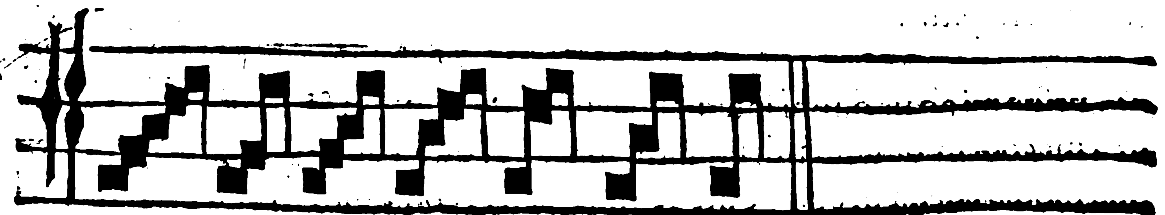

Sol autem sonitus q̃ mi semitonii rursus interuallo acutior est: & mi q̃ sol grauior atq; item composite & incomposite considerat. Distat autem hic ab eo qui inter re & fa deductus est. Ille enim semitonium tono acutius: hic tonũ semitonio statuat acutiorẽ qđ his notulis probatur.

Fa autem sonitus ab ut in singulo exachordo: diatessaron consonãtia seu epitrito interuallo extollitur in acutum: & syllabæ ut sonitus a fa consimili distantia premitur in graue: quod quatuor modis euenit. Aut enim tribus distinctis interuallis a quatuor notulis circũuentis: duobus. s. tonis ac semitonio disponitur & procedit: Aut duobus interuallis: toni. s. & semitonii. Aut duobus rursus interuallis ditoni & semitonii. Aut unico & incomposito extremorum sonorum interuallo: quod his deducitur exemplis.

Sonitus uero sol ab ut diapentes interuallo sustinetur in acutum: tribus. s. tonis & semitonio: quod uariatis notulis per diuersa tenditur interualla ut his deductionibus consideratur.

Sonitus

Sonitus autem la ab ut diapentes ac toni distantia deducitur in acutum: tonis quatuor ac minore semitonio: quod tam ex graui in acutum: q̃ ex acumine in grauitatē diuersis potest interuallis sustineri: ut his monstratur exēplis.

De Proprietatibus & Mutationibus uocalium syllabarum. Caput. Quartum.

Proprietas in notulis uocalibus secundum Marchetum paduanũ est deriuatio plurium uocum ab uno & eodem principio. Tinctoris autem proprietatem dicit singularem deducendarum uocũ qualitatem. Non enim proprium & proprietas idem sunt: nam proprium est concretum: proprietas uero abstractum ueluti Album & Albedo. Est enim ꝓprium quædam res & substantia coniuncta cum qualitate siue mauis dicere cum accidente & hoc est concretum: proprietas uero est quædam passio siue qualitas seu accidens: quod dum abstrahitur ab ipsa substantia cui inhæret dicitᵘ abstractum ueluti est proprietas aut albedo. Verum ꝓprietatē huiusmodi modulationis dicimus esse singularem uniuscuiusq; exachordi in introductorio dispositi deductionem. Deductio est sex ipsarum syllabarum diatonica ac naturalis progressio: ut ascendendo: hoc ordine: ut re mi fa sol la. descendendo uero: la sol fa mi re ut. Hæc enim septem exachorda uocant proprietates seu qualitates quarum tres ♮ quadræ uel ♮ duræ: duas naturæ ac duas b rotundæ: uel molli ascribunt. Quæ autem ♮ quadrales dicuntur sub littera G exordium sortiuntur. Naturales autem in littera C Sed b mollares: in littera F principium possidere noscuntur quod ex ordine introductorii liquido percipitur. Primam igitur exachordi figuram grauissima chorda scilicet Γ græca littera producit: quam linea ♮ duralis qualitatis noscitur sustinere. Secundam exachordi figuram tertia litterarii nota quartam chordam in spatio disponens producere cognoscitur: hanc naturalem proprietatem seu qualitatem uocant. Tertiam autem exachordi figuram sextus litterarii character septimam chordā attingēs recto ordine ꝑduxit: hãc b mollarē q̃litatē noiant. Ac iteratas huiōi ꝓprietates Introductorii descriptiōe pnotescere cōstāt. Mihi insup nequaq̃ placet Anselmi rō qua naturæ ꝓprietatē inter. f. ♮ quadrã & b rotundã

Marchetus Tinctoris.

In Anselmũ.

seu melius dixero inter ♮ duram & b molle mediam collocauit quasi ipsa naturæ proprietas suauior secundum scilicet chromaticum genus sit disposita: Asperior autem ♮ quadræ in diatonico: Longeq; suauior b mollis in Enarmonico deductæ sint. Nam unumquodq; exachordum siue ♮ duræ qualitatis siue naturalis: siue etiam b mollaris secundum Diatonicū genus noscitur esse dimensum; hinc potius mihiipsi persuadeo ipsam naturæ qualitatem quartæ chordæ inscriptam esse q̄ prioris ac grauioris Hipaton tetrachordi diatonici scilicet ac naturalis generis: potissimum diastema contineret: b mollem uero q̄ primum suiipsius tetrachordum ad coniunctam: uidelicet tritessinemenon chordam perficiens: tritoniæam b fa positione mollificet asperitatem. Ac ♮ duram e conuerso per disiunctā tonum ipsum inter Mesen & Paramesen per ♮ mi reddat asperiorem. Quod si hanc chordam medium chordotoni terminum instituero: primus uaristrorsum ductus circinus: grauiori sibiipsi cōsimili atq; æquisonæ scilicet ♮ mi per diapason dupla mutuabit habitudine: qua re cum mi ipsa sit tertia exachordi ipsius chorda ac tertium obtineat introductorii locum in prima & grauissima chorda scilicet Γ ut exordium propriæ qualitatis suscipiat necesse est. At quibus proprietatibus qualitatibusue syllabæ omnes uocales ascribuntur: his tribus figuris facile percipitur.

	La in e			La in a		La in d	
	sol in d			sol in g		sol in c	
Ois	fa in c	cantatur	Ois	fa in f	cantatur Ois	fa in b	cantatur
	mi in ♮	p ♮ quadrā.		mi in e	p naturā.	mi in a	p b mollem
	re in a			re in d		re in g	
	ut in g			ut in c		ut in f	

Mutatio qd Multimodas insuper sonorum mutationes clerici ptestantur. Est enim Mu-
Baccheus tatio apud Baccheum alteratio subiectorum seu alicuius similis in dissimilem
Gregorius locum transpositio. Hinc in moralibus Mutari Gregorius inquit est ex alio in aliud ire & in semetipsum stabilem non esse: unaquæq; enim res quasi tot passibus ad aliam tendit: quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Verum
Martianus huiusmodi mutationem Martianus transitum appellat: quem uocis uariatio-
Briennius nem in alteram soni figuram interpretatur. Briēnius autem mutationem dixit esse subiecti systematis ac uocis characteris alienationem. Fit autem mutatio secundum genus: quum scilicet in tetrachordo diatonico lychanos uel etiam paranetes chorda remittitur semitonio in graue: transeundo in chromaticam
Boetius figuram: uel tono transeundo in enarmonicam: quæ nusq̄ accidit ex grauitate
Aristoteles in acumen uariari ut Boetius noster in q̄rto explicuit. Id quoq; & Aristoteles

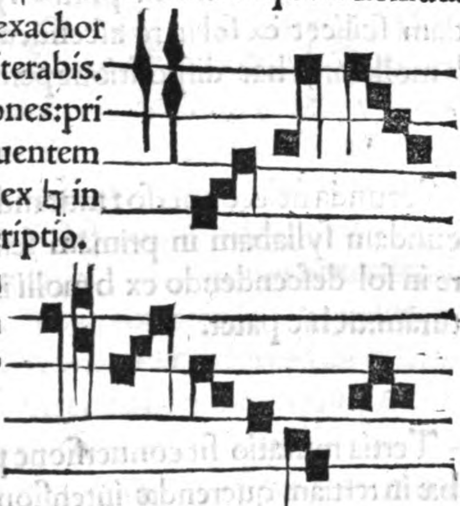
ipse in musicis problematibus intelligi uoluit:quum diceret: Quod sapit naturam acuti plerūq; pertransit in grauem:quod autem sapit naturā grauis non permutatur in acutum. Est & alia mutationis consideratio in uoce ac sono: nam quum sunt in motu & fiunt tantum uoces & soni ipsi de genere credunt̃ entium successiuorun ut uigesimoseptimo problemate iterpres exposuit: quare uocis ipsius ac soni generatio consistit:in quodam fieri & transmutari. Verum huiusmodi introductorio difinitam a Marcheto consequitur mutationē. Is enim inquit. Mutatio est uariatio nominis uocis in alterum in eodem sono. Syllabæ.n.ipsæ uocibus & chordis suis.s.notulis ascriptæ si in una eademq; linea uel eodem spatio consistunt:dicuntur quantitate pares:sed qualitate seu ꝓprietate diuersæ. Inde quum mutatio sit qualitas unius exachordi in alterius qualitatem transfertur stante eadem uocis quantitate:ut testatur Anselmus tertio suæ musicæ: hinc mutationem uoco alternam uocis in uocem delationem uniformi extensione depræhensam. Voces autem ipsas exachordorum syllabas intelligo Non igitur uox mutatur in uocem per intensionem aut remissionem: sed syllaba in syllabam & proprietas seu qualitas in qualitatem. Quo fit ut quum syllabas tantum modulato transitu exprimimus ipsa quadret mutatio. Litterarii autem characteres in introductorio obseruati neq; proferuntur neq; mutantur. Syllaba item quæ uel lineam uel spacium sola occupat mutationi nō congruit. Quare in Γ ut:In Are:In ♮ mi:& in Ela: nusquam fit mutatio:quod quum fieri necessitate contingeret exachordum conglutinatorum pristinum ordinem iterabis.

Petrus apponensis

Marchetus

Anselmus

In C faut duæ alternatim eueniunt mutationes:prima mutando præcedentem syllabam in sequentem scilicet fa in ut:diciturq; ascendens mutatio ex ♮ in naturam:ut harum exponit̃ notularum descriptio.

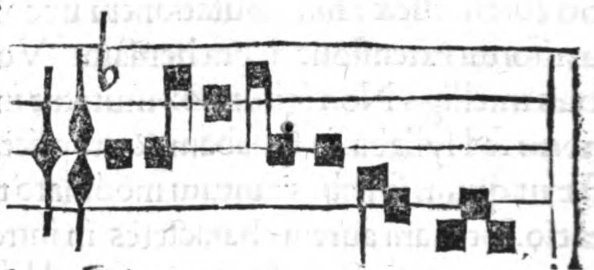
Secunda mutatio fit quū modulando mutamus sequentem syllabam in præcedentem scilicet ut in fa:quæ quidem dicitur descendens ex natura in ♮ quadram ut hic patet.

Constat enim tribus de causis mutationē fieri oportere. Primo ut supra & infra unūquodq; exachordū uoces ipsæ modulato trāsitu possint in acutū itēdi atq; remitti in grauitatē. Secundo ad cōcipiendū suauioris modulatōis tran
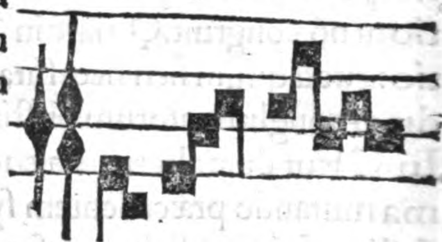
situm. plerũq; enim non minus melitum & suauem cantum reddit uariata uocum qualitas q̃ permutata quantitas modulati soni. solet quandoq; b mollis qualitas in locum ♮ quadræ deducta (quod Ambrosiani sæpius obseruant) modulationem reddere suauiorem. Tertio ad faciliorem consonantiã figurarum scilicet diatessaron ac diapentes transitum in tonorum permixtione dispositum. In D sol re: item & in Elami duæ cõsimiles fiunt mutatões. In F faut autem duæ consurgunt mutationes: prima intensionis gratia fit mutando naturæ qualitatem in b molli: seu primam syllabam in secundam scilicet fa in ut: quod præsens indicat notularum descriptio.

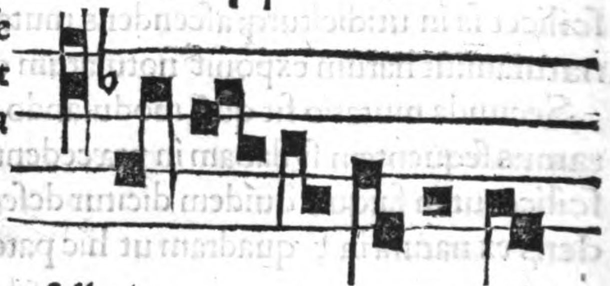
Secunda remissionem conspicit ex b molli in naturam mutata secunda syllaba in primam scilicet ut in fa: ut hac notularum dispositione potest facile compræhendi.

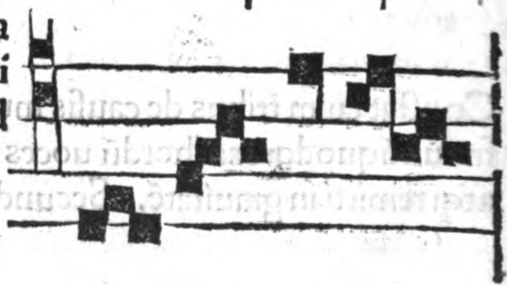
Ex G sol re ut. sex prodeunt mutatiões. Prima fit ex modulato transitu primæ syllabæ in secundam scilicet ex sol in re ascendendo ex natura in b mollem: ut hac dispositione percipitur.

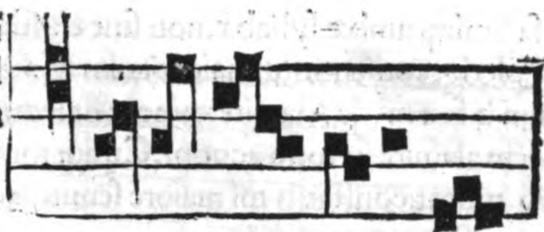
Secunda fit econuerso: mutando secundam syllabam in primam scilicet re in sol descendendo ex b molli in naturam: ut hic patet.

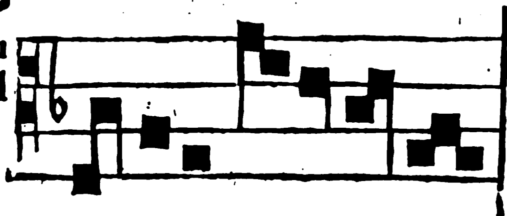
Tertia mutatio fit conuersione primæ syllabæ in tertiam querendæ intensionis causa scilicet sol in ut: ex natura in ♮ quadram quod hoc percipitur exemplo.
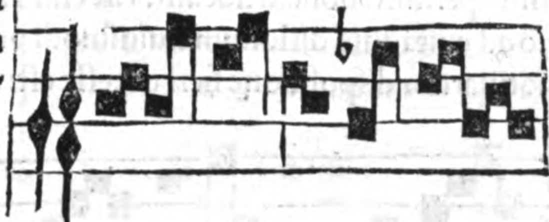

Quarta fit ecõuerso querens scilicet remissionem mutata ut in sol ex ♮ quadra in naturam . ut hic patet.
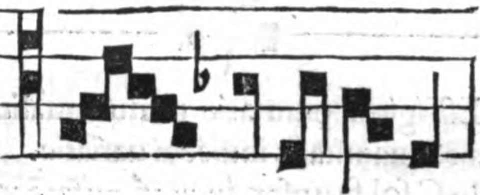

Quinta mutatio fit quum modulando mutatur secunda syllaba in tertiam scilicet re in ut ascendendi gratia: ex ♮ b molli in quadram ut hic.

Sexta fit mutando tertiam syllabã in secundam.s. ut in re descensus gratia ex ♮ dura in b mollem: ut hoc declaratur exemplo.

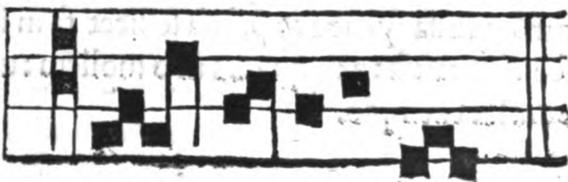
Fit plærũq; hec sexta mutatio uidelicet tertiæ syllabæ in secundam.s.ut in re: respiciens ascensum in primo disiunctiõis gradu: tunc ipsam irregularem seu indirectam mutationem uoco: quod hoc sane pernotatur exemplo.

Directa mutatio

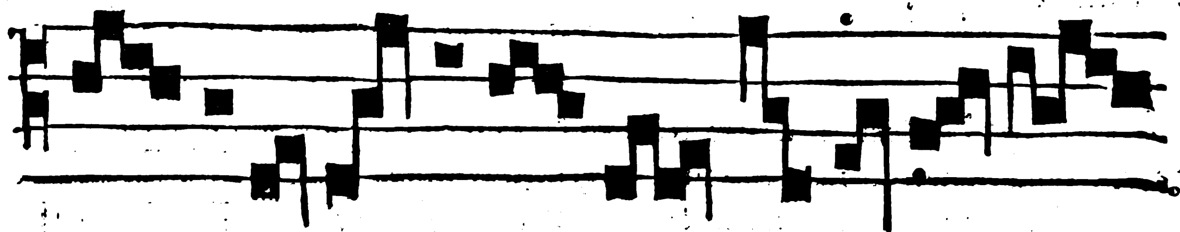
Est.n.directa & regularis mutatio quæ præcedẽti & sequenti unisonæ opponitur mutationi ut.s.gratia exempli: quum prima fit ascendendi causa: secunda descendendi: tertia ascẽdendi: quarta descendendi: quinta ascendendi: sexta descendendi. Indirecta autem & irregularis mutatio dicitur quum præcedenti aut sequenti unisonæ mutationi per similem ducit proprietatis seu qualitatis motum: ut sexta huiusmodi ascendens: quæ quintæ præcedenti ad ascensum ductæ persimilis efficitur in motu. Et enim Ascendens mutatio quum mutato unisonæ uocis nomine primus uocis modus tendit in acumen. Descẽdens uero quum primis uocis mutatus remittitur in grauitatem. In A la mi re sex fiunt mutationis eisq; ut in G sol re ut deductæ sunt cõsimiles. Ac sexta rursus irregulariter & indirecte procedit idest quintæ præcedenti ex b molli in ♮ duram ascendenti persimilis.ut hic.

Indirecta mutatio

In b fa ♮ mi: quod ambæ syllabæ non sint eiusdem soni: nullam posse fieri mutationem plerique consentiunt: maiore enim semitonio ab inuicem sunt disiunctæ: nam cum b fa a mi de Alamire: minore sit semitonio disiuncta in acutum ac ♮ mi quam re eiusdem alamire sit tono acutior: Cumque tonus minus semitonium maiore semitonio uincat: constat ♮ mi maiore semitonio quam b fa esse acutiorem. Qua re: quum necessitate coacti ipsam deducimus in b fa ♮ mi mutationem & qualitatis & quantitatis conueniet mutatio: qualitatis inquam idest proprietatis b mollis in ♮ duram: mutando fa in mi: ascensus gratia: uel econuerso descendendi causa: quantitatis idest transeundo per fa ad mi ex grauiore ad acutiorem sonum: ipsius apotomes interuallo: aut econuerso: per mi in fa descendendo ex acuto in grauiorem: quem quidem transitum quoniam difficilis & admodum dissonus est omni solertia deuitandum musicorum scola precepit: hunc Marchetus & Anselmus permutationem uocant. Est enim adinuenta irregularis & indirecta mutatio ad euitandum dissonum huiusmodi permutationis transitum quem urgente notularum dispositione fieri necesse est: ut hoc constat exemplo.

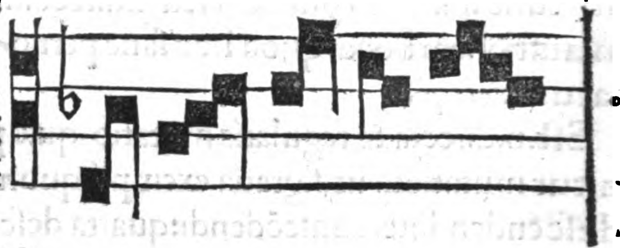
Marchetus Anselmus

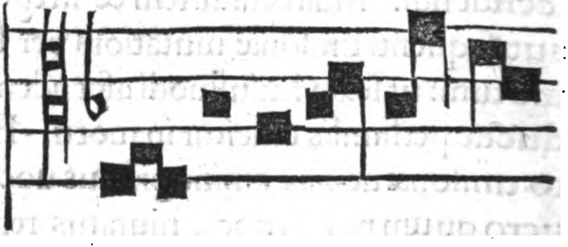
Quid sit permutatio.

Est igitur permutatio mutua qualitatis & quantitatis inuicem uariatio.

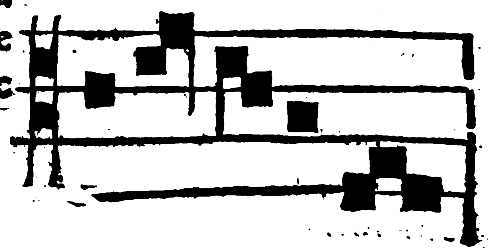
In C sol fa ut: sex ducuntur mutationes. Prima quum modulando mutamus primam syllabam in secundam. s. sol in fa: ascendendo de b molli in ♮ duram ut hic.

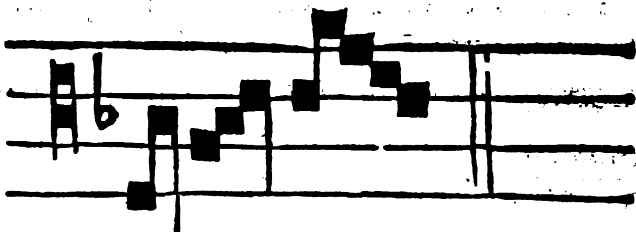
Fit in super hæc prima mutatio aliquando Indirecte & irregulariter scilicet descendens in primo transitu mobili ad diffugiendam in b fa ♮ mi dissonam & incongruam permutationem: ut hac notularum dispositione probatur.

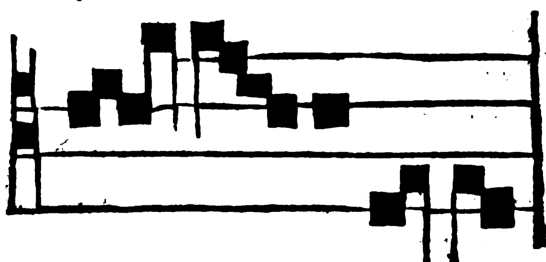
Secunda mutatio fit quum modulando mutatur secunda syllaba in primam scilicet fa in sol: descensus causa: ex ♮ quadra in b mollem: ut hoc constat exemplo.

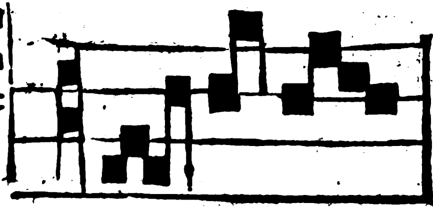
Tertia mutatio fit quum modulando mutamus primam syllabam in tertiam: uidelicet sol in ut ascendendo ex b molli ad naturam: ut hoc exemplo percipitur.

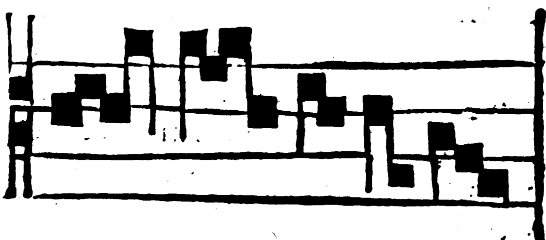
Quarta mutatio fit quum modulãdo mutamus ut in sol: descẽdendo de natura in b mollem ut hic patet.

Quinta mutatio fit quum modulando mutamus secundam syllabam in tertiam .s. fa in ut ascendendo ex ♮ quadra in naturam ut hic constat.

Sexta & ultima mutatio fit quum modulando mutatur tertia syllaba in secundam uidelicet ut in fa descendendo ex natura in ♮ quadram: ut hoc percipitur exemplo.

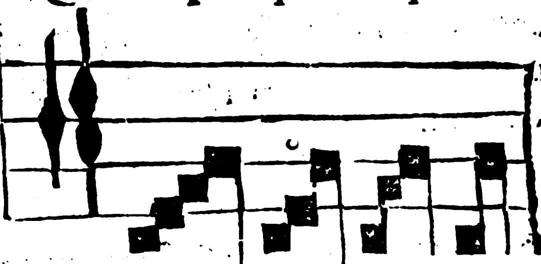

Complures quoq; possunt indirecte & irregulariter fieri mutatiões: ut quisq; ex seipso facile potest considerare.

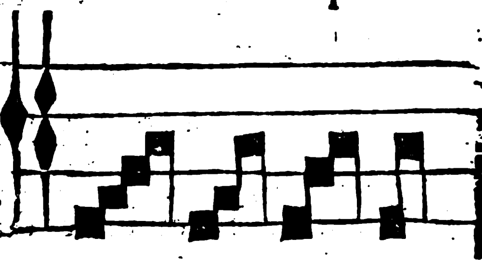
In D la sol re: sex consimiles ducuntur mutationes. Ac duæ in E la mi. Atq; in F fa ut. Nec non & in cæteris consimiles mutationum motus concernentibus: singula .s. singulis consimilis referendo. Mutationum insuper pluralitatem asserunt fugiendam: quum modulationis progressum unica mutatiõe cõstiterit esse congrue dispositum. Ac tardius longiusq; quoad fieri possit mutationem prosequendam esse ferunt. Euenit quandoq; disiunctus mutationis transgressus: quum modulando fit transitus ultra ordinẽ exachordi: puta ascẽdendo uel descendendo per septem aut octo uoces uel etiam per plures: quod in mensuratis cantilenis frequentius obseruatur. Possent item & per coniunctas plures fieri mutationes si tonorum interuallis disponerentur syllabæ exachordorum. tonos ipsos in duo inæqualia partientes semitonia. At cũ uel chromatico uel permixto generi id sane competat: præsens hæc cura refellit: diatonicam tantum Guidonis referens institutionem.

De Consonantia diatessaron & eius speciebus Caput Quintum.

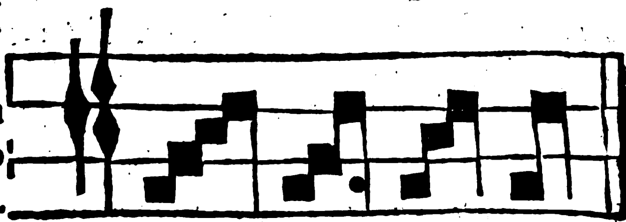
Diatessaron est consonantia quatuor sonis duos tonos & minus semitonium circũscribentibus ducta: quã in singulo tetrachordo naturalis expostulat modulatio. Tris.n.figuras habere pernoscitur cũ omnis consonantia siue diatessaron siue diapente siue diapason unam semper minus habeat speciem uel figuram q̃ sint eius uoces. totidemq; interualla naturaliter ac diatonice disposita. Dicta enim est diatessaron per quatuor. Genere quidem uno: sed specie diuersa: tres igitur ut dictum est diuersas species seu figuras cõpraehendit. Prima pertransit ex graui in acutum toniaeo semitonaeo ac toniaeo interuallis harum circũscriptione syllabarum re mi fa sol: sortiturq; principium in A re: ubi prima & acquisita perfecti quindecim chordarum systematis residet chorda & terminatur in D sol re: Quocunq; insup similis ptrãsierit processus primã semp diatessaron formã celebrabis. Haec.n. uel singulis diatonici generis iteruallis distinctis pcedit: uel toniaeo & semiditõiaeo icõposito uel semiditõiaeo icõposito & toniaeo: uel icõposito diatessaronico: ut his pcipit figuris.

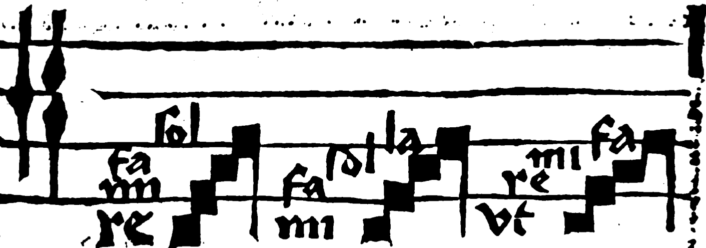
Secunda diatessaron figura pcedit ex graui in acutum semitonio ac duobus contiguis tonis distincte & cõposite dispositis his.s.syllabis: mi fa sol la: prosequiturq; exordium primae uidelicet in ♮ mi secundum diatonicam primi exachordi dimensione. descenditq; econuerso ex graui in acutũ: duobus.s. tonis ac semitonio: atq; consimilis interuallorum ac syllabarum transitus ubiq; secundam prestat diatessaron formam quae & diuersis ut prima disponitur interuallis hoc modo.

Tertia diatessaron forma tenditur a graui in acutum per diatonicam conglutinatorum exachordorum consequentiam a C faut ad F faut: his syllabis ut re mi fa. tono.s.ac tono atq; semitonio: sed econuerso ex acuto in graue semitonio s.& duobus tõis. Atq; iccirco cõsimilis & syllabarũ & iteruallorũ cõsideratio tertiã semp affert diatessaron formãq; & diuersis iteruallis pcedi: subiectae dscriptões declarãt.

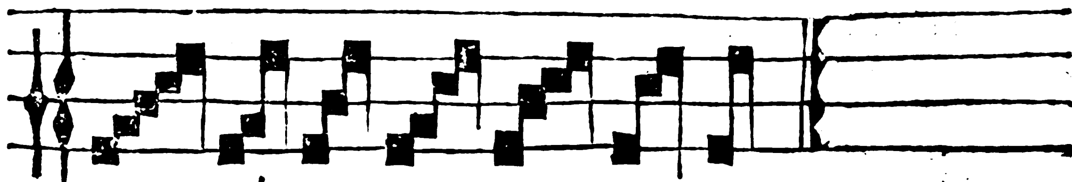

Possunt tamen tres ipsae diatessaron figurae in singula specie considerari uariata mediarum chordarum dimensione: ut in harmonia instrumentali aequissima partitione & numerorum annotatione notissime demonstrabo. Verum hic ipsius tantum syllabis ut compraehendi possit quod dicimus demonstremus hoc modo.

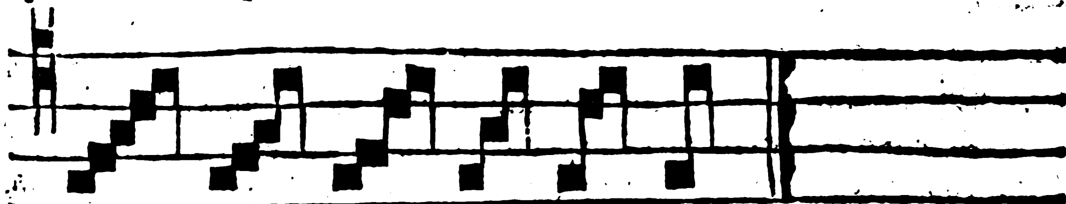

De Consõantia diapentes & eius speciebus. Caput Sextum.

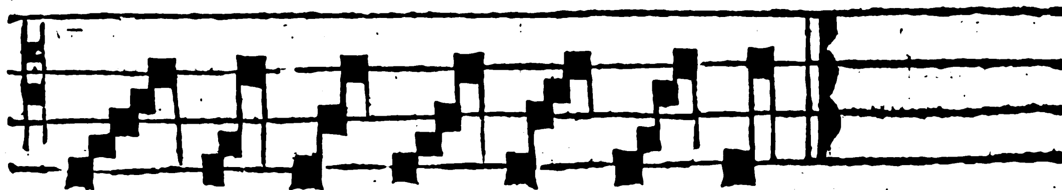

Diapente est consonantia quinqȝ sonorum tris tonos & unum minus semitonium quatuor diatonicis interuallis complectentium. dicta enim est p quinqȝ. Atqȝ quatuor habet species seu diuersas figuras: quarum positionem semitoniæus transitus hincinde uagus noscitur declarare. Prima enim diapẽtes figura fit ex prima diatessaron & tono in acutum: retinetqȝ semitonium naturale in secundo interuallo procedens his syllabis re mi fa sol la: cuius exordium summitur in D solre & terminatur in Elami re. Consimilis autem interuallorum & notularum transitus primã semper diapentes speciẽ collocabit. Sed & diuersis contrahitur interuallis ut hic constat:

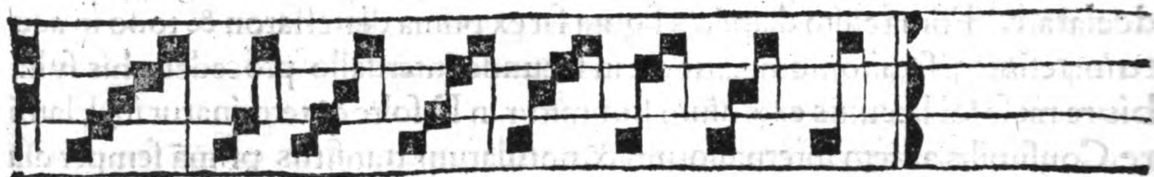
Secunda diapentes figura componitur ex secũda diatessaron & tono in acutum: in primo & grauiori interuallo semitonium cõtinens his. s. syllabis ductas mi fa sol la mi: Cuius initium disponitur in Elami grauem atqȝ terminatur ad ♮ mi acutam. Similis quoqȝ uocum & interuallorum dispositio secundam semper diapentes speciem noscitur comprobare: quam & diuersis interuallis concipi hæc declarat positio.

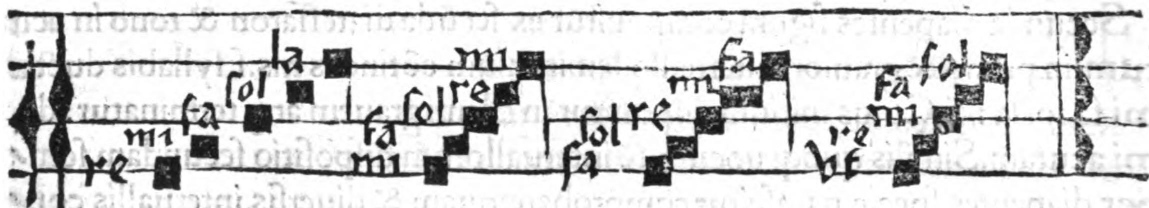
Tertia diapentes figura formatur ex tritono ac semitonio in acutum: in quarto. s. interuallo consutum habens semitonium: & procedit his syllabis: fa sol la mi fa. oritur autem in F faut grauem tendens ad C solfaut in acutum. cui omnis consimiliũ uocum & interuallorum processus semper cõsimilem offert diapentes speciẽ: quæ & per diuersa põt interualla diatonice ꝑendi ut hic patet.

Q uarta diapentes figura disponitur per tertiam diatessaron & tonum in acutum procedens a G solreut ad D lasolre: his syllabis : ut re mi fa sol. obtinetq; semitonium in tertio interuallo. Vbicunq; autem similis uocum & interuallorum fuerit successio: quarta semper diapentes species eueniet: quam & diuersis interuallis plerunq; disponunt hoc modo.

Poterit item in singula diapentes figura uniuscuiusq; speciei formula cōprobari: quod in harmonia instrumentali ipsa chordarum dimensione & numerorum annotatione duximus demonstrandum. Hic uero primā diapentes figuram a cæteris circūscriptam: in propositæ considerationis declaratióem describimus hoc ordine.

De Consonantia diapason & eius speciebus. Capur Septimum.

iapason est consonantia octo sonorum secundum diatonicū genus dispositorum quinq; tonis. & duobus minoribus semitoniis ducta: fit enim ex diatessaron & diapentes cōmixtione: medio ac cōmuni existente coniunctionis termino quem quidem cōmunem dixero quum finis diatessaron fuerit & diapentes principium: aut econuerso. Dicta .n. est diapason per omne: quasi omnibus discretis sonis melopeiam: seu modulatióis effectionem sustinens. Omnes discretos sonos septem tantum esse constat: octauū uero hæc suscipit primo quidem sono ipsa iteratione per similem: qua re æquisonam uocant sane inquā a Ptholomeo dictum Diapason consonantiam talem uocis efficere coniunctionem ut una eademq; uox uideatur simul esse plata.

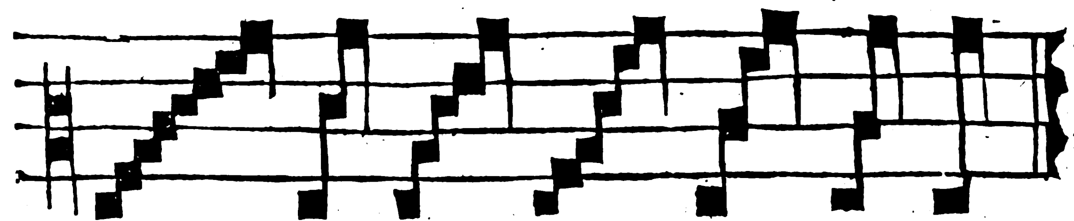
Ptholomeus

Baccheus.

Quot.n. sunt diapason species: tot Baccheus asserit consonantiarum formas quibus totius extat modulaminis plenitudo. Verum alia secūdum Arythmeticam medietatem consistit: quum.s. diatessaron ac diapentes extreme tantum ac media cōmunis chorda simul percutiuntur ita .s. ut grauior cum media diatessaron: media uero cum acuta diapenten obseruēt: quod collateralibus inest tonis. Alia secundum mediocritatem harmonicam copuletur. fit enim hæc quum extremæ tantum ac mediæ chordæ simul percussæ diapentem inter grauem & mediam: ac mediam inter & acutam: diatessaron obseruant: quod ducibus seu autenticis obuenit tonis. Atq; ita tres ipsæ chordæ simul

pulsæ

in tertio:& secundum in sexto possidens interuallo. Consimilis quoq; & sonorum & interuallorum deductio septimam semper producet diapason figurã. cuius interualla difformiter uariantur. ut hic patet.

Constat itaq; septem has diapason figuras inuicem esse differentes: tum locali semitoniorum uarietate: tum diatessaron ac diapentes formularum diuersitate: Alteram quoq; diapason speciem tono aut semitonio acutiorem secundum scilicet diatonice distributam sonorum consequentiam: alteram grauiorem. Rursusq; in unaquaq; diapason figura statibus extremis sonis possunt reliquae eius formulae comperiri uariatis scilicet interuallorum dimensionibus: quod sane deduccetur in harmonia instrumentali. Has autem diapason formulas antiqui constitutiones dixerunt quasi plenum quodammodo modulationis corpus ex consonantiarum cõiunctione consistens unaquaeq; species conduceret. Ptholomeus autem ꝙ ipsas & modos appellarent propriis nominibus distinctos: ut totum perfectissimi quindecim chordaꝝ systematis hiisce modulationibus adimpleret octauum modum superduxit in acutum: a prima diapason non specie sed integro primae ipsius interuallo distantem: quam hypermixolydium quasi supra mixolydium nuncupauit. Verum hos omnes eorumq; affectiones in ipso harmonico instrumento exacte explicabimus. Placet tamen eorum hic nomine recensere. Prima enim diapason speciem quam duximus ab Are graui ad Alamire acutã in D sol re scilicet mediatã: Hypodorium uocabant: quasi subiectum Dorio seu placalem uel subiugalem dorii propter eius tetrachordum in graue reflexum a media chorda quam clerici finalem uocant. Secunda Hypophrigius uocitata est quasi sub Phrygio: quae deducta est a ♮ mi graui ad ♮ mi acutam mediata in propriam finalem scilicet Elami grauem. Tertiam speciem diapason Hypolydium dixerunt quasi sub lydio quoniam uaristrorsum subuertit acutum lydii tetrachordum hanc deduximus a C faut graui ad G solfaut acutam in F faut grauẽ finalẽ suã Arithmetice mediatam. Quarta diapason species ducta a D solre graui ad D lasolre acutam: harmoniceq; in suam confinalem scilicet Alamire acutã mediata Dorius est uocata ab his quidem qui eiusmodi melodiam primum instituere: uel ut quidam uolunt quos plurimum ipsa delectaret. Quintam diapason spe-

Antiqui musici

Ptholomeus

Hypodorius

Hypophrigius

Hypolidius

Dorius

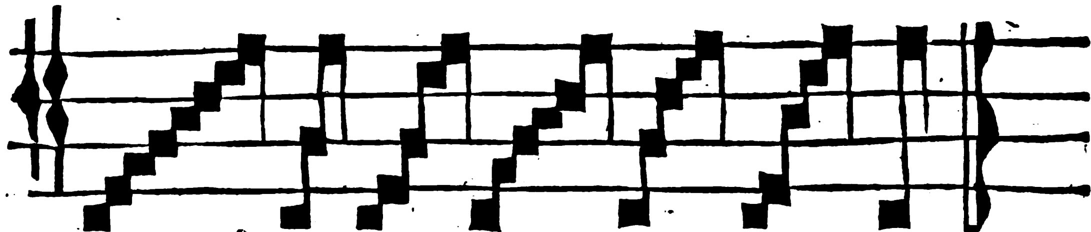
ciem quam duximus ab Elami graui ad Elami acutam harmonice mediatam in ♮ mi acutam eius confinalem. Phrygium appellabant cuius modulationem & inuenisse & usos ea plurimum Phryges ferunt. Sextam diapason speciem quam inter Ffaut grauem & Ffaut acutam disposuimus harmonice mediatam in C solfaut confinalem suam Lydium nominarunt: quod gens ipsa eius sit plurimum modulatione delectata. Hos autem tres: Dorium: Phrygium & Lydium celeberrimos ueterum commendat auctoritas: tanquam ad incitatiores animi affectus aptissimos. hinc eos duces atque autenticos uocant. Suos uero collaterales quod remissiores reddant animi affectus: placales atque comites dicunt: collaterales autem dicti quoniam consimilibus ducuntur lateribus scilicet diatessaron & diapentes speciebus: uel ex conuersione unius lateris scilicet diatessaron superioris seorsum ducta. Horum uero omnium naturales conuenientias atque ipsorum auctores in harmonia instrumentali latius explicabo. Septima diapason species inter Gsolreut grauem & G solreut acutam ducta: & in Dlasolre harmonice mediata mixolidius quasi mixtus lydius nuncupata est. Plerunque enim alterna lydiæ & mixolydiæ modulationis commutatione redditur concentus suauior: quod potissime Ambrosiani nostri in ecclesiasticis obseruant modis quum quintum ipsum & septimum commutatione ♮ duræ qualitatis in b molli tanquam diapentes uel diatessaron specie commixtos modulari solent. Hypermixolydium ut dictum est Btholomeus eam diapason figuram: quæ septem ipsis inuicem differentibus superesset instituit. uocitandam: ductam quidem a Mese ad Netenhyperboleon: ac Arythmetice mediatam in paranetendiezeugmenon. At octo ipsos modos quos & tonos uocant quasi ex tonis eorumque partibus scilicet semitoniis ductos: Alii tropos propter accidentalem unius in alterum conuersionem toni uel semitonii intensione seu remissione deductam: uel propter alternam diapentes diatessaronque specierum commixtionem: quatuor maneriebus ecclesiastica distinxit auctoritas. Namque primam maneriem dixerunt Protum: secundam Deuterum: tertiam tritum: quartam Tetrardum singulis ipsis diapason diatessaron conferentes. Ita ut Protus dorii atque Hypodorii limites obseruaret & terminos: ut in compluribus ecclesiasticis modulationibus peruidemus: utputa quadragesimali salutatione uirginis. Salue regina. Deuterus Phrygii & Hypophrygii. Tritus lydii & Hypolidii. Tetrardus Mixolidii & collegam: quem reflexo sub diapenten tetrarchordo reliquorum similitudine hypomixolydium possumus nominare Posteritas autem has ipsas maneries diuisit ita ut ab antiquitatis auctoritate ordinem non diuerteret. Namque Protum qui doris est primum posuere: Hypodorium secundum: Deuterum tertium dicunt: qui & Phrygius est: Hypophrygium quartum: Tritum quintum scilicet lydium: Sextum hypolydium: Tetrardum Mixolydium uidelicet septimum in ordine. Octauo non admittit proprium nomen: nisi forte aliorum ut diximus imitatione hypomixolydium appellauero. Hos itaque binos ac

Phrygius

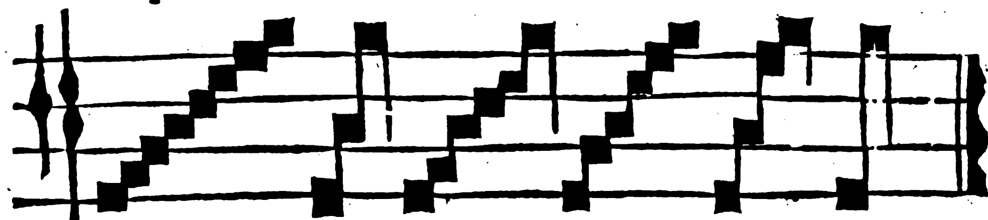
Lydius

Ambrosiani

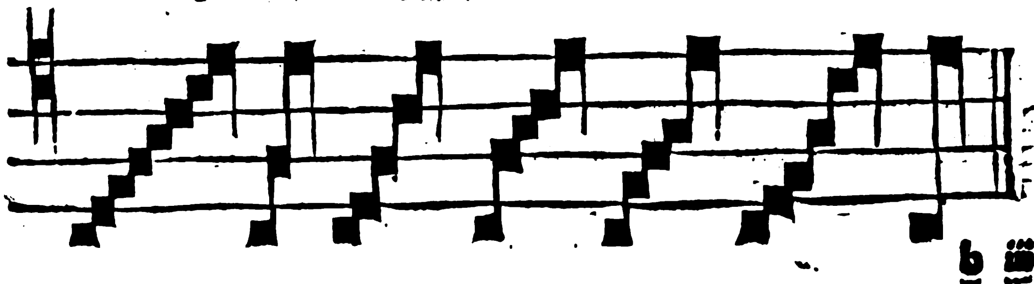
pulsæ harmonicam probant consistentiam : huius ratio est proportionata in chordotono conuenientia extremorum & differentiarum ad inuicem: quod in harmonia instrumentali lucidius exponetur. Septem itaq; figuras seu species continet diapason consonantia quarum Prima formatur ex prima specie diatessaron ducta ab Are ad Dsolre: & ex prima specie diapentes facta a D sol re ad A la mi re acutam : mediatur autem in D sol re Arythmetica dispositione: continet.n.quinq; tonos & duo minora semitonia: horum primum in secũdo: secundum in quinto transitu seu interuallo diatonice ducto collocatur. Consimilis quoq; uocum & interuallorum transitus primam semper diapason figuram declarat: quæ diuersis potest interuallis extendi ut hic constat.

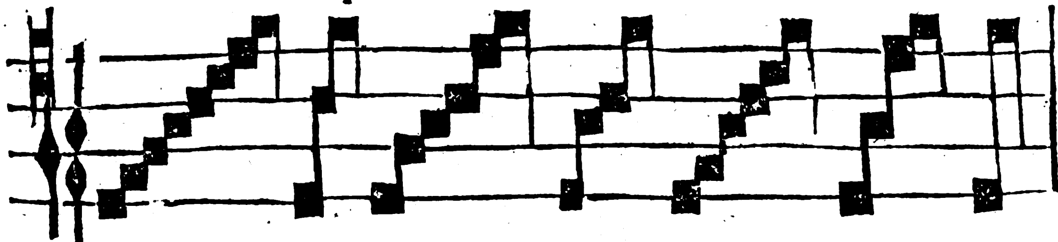
Secunda figura diapason formatur ex secunda specie diatessaron facta a ♮ mi graui ad E la mi grauem: & ex secunda specie diapentes ducta ab Elami graui ad ♮ mi acutam: mediatur.n.in Elami grauem secundum.s. mediocritatem arythmeticã: rursus cõsimilis uocũ interuallorũq; processus: ubiq; secundam deducet diapason formam primum semitonium in primo: secundum in quarto sustinentem interuallo: quam & diuersis interuallis protrahendam præsens indicat dispositio.

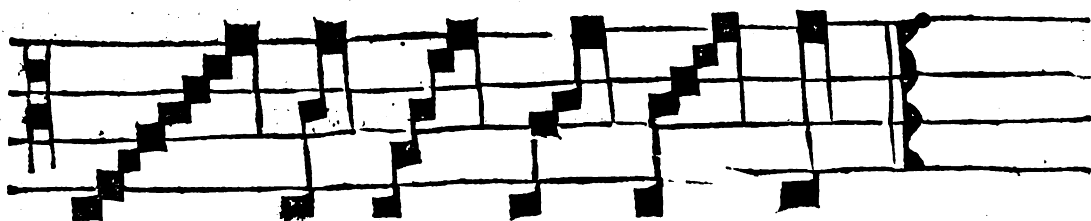
Tertia figura diapason formatur ex tertia specie diatessaron facta inter Cfaut & F faut graues & tertia specie diapẽtes deducta ab F faut graui ad C solfaut acutam: mediatur.n. in F faut grauem arythmetica consideratione primum semitonium in tertio secundum in septimo continens interuallo. Atq; similis uocum & Interuallorum dispositio tertiam ꝓbat diapason formam multimodis interuallis explanabilem: ut hic constat.

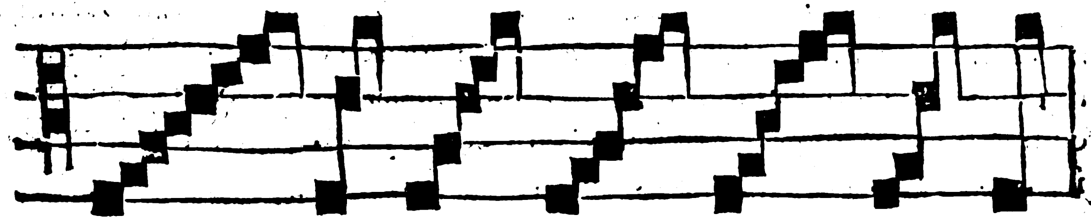
Quarta diapason figura cōponitur ex prima specie diapentes ducta a D sol re ad A la mi re acutam & ex prima diatessaron facta ab A lamire ad D sol re: mediatur autem harmonice in Alamire primum tenens semitonium in tertio interuallo & secundum in sexto. Consimilis autem & sonorum & iteruallorum deductio quartam semper efficit diapason formam:quæ & diuersis potest interuallis sustineri:ut hic patet.

Quinta diapason figura formatur ex secunda specie diapentes ducta ab E la mi graui ad ♮ mi acutam & ex secunda diatessaron habita inter ♮ mi & El ami acutās:mediatur quidem in ♮ mi acutam secundum harmonicam mediocritatem: continens primum semitonium in primo interuallo & secundum in quinto Omnisq; eiusmodi & sonorum & interuallorum ꝓcessus quintā semper perficiet diapason speciē:quæ & diuersa poterit interualla cōtinere.ut hic.

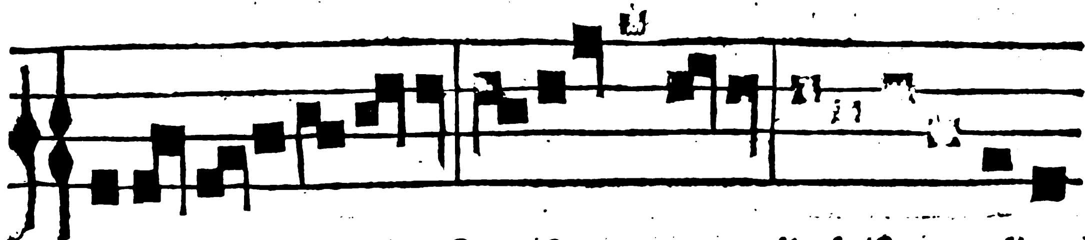
Sexta diapason figura cōtexta est ex tertia spē diapētes ducta ab F faut graui ad C solfaut acutam : & ex tertia specie diatessaron facta a C solfaut ad F faut acutam.Mediatur.n.in C solfaut secundum medietatem harmonicam:continens primum semitonium in quarto interuallo: & secundum in septimo. huiusmodi autem sonorum & interuallorum cōsideratio sextam semper & ubiq; diapason formulā cōprobabit : quæ multimodis pōt interuallis uariari:ut hic.

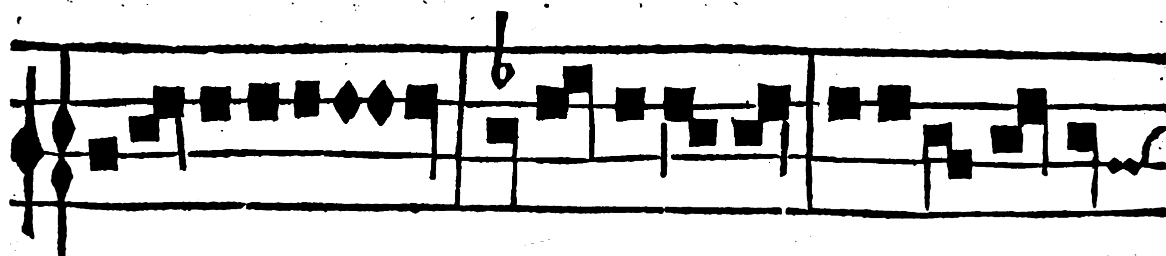
Septima uero & ultīa diapason figura cōcipit̄ ex q̄rta specie diapētes facta a G solreut graui ad D solre acutā:& ex pr̄ia diatessaron ducta a D lasolre acuta ad G solreut acutā:Et mediat̄ i D lasolre harmōica.s.cōsistētia:primū semitōiū

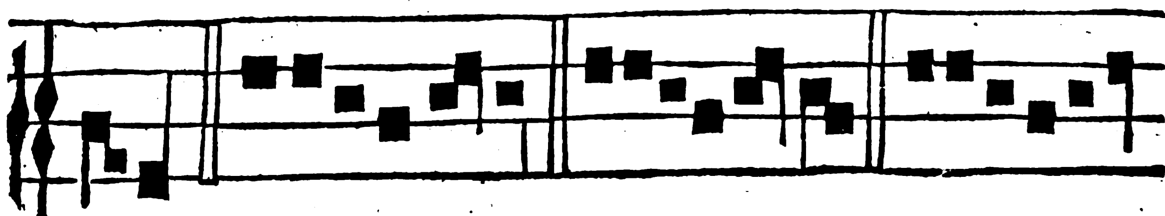
in tertio

ipsius respirationem. neq; respirandum est ante ultimã cuiusuis dictõis sylla bam: nisi complures fuerint notulæ soli syllabæ superpositæ: tũc enim necessi tate urgente poterit cantor post non ultimam dictionis syllabam respirare De bent insuper distinctiones ipsæ secundum Guidonem fieri & terminari ubi sæ pe & condecentius tonus ille in quo fuerint poterit: regulariter sortiri primor dia. Est item mirabile (ut Guidonis ipsius non abutar sententia). Quod in nocturnis responsoriis somnolentorum more grauiter & dissolute summus il le pontifex sanctissimus Gregorius ad uigilandum nos uidetur exhortari. Et in Antiphonis plane atq; suauiter sonat. in introitibus uero quasi uoce preco nis ad diuinum clamat & euocat officiũ. in Alleluya & Versibus quos Am brosiani melodiæ ascribebant suauiter uidetur diuino iubilo gaudere. Sed in Tractibus & Gradualibus plane & protense atq; humili uoce incedere perno scitur. In offertoriis autem & Communionibus: quantam in huiusce modu lationis affectionibus preualuerit patefecit. Est enim in eis omnimoda huius institutionis elleuatio: depositio: extensio: duplicatio: suauis delectatio cogno scentibus: laboris refrigerium discẽtibus: mira & ab aliorum modulantium in stitutis longe distans dispositio: nec modo hæc ipsa arte musica introduxit: sed & musicæ disciplinæ auctoritatem & augmenta noscitur contulisse. Diuum uero Ambrosium solam modulationis dulcedinem mirabiliter exquisisse Gui donis ipsius uerba testantur. Alios quoq; quãplurimos prout a domino acce perunt diuersa munera eius gazophilatio contulisse. Ecclesiasticam itaq; primi toni modulationem hoc declarat exemplar.

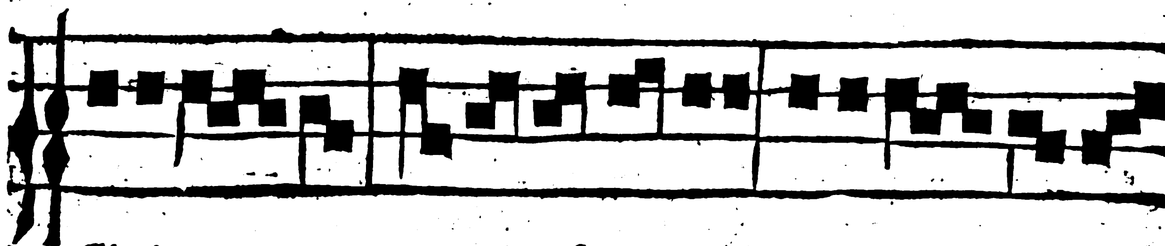

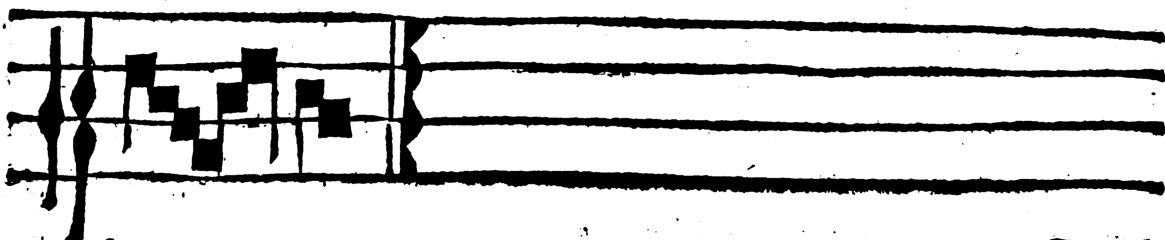
Quum autem post antiphonæ denunciationem psalmodiam Gregorianam primi toni uolueris educere (sic enim fit) nãq; antiphona primi toni psalmo diam requirit eiusdem: ac in reliquis eodem modo: psalmi ipsius modulationẽ incipiens in tertiam notulam supra finalem antiphonæ procedendo his sylla bis fa sol la Mediantur item diuersimode psalmodiæ ipsæ atq; terminant mul tifariam. secundum scilicet annotationem suorum Seculorum Amen: uel suo rum euouae. Nihil enim representat Euouae: nisi Seculorũ Amen: sunt enim omnes eius uocales causa breuitatis in unum collectæ Procedit igitur Grego riana primi toni psalmodia hoc modo.

Cui.n.tono gradualium:& Alleluya atque responsoriorum cantica tribuuntur eidem & eorum uersus sunt ascribendi. Inde sicut se habet principiũ Euouae ad finem antiphonæ. Ita principium uersuum ad præcedentem suorum canticorum terminationem. Quod quum canticum fuerit autentici toni:eius uersiculus eidem deseruiet:& ecõuerso:quanq̃ sæpe uersiculus placassis cantici species autenticæ modulationis attingit & econuerso. Tunc.n. ambo unica manerie considerantur. Principium autem euouae primi toni diapentes interuallo distat in acutum a finali præcedentis antiphonæ chorda: Verum ex uersibus nocturnalium responsoriorum primi toni solent Gregoriani notulas quasdã necessarias eligere quibus Gloria patri & filio & spiritui sancto quãdecentessime modulantur quum opus fuerit hoc modo.

binos ecclesiastica ipsa dinumerauit posteritas. Ita ut cum unitas sit prima impar: primi combinati impares dicantur & autentici seu duces: secundi a binario pari pares & collaterales seu comites: quorũ celeberrimum ordinem sic deducunt Primus impar & autenticus: Secundus par eius placalis: Tertius impar autenticus. Quartus par eius placalis. Quintus impar autenticus: Sextus par eius placalis: Septimus impar autẽticus: Octauus & ultimus par eius subiugalis. Est enim huiusmodi tonus apud Guidonem regula per ascẽsum & descensum omnes descriptas ac etiam pernotabiles modulationes in fine diiudicans. Sed de his eorumq; accidentibus singillatim est dicendum.

Quid sit tonus secundũ Guidonem

De Diuersis tonorum accidentibus: & de formatione primi toni.

Caput Octauum.

PRimi toni modulatio formatur ex prima specie diapẽtes inter D sol re & Alamire: disposita & prima diatessaron ab A lamire ad D la sol re acutam haec enim est quarta in ordine diapason forma in qua dorium locauimus. Finitur quidem regulariter in D solre: ubi uidelicet sua diapente sumpsit exordium. Ac reliquorum tonorum modulationes regulariter propriae diapentes initia suis pariter terminationibus ascripserunt: ꝓpterea quidem ꝙ uox humana in acutum ducta amplius defatigatur quam in graue: nanq; ex acuto in grauitatẽ remissa fit quieti ꝓpinquior: quatuor ipsas finales tonorum chordas in grauium uocum ordine elligendas deduxerunt (eas inquam) quibus congrue subsisteret coniunctum in graue uniuscuiusq; collateralis toni tetrachordum. Ecclesiastici autem Romanam & Ambrosianam sectantes institutionem: uocem unam sub finali cuiuscũq; autenticae modulationis toni interuallo deponunt quasi inter octo priores diapason uoces & hanc nonam: sesquioctaua inuicem habitudine tonus resultet: quod & si naturaliter ac diatonice tribus ipsis ducibus primo.s. & tertio ac septio cõueĩt: quarto tamen tono dissonum probat diatonicus sonorũ transitus nanq; sub ipsius finali chorda.s. F faut graui semitonium illico naturaliter decidit in graue quare nonnulli asserunt notulam ipsam inter D sol re & Elami graues esse relaxãdã: maiore.s. sub Elami semitõio: ut ide ipa a finali tono distet ĩ grauitatẽ. nos aũt diatonice ꝓcedẽtes: naturalẽ uocũ ĩ itroductorio dispositionẽ min:me subuertẽdã eẽ existimamus: cũ potissime octo ipsae diapason cõsonãtiae uoces dupla

Clerici Romani Ambrosiani.

distinctæ sunt dimensione quinque:scilicet sesquioctauis atq; duobus minoribus semitonis:necirco non necessariam puto huiuscæ uocis substitutionem tanquam modulationis diapasonicæ congruentem:sed potius superfluã:ecclesiastica tamen auctoritate probandam. Primi igitur toni modulatões plerũq; principia propria consequuntur in C faut quidem tanq̃ superfluæ:In Dsolre: In F faut:In G solreut:graues:& in Alamire acutam tãquam naturales & perfectæ. Cõmixtæ autem in Elami grauẽ:Sed mixte atq; itẽ superflue in Are & ♮ mi graues. Commixtus tonus dicitur si autẽticus est:quum in eo species alterius quam sui collateralis disponuntur. Sin autem fuerit placalis : dicetur commixtus quum alterius quam sui ducis & imparis consonantes continet formas: Mixtus tonus dicitur si autentitus est:quum uel totum grauius sui placalis attigerit tetrachordum : uel duas saltem eius chordas. Imperfectus tonus siue autenticus siue placalis est qui non implet propriam diapason figuram deficiens uel ex parte diapẽtes uel ex pte diatessaron uel ex parte utriusq; hunc proprie diminutum dicunt. Plusquãperfectum uero seu superfluum putant tonum:quum(si autenticus fuerit)ultra diapason: notulam unam aut duas diatonice ductas:tenuerit in acutum. Quũ aũt placalis fuerit tũc in graue. Sunt & qui irregulares dicunt singulorum tonorum modulationes quũ in suam confinalem chordam terminauerint : Sunt enim quatuor confinales chordæ:secundum scilicet octo tonorum combinationẽ.Est enim chorda confinalis in quacunq; manerie uox illa in qua diapentes formula terminatur in acutum : hinc distat confinalis cuiuscunq; toni a sua finali integro diapentes interuallo:Namq; primus tonus & secundus regulariter terminatur in Dsolre Irregulariter uero in Alamire. Tertius & quartus regulariter in Elami grauẽ Irregulariter in ♮ mi acutam.Quintus & sextus regulariter in F faut grauem: Irregulariter in C solfaut acutam. Septimus & octauus regulariter in G solreut grauem terminantur .Irregulariter in D lasolre acutam quanquam Antiphonis & gradualibus:cæterisq; Gregorianis modulationibus raro concesserint confinalem:dicunt enim eos semper regulariter terminare.Ambrosiani autem sæpius septimum hunc tonum in sua confinali conterminant : octauum raro. Potest in sup unusquisq; tonus in introductorio concipi ubicunq; eius latera seu species noscuntur extendi:quem extra naturalem ac primariam eius dispositionem ductum: possumus fictum uel acquisitum appellare.Est etiam consideranda distinctio in tonorum huiusmodi modulationibus quam Guido uoluit intelligi : quantum in quolibet cantu continuatim quoad usq; uox quieuerit pronũciatur.Hæc enim per neumas sane declaratur. Neuma enim est uocum seu notularum unica respiratione congrue pronunciandarum aggregatio .Neuma græce : latine nutus solet interpretari . Describunt enim notatores in Antiphonis & nocturnis responsoriis atq; gradualibus ipsam certa linea in modum pausæ cantilenas terminantis omnia linearum interualla complectente : diuidentem distinctiones : qua quidem innunt uocis ipsius

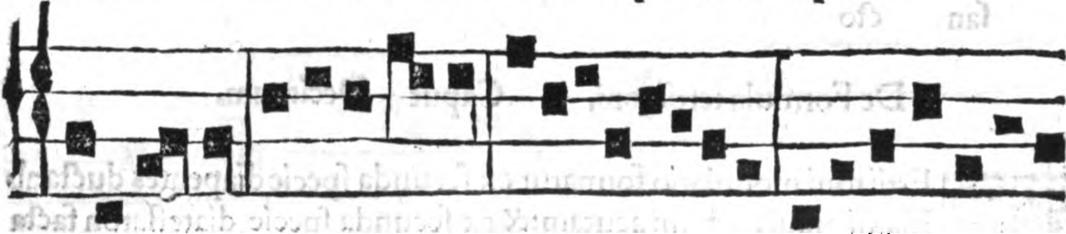
Gregoriani.
Ambrosiani.

Distinctio
Guido
Neuma

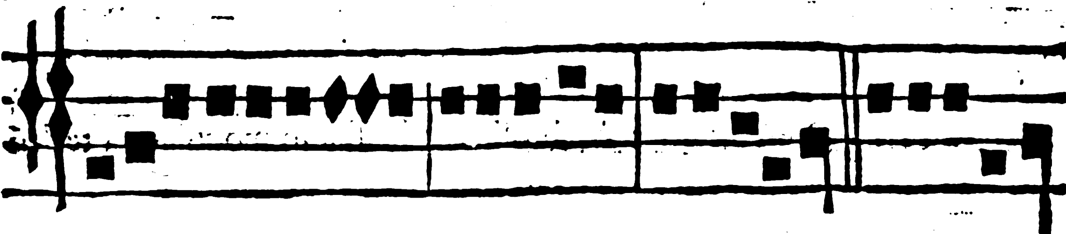
De Formatione secundi toni. Caput Nonum.

Ecundi toni modulatio formatur ex prima diapentes figura communi: quæ & primo competit & ex prima specie diatessaron facta ab A re ad D solre. Hæc.n.est ipsa diapason figura: quam in ordine primam posuimus inter A re & A la mi re acutam Hypodorio quidem ascriptam. Speciem cõmunem uoco illam quæ in quouis autentico & eius placali immobilis existit: iisdem.s.chordis considerata. Qua re constat diatessaron in autentico & eius collaterali nõ esse speciem cõmunem: ut Marchetus asserit quippe quæ in autentico acutiorem: in placali locum obtinet grauiorem: hic.n. diatessaron sub diapente. Illic supra diapentem noscitur collocata. Quippæ.n. chordæ secundo tono principia contulerunt A re C fa ut D sol re E la mi & F fa ut graues. In sui autem excessu seu superfluitate (licet raro) In Γ ut eius principium posuere. In D sol re ueto regulariter propriam obtinuit terminationem: cuius formulam hæc probat descriptio. Marchetus
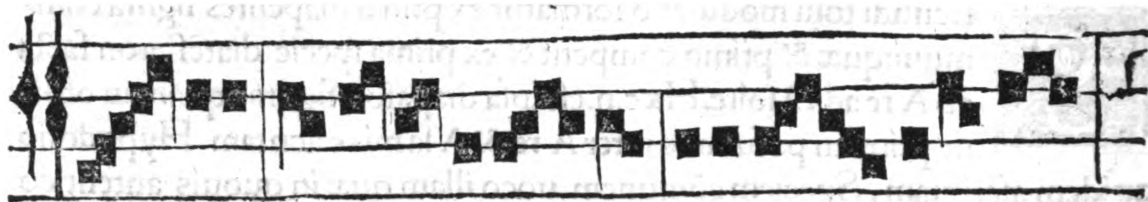

Plerique etiam consentiunt placales tonos supra diapentem in acutum ecclesiastica licentia unicam attingere uocem. Cuius igitur antiphona finierit in D sol re: eiusque seculorum in F fa ut grauem possideat primordi secundi toni lege iudicabitur. cuius psalmodiam incipiunt per unicam uocem a finali tono depressam procedentes his notulis ut re fa quod præsens monstrat descriptio.

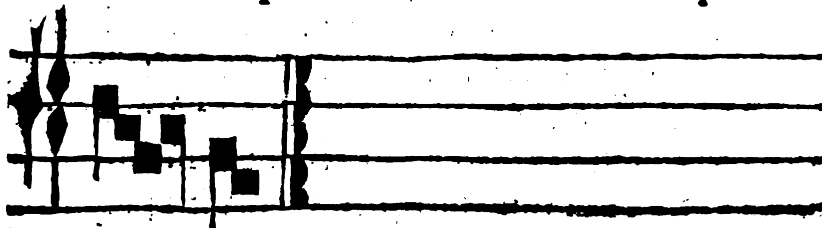

Solent et uersiculi nocturnaliũ responsoriorũ huius secũdi toni unica uoce toni interuallo sua finali chorda cantici præcedẽtis depressa ꝓpria modulatõe

ꝓcedere:hisce.s.notulis ut re mi fa. Excipi itē solent ab eorū modulationibus notulæ q̄bus Gloria patri & filio & spiritui sancto cōgrue modulant̄ hoc mō.

Glo ri a pa tri & fi li o & spi ri tu i

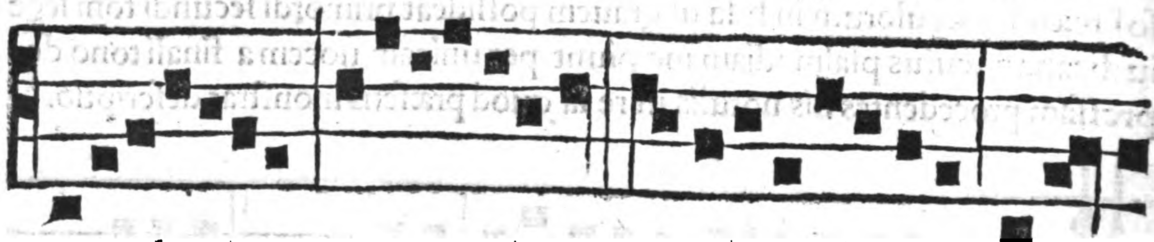

san cto

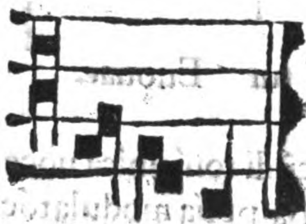
De Formula tertii toni. Caput Decimum.

Ertii toni modulatio formatur ex secunda specie diapentes ducta ab Elami graui ad ♮ mi acutam:& ex secunda specie diatessaron facta a ♮ mi acuta ad Elami acutam: hæc enim est quinta diapason figura quam Phrygium nuncupauimus. huic autem tono quattuor accidunt principia: Elami: F faut: G solreut graues:& C solfaut acuta. cuius finalis chorda est Elami grauis: Eius autem compositioni competit hæc formula.

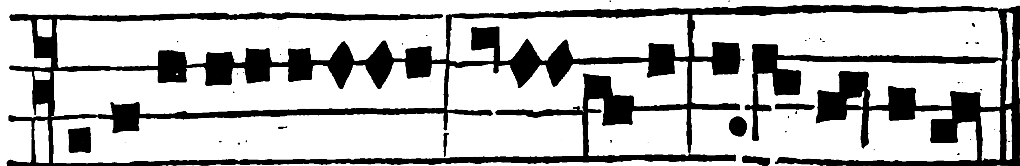

Baptizat Augustinū sacerdos Ambrosius ambo statim modulantur te deū

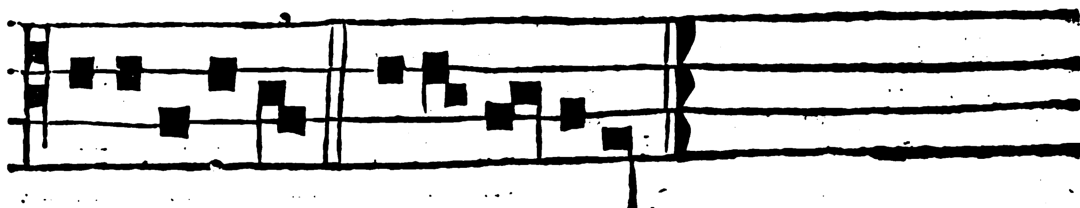

lau da mus

Euouae autem tertii toni incipitur in C sol fa ut.f. in sextam supra finalem antiphonæ secũdum Grogorianos ubi tetrachodum in principio psalmodiæ sumptum determinatur Ambrosiani autem suauius procedentes principium Euouae huius tertii toni in quintam supra finalem antiphonæ chordam in qua .f. sua diapentes figura terminatur tanquam harmonica medietate suauiorem sicuti in reliquis autenticis disposuere. Incipitur uero Gregoriani huiusmodi psalmodia in tertia supra finem antiphonæ: pcedens his notulis ut re fa: cuius mediato & terminationes hoc describuntur harmento. Gregoriani. Ambrosiani.

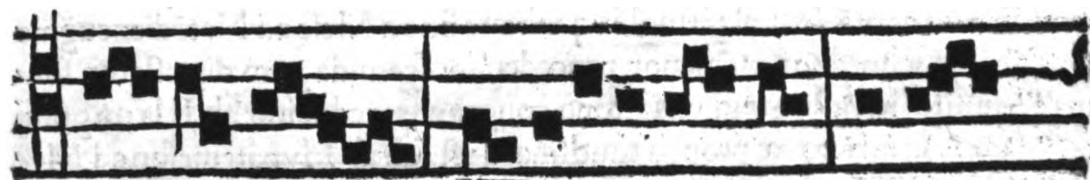

Tertius tonus sic incipit sic medi a tur & sic fi ni tur

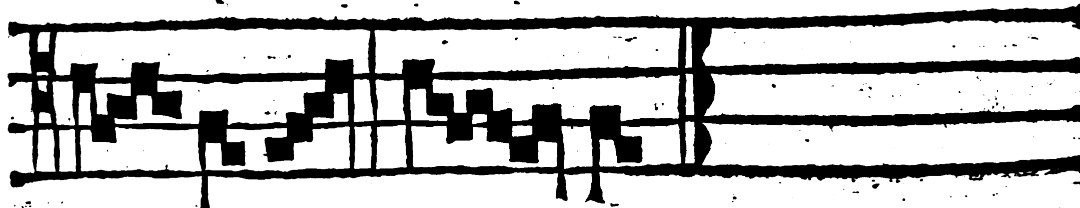

Euouae Euouae

Similiter & responsotiorum uersibus inest congrua progressio modulandi Gloria patri & filio & spiritui sancto: his notulis excerpta.

Glo ri a pa tri & fi li o & spi

ri tu i san cto.

De Formula quarti toni. Caput undecimum.

Quarti toni modulatio formatur ex secunda specie diapentes quã & tertio ascripsimus:& ex secunda figura diatessaron ducta a ♮ mi graui ad E la mi grauem:Est.n.secunda in ordine diapason species ducta a ♮ mi graui ad ♮ mi acutam:quam hypophrygium uocãt. Sex autem assumpsit quartus tonus principia uidelicet C fa ut D sol re E la mi F fa ut & G sol re ut graues : atq; A la mi re acutam:terminaturq; regulariter in E la mi grauem:ut præsens proponit exemplar.

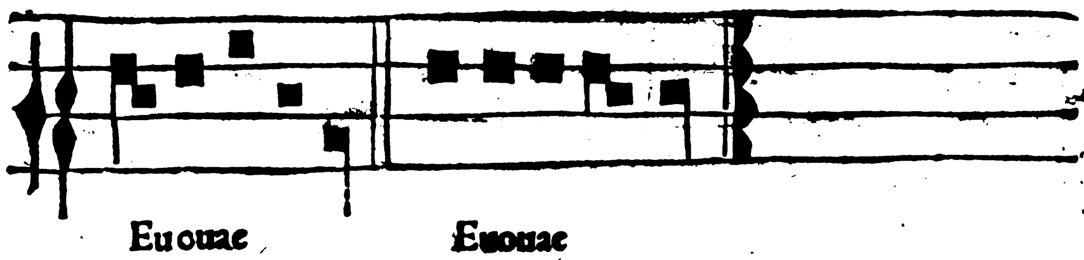
Marcelli nus sacer dos & Petrus e xor ci sta

martires christi intercedant pro no bis.

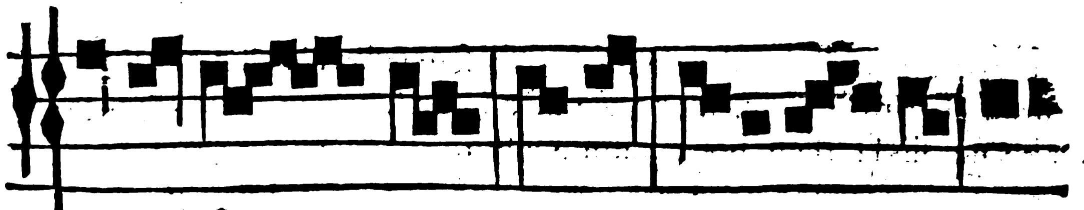
Plerũq; terminatur hic quartus tonus in A la mi re acutam ꝑcedens per species acquisitas.Est.n.secunda diapentes figura ipsi competens ab ipsa A la mi re ad E la mi acutã deducta b mollis qualitate siue a Mese ad Netẽdiezeugmenon per tetrachordum sinemenon procedendo. secunda uero diatessaron forma acquisito huiusmodi quarto tono congruens deducitur ab E la mi graui ad ipsam A la mi re:quæ propria tunc finalis est:seu ab Hypatemeson ad Mesen. Omne autem Euouae quarti toni incipitur in quartam chordam supra finalem antiphonæ præcedentis:cuius psalmodia eadem summitur uoce : procedendo his notulis la sol la:ut hac descriptione percipitur.

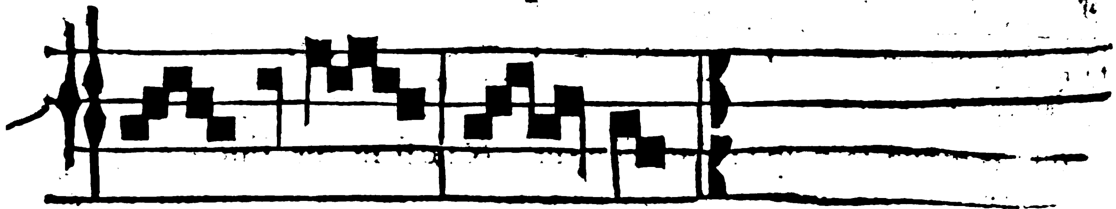
Quartus tonus sic incipit sic mediatur & sic fi ni tur.

Euouae quod

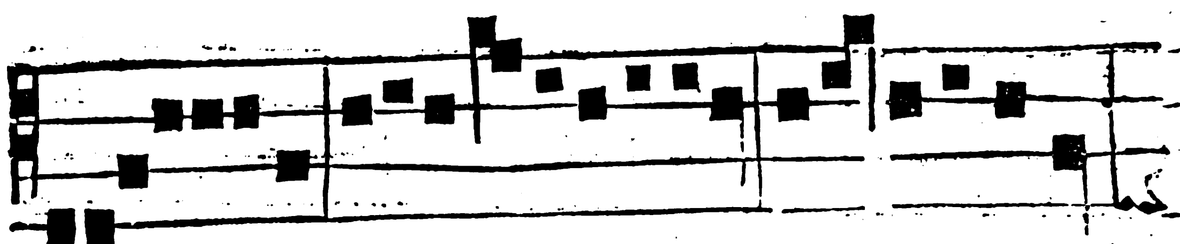
Quod si uersiculus responsorii terminati in Elami grauem inceperit in Alami re acutam uidelicet in quartā supra finalem praecedentis cantici: erit quarti toni:uel quum responsorium terminauerit in Alamire acutam & uersus principium fuerit in D la solre:b mollari qualitate deductaxerit item quarti toni acquisiti:Cuius naturalis modulatio Gloria patri & filio & spiritui sancto his p cedit notulis.

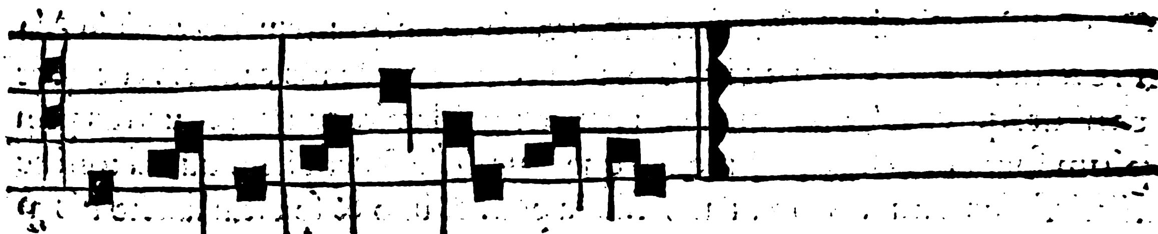

De Compositione quinti toni Caput Duodecimum.

QVinti toni modulatio formatur ex tertia specie diapentes ducta ab F faut graui ad C solfaut acutam & ex tertia specie diatessaron quae fit a C solfaut ad F faut acutam. Haec est.n.sexta in ordine Diapason forma quam Lydium uocant. Competunt enim quatuor quinto tono principia F faut & G solreut graues: Alamire & C solfaut acutae: terminaturq; regulariter in F faut grauem:ut hoc notatur exemplo.

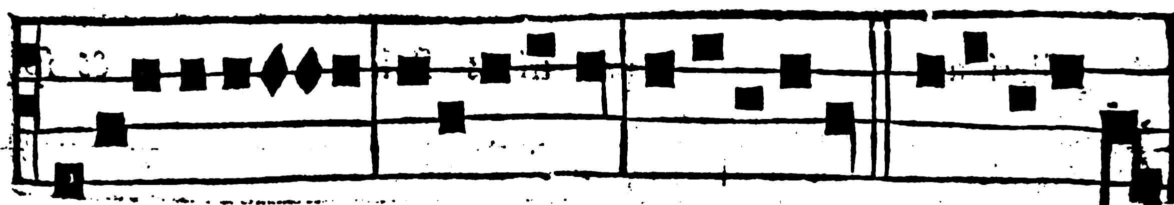

Precibus & me ritis be a ti bla sii mar ti ris defende nos deus

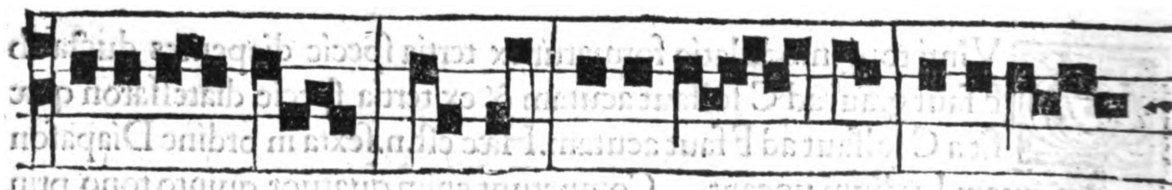
ab omni ma lo gut tu ris

Euouae uero quinti toni incipitur in C sol faut scilicet in quintam suprafinalem antiphonæ chordam: cuius psalmodia in unisono cum finali cæpta procedit his notulis fa la fa: ut hoc notatur transitu.

Quintus tonus sic incipit sic me di a tur & sic fi ni tur Euouae

Atq; item uersiculi principium habentes in C sol faut quorum responsoria terminauerint in F faut grauem quinto ascribuntur tono: horum modulatio Glaria patri & filio & spiritui sancto sic procedit

Glori a pa tri & fi li o & spi ri tui sancto

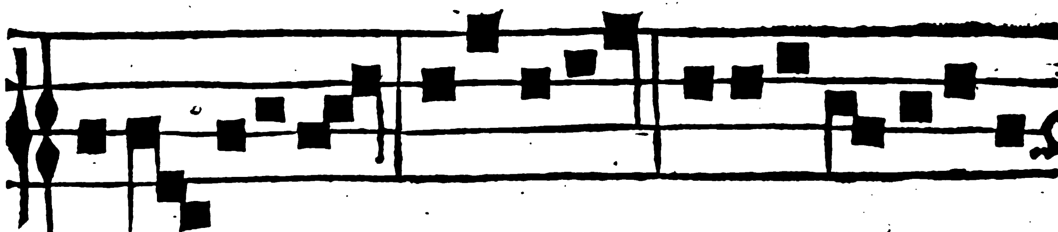

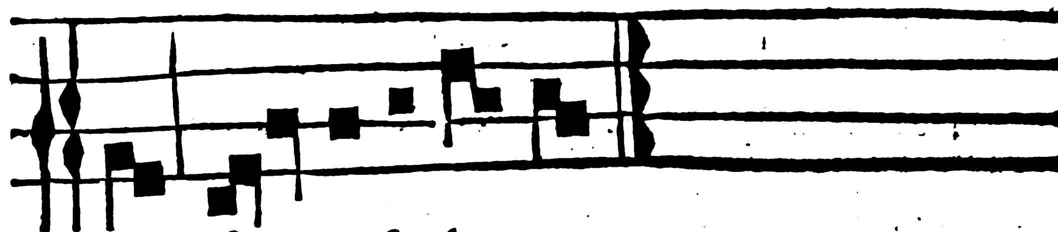
i ſan ɗto

De Formula ſexti toni. Caput tertiumdecimum.

Exti toni modulatio formatur ex tertia ſpecie diapentes quæ & qnto aſcripta eſt : & ex tertia ſpecie diateſſaron ducta a C faut graui ad F faut grauem Hæc.n.eſt tertia diapaſon figura diſpoſita inter: C faut grauem & C ſolſaut:acutam:quam Hypolydium uocant. Quatuor enim propria ei aſcribuntur principia.ſ. C faut D ſolre & F faut graues & A lamire acuta:atq; regulariter termiatur in Ffaut grauẽ: cuius pgreſſio hac compoſitione percipitur.

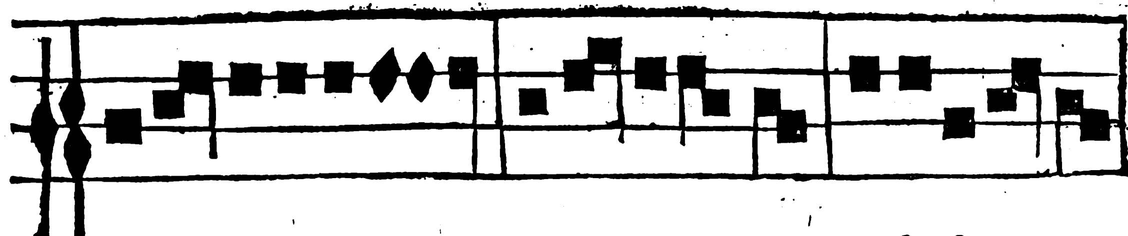

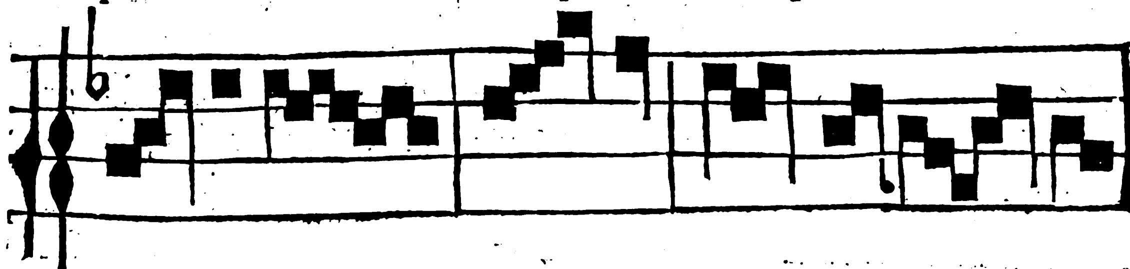
Q uum autem antiphona terminauerit in F faut grauem : Cuius Euouae principium teneat in tertiam ſupra finalem.ſ.in Alamire acutam ſexto tono deſcribenda eſt.Cuius pſalmodia incipit in uniſono procedens his ſyllabis fa.ſol

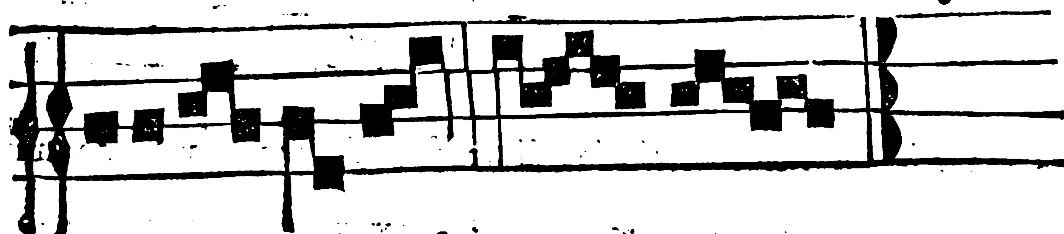
c i

la:ut hic.

Similiter & uersiculi responsoriorum sexti toni incipiuntur in Alamire: quæ tertia est chorda supra finalem cantici præcedentis ex his item excipiuntur notulæ aptissimæ ad modulandũ Gloria patri & filio & spiritui sancto. hoc mõ.

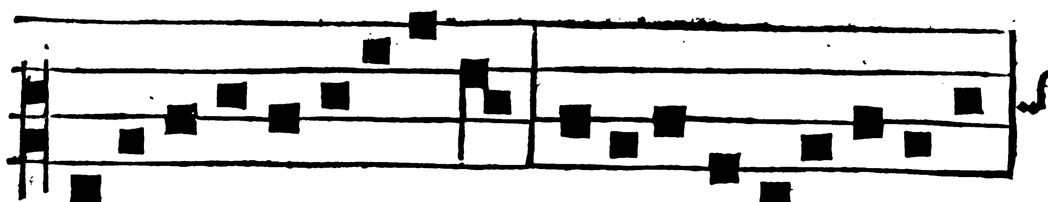

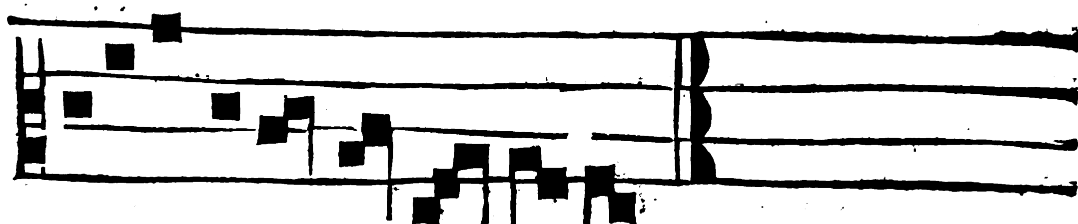

De Formula septimi toni. Caput Quartumdecimum.

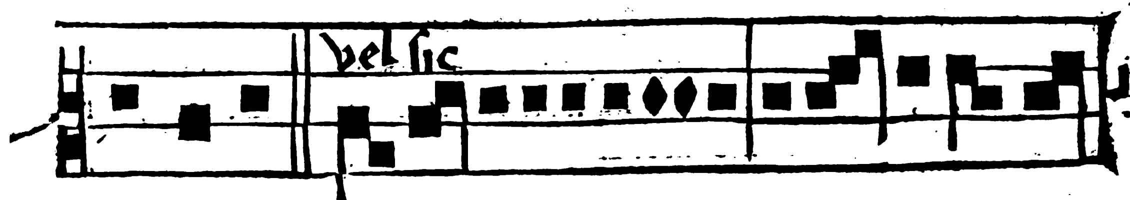
Septimi toni modulatio formatur ex quarta specie diapẽtes ducta a G solreut graui ad D lasolre acutam:& ex prima diatessaron figura facta a D lasolre ad Gsolreut acutam. Hæc.n. est septima diapason figura quam disposuimus inter G solreut grauem & G solreut acutam: mixolydius nuncupata. Hẽt.n. septimus tonus qnq; ꝓpria principia.s.Gsolreut grauẽ:Alamire:♮ mi:C solfaut. & D lasolre acutas. unũquocq; s.F faut grauẽ ecclastica dispositiõe cõcessum:atq; terminat̃ regulr̃ i G solreut grauem

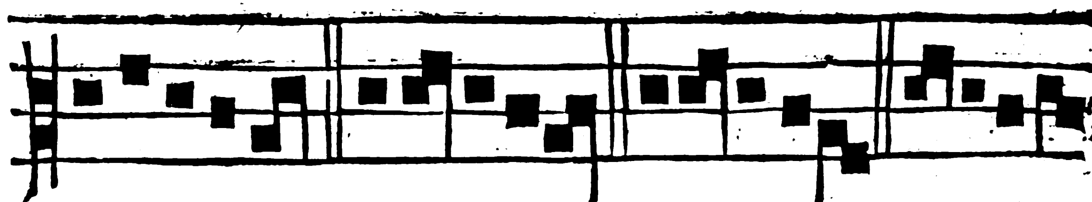
gráuem:ut hac notatur dispositione.

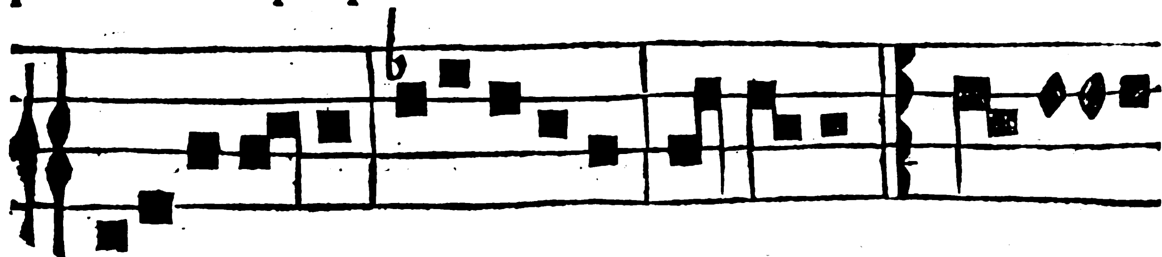
Euouae igitur incipiens in D lasolre:cuius antiphona terminauerit in G sol reut grauem:septimo solet ascribi tono:cuius psalmodiam ueteres in quintam supra finalem antiphonæ chordam incipiebant procedentes his notulis sol fa sol. Posteritas autem in quartam supra finalem in principium frequentauit hu iusmodi psalmodiæ:ut modulans his syllabis fa mi fa sol:ut hic constat.

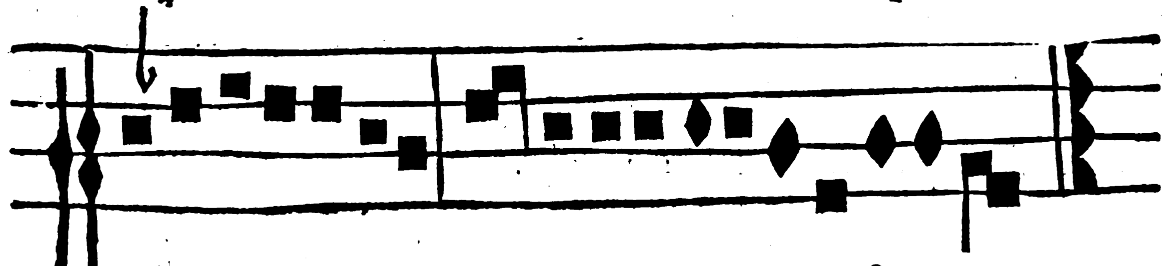

Sũt insup. & aliæ huius septimæ psalmodiæ termiatões quas in ipso ãtipho

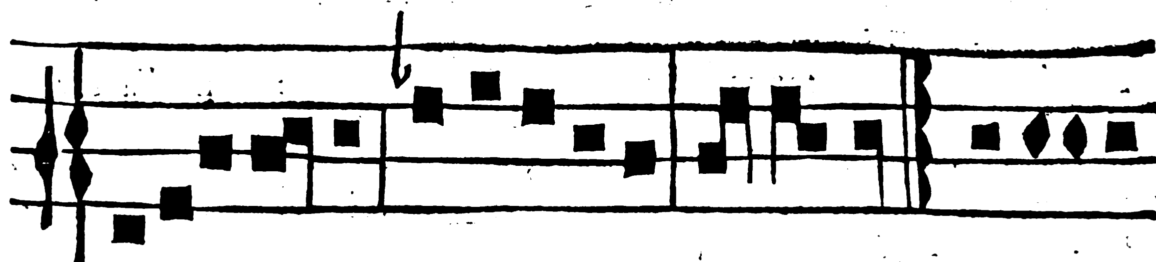
Gregoriani. nario comperies pernotatas. Extat & altera septimi toni psalmodia quã Gregoriani obseruant super ãnt Nos qui uiuimus benedicimus dominum in confinali terminata cum acquisite deducta sit & sola uoce in acutum diminuta. ut præsenti formula percipitur.

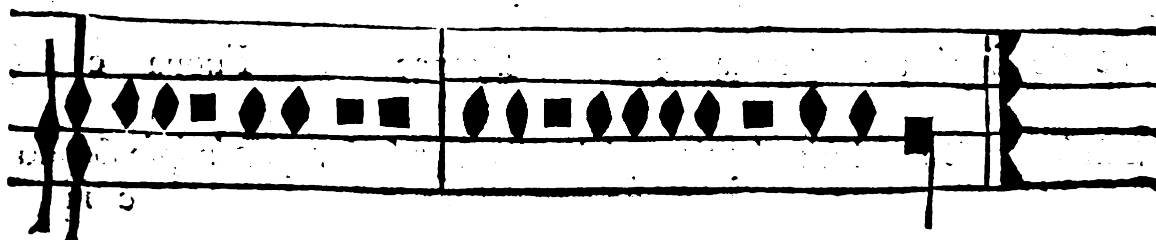

Hæc enim psalmodia in principio persimilem retinet quarto tono modulationem in medio sexto quia antiphona commiscetur ei propriam diatessaron speciem. s. tertiam compræhendens: In fine tertio. Verum Ambrosiani & si ãnt ipsam iisdem notulis & clauibus prosequuntur. alteram tamen huius psalmodiæ modulationem celebrant: nãq; incipiunt in confinali ipsius ãnt chorda. s. in G solreut graui: ubi sua diapentes figura terminatur in acutum: sicuti & in cæteris obseruant autenticis: hoc modo.

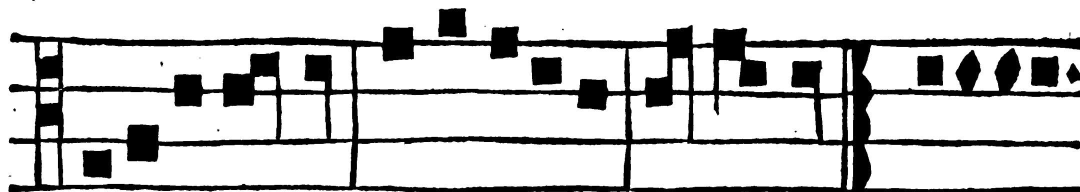
Ambrosiani.

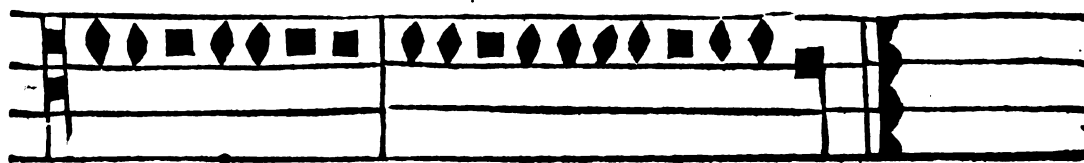

Hanc

Hanc tamen primitus antiphonam a diuo Ambrosio propriis septimi toni clauibus ductam ubi & septimam diapason figuram & ipsum mixolydium demonstrat uidelicet in G solreut grauem & in D lasolre propria cõfinali (quod plurimum in autenticis instituit) terminatam fuisse: uetustissimus antiphonarum liber mihi propalauit: ut hoc notatur processu.

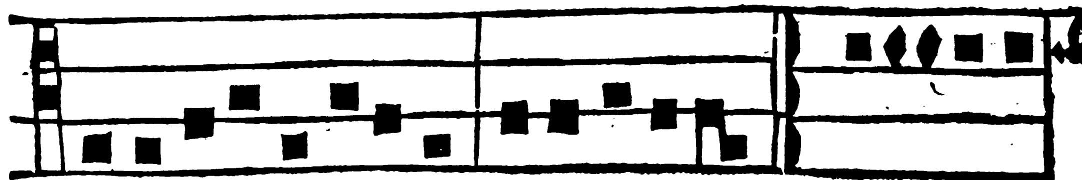
añt Nos q̃ ui ui mus be ne di ci mus do mi num ps In e xi tu

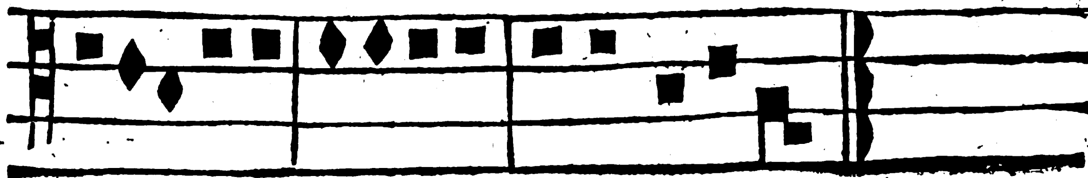
ys ra el ex egyp to domus iacob de popu lo bar ba ro.

Idem quoq; iudicium proponimus super Antiphonam nomini tuo da gloriam domine: quam nos Ambrosiani super ipsum psalmum In exitu ysrael ex egypto in uesperis dominicalibus alternatim modulamur

Pleruncq; insuper antiphonas breuiores quarum notulæ a finali uoce ditono tantum ascendunt Ambrosiani nostri autentico ascribunt tono quod hac añt psalmodia disponitur.

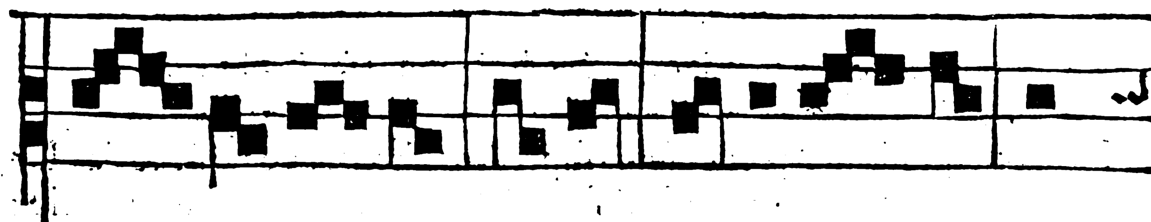

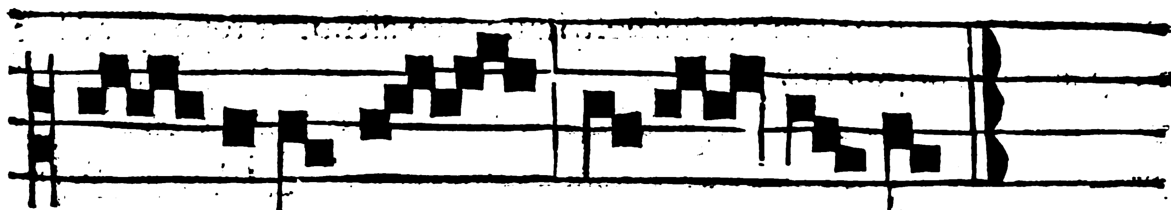
añt Vbi cha ri tas & a mor ibi de us est ps Ec ce q̃ bo num

& q̃ io cũ dum ha bi ta re fra tres in u num.

Secus uero existimant quum notulæ tantum a finali uoce trihemitoniæam susceperint intensionem: tunc enim cantica ipsa placali consideratione sustentant. Sunt & nonnulla cantica: puta uersiculi breuium Responsoriorum & ipsa quoq; Responsoria quorum notulæ æquo excessu a finali uoce intensæ pariter & remissæ disponuntur: puta unica sub finali unicaq; supra finalem: tūc enim si supposita notula latiore interuallo puta toniæo ab ipsa finali disiuncta sit: strictioreq; distantia uidelicet semitoniæa acutior distet ab eadem finali: placali mea sententia ascribentur modulationi: Autenticæ uero quum superior notula finalē ipsam tono superuadit acumine: sitq; grauior semitonio remissa in grauitatem Verum quum & acutioris & grauioris æqua fuerit ab ipsa finali uoce distantia: puta grauior tono depressa sub finali: tono item intensa acutior supra finalem cāticum ipsum seu modulationem propriæ maneriei sentio ascribendum: quasi utriusq; toni placalis. s. & autentici sit particeps: hunc proprie promiscuum tonum possumus appellare. Ex uersibus autem nocturnalium Resposoriorum septimi toni notulæ excipiuntur quibus Gloria patri & filio & spiritui sancto Gregoriani condecenter modulantur hoc modo.

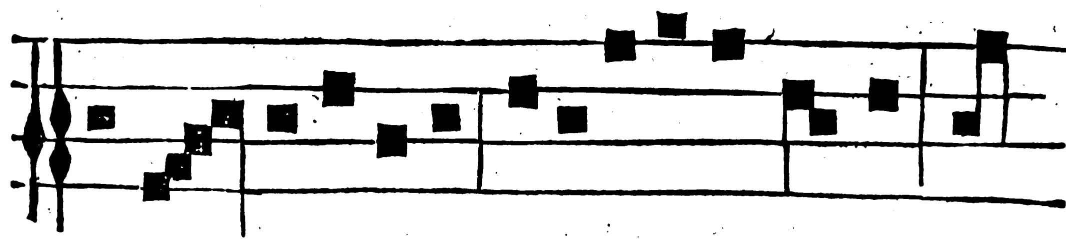

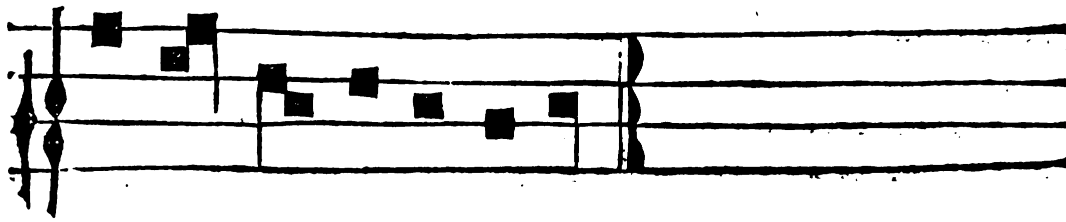
De compositione octaui toni. Caput Quintumdecimum.

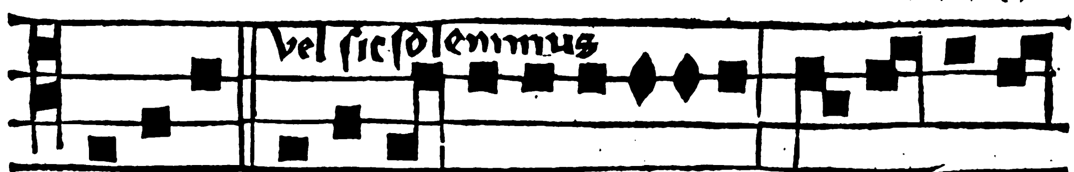
Ctaui toni. modulatio format ex quarta specie diapentes quæ & septimo ascripta est & ex prima diatessaron ducta a D solre graui ad G solreut grauem: hunc enim quoniam grauius primi toni tetrachordum occupat eius naturæ participem ferunt. Nullum uero in modorum diapasonicorum ordine nomen sortitur nisi forte per consequentem subuersionem ut septimo capite diximus hypomixolydium uocauero

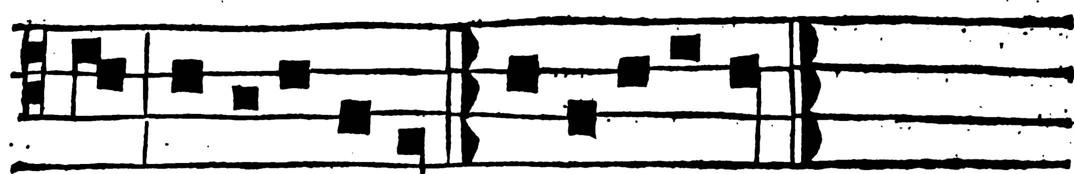
Habet insuper quinq; principia.s.D solre F faut G solreut graues Alamire & C solfaut acutas atq; terminatur regulariter in G solreut grauem:ut hæc monstrat dispositio.

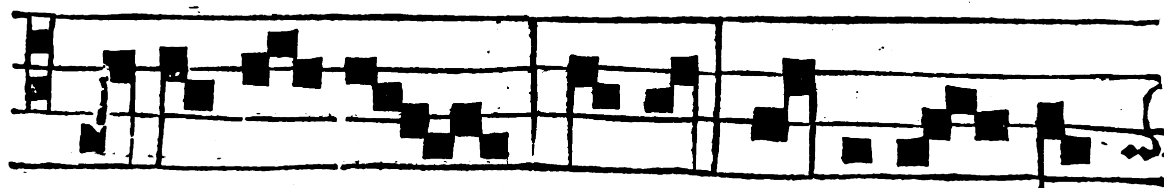

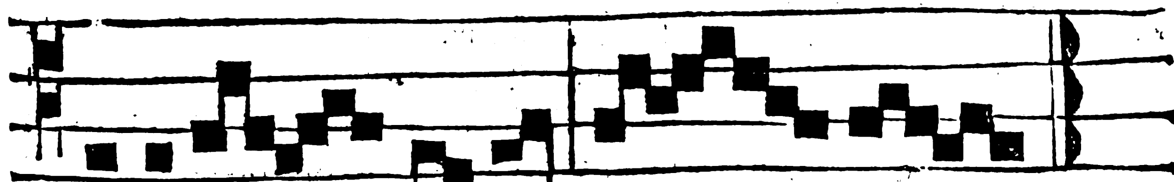
Constat enim ex deductis tonorum principiis canticis placalibus in quinta supra finalem suã:ubi scilicet sua diapentes forma terminatur non esse ab ecclesiasticis ascripta principia Euouae autem octauæ psalmodiæ incipit in C solfaut:intensum quidem diatessaron.interuallo supra finalem antiphonæ uocem: cuius psalmodia incipitur in ipsa finali procedens his notulis,ut re fa;uel ut re ut fa in solemnis:ut hic constat.

Ex præmissis itaq; facile percipitur nullam psalmodiam in acutiore uoce quã quæ principio sui seculorum amen noscitur competere esse initiandam. Velo ciore tamen temporis mensura feriales & minores proferunt psalmodias tar diore solemniores. Consequitur itaq; psalmodia suæ antiphonæ tonum: nãq; Anti græce pro atq; contra interpretatur latine: In compositione itẽ æqualitatem significare dicunt: In Antiphonam quasi æqualem cum psalmodia modu latiõem. siue unius eiusdemq; toni simphoniam in ipso cantico & eius psalmo dispositam. Verum ex uersiculis nocturnalium respõsoriorum huius octaui toni: Gregoriani congruam Gloria patri & filio & spiritui sancto modulationẽ excipiunt hoc modo.

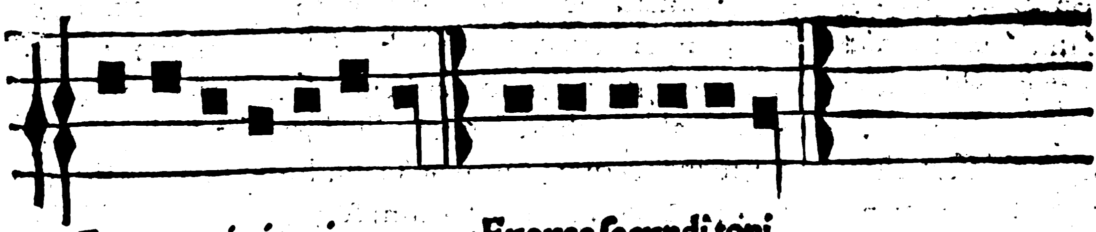

Solent quoq; Cantores ecclesiastici in canticis: ut sunt Alleluya & Versus: ac in eo genere plurima: circa unam eandemq; uocalem continuato & perhẽni transitu modulari: Id Ambrosiani communi nomine melodiam appellant: diui nam. s. trinitatem & angelicam harmoniam (ut ipsi aiunt) mente & aio interea percurrentes. Ii item utplurimum psalmodiam cuiuscunq; toni in ea incipiunt chorda in quam principium eius Euouae fuerit pernotatum: ipsamq; eadem uoce pro sequuntur nullius differentie intermissione ad ipsum usq; Euouae: cuius pernotationem finis ipsius psalmodiæ consequitur. Est enim finis teste Augustino ad quem cũcta referunt: cuius causa fiunt reliqua. Quandoq; itẽ in nonnullis psalmodiis (potissimum primi toni) principia & mediationes gre goriani ritus ipsi Ambrosiani solẽniter modulantur. Verum psalmodiarum huiusmodi terminationes quas Ambrosianæ modulationes frequentius co mitantur his descriptionibus in lucem prodeunt.

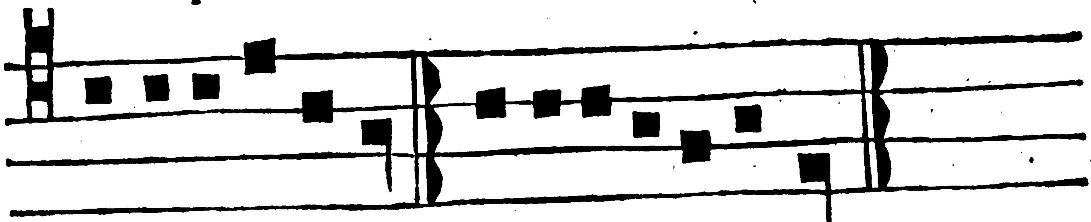
Ambrosiani.

Augustino.

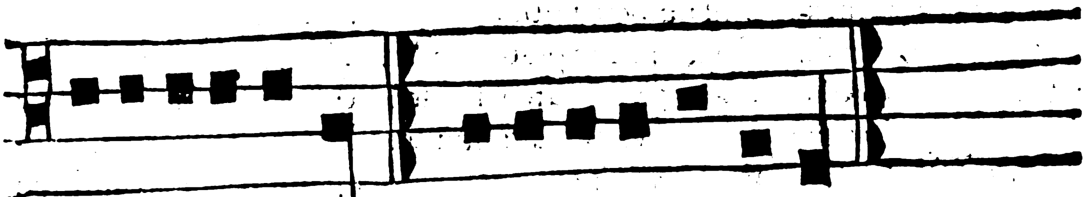
Euouae primi

Euouae primi toni. Euouae ſecundi toni.

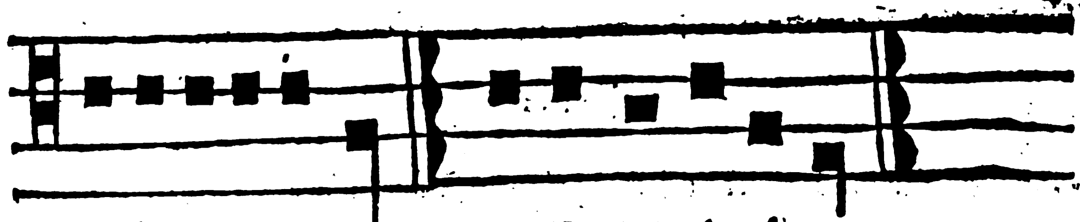
Euouae tertii toni. Euouae quarti toni.

Euouae quinti toñi. Euouae ſexti toni.

Euouae ſeptimi toni. Euouae ſeptimi toni.

Euouae octaui toni. Euouae octaui toni.

Sunt insuper nonnullæ modulationes paucioribus notulis descriptæ: huius causa: solemni diminutione imperfectæ redduntur: has si suum Euouae nō cō sequitur difficile an autentico an placali tono ascribendæ sint poterit quis iudi care. Quocirca certis iudicialibus chordis nonnulli discretionem huiusmo di concessere. Primæ nanq̧ maneriei qua primus ac secundus tonus concludū tur: F faut grauem ascribunt. Secundæ quæ tertium & quartum regit tonum G solreut grauem. Tertiæ cui quintus & sextus tonus insunt A lamire acu tam. Quartæ uero quæ septimum tonum continet & octauum ♮ mi acu tam. Ita scilicet ut unaquæq̧ iudicialis chorda a finali propriæ maneriei distet in acutum per tertiam inclusiue uocem diatonica dispositione. Atq̧ iccirco iu diciales chordæ primæ & scdæ maneriei a finalibus suis semitonii interuallo re cedunt in acutum. Tertiæ uero & quartæ maneriei iudiciales chordæ ditoni distantia a propriis finalibus in acutum seiunctæ sunt. Id enim expetit natura lis & diatonica chordularum dispositio. Quare quum in cuiusuis maneriei modulatione plures fuerint numero notulæ supra ipsam iudicialem chordam scilicet in acutum dispositæ: q̄ quæ in graue subductæ sunt: autenticæ ascribit ipsa modulatio cōsiderationi. Secus autem si inferiores maiorem impleuerint numerum: tunc enim placalem existimant huiusmodi modulationem: uerum notulas iudicialibus ipsis chordis inscriptas: neutris cōnumerandas institue runt. Plerūq̧ tamen: & si in prolixioribus modulatibus qui scilicet compluri bus notulis descripti sunt ueritas ipsa huiusmodi iudicio sæpius perlucescit: in his quos notularum paucitas exprimit: ut in Antiphona. Vbi charitas & amor propositum est: huiusmodi iudicium cōmenticium est. Complurimo rum uero consensu: repetita pluries a finali in acutum sua diapētes figura uni co potissimum interuallo autenticam declarabit modulationem. uerum quar tæ tantum chordæ ab eius finali in acutum huiusmodi iteratiōe canticum pla calem putant: Modulationes autem Gloria patri & filio semper psalmodias introituum Gregoriāorum & super psalmodias Ambrosianorum: unicuiq̧ ex seipso breuitatis causa relinquimus perquirendas.

FINIS.

Franchini Gafori Laudensis Liber primus musicæ actionis explicit fœliciter.

Liber secundus

LIBER SECVNDVS.

Mensuram temporis in uoce Poetæ & Musici breuē & longam posuere. Caput Primum.

Vsicam uocis actionem quam superiori uolumine secundum æquam temporis mensuram in singulis notulis constat esse dispositam: diuersis pro temporis quantitate figuris. Poetæ atq; Musici sano prosequētes iudicio omne uocis tempus: breue longumue posuere: omnis inde syllabas uel breues uel longas considerantes. Quare unius temporis mensuram breui syllabæ ascripserunt: longæ uero duorum temporum quantitatem. Dualitas enim prima est unitatem subsequenter bis numerans: quo fit ut ante breuis syllaba quam longa reperta sit: ut Diomedes grammaticus inquit: nāq; prius unum quam duo. Breuem perfecto putant syllabā esse uel natura uel propter sequentem uocalem. longamq; exacte cognoscunt uel natura uel positione uel ipsa etiam auctoritate. Ponunt & syllabas quasdam esse communes: puta quum suapte natura breuis est consequaturq; liquida mutam: tunc syllaba ipsa indifferenter ponit̄ modo. s. breuis modo longa ut tenebræ & patris quod & multis tum apud græcos tum apud latinos poetas exēplis colligitur. Atq; ita omne carminis genus diuersorum pedum admixtione lyræ cytharæue sonitu construxerunt: quod primo quidem theotricæ dictum in harmonia instrumētali: quum primos modorum auctores deduxero latius explicabitur. Verum omnium carminum genera diuersis pedibus noscuntur esse disposita: Pedes uero diuersis temporibus. Nāq; dactilus (ut nonnullorum quantitates commemorem) tris syllabas continet primam quidem longā at reliquas breues ut armiger & principis. Inde & quatuor temporibus sustinetur. Spondeus item quatuor habet tempora duabus syllabis longis disposita ut fœlix & æstas. Iambus celer pes dictus tria habet tempora duabus syllabis ducta: prima inquam breui & ultima longa ut pius. Trocheū constat Iambo esse contrarium q; tribus itē tēporibus duas concludat syllabas primam longam & ultimam breuē ut musa. Anapestus a græcis antidactylus dictus q; tris ducat syllabas: duas quidem breues & ultimam longā ut pietas & Erato contrarius est dactylo. Pyrrichius duabus syllabis breuibus constat ut miser & pater. Tribracho tres syllabæ breues ascribūtur ut dominus. Amphibracho autem tres syllabas tribuūt: primam breuem: secundam longam & tertiam breuem ut carina. Creticus uel Amphimacrus tris syllabas cōpræhendit primam longam: secūdam breuem & tertiam longam ut insulæ. Bacchius ex tribus syllabis constat prima breui & duabus reliquis longis ut Achates & Vlixes. Proceleumaticus (lyrico ut plurimum congruens carmini) quatuor hēt syllabas breues ut auicula. Dispōdeū octo tpibus cōstruxerūt q̄tuor. s. syl

longis ut oratores. Coriambus quatuor syllabis constat: prima longa duabusq; sequentibus breuibus & quarta longa ut Armipotens. Biiambum quatuor syllabis ducunt: prima uidelicet breui: secunda longa: tertia breui & quarta longa ut propinquitas. Epitritos quos & hippios Diomedes uocat quatuor ponunt. Ac primum quidem quatuor syllabis: prima breui ac reliquis tribus longis septem tempora compræhendentibus constat esse dispositum ut sacerdotes. Secundus epitritus quatuor item habet syllabas: secundam breuem: reliquas tres lonbas: ut conditores. Tertio epitrito quatuor syllabæ disponuntur: tertia breuis ac tres reliquæ lōgæ: ut demosthenes. Quartum epitritum quatuor syllabis formant quarta scilicet breui ac reliquis tribus longis: ut Fescenninus. Horum autem ac reliquorum quosdā simplices ut Spondeus & Iambus quosdam compositos sentiunt ut Dispondeus & Biiambus.

Diomedes
Aristides
Augustinus
Physici
Arsis
Thesis
Diastole
Sistole
Poetæ

Atq; omnium quidem motum & naturam Diomedes ipse: & Aristides primo suæ musicæ satiusq; Augustinus in secundo contractasse noscuntur. Verum figuras quasdam ueluti propria & congrua nomina: quibus cōcepta inde mēsuratorum temporum diuersitate omnem conficerent cantilenam (nec secus quam omne pluribus pedibus carmen) musici ipsi uocū quantitatibus asseri pserunt. Rectam autem breuis temporis mensuram Phisici æquis pulsuum motibus accommodādam esse csentiunt: Arsim & Thesim quas Diastolen & Sistolen uocant in uniuscuiusq; pulsus mensura æqualiter comprobantes. Constat tamen febricitantiū pulsus inæquali Diastoles & Sistoles proportione accessionem seu alterationem suscipere quod ipsis phisicis curæ est. Diastole græce dilatatio seu elleuatio interpretatur latine. Sistole uero contractio. Poetæ autem Arsim & thesim .i. sublationem & positionem habēt in pedibus quorum esse passiones sunt: utunturq; iis in pronunciatione ut gratiore sono carmen aures feriat animosq; demulceat. Quas & si in pedibus utcunq; uersum faciant reperire est: tamen apta & concinna dictionum coniunctio Illas apprime palam facit: & decoram enunciationem iuuat. Fit autem uerborum annexio secundum uaria carminum genera alio & alio modo prolationi congruens: ita ut textura ipsa uersuum numeros qui incitati quidam sunt cursus: & dictionum certo ordine iuncturæ Rythmumq; suauem & sponte sua fluentem aperiat.

Rythmus
Quintilianus
Beda
Tempus in rythmo

Rythmus ut Quintiliano placet temporum spatio constat: tempus q; sit motus statusq; dimensio morulam ipsam pronunciandi accipio. Verum Beda in eo tractatu quem de figuris & metris composuit Rythmum interpretatus est modulatam compositionem non metrica ratione sed numero syllabarum ad aurium iudicium examinatam: ut sicut carmina uulgariū poetarum. uidetur autē Rythmus metris esse cōsimilis. Et quidem perse sine metro esse non potest. Est enim metrum ratio cum modulatiōe Rythmus modulatio sine rōne. Plærūq; tn̄ casu quodam inuenies etiā rationē in Rythmo nō artifici moderatōe seruata: sed sono & ipsa modulatōe ducente: quē uulgares poetæ necesse rustice: docti faciūt docte.

Græci
Aristoxenus.

Græci uero Rythmū ex arsi & thesi atq; tpe q; uacuū nōnulli uocabāt cōstare asserūt hūc Aristoxenus dixit eē tēpus

pus. diuisum in unoquoq; eorum quæ numerose componi possunt. Secundum uero Nichomacum Rythmus est ordinata temporum compositio. De structura autem huiusmodiq; contextu nō nostrum est regulas & canones ad omnia præfinire: Ipsis nāq; poetis relinquimus sua propria: quos tamen ut in poemate hanc assequantur alegantiā auritos maxime optarim: Liceat tamen exemplum nobis subiicere ne plura hic desiderentur & ex exemplis per exempla meditantes coniectura faciliore trāsitum habeant ad reliqua. Amittit exametrum heroicum decori plurimum quotiens pes secundus partem orationis finit: minus uero offendit si in tertio terminet loco per monosyllabam dictionem. Honestius & grate in primo quarto quintoue loco per orationis partem claudit prohibetq; carmen illepidum fieri & intercisa oratione succussare ut illud Dono ducite: doq; uolentibus hoc magnis diis. habet & hic spondeum in quinto: qui magis aures ledit. Confert nonnihil ad hanc etiam rationem pedum uarietas ut alternis dactylis spondei temperentur. Prodest etiam aduertere q; carmen heroum in trisyllabam desinens fortius insurgere uideatur in monosyllabam: nisi encletica sit uox illa refrangitur. Male in plurisyllabam definit: gratius in bisyllabam frequentior uocalium concursatio: maximeq; eiusdē uocalis eiusdemq; litteræ & syllabæ assiduitas uitanda est & fugienda. Dissonantia & sibilatio offendunt siquidem aures & enunciationem harmonicam impediunt uel insuauiorem reddunt. Hoc idem in omni carminum differētia considerandum est: Nam quantum intersit in duobus his pentametris cuiuis est discernere Icareosq; canes herculeasq; feras & sunt famuli tres mulæ duæ equi totidem. Et saphicos hos: Ad fori curris geminum sedile. Non tua hæc spectacula cede Musis: Et hos Asclepiadeos Odi diuicias uulgus & arceo. Nec mouit corybantes Semeles puer. Ex Annotatis igitur Arsim & Thesim si concinata sit dictiouum connexio liquet nim suam commodius ostendere posse ut sine anfractu aliquo carmen fere seipsū enūtiet sustineat & effundat. Nichomacus

De Variis antiquorum figuris & earum mensura. Caput Secundum.

Onorum mensuram diuersis figuris pronunciatione & diuisione musici promulgarunt: Est enim duplex: una quæ in ipsius soni continuata quantitate consistit quam tempori ascribūt: hanc unicuiq; figuræ ab ipsis auctoribus constat esse institutam: tum ratione: tū instituentis arbitrioq; q̄d & ipsis Pythagoricis rationi ipsius docentis auctoritatem æque ducentibus: mos fuit. Altera quæ in sonorum interuallis distātiisue secundum proportionabilem dimensionem sola ratione disponitur ut in musicis instrumentis. Est igitur mensura temporis dispositio quantitatis uniuscuiusq; figuræ (duobus quidem modis cōsideranda) primo quum mensuramus essentialē singulæ notulæ mēsurā iuxta primariā musicorū dispositionē (Figuras. n. & notulas idifferēter ponimus) scd'o quū figuraꝝ q̄ntitates accidētaliter

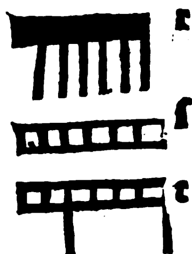
a connumeramus:quod & duplici consideratione procedit:tum quidem secundum huius figurabilis descriptionis accidentia:puta alterationem:imperfectionem:diminutionem:diuisionem:& huiusmodi:tum ipsis accidentibus diuersa
b rum proportionum quoquomodo cōmensurabilium:quæ quarto huius operis uolumine plene describuntur. Quare hanc figurabilem seu mensurabilem disciplinam essentia & accidentibus constat esse deductam:nāq; figuræ & pau
c sæ essentiam ipsam propriis quantitatibus usurpant: modo.s. tempore atq; platione:Quæ uero præter tria hæc ipsis figuris obueniunt accidentibus ascri
d buntur:Ipsa enim accidentia atq; necessaria neq; per se esse possunt ut primo posteriorum Aristotiles inquit. Omnis enim mensurabilis descriptio uel no
e tulis:uel pausis quæ ommissas & mensurabiles uoces monstrant:uel signo uel canone pernotatur. Verum uarias in rythmo figuras disposuere Græci hoc
f ordine:Breuem scilicet unius temporis hoc modo signabant a Longam uero minorem quā bitempoream dicebant sic b Longam triū temporū sic c Lō
g gam quatuor temporum sic d Longam quinq; temporum sic e Arsim autem intelligebant apposito unicuiq; figuræ puncto hoc modo f g h Thesim uero unaquæq; sine puncto notula declarabat. Consonas uero intensiones puta
h diatessaronicas:diapenticas: diapasonicas : diatonicas : semidiatonicas & reliquas harmonicis cantilenis accomodatas certis descriptionibus exprimebant:
i quas ritibus nostris absurdas atq; alienas breuitatis gratia duximus ommittendas. Musici autem nostri notulam breuem unius.s.temporis quadratam ple
k nam figurabant hoc modo i Longam uero duorum.s.temporum : quadratā cum uirgula in latere dextro descendente uel ascendente tantæ.s.longitudinis: quantæ fuerint quatuor ipsius quadrati latera hoc modo k Nonnulli tamen
l nimia ipsius longitudinis difformitate:uirgulam ipsam a quadrata notula deriuatem trium tantum quadrati ipsius laterum longitudini æquabant ut hic l
m Alii duabus tantum ipsius quadrati costis uirgulam ipsam æqua longitudine disponebant hoc modo m Longam uero trium temporum quadrangulam
o panformiter describebāt:tertia quadrati corporis parte euacuata ut hic n uel sic o Quatuor autem temporum longam signabant plenam quadrangulam duplicato in extensione quadrato hoc modo p Hanc duplicem longam uo
p cabant. Triplicem postremo longam:tripla quadrati extensione sex scilicet tēporum consideratione ponebant hoc modo q Fuere etiam nonnulli unica figura complures longas cōplectentes singulis uirgulis declaratas hoc modo
q r Posteri tamen huiusmodi pernotationis ordinē subuertentes: notulas ipsas uacuas conscripsere:unico inde corpore plures breues quadratas conducentes hoc modo s Vniformiter quoq; longas breuibus:breues longis:unica figura conscribebant hoc modo t Verum cum figurarum huiusmodi descriptiones ab usu recesserint:libuit de his parumper sermonen habere:quo cuiq; recentiores Neotericorum habitus facilius innotescant.

Musici

De Con.

De consideratione quinq; essentialium figurarum. Caput Tertium.

Igura est representatio rectæ atq; ommissæ uocis: rectam enim uocē dicimus quæ certa est mēsura cātabilis seu pnūciabilis. Ommissam uero quæ ipsa taciturnitate certa temporis mensura consideratur. Rectæ quidem uocis figuræ sunt ipsæ notulæ. Ommissa uero uox pausis declaratur. Verum notularum: alia breuis: alia longa naturaliter nāq; correptio & productio sonis ipsis ueluti & syllabis inesse noscuntur: quare Musici breuem primo notulam quadrato corpore tradiderunt hoc modo u Quā cum ipsi unius inesset temporis mensura tempus uocāt. Longam quoq; quadratam cum uirgula in latere dextro sursum uel deorsum ab ipso quadrato deriuante signarunt quam quatuor ipsis quadrati lateribus æqualem quantitate ducebant. Inde & dupla breuis uocabatur ut hic x Cantilenarum uero scriptores commensurabilem huiusmodi uirgulæ quantitatem plerūq; irrationabiliter disponunt. Cum in autē metrorum dispositione poetæ ipsi longis syllabis modum quasi maiorem in uocis quantitate terminum imponerent: quem nulla tenus altera excederet temporis mensura: longā ipsam notulam musici modum appellarunt. Breuem inde quadratam duas in partes æquas diametraliter partientes musici semibreuem erectis sursum atq; deorsum angulis conduxerunt: quam prolationem uocant: dimidiam ei breuis quantitatem ascribentes hoc modo y Neoterici postremo rectæ semibreui temporis unius mensuram ascripserunt: diastolen & sistolen uniuscuiusq; semibreuis sono concludētes. Cumq; Diastolæ & Sistolæ seu Arsis & Thesis quæ contrariæ sunt ac minimæ quidem in pulsu: solius temporis mensura considerentur: semibreuem ipsam integra temporis mensura dispositam: duas in partes æquas destinxere: quasi altera Diastoles in mensura pulsus tanquam in sono altera Sistoles quātitatem cōtineat. Huic enim minimam uocis plenitudinem ascripserūt ipsam inde minimam nuncupantes: cuius figuram describunt semibreuem: apposita alteri angularium summitatum uirgula: plerunq; acutiori: hoc modo z Breuis autem notula q; primum solo tempore: & longa duobus tēporibus constet: in ipso soni mensurabilis tempore propriissima dicuntur elementa. quarum magnitudines concinnis toni distantiis sunt æquales. Tonus enim ut Aristides & Anselmus posuere in quatuor concinnas dieses enarmonias diuiditur. Atq; ita lōga notula in quatuor semibreues. Et breuis in q̄tuor minimas resoluunt. Minimæ igitur quantitas quartam partem breuis occupat quasi ex uno quatuor angulorum ipsius breuis quadratæ profluens: uel ut quibusdam placet ex uno ipsius breuis quadratæ latere. Cum igitur unumquodq; minimo sui generis perficiatur: ut ipsa unitate: qua cū (minima sit) omnis numerus suscipit incrementum: fitq; item in ipsam omnium numerorum resolutio. Atq; ipso item puncto omnis linea concrescit: decrescitq; omnis lineæ quātitas in ipsius usq; puncti terminationem: constat minimam ipsam notulam omnem musici tpis mensura perficere: quam qm̄ in ipsa prolatione consistit ut poetæ pars

Vox recta
Vox ommissa
Breuis
Longa

 u

 x

Poetæ
Musici

 y

Semibreuis
Minima

 z

Aristides
Anselmus

Franco

Maxia spondeo similis

a

Dactylo similis

Anapesto

Proceleumatico

Minima tonus

Semibreuis diatessaron

Breuis diapēte

Longa diapason

Maxima bisdiapason.

potissima semibreuis: prolatōnis partē dixerunt: Inde minimum tempus musicum (ut Franconis utar sententia) non dicit̄ quodcunq̄ minimum: sed quod est minimum in plenitudine uocis: quod & Aristides primo suæ musicæ his uerbis uidetur asserere Tempus est indiuiduū & minimum quod & signum uocatur: minimum autem uocat̄ quantum ad nos quod primnm est sensu cō compræhensibile: uerum signum apellat̄ eo q̄ est indiuiduū: nam & ipsi Geometræ q̄ apud eos indiuiduum est signum nuncuparunt hoc autem indiuiduum locum obtinet unitatis. Deniq̄ duplicem longam superduxere musici in tenoribus motettorum quatuor breuia tempora continentem Spondeo quidem quod duabus longis constet nou absimilem: quam q̄ reliquas temporum qnantitate & corpore figuras excellat: maximam appellant hoc modo descriptam a Hanc quoniam ei inest maior quam cæteris temporalis sonorū modulatio maiorem modum uocant. Ipsa autem additione: pro slambanomenos chordæ comparatur quæ cæteris perfecti systematis chordis sonum efficit grauiorem ipsa temporis tarditate ob ampliorem chordæ longitudinē. Ac reliquæ pariter figuræ cæteris possunt chordis facile comparari. Verum quū quatuor ipsa breuium tempora uariis conducat modis: diuersis quatuor temporum pedibus maximam ipsam correspondere arbitrantur: nam quū in ipsa unam lōgam & duas breues cōsideraueris: Dactylo eam per similem efficies: si uero duas breues & unam longam Anapesto. si quatuor breues proceleumatico consentiet. Est igitur huiusmodi figurarum processus hoc ordine. Minima. Semibreuis. Breuis. Longa & Maxima. Alii autem a maxima in minimam ordinem retrogradum ponunt. Has enim si ad theoricum consonantiarum ordinem cōferamus. Minima toni locum obtinebit. Semibreuis diatessaron. Breuis diapentes. Longa diapason. Maxima bisdiapason.

De Dimi.

De Diminutioribus Figuris. Caput Quartum.

Inimam figuram certis anfractibus diminutam ad elegantiorem ornatamq; melodiam tanquam tonum in partes posteritas inde dispo suit: Nāq; minimam ipsam duas in partes æquas secundum tempo ris mensuram distinxerunt: quas Prosdocimo teste semiminimas maiores uocant. Tinctoris uero minimas in dupla proportione considerat: descriptas qui dem ut minimas retorta dextrorsum uirgulæ summitate hoc modo a Vel ut minimas sed pleno corpore hoc modo b Rursus uacuam huiusmodi uirgu læ summitatem retortam duas in partes æquas distinguunt: quas semiminimas minores nominant: pleno tamen corpore scriptas hoc modo c Vel uacuo retorta dextrorsum binarii numeri charactere uirgula ut hic d Tinctoris au tem minimas in quadrupla ꝓportione ductas uocat. Pleriq; autem (quod no bis magis placet) primos huiusmodi anfractus: propinquas. s. minimæ partes: seminimas quasi seiunctas & separatas minimas sunt interpretati. Rursus pri marias huiusmodi seminimarum partes: a diminutiore temporis & quantita tis mensura semiminimas appellarunt. Atq; ita seminima minimam consequetur sicut semitonium maius tonum. Semiminima uero minimam ipsam respiciet ueluti ipsum tonum semitonium minus. Tertiam uero diminutissimam mini mæ particulam quam Tinctoris minimam in octupla proportione uoluit nū cupari: Alii semiminimam minimam: Nonnulli autem coma: Nos diesim quæ minima est in toni diuisione concinna particula duximus uocitandam. hanc pleriq; describunt seminimam plenam retorta. s. dextrorsum uirgulæ summita te: angulo insuper deorsum retorto ut hic e Verum ꝗ mira admodum de formitate aliarum huiusmodi diminutionum descriptionibus assentiat: plenā signamus retorta sinistrorsum uirgulæ summitate hoc modo f Est enim la tus dextrum auctius atq; perfectius sinistro in huiusmodi notularum consi deratione. Sunt & qui uarias ipsis notulis descriptiones tradidere. Francho enim & Philippus de caserta: necnon & Ioannes da muris: atq; Anselmus par mensis in tertia suæ musicæ dieta: Longam plicam ascendentem atq; breuem utrinq; caudatas ducunt: Rursus breuium alteram maiorem: alteram minorē: alteram mediam Anselmus posuit: breuem maiorem figurabat quadratam de scendente uirgula in latere sinistro hoc modo g Breuem minorem quadra tam ascendente uirgula in sinistro hoc mō h Breuem uero mediam quadra tam sine uirgula hoc modo i Item semibreuem maiorem descripsit quadra tam cum duabus uirgulis ascendente scilicet altera: altera descendente in late re dextro hoc modo k Minorem semibreuem quadratam cum duabus uir gulis in latere sinistro ut hic l Mediam autem semibreuem quadratam uir gula per rectum quadratæ medium rursum deorsumq; traducta signauit hoc modo m Consimili quoq; consideratione uariatas duxit & reliquas. Quarum descriptiōes ꝗ ab usu recesserint: reiciendas potius quam approbandas esse Neoterici arbitrati sunt.

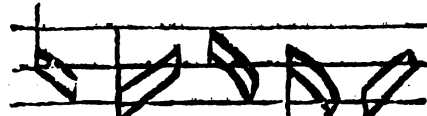
a b c d Prosdocimus e f Francho Philippus Anselmus g h i k l m

De Ligaturis figurarum. Caput Quintum.

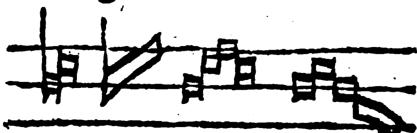

Igatura est simplicium figurarum per tractus debitos ordināta con iunctio. Ligabiles notulæ sunt quatuor: Semibreuis: Breuis: Longa: & Maxima. Sicut.n.notula simplex ligabilis potest ligari: ita & ligata seu coniuncta solui potest atq; disiungi: & in simplicis figuratio nem: præter semibreuem cuius primaria ac simplex figura compositæ noscitur aliena: & eas item præter quæ unico uidelicet obliquo corpore conscribunt: quarum descriptio figurabili simplicitati minime conuenit. Ligaturarum igi tur Alia unico corpore disponit Alia pluribus & diuersis ut hic

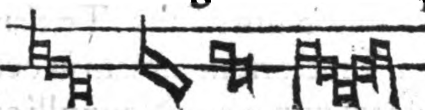

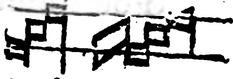
Ligaturarum quoq; Alia ascendens: Alia descendens. Ligatura ascendens dicitur quū secunda notula superest primæ ut hic Nec refert si in huiusmodi ligatura plures fuerint notulæ descendentes: cum ascensus & descensus

in ligaturis penes primum gradum mobilem inter secundam & primam notulam ductum consideretur. Descendens ligatura dicitur quum prima notula superest secundæ hoc modo

Ligaturarum principia. Alia cum proprietate: Alia sine proprietate: Alia cum opposita proprietate. Omnis enim ligatura ascendens: cuius prima notula nullam habuerit uirgulam ascendentē uel descendentē cū proprietate dicitur ut hic

Item omnis ligatura descendens cuius prima notula uirgulā habuerit descendentē lateri.s.sinistro adherentē cū ꝓprietate dicit ut hic.

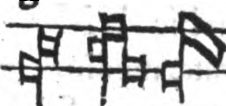
Omnis uero ligatura cum proprietate primam notulam reddit breuem. Errant iccirco qui primam obliqui corporis notulam in ligatura ascendente longam ponunt hoc modo.

Est autem proprietas secundum Franchonem ordinata constitutio & positio principiis ligaturarum in cantu plano a primis auctoribus attributa. Qua re omnis in cantu plano ligatura solam proprietatem possidet. Sine proprietate autem ligatura & cum opposita proprietate notulis cantus plani nusquam conueniunt: quippe quæ essentialiter a ligatura cum proprietate differentes: figuras & nomine & quantitate diuersas efficiunt: quod in cantu plano nullatenus admittitur cuius notulas æquas temporis mensura musici disposuerunt. Omnis ligatura ascēdens: cuius prima notula uirgulam habuerit a latere dextro descēdentem sine proprietate dicta est ut hic

Franchoo

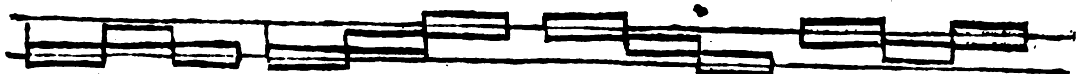

Omnem item ligaturarum descendentem cuius prima notula nullā habuerit uirgulam sine proprietate dixerunt ut hic

Verum ligatura omnis sine proprietate

primam ducit notulam longam. Omnis autem ligatura tam ascendens quã descendens cuius prima notula habuerit uirgulam descendentem in latere si nistro dicitur cum opposita proprietate ut hic
Et ligatura ois cum opposita ꝓprietate primã semper notulam reddit semibreuẽ atq; secundã non utseipsã:sed ex consequenti:nam sola semibreuis notula ligaturæ incongrua est:duæ autẽ aptissimæ coniunguntur : Constat quidem ex deductis : Longam & breuem atq; semibreuem:ligaturarum tantum principiis aptissime competere: Maxi ma autem q longo semper atq; quadrangulo corpore æqualiter describatur nulla unquam quantitatis diuersitate uariatur : principiis nãq; & mediis atq; terminationibus ligaturarum noscitur conuenire ut hic.

Vltimis autẽligaturarũ figuris perfectio atq; impfectio cõuenire noscũt. Nã ois tã ascendens quã descẽdens ligatura ultimam ha bens notulam q̃drã directe supra penultimã hoc mõ Vel idirecte descẽdẽte uirgſa in eius latere dextro ut hic Vl sub penlſtia q̃drato corpore hoc mõ Cũ perfectiõe declaratur: ac ultimã ipsã huiusmodi ligaturis musici longam posuerunt. Verum omnis tam ascendẽs q̃ descẽdens ligatura habens ultimã notulã supra penultimã in corpe obliquo hoc mõ Vel in quadro sine uirgula indirecte ut hic. Vel sub penultinã i corpore obliquo hoc modo .a. dicit sine pfectione cuius quidẽ ligaturæ ulti mã semper notulam musici ipsi breuem insti tuerũt Hinc constat longam & breuem non modo in principio sed etiam in fi ne ligaturæ posse constitui. Semibreuis uero minime : nisi in ligatura opposi tæ proprietatis:quum.s.duæ tantum semibreues fuerint coniunctæ tunc enim prima & ultima semibreues dicuntur ut hic
Mediis autem ligaturarum notulis nulla inest essentialis differentia cum omnes in quantitate conueniant:hinc unicum nomen sortian tur necesse est. Sunt enim ut Franchoni & Anselmo cunctisq; musicis placet omnes mediæ breues. Quare falso arbitrantur qui longam notulam mediam conclauduntputa hoc modo. Longa quidẽ solũ principio atq; fini li gaturarũ applaudit. Semibre uis principio ac medio quum.s plures quam duæ fuerit in oppositæ proprietatis ligatura coniunctæ. Prin cipio & fini : si tantum duæ. Breuis uero ut predictis considerationibus

Francho
Anselmus

deductum est in ligaturarum principio:medio : atq fine : congruum obtinuit locum. Minimam autem figuram musici nusquã ligare cõsueuerunt. Verum quæ simplices figuræ patiunẽ accidentiam:puta alterationem : imperfectionẽ & huiusmodi:hæc & ipsis ligatis solent intimari.

De pausis. Caput Sextum.
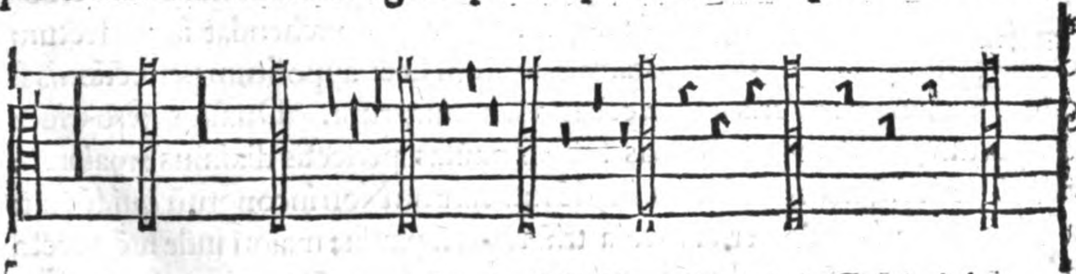

Ausa quam græci quietem uocant est figura artificiosam a cantu desistentiam monstrans: quæ cantoribus innuit a cantu se continere. Hanc musici & ad oportunam quietem atq refectionem uocis post laboriosam elationem : & ad cantus suauitatem instituerunt. Nãq queãdmodum fastiditum auditorem sæpius ioco quodam diuini uerbi concionator oratorue lenit gratiorẽ & attentiorem reddens: sic cantilenarum auditores cantor moras quasdam uocibus intermiscens ad reliquas cantilenæ partes præstat attentiores. Est enim figura pausæ linea seu uirgula quædam per spatium uel spatia seu spatii partem protracta nulli notulæ addita sed a notulis penitus disiuncta. Quatuor enim pausas in cantilenis ueteres posuere:quæ quoniam ommissas & mensurabiles declarant uoces notularum ipsarum nomina sunt sortitæ. Earum nãq Alia Breuis:Alia Longa: Alia Semibreuis:Alia Minima. Pausa breuis est uirgula deducta in descriptione cantilenæ a linea ad lineam propinquiorem:interuallum seu inter medium spatium complectens. Pausa longa duarum scilicet breuium est uirgula duo integra triũ linearum complectens interualla. Est & pausa trium temporum : quæ quatuor lineas propriis extremitatibus attingens tria integra occupat spatia hanc longam perfectam dicunt ꝙ tria æqualia propria taciturnitate pertranseat tẽpora:quæ & breues nominantur. Ternarius nãq numerus in figurarum huiusmodi quantitatibus perfectus existimatur : tum ratione proprietatis : nãq primum parem binarium quem fœmineum putant atq imparem primum scilicet seipsum monstrat: qui & masculus dicitur. horum alterna coniugatione cæteri numeri procreantur:tum ratione omnium diuersarum partium suarum quæ ipsum efficiunt:nam unitas aliquota & binarius aliquanta ipsum ducũt tum ratione concordiæ in ipsis tribus prioribus naturaliter consequentibus dispositæ ut inquit Augustinus primo suæ musicæ : nãq ternarius ex uno & duobus perficitur quibus nullus naturaliter intercidit numerus : quod in reliquis non euenit:nam duo & tria non reddunt quatuor precise: & tria & quatuor non efficiunt precise quinarium naturaliter eos subsequentem: atq in reliquis eodem modo tum ratiõe ternariæ æqualitatis: in ipso nãq ternario principium:medium:& finis æquæ disponuntur : qua re in summo deo diuinam profitemur trinitatem, tum etiam ratione mutuæ aggregationis: nam si ipsum ternarium binario multiplices uel ternarium binario:senarius illico consurget quẽ ꝓpriis ptibus aliquotis pfectũ prædicãt Mathematici. Maior ãt q̃ triũ tẽporũ pausa nõ cõmẽsuratẽ cæteris cantilenæ notulis : sed cõcẽtus declarat terminatõnẽ.ꝙ quũ duabus uł tribus hmõi pfectaꝝ lõgaꝝ pausis opus fuerit iuxta.com.

Numerus ternarius pfectus est

Augustinus

ta compositoris dispositionẽ:sex.s. uel nouem temporum taciturnitate com- mensurandis:duæ uel tres trium huiusmodi spatiorũ pausæ describendæ sunt atq; item plures pro instituentis arbitrio. Pausa quoq; Breuis tres plerũq; se mibreues ipsa taciturnitate pertransit:quam perfectæ breui ascribũt ipsi musi ci:tempus tunc perfectum nũcupantes: Semibreuis pausa est uirgula quæ alicui lineæ adherens ad medium propinquioris spatii descendit.Sunt & qui eam uoluere tertiam unius temporis partem continere si modo tertiam tantũ spatii partem compræhendat: atq; duas insuper temporis partes quum duas ipsius interualli tertias partes continuerit: quibus Neoterici dissentiunt. Arbi trantur enim ii duas contiguas semibreues pausas rectius duas tertias ipsius perfecte breuis continere: quod & recentiores frequentant. Minimæ pausa est uirgula lineæ apposita ascendens ad medium interualli uicinioris.Interual lum siue spatium uoco distantiam uel uacuum incompositum duarum linea rum.Hæc enim pausa dimidiam semibreuis mensurabilẽ obtinet quantitem. Plerunq; tertiam ipsius semibreuis partem:quum.s. perfecta prolatio semibre uem ipsam custodierit. Quod si duas tunc ipsius partes tertias pausare cura ueris:duas minimas pausas contiguas describendas esse consentiunt.His qui dem facile consideratur semibreuẽ notulã eius pausam tris in minimas(quod perfectæ ascribitur prolationi)esse resolubilem. Atq; item duabus ipsis semi- breuium pausis contigue dispositionis:breues ipsas ternariæ cõsentientes esse diuisioni(quod perfecti temporis est)cantoribus ipsis innotuit. Seminimæ pausam ueteribus musicis ignotam recentiores describunt ut minimam.s.ascẽ dentem retorta dextrorsum summitate.hæc enim dimidiam minimæ cõsequi tur respiratiõem. Semiminimæ autem pausam a nullo usquam auctore dedu ctam.figurari decet ascendentem ueluti minimam:retorta sinistrorsum summi tate.hæc enim dimidiam obtinet seminimæ pausæ respirabilem quantitatem. Constat quidem in figurarum consideratione sinistrum latus a dextro deuin- ci:nam quum quadratæ breui notulæ uirgulã in dextro latere descẽdẽtem uel ascendentem apposueris.longam illico præfiguratam conspicies: q; si sinistro eius lateri adhereat descendens uirgula aut ascendens: breuis aut semibreuis ipsa notula resultabit.Sunt igitur ipsarum pausarum descriptiões hoc modo.

Longa perfecta | Longa imperfecta | Breuis | Semibreuis | Minima | Seminima | Semiminima

De modo. Caput Septimum.

Odus est regula uel ordo dispositæ quantitatis in longa secundum diuisionem totius in propinquas partes. Nonnulli autem dicunt modum esse mensuram breuium in longis & longarum in maximis. Est enim (quemadmodum & in cæteris rebus) in notulis: secundum temporis mensuram & ipsarum numerum notularum semper obseruādus modus: quē a moderata modulatione dictum putant. Alii a modificando: & uariata temporum consideratione diuersos modorum modus efficiat. Tempora enim notulas breues intelligo. Prædictum quidem fuit longam poeticis adstructionibus duabus breuibus esse æqualem: qua re cum dualitas sit par numerus ac fœmineus ut Pythagoras censuit: binariam ipsam notularum consideratione̅ imperfectum̄ existimāt: perfectam uero ternariam ac masculinam: mares enim ipsa perfectione fœminas excellunt. Est igitur imperfectus modus quum in ipsa longa duo tempora seu duæ tantum breues consistunt: quod antiqui cantilenarum scriptores duobus punctis quadrangulæ figuræ infixis declarabant hoc modo a Perfectus autem in longa modus: quum scilicet tris breues contineret: tribus punctis in quadrato deductis signabatur hoc modo b Hanc autem longæ considerationem: modum̄ minorem uocant recentiores: respectu modi in maxima consistentis. Veteres autem illi unicum.s. & maximæ & longæ posuere modum ac si unus sine altero perfectione computata constitui nō posset. Hos sequti musici: pausam trium temporum pro perfecto minore modo in longa existente instituerunt (facilitatis & commoditatis gratia) notulis preponendam: quasi tres breues unica longa contineri noscantur. Imperfectū uero ipsius longe modum sola longæ ipsius notulæ descriptione in qua consistit demonstrari dicunt: Omnis nāq; notula longa alicuius minoris modi est: quam præcedente perfectionis signo (pausa.s. trium temporun) minori modo perfecto ascribunt. Deficiente autem signo quasi ex priuatione ad habitum cō sideratio fiat (est enim dignior habitus atq; perfectior priuatione) longam ipsam minoris atq; imperfecti modi esse uoluerunt: duas tantum ei breues conferentes. Maiorem inde modum quem duplici longæ notulæ inesse uoluerunt: q̄ duas tantum longas ipsa duplex longa comprahendat imperfectum crediderunt: quam quidem figuram: q̄ nullum sit ei appositum perfectionis signum maximam maioris imperfecti modi nominarunt. Duabus uero trium temporum pausis appositis quas longas pausas perfectis diximus: maiorem modū perfectū maxime notulæ inesse iudicarunt. Non incongruū quidē fuit: ascripta minori modo perfecto sola triū tēporū pausa: maiori inde mō pfecto ad eius cognitionē duas hmōi pausas pponere. duæ nāq; maiores sunt q̄ntitate & tpis mensura q̄ una: qua re: maiorē modū q̄ sola ipsa indicent necesse est.

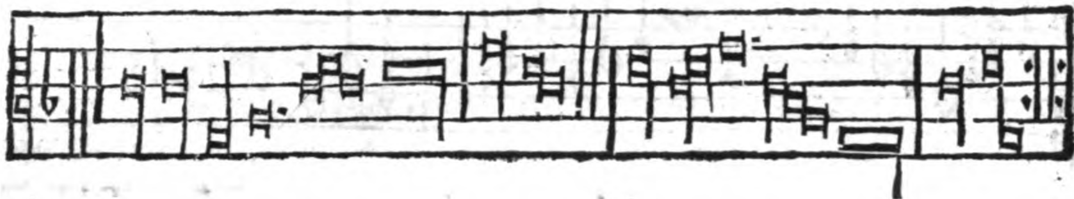
Pythagoras
Modus imperfectus

a ▭
b ▭

Modus maior

Verum

Verum maxima ipsa tris habens longas: si lōga huiusmodi tris duxerit breues nouem breues siue tempora continebit: quare Musici omnes consentiunt nouem ad plus tempora huiusmodi teste Anselmo unica figura posse contineri. quæ & solo hiatu pōt haud facile propria uoce cantor excedere. Cōstat quoq; ternariam longarum dispositionem nouenariæ ipsorum temporum consistentiæ certissima perfectionis comparatione esse cōmixtam: nāq; ternarius primū imparitatis latus est: qui in seipsum ductus quadratum suum imparem probat scilicet nouenarium. hunc si ternario securis: tris in ternarios illico conuertetur hinc non immerito ternariam huiusmodi considerationem Ausonius ad Symachum in crippo ternarii incredibili cōmendatione descripsit Eloy igitur in modis doctissimus in missa sua dixerunt discipuli duabus ipsis longarum perfectarum pausis modum maiorem perfectū declarauit atq; unica insuper triū temporum pausa minoris modi perfectionem ostendit. Quod & Donstable in tenore Veni sancte spiritus disposuit hoc modo. Musici Anselmus Ausonius Eloy Donstable

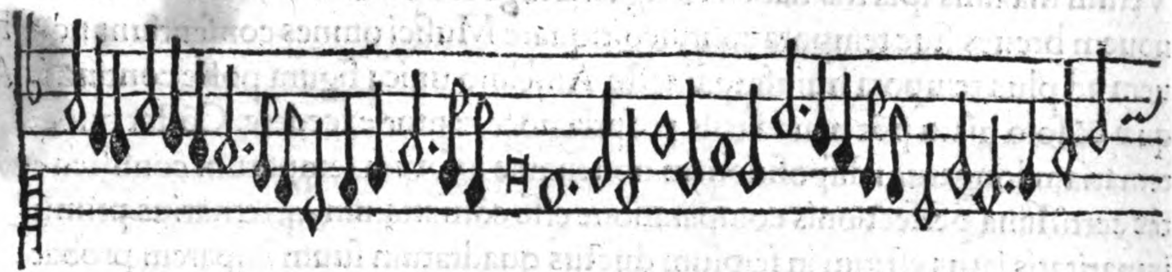

TENOR

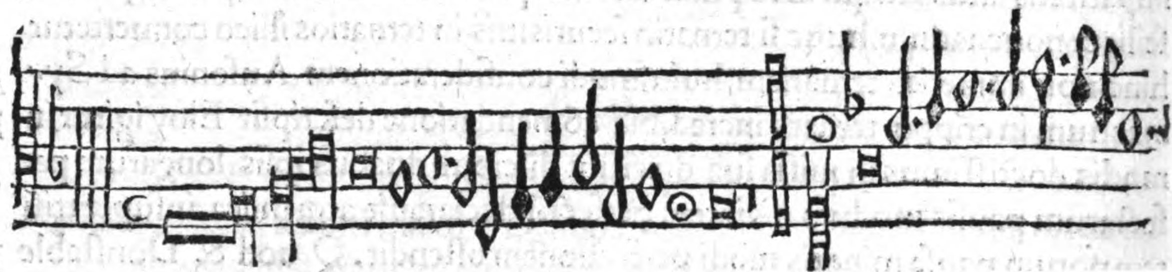
Veni sancte spiritus.
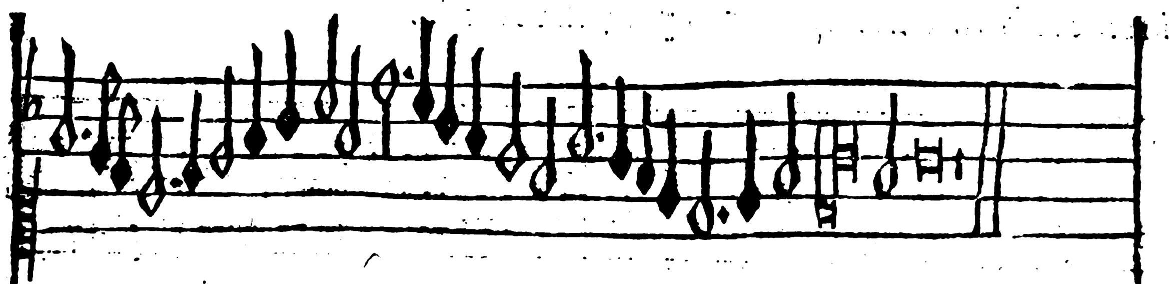
Solent a plerisq; pausæ huiusmodi longæ essentialiter & indicialiter inter cantilenæ notulas pernotari. Essentialiter dico: quum tot breues ommittendas notulis alterius partis (puta supremæ) commensurent: quot fuerint ipsarum incomposita inter lineas interualla: Indicialiter uero q, modum maiorem indicent perfectum duæ ipsæ, perfectum quoq; minorem unica quod expresse cōprobatur in præscripto tenore: Veni sancte spiritus Plerūq; autem incōmensurabiles disponuntur uidelicet indicialiter tantum: quum. s. antecedunt temporis signum uidelicet circulum uel semicirculum in principio cantilenæ descriptum: tunc enim duæ ipsæ trium temporum pausæ modum tantum maiorem perfectum declarant. tertia minorem quod & Tinctoris in tenore sui magistralis moteti. Difficiles alios delectat pangere cantus decenter consignauit. Nec refert iisdem linearum interuallis tres ipsæ pausæ contrahantur an diuersis: Indiciales autem & incōmensurabiles huiusmodi pausæ in hoc tenore describuntur hoc modo. Tinctoris

CANTUS

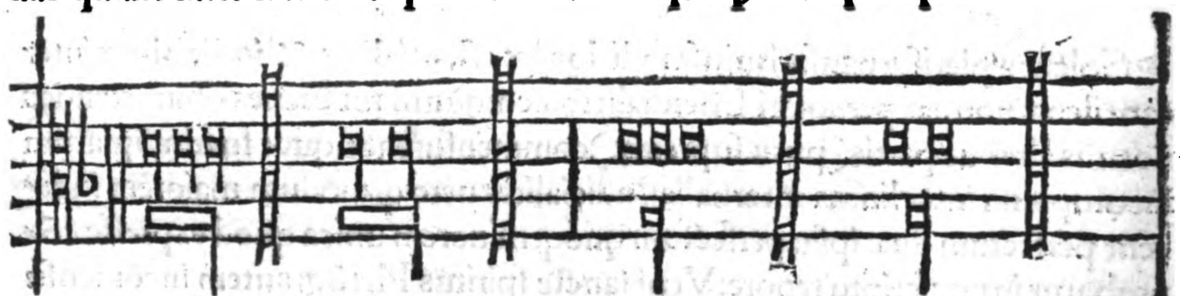

TENOR

Omnium autem maximarum & longarum in quocunq; modo consideran-das quantitates hac descriptione notissime quisq; facile percipiet.

Modus maior perfectus — Modus maior imperfectus — Modus minor perfectus — Modus minor imperfectus

De Tempore Caput Octauum.

Tempus perfectum

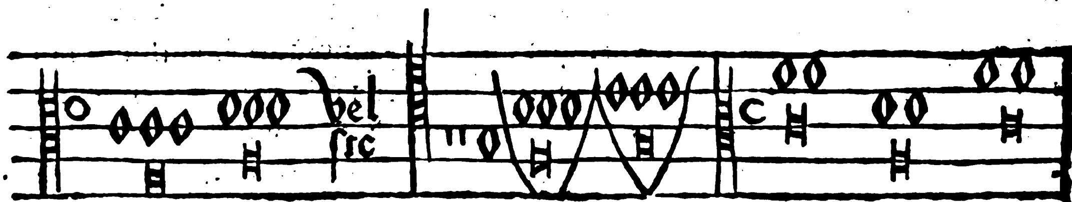
Empus quantitatē breuibus notulis ascriptā musici intelligi uoluerunt. Est.n. duplex perfectum.s.& imperfectū. Perfectū tempus breui notulæ tris semibreues ascribit: quod declaratur per circulum in principio cantilenæ descriptū. Putant.n. musici appositione circuli ternariā pfectā ipsius breuis diuisionē declarari: qm̄ in ipsa circūferentia principium

cipium medium & finis æqualiter consistunt: uel (quod mihi magis placet) quia senario numero qui perfectus est spherica & circularis illa circūferentia: secūdum ipsius distantiam a medio puncto (quem centrum appellant) naturaliter noscitur esse producta. Si enim centrum a circūferentia solo distet digito. Ipsa tunc circūferentia sex digitorum mensurabitur quantitate: hinc Mathematici circinum ipsum sextum uocant. Sunt & qui perfectam ac ternariam in breuibus notulis diuisionem probant duabus semibreuium notularū pausis principio cantilenæ descriptis: quas cæteris quidem subsequentibus figuris connumerāt hoc modo quibus facile percipi potest pausam unius breuis tris in ptes æquas diuisibilem perfecto tempori inesse: cuius duæ ipsæ sunt eius partes tertiæ. q quum duas semibreuiū pausas temporis imperfecti disponere contigerit solam breuis pausam pleriq; asserunt rectius cōuenire addo: nisi altera duarum ipsarum semibreuium pausam precedenti altera subsequenti fuerit connumeranda. Nonnulli item tribus notulis breuibus plenis huiusmodi. s. plenitudine accidentaliter imperfectis: perfectam temporis diuisionem in cantilenis percipiunt. Imperfectum uero tempus breuem figurā in duas semibreues distinguit: nam semibreuem a semis: quod dimidium est: traxerunt & breuem: quasi ipsius breuis dimidiam ducat quantitatem. Huiusmodi autem binariam breuium resolutionem in cātilenis semicirculi declarat positio. Neq; semicirculum ipsum ut dimidium circulum existimes: sed imperfectum: nam semum imperfectum sonat. qua re semicirculo ipso tempus imperfectum in breuibus exprimi uoluerūt: non equidem ut unicuiq; breui notulæ dimidiam perfecti temporis conferat quantitatem: quæ est semibreuis cum dimidia: sed ut duas tertias ipsius perfecti temporis partes tanquam imperfectam temporis diuisionem: quod sane posset mathematice considerari: quum semicirculus ipse duas precise tertias partes circularis circūferentiæ custodiret. Id enim disposita triangulari æquilatera figura in ipsa circuli circūferentia æquissime demōstratur hoc modo. a Hoc quidem scriptores & cantilenarum notatores aduertere non solent: cum semicirculum ipsum uel æquum uel plus uel minus dimidio circuli in quantitate describant. Perfecti itaq; temporis & imperfecti demonstrationes hoc notissime disponuntur exemplo.

Quare compassus uocatur sextus a mathematicis

Tempus imperfectum

a

TEMPVS PERFECTVM.

TEMPVS IMPERFECTVM.

Errant insuper qui semibreuem imperfecti temporis: q dimidium breuis cō praehendat maiorem uocant. eam uero quae tertiam breuis perfectae continet partem: putant minorem: cum unaquaeq; semibreuis eadem prolatione cōputata altera semibreui sit semper aequalis: nec obstat q una dimidiam: altera tertiam breuis notulae possideat partem: cum breues ipsae dissimili sint quantitate dispositae. Complures uero ternarii atq; binarii numeri characteribus perfectas atq; imperfectas huiusmodi notularum quantitates exprimi asseuerant praecedentem quantitatem circulo: quum perfecta numerositate disposita sit: uel semicirculo si imperfecta: ac reliquas subsequenter perfectas ternarii numeri charactere: Imperfectas binarii considerantes: ut si cantilena fuerit in modo maiori perfecto: & minori perfecto & tempore perfecto composita: his noscatur signis. O 33. Si autem in modo maiori perfecto: & minori imperfecto ac tempore perfecto hoc ordine. O 23. In modo autem maiore perfecto: & minore perfecto ac tempore ĩperfecto his signis. O 32. Verum quum cantilenā deducunt in modo maiore imperfecto: & minore perfecto ac tempore imperfecto haec signa notulis praeponunt. C 32. Si autem in modo maiore imperfecto: & minore ĩperfecto & tempore pfecto haec signa describunt. C 23. Atq; ita diuersimode singula signa singulis figurarū q̃ntitatibus referendo. Quod quum duo tantum signa praeponunt modum ipsum minorem & tempus intelligi uoluerunt: ut modum minorem perfectum & tempus perfectū hoc modo. O 3. Et modum minorem perfectum atq; tempus imperfectum hoc modo. O 2. Sunt insuper & qui non modo ipso ternarii uel binarii numeri charactere tempus perfectum uel imperfectum declarant: sed sesqualteram quoq; uel duplam in semibreuibus considerant proportionem: Rursus modum minorem imperfectum & tempus imperfectum his duobus monstrant signis. C 2. Modum uero minorem imperfectum & tempus perfectum hoc modo. C 3. Nos autem haec praedictarum quātitatum signa duximus reprobanda. Cum apud Philosophum Frustra fiat per plura quod fieri potest per pauciora. Nam si unico signo duabus. s. trium temporū pausis perfectus modus maior ab imperfecto discernitur: imperfectus uero nullo signo: sed sola ipsius figura probatur. Atq; eadem consideratione minor ipse perfectus modus unico signo: sola uidelicet trium temporum pausa (utpote habitu quodam) percipitur. Imperfectus nullo (tanq̃ priuatione) sed sola propriae figurae descriptione consideratur: Constat diuersa signa diuersis quantitatibus eiusdem nominis non esse describenda: sed ipsis tantum perfectis instituenda. Inde etiam est q cum ueteres Musici atq; recentiores: circulum & semicirculum perfecto atq; imperfecto tempori ascripserint eos a modorum nos consideratione seiungimus. Rursus q ternarii ac binarii numeri characteres sesqualteram ac duplam proportionem apud nonnullos incōsiderate efficere credantur: quibus in primo quarti rationabiliter dissentio ad omnem tollendam haesitationem: eas minoris modi uel temporis quantitatibus: alienas existimo. Verum Musici quātitates ipsas perfectas in figuris ipsis certa & continua quantitate descriptis: Geometrica conuenientia significari uoluerūt. Sunt enim primae ac potissimae: considerationes apud geometras punctus: circulus: & linea.

Philosophus

Musici Geometrae.

Quod

Quod cum punctus minimum quoddam sit & continuæ quãtitatis initium uelut unitas in numerus: & sonus in musicis:circulusq; ac linea puncti ipsius aggregatione concrescant: uim quandam perfectionis in continuis noscitur pernotare: nam unumquodq;(ut tertio capite deductum est)perficitur minimo sui generis. Hinc musici ipsi ad minorum figurarum perfectam quantitatem describendam:quam prolationem uocant: ipsum signo utriusq; temporis inscribendum instituerunt. Ipso autem circulo q; perfecta figura sit: perfectũ (ut diximus)tempus breuibus ascripserũt. Inde & perfectũ minorem modũ in longis ipsa trium interuallorum pausa computandum tradidere. Demum perfectam maximarum quantitatem:q; maior in ipsis modus consistat: duabus ipsis trium spaciorum pausis mathematice declararunt.

De Prolatione Caput nonum.

Rolatio esse essentialis quantitas semibreuibus ascripta diuisionẽ monstrans totius in partes propinquas. Consimilem enim ceteris essentialibus quantitatibus retinet partitionem. Alia nãq; ternariã in semibreui recipit sectionem diuidens ipsam in tres minimas:quã perfectam uocant:Alia binariam duas tantũ unicuiq; semibreui minimas ascribens hanc imperfectam dicunt. Sunt & qui ternariam ac perfectam huiusmodi prolationem appellant maiorem:Minoremq; binariam: quod mihi non placet.cum penes unicam figuram.s.semibreuem utraq; prolatio consideretur:nõ enim semibreuis semibreui dissimilis est:ut est maxima longæ:quibus & maior & minor modus singilatim inesse noscitur Placuit tamen antiquorum nõ nullis prolationis huiusmodi considerationem & semibreuibus & minimis ascribrere:maiorem nãq; prolationem semibreuibus diuisibilibus in minimas: minorem minimis in semiminimas:nam & minimam tris in partes æquas figurabiles describebant ut monstrat Anselmus: qua re: eam quæ semibreuibus inesset maiorem dicebant prolationem minorem uero minimis ascripserunt. Moderni autem ternariam ipsius minimæ diuisionem ommiserũt minimam ipsam eiusq; anfractus binariæ tantum ascribentes diuisioni. Perfectam itaq; prolationem punctus temporali signo inscriptus declarare consueuit. Imperfecta uero deficiente huiusmodi puncto facile consideratur. Nonnulli duabus minimarum pausis contiguis notulis cantilene connumerandis perfectã prolationem exprimere consueuerunt. Sunt & qui diuisionis punctum ante uel post minimam notulam uel inter duas positum:perfectæ plationis signũ putant:cum minimam notulam cui apponitur propinquiori semibreui applicet ternaria diuisione computandam perfectione prolationis computata: quod & si ternariam punctus huiusmodi indicet minimarum computationẽ. plerũq; tamen in prolatione perfecta disponitur numerus ternarius in minimis: ubi ipso diuisionis puncto ad huiusmodi cognitionem non opus fuerit:

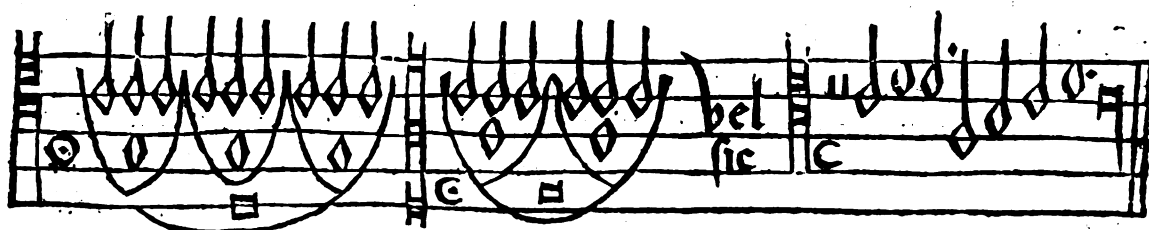
Prolatio perfecta

Prolatio imperfecta

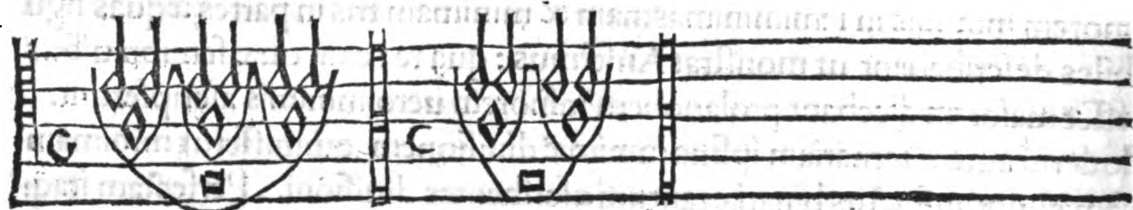
Anselmus

puta:quum tres semibreues seu tres minimas in cantilena disposuero: omnis enim semibreuis tris minimas continet in prolatione perfecta:atq; tres ipsæ minimæ simul computantur:nec ibi quidem competit diuisionis punctus:quare si potissimum ac solum esset perfectæ prolationis signum non admitteret semibreuis perfecta:sicut est similis ante sibi similem: quod esset incōueniens. Constat igitur punctum signo temporis interpositum perfectæ prolationi ab auctoribus ascriptum fuisse:inde & prolationem sine tempore. Atq; modum maiorem sine minore:& minorem: item sine tempore in cantilenis cōstitui nō posse notissime compræhendi potest. Perfectionem itaq; utriusq; modi atq; ꝓlationis signa ipsa tanquam habitus quidam probant. Imperfectionem uero ipsæ secum figuræ deferunt deficientibus signis. Secus utrunq;: tempus nāq; Perfectum circulo: Imperfectum semicirculo: ut utrobiq; posset per punctū perfecta notari Prolatio: declarari solent: At Prolationes huiusmodi his demōstrant exemplis.

Prolatio perfecta in tempore perfecto. Prolatio perfecta in tpe imꝑfecto.

Prolatio imperfecta in tempore perfecto. Prolatio imperfecta in tempore imperfecto.

De partibus figurarum Caput decimum.

Igurarū Alia dicit̃ ps ꝓpiqua. Alia remota. Alia remotior. Alia remotissima. Pars ꝓpinqua est illa in q̄ imediate resoluit̃ suū totū. ut lōga respectu maximæ:& breuis respectu lōgæ:& Semibreuis respe

ctu breuis: atq minima respectu semibreuis. Pars remota est illa inter quam & suum totum unica media naturali ordine intercidit:ut Breuis respectu maximæ quas inter sola longa residet: Atq semibreuis respectu longæ: quibus sola breuis interponitur: Et minima respectu breuis quæ solum semibreuem intercipiunt. Pars remotior est illa inter quam & suum totum duæ notulæ maiores naturali ordine disponuntur ut Semibreuis respectu maximæ quæ (extremitate concepta) longam & breuem medias circũcingunt. Pars remotissima est illa inter quam &.suum totum tres figuræ maiores naturaliter resident ut minima respectu lõgæ: quibus longa breuis & semibreuis naturaliter intercluduntur. Idem quoq iudicium deducitur de anfractibus minimæ respectu singularum figurarum.Ex huiusmodi nãq consideratione constat maximam figuram semper esse totalem:ac dicsim semper partialem:sex uero reliquas scilicet:lõgam:breuem:semibreuem:minimam:seminimã:& semiminimã totales & partiales.quod cum tres illi anfractus a minima diminuti ternariam non recipiant sectionem:ultra minimam nullam proponemus minorem figuram imperfectibili cõsiderationi: nãq minima ipsa apud neotericos ternariam claudit diuisionem. Quare quinq tantũ prioribus figuris accidentia ipsa musicæ figurabilis ascripta sunt.

De imperfectionibus figurarum. Caput undecimum.

IMperfectibilium figurarum. Alia patiens tantum. Alia tantum agens.Alia agens & patiens est. Figura patiens tãtum est sola maxima:hæc cum a diuersis possit figuris multimode ĩperfici: nullã unquam figuram imperficit:nãq maiorem. in quantitate figuram nusquam præcedit aut sequitur in cantilena:cui possit tanquam pars tertia imperfectibilis applicari. Inde duo sunt generaliter annotanda. Vnum quidem: notula imperficiens semper minor erit sua imperfectibili. Alterum: Imperfectibilis figura semper est in numerositate suæ perfectæ quantitatis consideranda. uel saltem eius pars si quo ad ipsam imperficiatur. quod & Anselmus in tertia musicæ suæ dicta his uerbis asseruit.Quantitas autem detractiõis est pars tertia mensuræ quam ea notat figura a qua detrahitur.sistunt si quidem mensuræ diuisionem in ternario. Est igitur Imperfectio reductio quædam tertiæ partis ad plus ad suum totum: secundum ternariam eius positionem prius in ipso consideratam. Verum dispositis in cantilena figuris secundum propriam binariæ ac imperfectæ quantitatis rationem:eas plerũq certo augmẽtationis puncto perornant:quo dimidia uniscuiusq figuræ quantitatis supexcrescit: hinc ternariam sectionem acquirunt:ipsi æquipolentes perfectioni Figura autem agens tantum est unica uidelicet minima: quæ & si alias: puta semibreues: in prolatione perfecta imperficiat quoniam ternariam propriæ quantitatis resolutionem ipsa non patitur ab altera nunquam potest imperfici. Figura autem agens & patiens est quæ imperficere potest & imperfici.

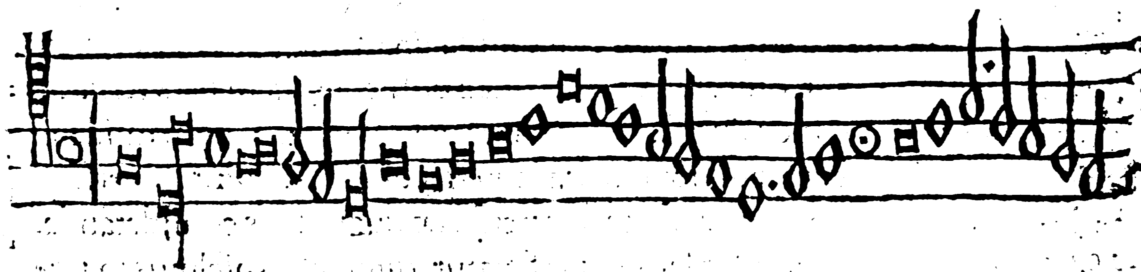
Primum notabile. Secundũ notabile. Anselmus. Imperfectio.

Sunt enim tres: Longa: Breuis: & Semibreuis: potest enim unaquæq; & maiorem imperficere & a minore imperfici. Omnis enim figura imperfectibilis potest uel a parte ante: uel a parte post tantum: uel ab utraq; imperfici. Quocirca figura habens tertiam partem tris in partes æquas indissolubilem (puta semibreuis perfectæ prolationis cuius tertia pars est ipsa minima ternariam non implens diuisionem) potest ab una tantum imperfici parte. Omnis insuper notula quæ imperficitur applicatiõe suæ tertiæ partis abstractæ dicitur imperfici quo ad totum. Quod cum imperficitur per reductionem abstractæ tertiæ partis suæ partis propinquæ dicitur imperfici quo ad partem propinquam a parte sua remota. Atq; eodem modo figura potest imperfici a parte remotiore quo ad partem remotam. Et a parte remotissima quo ad partem remotiorem: ut maxima figura a minima in prolatione perfecta. Generaliter item musici posuere notulam omnem ante sibi similem (perfectione quantitatis disposita) semper esse perfectam: nec ullo unquã casu reductione partis eius abstractæ imperfici posse: quare ante maiorem uel minorem figuram imperfectibilis ipsa notula necessario disponitur. Tria quidem sunt quæ imperfectibilem figuram imperfectam esse demonstrant. Numeralis imperfectio. Punctualis diuisio: & Notularum plenitudo. Quo ad primum igitur Quotienscunq; notulæ minores ante uel post maiorem describuntur: diminuta aut superflua ternaria notularum numerositate: tunc maior ipsa imperficitur a propniquiori minore (nisi hæc ad alias prius reduceretur) uel a ꝓpinquioribus remotis partibus: uel remotioribus: uel a ꝓpinqua & remota: atq; ita diuersimode: ut hoc constat tenore.

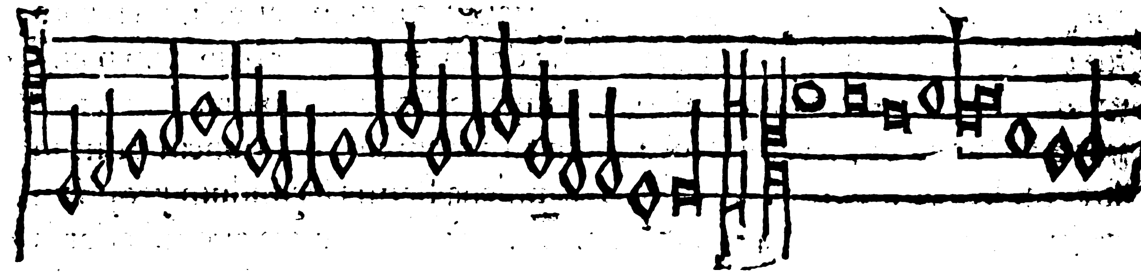
Tria sunt signa imperfectionis

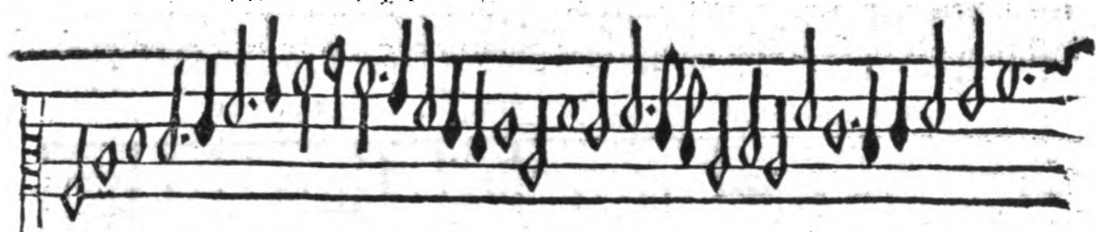
Prima imperfectionis cognitio.
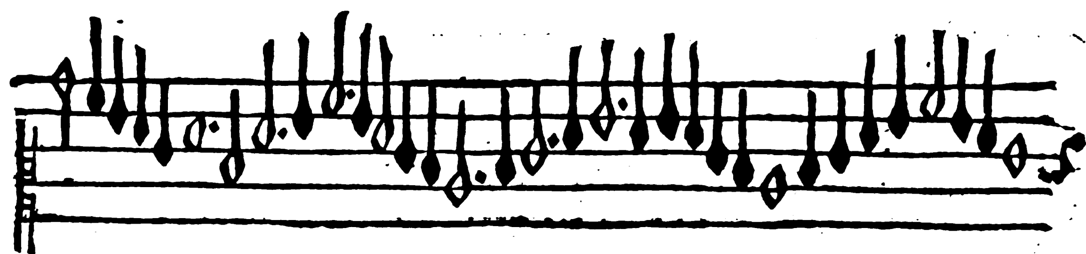
TENOR

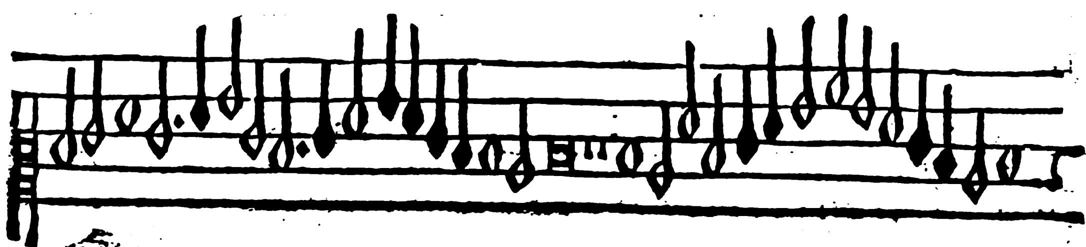

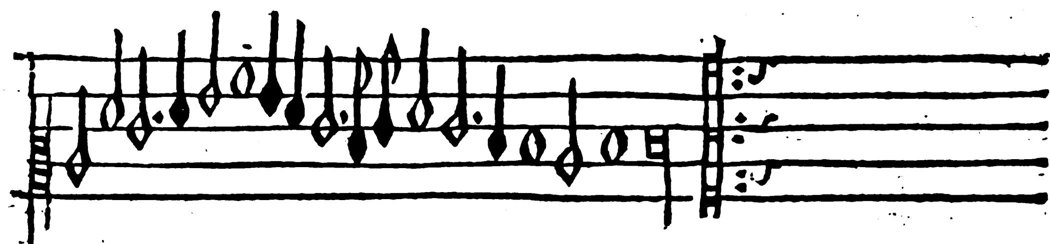
CANTVS

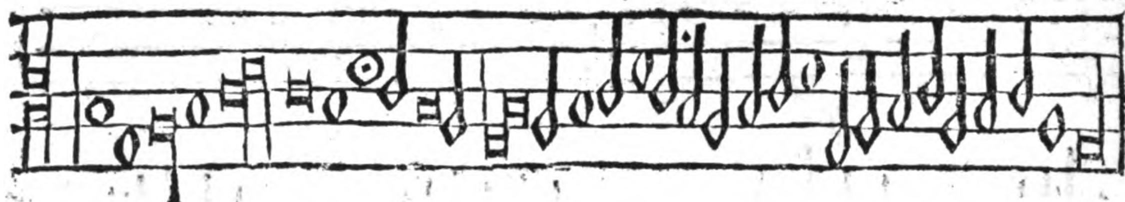

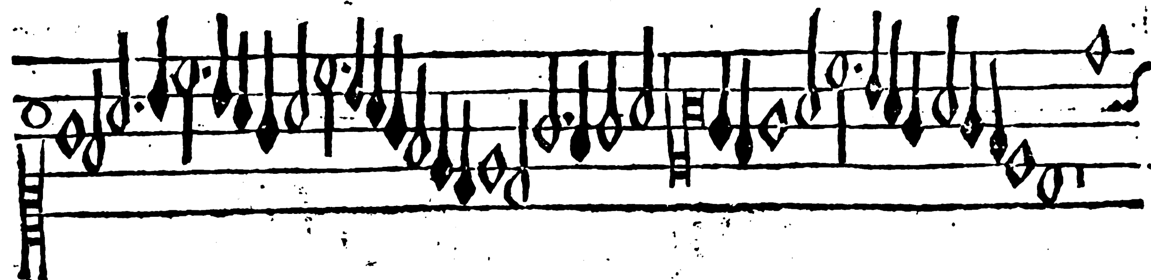
In hoc (ut percipitur) tenore: prima breuis imperficit longam sequentem a parte ante quo ad totum: quia pars eius tertia est & propinqua. Prima uero semibreuis imperficit breuem precedentem a parte post: quo ad totum. Duæ autem ipsæ minimæ inter breuem & lōgam positæ breuem ipsam a parte post imperficiunt: quo ad totum: quæ & si eius partes remotæ sint: cum ꝓpinquæ eius parti æquiualeant: solius propinquæ partis effectum producere noscunt. Longa ambas ipsas minimas sequens imperficitur: quo ad totum a parte post a prima breui. Prima breuis sub signo temporis perfecti & perfectæ prolationis imperficitur a parte post: quo ad totum. s. a parte propinqua: & quo ad partem scilicet a parte remota: quæ ipsius partis propinquæ est tertia pars. Rursus imperfectibilis figura potest imperfici a parte ante & a parte post simul: quum scilicet ante ipsam fuerit sola tertia pars suæ propinquæ partis; & post ipsam similiter sequatur pars tertia alterius partis propinquæ: tuncq; dici

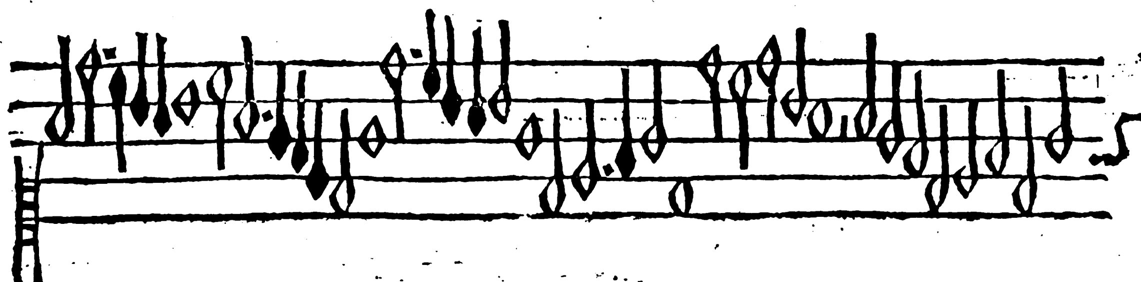
tur imperfici quo ad partes: qua re compluribus modis secundum musicorū institutionem ipsæ possunt imperfici figuræ ut hoc tenore lucide comprobat.

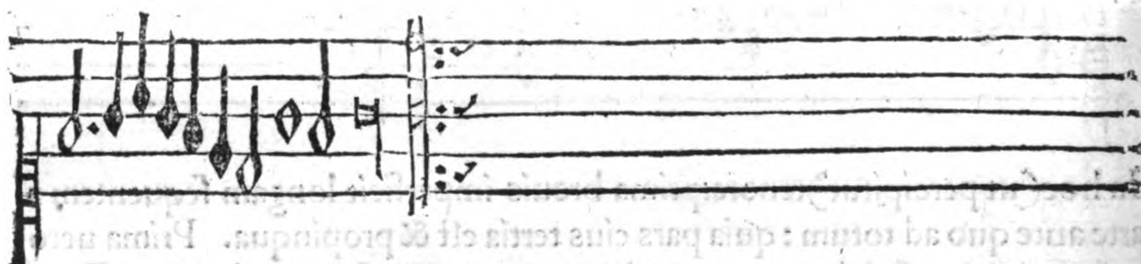
TENOR

CANTUS

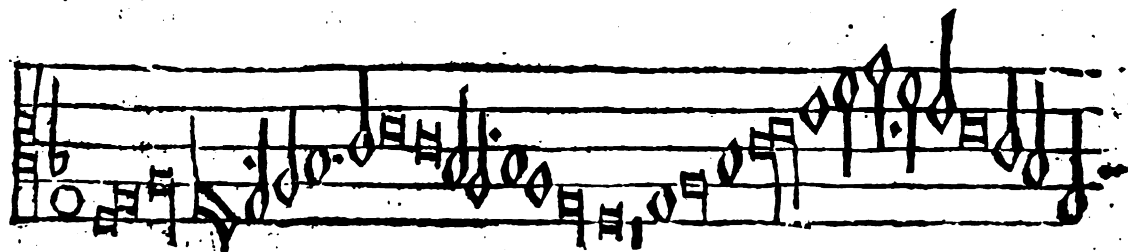
In hoc tenore prima semibreuis imperficit longam sequentem a parte ante quo ad partem propinquam: nam semibreuis ipsa partis propinquæ ipsius lōgæ pars est tertia. Item & semibreuis sequens ipsam imperfici longam a parte post quo ad ipsius longæ partem propinquam. Consimili etiā consideratione pernotatur prima breuis sub signo perfecti temporis atq; perfectæ prolationis descripta: nāq; a partibus remotis uidelicet minimis quo ad duas partes propinquas a parte ante & a parte post imperfici declaratur. Prima duarum longarū cōiūctarū non īpficit: q̄m similis ante sibi similē nō pōt imperfici. Secunda longa imperficit a parte post quo ad totū.s. a parte propinqua: quæ est breuis: & breuis ipsa imperficiens imperficitur ēt semibreui subsequente quo ad totum

ad totum. Est interim intelligendum similem notulam ante sibi similem nunquã imperfici posse de similibus figuris corporaliter separatis: quæ: & totales sunt: non autem de unitis in toto: quoniam figuræ unitæ: puta duæ breues temporis imperfecti in longa modi minoris imperfecti considerata: tunc enim & si breuis ante breuem consideretur possunt imperfici. Quod quidem accidit quum figura imperficit a parte ante & a parte post quo ad ambas partes: ut constat etiam in longa præpositi tenoris a parte ante & a parte post a duabus ablatis semibreuibus diminuta. Et in breui temporis & prolationis perfecta a duabus ipsis circũductis minimis imperfecta. Verum si similis ante sibi similem unico corpore considerata imperfici non posset: nulla unquam esset imperfectibilis figura a parte ante quo ad partem ꝓpinquam seu: etiam remotam: quod facile potest ex seipso unusquisq; considerare. Non est insuper admittendum solam minimam posse aliam figuram imperficere nisi in dispositione perfectæ prolationis quãquam Gulielmus de Mascandio breuem temporis perfecti: & imperfectæ ꝓlationis a sola minima imperfectam posuit: quod absurdum est: nãq; notula uel a tertia sui parte: ut lõga minoris ac perfecti modi ab una breui uel a tertia parte partis suæ dimidiæ: ut longa imperfecti modi & temporis perfecti ab una semibreui: uel a tertia suæ tertiæ partis parte: ut breuis temporis perfecti & perfectæ prolationis a sola minima: solet imperfici. Sunt & qui breuem temporis perfecti atq; perfectæ prolationis a duabus minimis simul præcedentibus uel simul sequentibus imperfici uelint: quod nisi duæ ipsæ minimæ dictam breuem contiguam imperficerent quo ad totum: cuius ipsæ sint pars propinqua. s. tertia per alterationem secundæ: ut accidit in secundo tenore de alteratione: & compluribus cantilenis: non admittitur. uel (quod parum est in usu) nisi prima minima imperficeret primã semibreuem unitam: & secunda tertiam per reductionem. Asseritur insuper figuræ tris in partes ternarias diuisibilis: quum a parte ante & a parte post a partibus remotis quo ad partes propinquas imperficitur: primam tunc partem propinquam unitam imperfici a parte ante quo ad totum: & tertiam a parte post. Secundã uero huiusmodi unitam in sua perfectiõe remanere: quod in prima longa præcedentis tenoris a duabus ipsis semibreuibus circũuenta percipi potest. Verum si huiusmodi figura tris in partes propinquas ternarias diuisibilem duæ eius partes remotæ præcesserint: unaq; eam pars remota consequatur: tunc dicitur imperfici quo ad omnes eius partes propinquas: ut quum fuerint duæ minimæ ante breuem temporis perfecti & perfectæ prolationis: unicaq; ipsam sequatur: prima tunc ipsarum duarum minimarum imperficit ipsam breuem quo ad primam partem propinquam: secunda quo ad secundam: & sequens minima ipsam imperficit breuem quo ad tertiam partem propinquam. Adde ꝙ si duæ ipsæ minimæ præcedentes imperficerent ipsam breuem quo ad totum: cuius ipsæ sint tertia pars per alteratione͂ secundæ minimæ: tunc sequens minima imperficiet ipsam quo ad tertiam partem propinquam a parte post: & secunda pars ꝓpinqua ꝑfecta est. Atq; ita breuis ipsa integra noue͂ minimas cõ

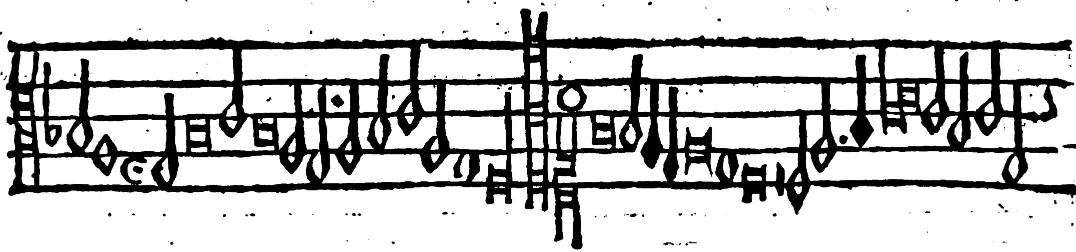
Gulielmus

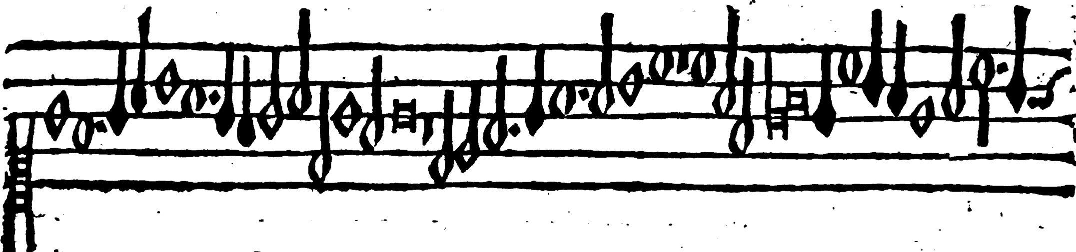
tinens huiusmodi dettactione:quatuor propriæ quãtitatis minimas relinquit. Consimili item consideratione complures consentiunt notulam maiorem tertia sui parte diminui : quam quo ad totum imperfectam dicunt : inde & tertia parte partis propinquæ quo scilicet ad partẽ:rursus & tertia parte alterius partis propinquæ quo ad ipsam partem:Insuper ipsam imperficiunt quo ad partes remotas:ita ut pars maior & auctior quantitatis ipsius figuræ quam dimidia ab ipsa figura per huiusmodi imperfectionem retracta sit: ut si a longa modi minoris perfecti:& temporis perfecti atq; perfectæ prolationis puæ uiginti ac septem cõtinet minimas abstraxero breuem perfectam scilicet tertiam eius partem nouem minimas deducentem. Inde semibreuem tertiam.s.partis ꝓpinquæ partem tribus minimis ductam. Rursus & alteram semibreuem alterius partis propinquæ partem tertiam tris minimas complectentem. Item & minimas quatuor ab ipsis quatuor relictis semibreuibus:ita ut ex uiginti ac septem minimis quas longa ipsa integra iure contineret decem ac nouem reducibili abstractione ablatæ sint. Verum uariæ huiusmodi imperfectionis consideratio parum in lucem prodiit & usum quam potius euitandã esse duximus quam probandam:quoniam imperfectio est abstractio partis tertiæ uel minoris applicandæ ad usum totum:ad implendam ternariam quantitatis diuisionem. Id enim natura fert ut quum tertiam partem alicuius totius auferimus binaria relinquatur partium consideratio. qua re omnis figura in sua perfecta quantitate secundum.s.ternariam propinquarum partium aggregationem disposita:si tertiæ suæ partis abstractione imperficitur imperfecta existat necesse est:binariæq; inhæreat diuisioni tanquam imperfectæ eius quantitati substituta. Figura autem imperfecta in duas tantum perfectas partes propinquas diuisibilis:a parte ante & a parte post quo ad ambas partes dicit̃ imperfici: quũ scilicet unica eius pars remotæ præcesserint : unicaq; ipsam fuerit subsecuta. Atq; item quũ ambæ ipsæ partes remotæ ipsam imperficientes simul præcesserint simulue fuerint subsecutæ:siue simplices & disiunctæ:siue ligatæ existãt: prima primam imperfectibilem imperficit partem : secunda secundam : quod pleriq; asseuerant in notationibus cantilenarum.ut & præsenti tenore notissime percipitur.

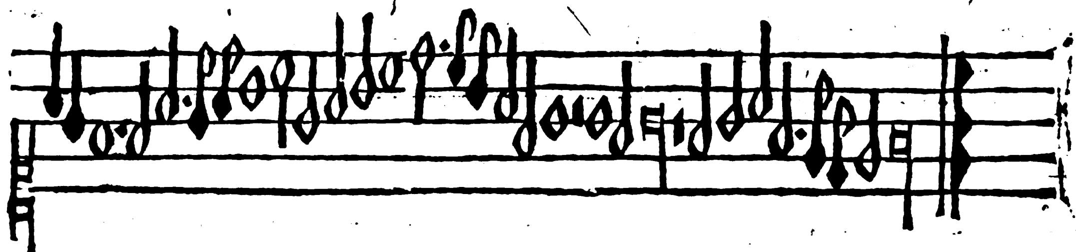
TENOR

In hoc tenore prima

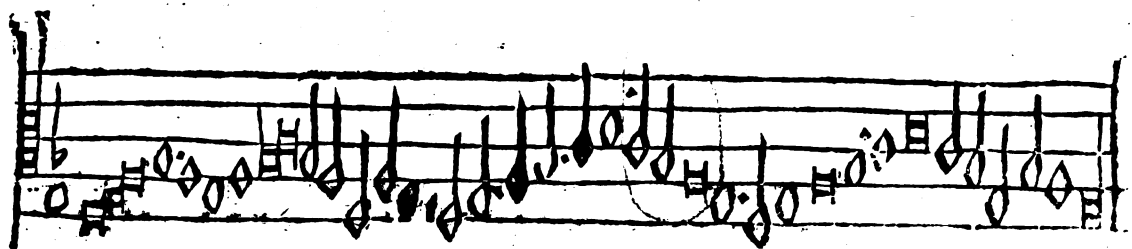

In hoc tenore prima longa imperficitur à parte post quo ad ambas partes propinquas a duabus sequentibus ligatis semibreuibus: quarum prima primam breuem unitam a parte post imperficit secunda secundam. Secunda longa imperficitur a parte ante quo ad ambas partes propinquas a duabus præcedētibus semibreuibus: quarum prima primam breuem unitam a parte ante secūda secūdam imperficit. Tertia longa imperficitur a parte ante & a parte post quo ad ambas partes propinquas. nāq; precedens semibreuis primam breuē unitam a parte ante imperficit sequens uero semibreuis secūdam breuem unitam a parte post imperficere denotatur. Quarta lōga est perfecta quo ad ambas partes propinquas: quoniam est ante sibi similem non unitam: licet sit minoris modi imperfecti. Quinta lōga imperficitur a parte post quo ad ambas partes propinquas coniunctas: a semibreui & a duabus consequentibus minimis. nam primam semibreuis primam breuem coniunctam a parte post perficit. Duæ autem minimæ (quantitas semibreuis) secundam breuem unitam similiter a parte post imperficiunt. Verum prima breuis: sequens imperfecti tēporis & perfectæ prolationis signum imperficitur a parte ante & a parte post quo ad ambas partes propinquas unitas. quarum primam a parte ante secundam a parte post imperfici constat. Sequens autem breuis a parte post tantū quo ad ambas partes imperficitur a duabus minimis sequentibus quarum prima primam partem unitam secundam imperficit a parte post.

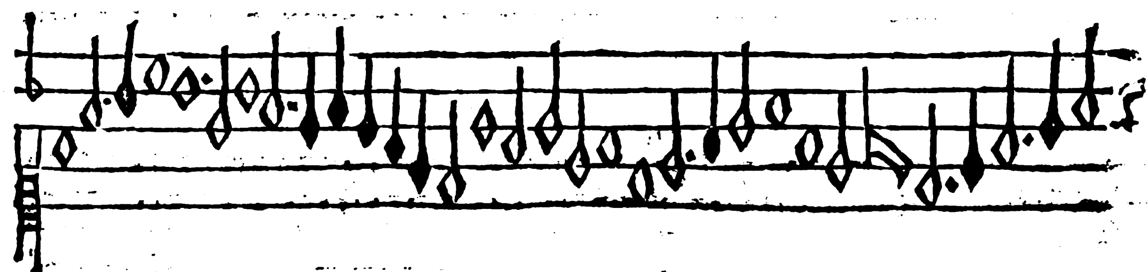
Secunda imperfectionis cognitio

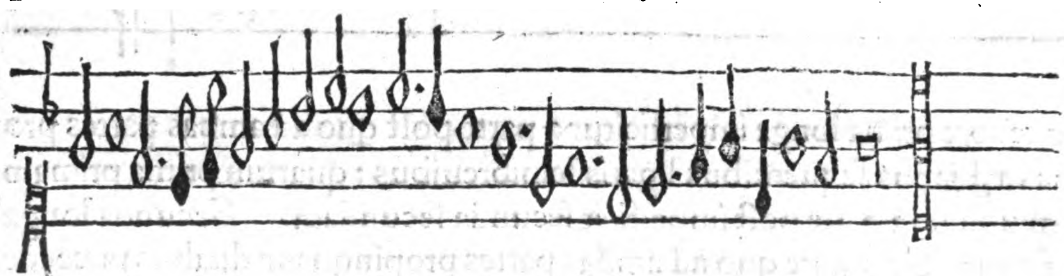
Quod ad secundum. Quotienscunq; punctus diuisionis alicui notulæ siue pro se ipsa tantum: siue pro se & alia uel aliis apponitur. Ipsa tunc notula imperficit maiorem præcedentem uel sequentem si possit imperfici: ut hoc monstratur tenore.

TENOR

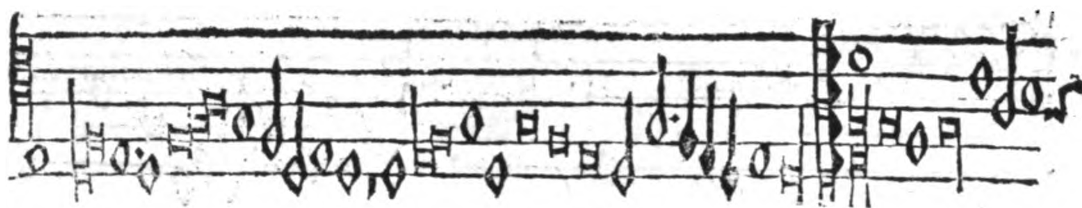

CANTUS

In hoc tenore: tertia breuis imperficitur a parte post quo ad totum: quod monstrat punctus diuisionis primæ semibreui postpositus. Quarta breuis imperficitur a parte ante quo ad totum quod lucide indicat punctus diuisionis antepositus duabus minimis ipsam precedentibus. Punctus uero diuisionis inter duas semibreues ultimis breuibus interiectas descriptus quintam ipsam breuem a parte post: & sextam a parte ante declarat imperfici. Si autem maior illa figura præcedens uel sequens ipsam minorem cui appositus fuerit punctus non fuerit imperfectibilis: tunc ipsa minor reducetur siue transferetur ad priorem notulam ubi regulariter ternaria possit numerositate coniungi. Idem quoq; quum minor notula sine puncto maiorem præcesserit: quæ imperfici non possit. tunc enim minor ipsa ad priorem transferetur locum ternaria cõnumeratione perficiendum: ut præsenti tenore percipitur.

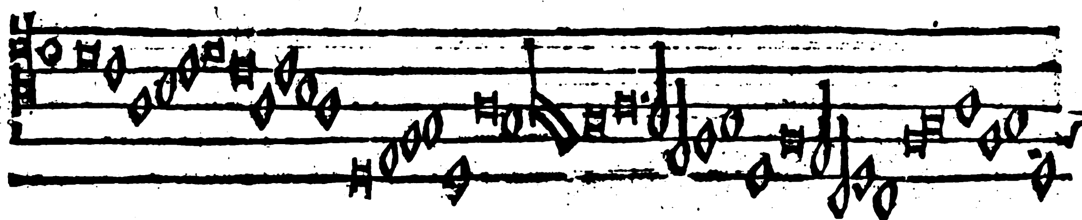
TENOR
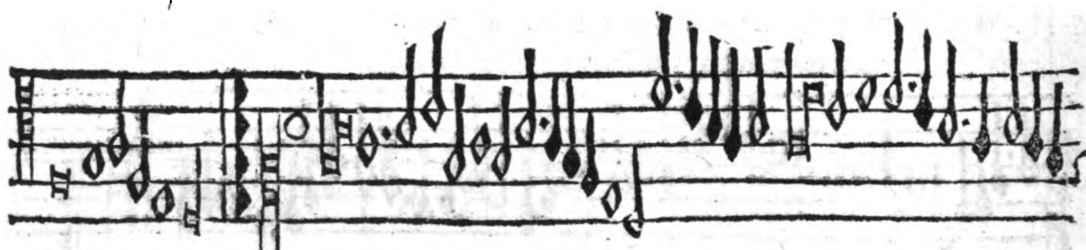

CANTVS

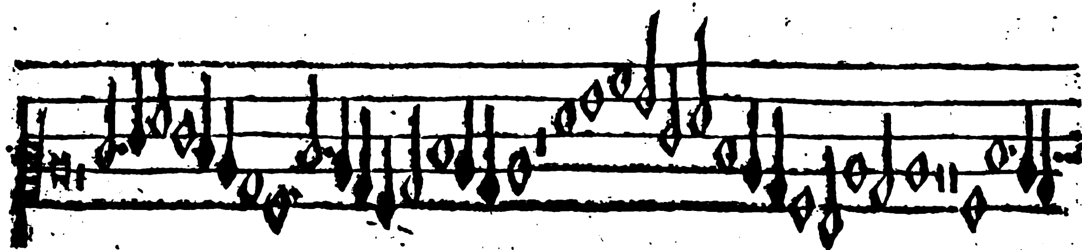
In hoc tenore: punctus inter tertiam & quartam ſemibreuem poſitus quartam ipſam tertie breui ligaturæ ſequentis connumerandum eſſe demonſtrat cum nec primæ nec ſecundæ adiici poſſit: quia ſimilis ante ſibi ſimilem (ut expoſitum eſt) non poteſt imperfici. Eadem etiam ratione ſemibreuis precedens tres ultimas breues diſiunctas ſine puncto reducitur & imperficit tertiã ipſam breuem. Idem quoq; ſummetur iudicium: quum appoſitus fuerit diuiſionis punctus alicui breui reſpectu longarum in minori modo perfecto: & alicui lõgæ reſpectu maximarum in maiori modo perfecto: necnon & alicui minimæ reſpectu ſemibreuium in prolatione perfecta. Ac ſi etiam ſine puncto tranſferendæ ſint ad diſtantiores figuras imperfectõis eiuſmodi receptibiles. Quid dicendum ſi quatuor ſemibreues diſpoſitæ fuerint inter duas breues temporis perfecti? dico ſecundum antiquos: primam ipſarum ſemibreuium eſſe reducibilem & connumerandam breui ipſam precedenti quam imperficit a parte poſt: quo ad totum: potiſſime quũ breuis quatuor ipſas ſemibreues ſequẽs fuerit perfecta ſcilicet uel puncto perfectõis pũctata: uel ante ſibi ſimilem põſita. Secus autem ſi ipſa breuis ſit imperfectibilis id eſt poſſit imperfici: tunc enim breuis prima quatuor ipſas precedẽs ſemibreues erit perfecta & ſe ipſa & quarta ſemibreuis imperficit breuem ſequentem a parte ante quo ad totũ. Laudo tamen ad heſitationem tollendam: precedentem huiuſmodi breuem ex ſe ipſa perfectam puncto perfectionis eſſe deſcribẽdam: niſi diuiſionis punctus inter tertiam & quartam ſemibreuem fuerit appoſitus quod preſentis tenoris comprobat deſcriptio.
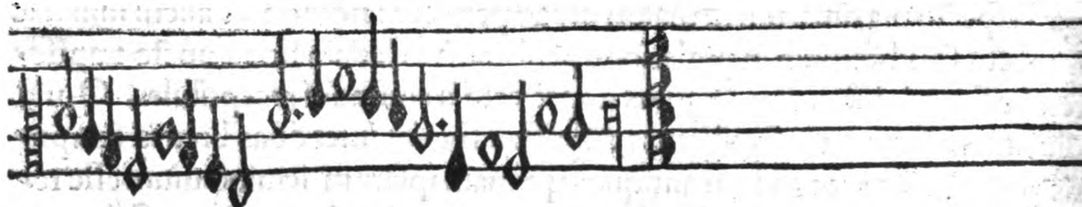
TENOR

CANTUS

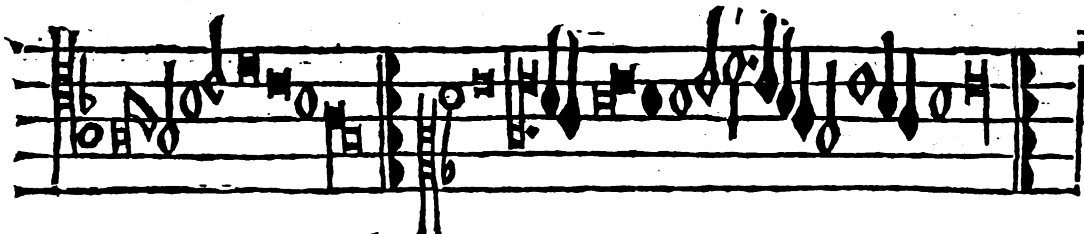

In hoc tenore prima breuis imperficitur a prima ſemibreui quia ſecunda breuis imperfici non poteſt. Tertia breuis imperficitur a parte poſt:quo ad totũ a prima ſemibreui eam ſequente. Quarta breuis eſt perfecta. Quinta breuis imperficitur a parte ante quo ad totum a ſemibreui ipſam immediate precedente. Sexta breuis perfecta eſt:quia eſt ante ſibi ſimilem. Septima breuis perfecta eſt:puncto perfectionis notata. Octaua breuis imperficit̃ a parte ante.quo ad totum a precedente ſemibreui. Nona breuis perfecta eſt.quia ante ſibi ſimilem ſedet. Decima breuis perfecta eſt:quia ternarius integre numerus ſemibreuiũ ſubſequit̃ inter ipſam & pũctũ diuiſiõis depræhẽſus. Vltima breuis impficit̃ a pte ante.quo ad totũ a ſemibreui eã pcedẽte qđ indicat pũctus ipſe diuiſionis ſemibreui ipſi antepoſitus. Idem quoq; ſentiẽdum eſt

de quatuor

de quatuor minimis:duabus semibreuibus perfectæ prolationis interpositis: & de quatuor breuibus inter duas longas modi minoris perfecti descriptis. Si autem breuem temporis perfecti & imperfectæ prolationis immediate consequantur sola minima & unica semibreuis: tunc breuis illa nõ poterit imperfici a tertia sui parte propinqua eam immediate sequente quo ad totum: quoniam pars ipsa propinqua sequens scilicet quantitas semibreuis est distincta in dissimiles partes non copulatiuas:in minimam uidelicet & in dimdiam sequentis semibreuis partem:ut presens tenor ostendit.

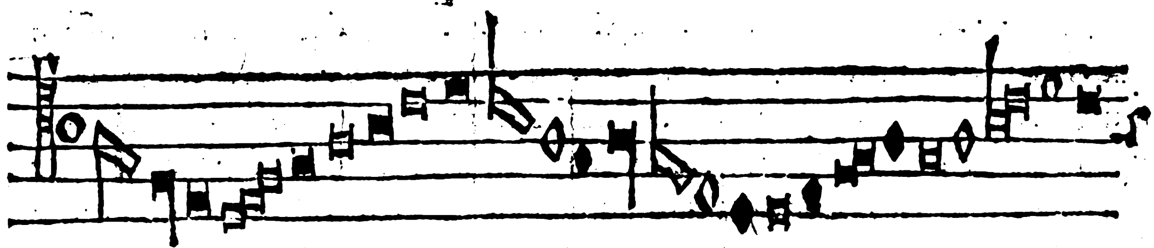

TENOR CANTVS

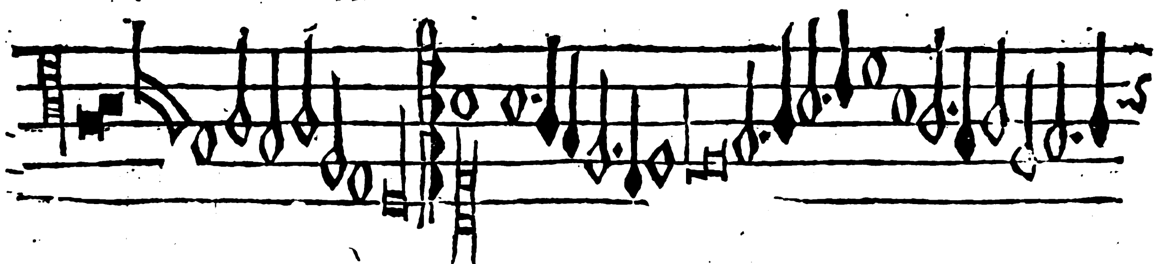
Quo ad tertium. Quotienscunq; in ternaria ac perfecta quantitatis aceruatione notula impletur: tunc de tertia propriæ quantitatis parte imperficitur: cui:pars ipsa tertia consimili plenitudine succedat necessum est: qua quidem plenitudine sola reductõe comprobatur. Nec refert si immediate an mediate pars ipsa tertia reducibilis maiorem: tanquã suum totum precedat aut sequatur: dummodo perficiendæ numerositatis gratia ad ipsam reducatur maiorẽ: Solet nãq; ad maiorem partem tanquam ad suum totum minor semper pars ipsa deduci:quod presenti tenore percipitur.

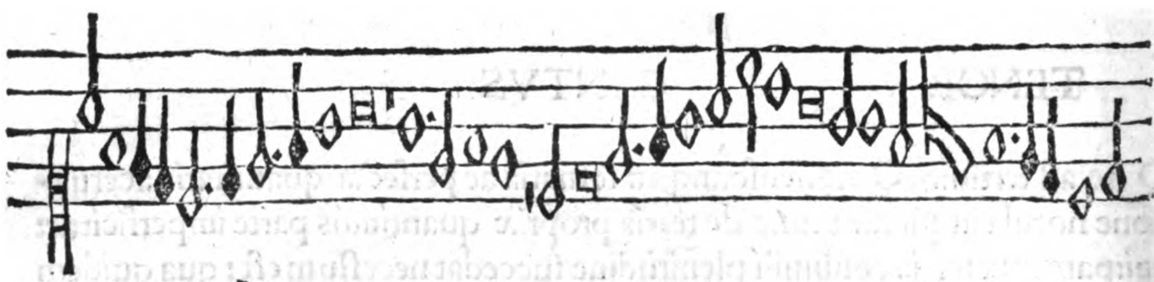
Volue folium.

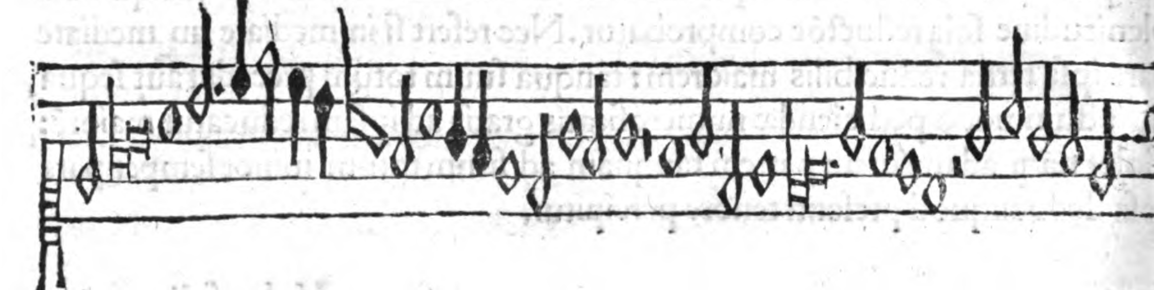
TENOR
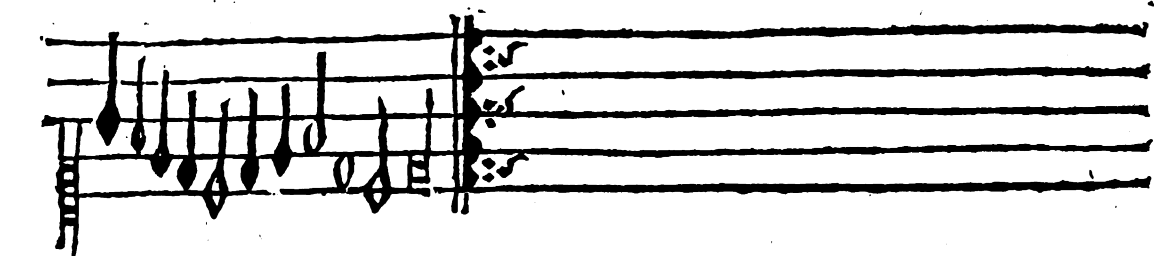

CANTUS

Quum enim tres similes figuræ implentur mediate uel immediate: tunc prima pars unita secundæ notulæ ad primam reducitur: secunda ter- tiæ sequenti plenæ ad perficiendam ternariam diuisionem applicatur. Sunt & qui longæ notulæ dimidium implent corpus: ultimam breuem in ipsa depræhensam a tertia sui parte subsequente īperfectā considerantes quæ

& si

& si uacuum areæ in altera eius parte spacium habeat:in altera plenum: mea nihilominus sententia ad id significandum longa ipsa non admitteretur:quia uacuum & plenum per naturam mirumimmodū inter se repugnant:nec unā & eandem rem demonstrant: iccirco maluerim ambas ipsas breues uacuam.s. & plenam distinctis corporibus figurabiliter pernotari: quod tamē abstrusissimam non exigit disputationem:quando quidē arbitrio scribentium hæc apposita esse manifestissime constant. Solent & figuræ imperfectæ quantitatis cōsideratione dispositæ plærūq; describi plenæ:quas musici sesqualteræ diminutioni æquifacere solent:ut in quarto monstrabitur:ubi de ipsa sesqualtera amplissime disputatur. Verum si unica huiusmodi figura:aut duæ tantum : ipsæ fuerint plenitudine descriptæ : dimidia(quod ratōale est)tanquam primariæ scilicet duplæ proportioni subsistentes propriæ quantitatis parte minuuntur: ut posuit Bonadies preceptor meus. Fuit insuper apud ueteres musicos usus: notulas omnes in suis essentialibus quantitatibus consistentes: describere plenas:eas uero:quæ accidentaliter imperficiebantur:uacuas pernotabant. Bonadies

De Puncto Caput duodecimum.
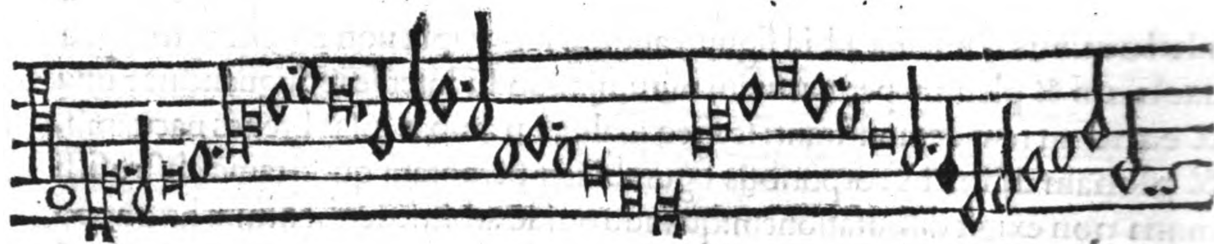

Vnctus est minima & indiuisibilis quantitas cuiuscunq; continui. Conuenientius autem punctum dicimus minimū quoddam signū quod notulis accidentaliter præponitur uel postponitur uel interponitur: continuæ quidem quantitatis principium ut lineæ uel circuli. Est enim duplex punctus:scilicet diuisionis & perfectionis. Punctus diuisionis est qui præpositus uel postpositus alicui notulæ ipsam nec auget nec minuit : sed ad precedentem uel sequentem eam indicat applicandam & connumerandam:pro perficienda ternaria in notulis diuisione. quod quidem dupliciter accidit:mediate scilicet & immediate. Dicitur.n.notula mediate per punctum precedenti uel sequenti connumerari & applicari : quum punctus ipse cuius notulæ præpositus uel postpositus ipsam diuidit: propinquiori uel propinquioribus precedentibus uel sequentibus minime connumerandam. hunc proprie transportationis seu translationis punctum decet appellari:cum notulam cui appositus est ad distantiores figuras transferat computandam. Immediate autem applicare dicitur quū notula ipsa cui appositus fuerit punctus:propinquiori seu propinquioribus notulis connumeratur. quem proprie uoco punctum diuisionis:ut hoc monstratur tenore.

Punctus diuisionis.

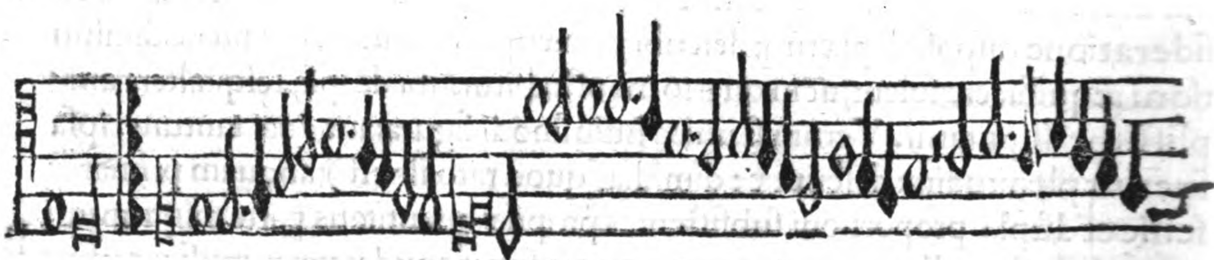
Punctus transportationis

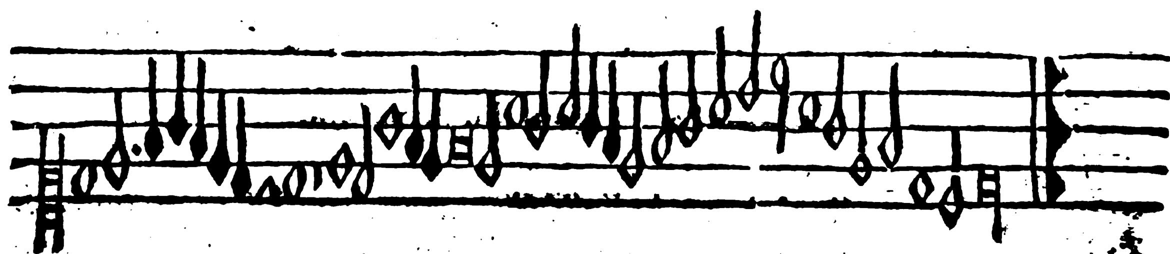
Punctus diuisionis.

TENOR

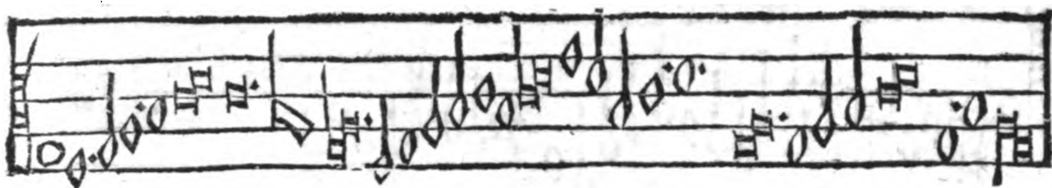
CANTUS

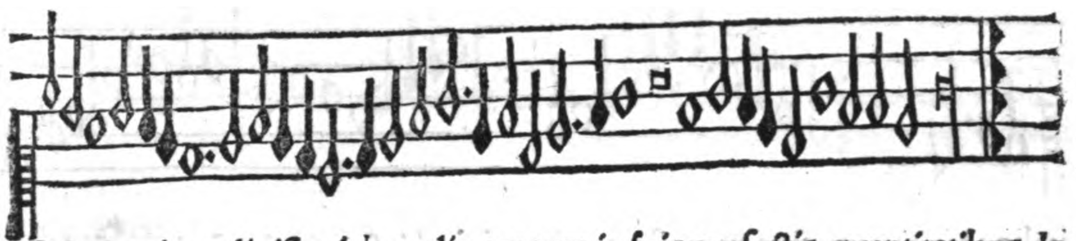

In hoc tenore: punctus post primam semibreuem sequentem primam breuem appositus: semibreuem ipsam breui ipsi ad perficiendam temporis aceruationem indicat applicandam. Punctus. uero ante semibreuem immediate precedentem secundam breuem: ipsam eidem connumerari facit ad ternariam temporis diuisionem perficiendam. Verum punctus ante eam semibreuem quæ immediate precedit tres breues consequenter positas appositus: semibreuem ipsam ad ultimam illarum breuium monstrat esse trasferēdam: ipsiq; ad perficiendam ternariam temporis diuisionem connumerandam: Non enim primæ breui neq; secundæ. semibreuis ipsa potest applicari: nam similis ante sibi similem non potest imperfici. Punctus autem inter duas semibreues duabus breuibus interpositus descriptus: primam semibreuem primæ breui: secundam secundæ in diuisione comprobat applicari. Aduertendum quoq; est q̄ punctus transportationis notulam cui apponitur: non ad anteriores notulas sed ad posteriores: ad priorem scilicet quem possit acquirere locum transferendam instituit. Sunt & qui notulā huiusmodi trāsportandā duobus utriusq; punctis circūueniunt: ut hoc tenore percipitur.

punctus

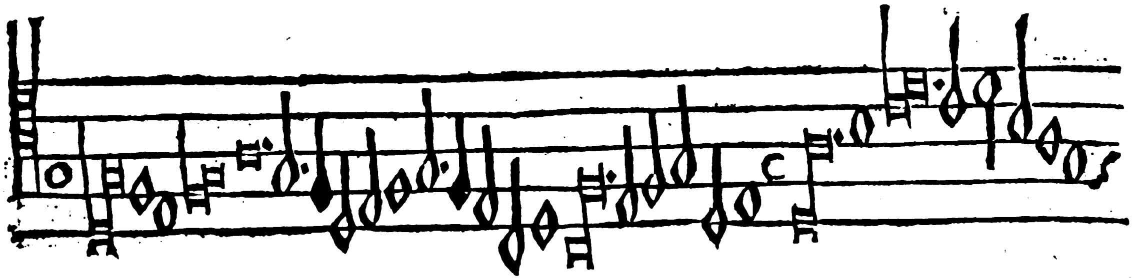

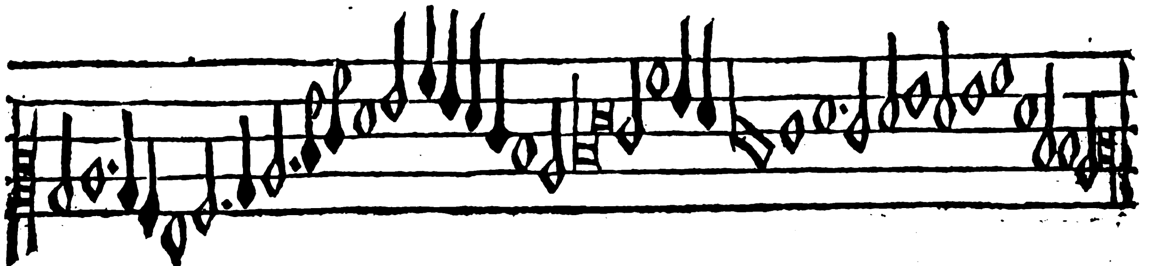
Punctus itaq; diuisionis notulis tantum in suis perfectis quantitatibus deductis apponitur. hic quum longæ notulæ fuerit appositus: maiorem perficiet modum: si breui minore: si semibreui tempus: si minimæ prolationem: maximæ autem non adheret punctus talis: cum nulla maior describatur figura cui maxima ipsa conducatur tanquam pars tertia Punctus autem perfectionis est qui postpositus alicui notulæ ipsam perficit: tris in partes æquas diuisibilem reddens. Hic item duobus modis consideratur. Primo quum alicui notulæ in sua quantitate perfecta dispositæ apponitur: tunc enim & si a minore eam præcedente uel sequente posset imperfici in propria facit perfectione remanere. atq; iccirco perfectionis nuncupatur punctus. Secūdo: quum postponitur alicui notulæ quæ secundum imperfectam suam quantitatē disposita sit: tunc enim notulam ipsam recto propriæ quantitatis dimidio noscitur augere: qua re augmentationis punctum uocant. qui cum notulam ipsam ternaria diuisione perornet perfectæ eam æquifaciens figuræ: perfectionem quandam sibi uendicare præsumpsit: hinc & perfectionis punctum uocant: quod præsenti tenore discernitur.

TENOR

CANTVS

In hoc tenore punctus appositus primæ breui ipsam in sua facit perfectione remanere quæ nisi perficeretur a puncto posset a tertia sui parte. scilicet a minima punctata cum subsequente seminima imperfici. Idemq; facit punctus appositus tertiæ breui. Punctus autem appositus secundæ breui sub signo temporis imperfecti ipsi augmentum præstat dimidii propriæ quantitatis:tris in partes æquas eam resolubilem monstrans. Atq; idem efficit punctus appositus tertiæ semibreui sub eodem signo: ipsam enim adauget integro suæ quantitatis dimidio. ternariæ eam subiiciens diuisioni. qua re semibreui perfectæ prolationis dicitur æquipolere. Hoc idem & maximis & longis apposito huiusmodi puncto euenire continget:quæ in sua perfecta quantitate dispositæ propriam perfectionem obtinebunt:in imperfecta uero augmentum suscipient. Consideratur plerunq; unus atq; idem & diuisionis & augmentatiōis punctus:puta quum postpositus fuerit semibreui immediate subsequenti breuem temporis perfecti imperfectibilem: indeq; statim consequantur minima sola ac duæ semibreues quouismodo:tunc enim punctus ipse & semibreuem breui commensurat:& dimidio suæ quantitatis eam adauget. Inde & diuisionis & augmentationis punctus huiusmodi communiter uocitatur. Solam itaq; præpositus notulis punctus diuisionem : postpositus uero & diuisionem & perfectionem poterit pernotare. Sed neq; notula puncto perfectionis ornata

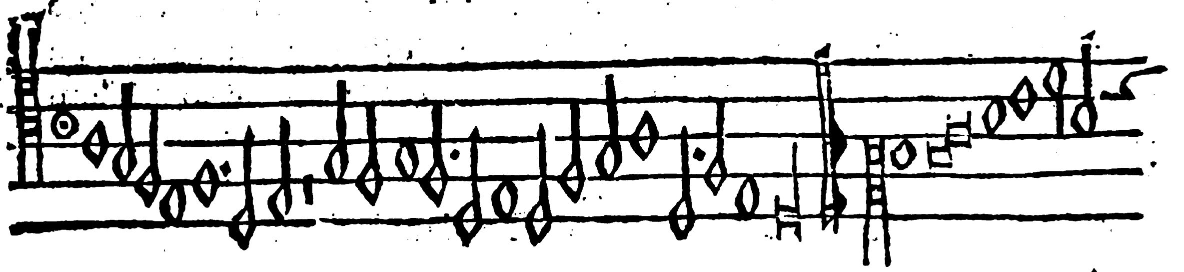
nis ornata (quod nonnullorum pace dixerim) imperfectionem tertiæ ut quotæcunq; uis partis suæ sibiipsi conducendæ poterit sustinere: quum perfectio & imperfectio inuicem contrariæ sint & contraria in eodem subiecto Philosophus non admittit. Philosophus

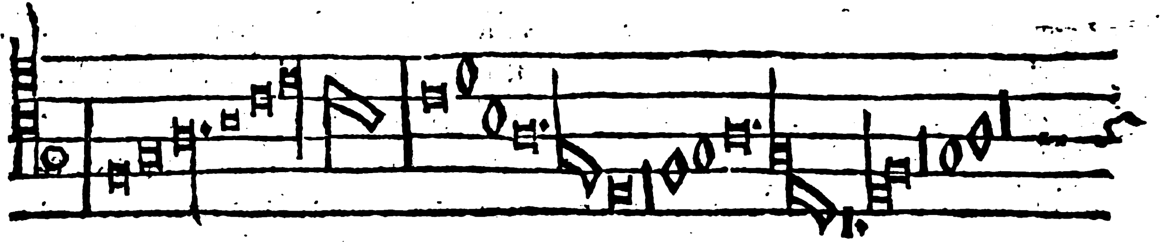
De Alteratione. Caput Terciumdecimum.
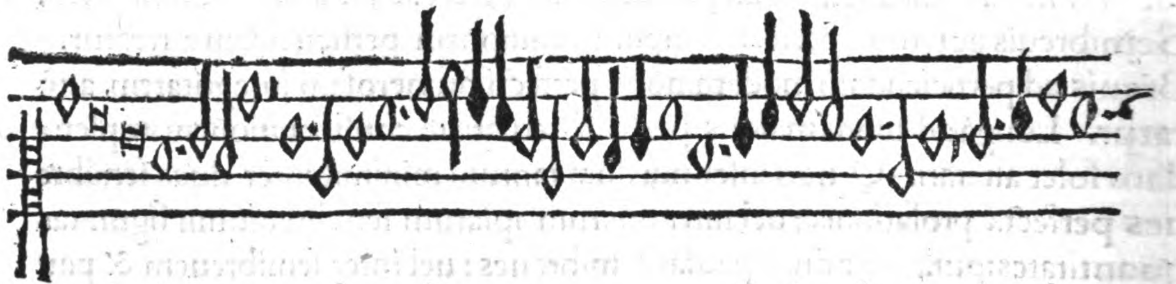

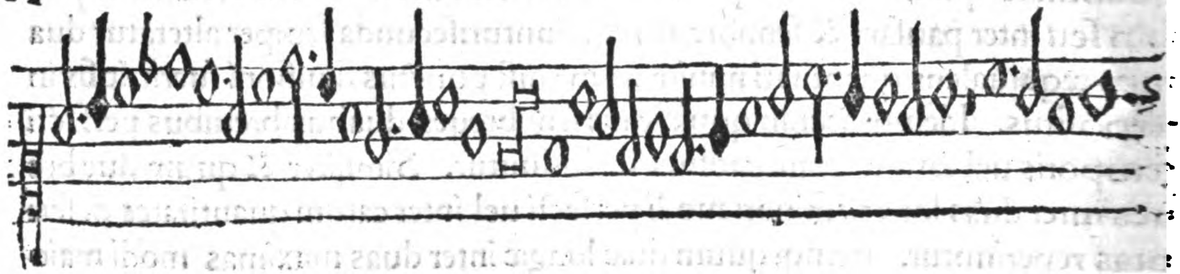
Lteratio in figuris mensurabilibus dicitur apud Ioannem de Muris proprii ualoris secundum notulæ formam duplicatio: dicta enim est alteratio quasi alterius actio. Euenit quidem notulis in sua perfecta quantitate dispositis: atq; in imperfecta quum sunt propinquæ partes sui totius perfecti: ut semibreuis imperfectæ prolationis in tempore perfecto: & breuis tēporis in imperfecti in modo minori perfecto: sicq; huiusmodi. Minima enim alteratur ad perficiendam perfectæ prolationis diuisionem. Semibreuis autem ad perfecti temporis diuisionem perficiendam alteratur. Breuis ad perficiendam modi minoris perfecti numerosam integritatem altēratur. Longa ad modi maioris perfecti ternariam considerationem implendam solet alterari. Quotienscunq; duæ tantum minimæ inter duas semibreues perfectæ prolationis: uel inter duarum ipsarum semibreuiuum figuratas quantitates: puta inter duas pausas semibreues: uel inter semibreuem & pausam seu inter pausam & semibreuē reperiuntur: secunda semper alteratur duarum æquiualens quantitati minimarum: nisi punctus diuisioni fuerit ipsis interpositus. Idemq; accidit quum duæ semibreues duabus breuibus perfecti temporis uel earum quantitatibus includuntur. Similiter & quum due breues inter duas longas minori modi perfecti uel inter earum quantitates descriptas reperiuntur. Itemq; quum duæ longæ inter duas maximas modi maioris perfecti uel inter earum figurat quantitates descriptæ sunt: secunda semper alteratur: nisi (quod perdictum est) punctus diuisionis interiectus sit: ut præsenti pernotescit tenore. Ioannes de Muris

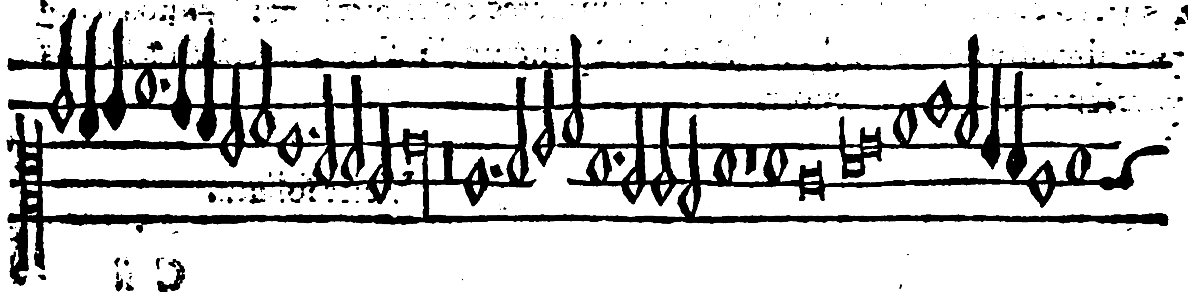
Verte folium.

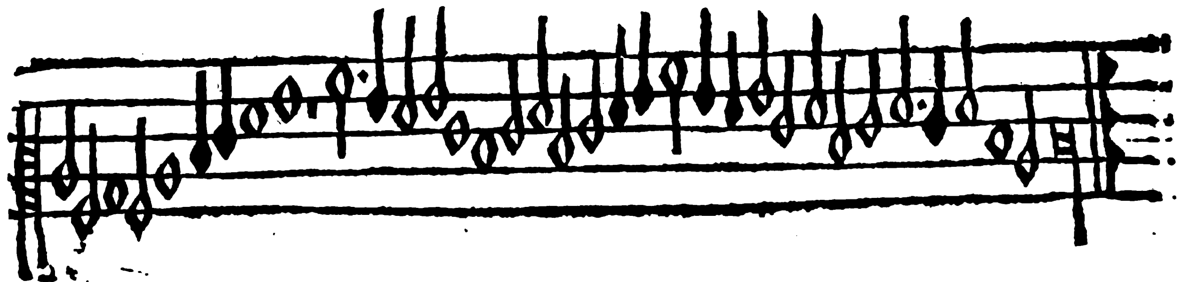

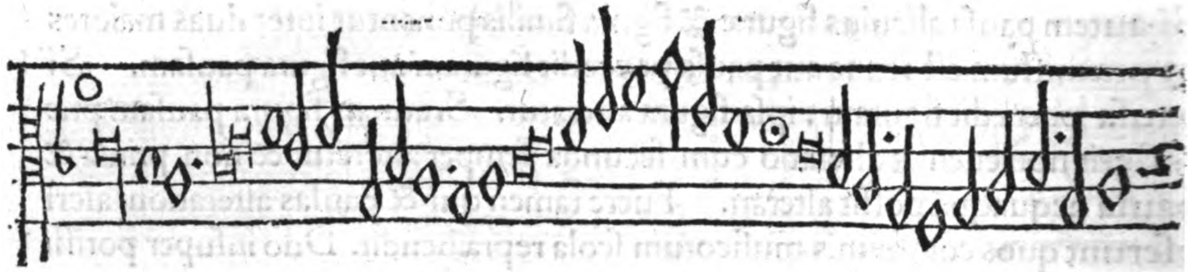

Si autem pausa alicuius figuræ & figura similis ponantur inter duas maiores ut præmissum est : tunc aut pausa præcedit figuram aut figura pausam. Si pausa præcedit figuram : ipsa figura alteratur. Si autem figura pausam præcesserit non eueniet alteratio cum secunda semper alteretur & non prima & pausa nequaquã possit alterari. Fuere tamen qui & pausas alterationi ascripserunt quos communis musicorum scola reprahendit. Duo insuper potissima sunt quæ non primæ duarum notularum:sed secundæ alterationem concessere. Primum ꝙ distincto duabus æquis quantitatibus chordæ sonoræ interuallo:maior semper erit in secunda parte proportio quam in prima:tanquã respectu finis:cui maiorem & perfectiorem ascribere solent partem. In clare comprobat Arithmetica medietas continua diapason interuallum in chordotono duabus æquis differentiis scindens : prima nãq; & grauior pars diatessaron epitritam:secundadiapenten hemioliam cõtinebit. Secundum est ꝙ prima duarum huiusmodi notularum puta semibreuium ad hoc ut duplum propriæ quantitatis assummeret in alteram posset formam transmutari: nam quadrata figura posset denotari. Inde breuis diceretur cui ad ternariam diuisionem implendam secunda tunc semibreuis adheret: qua re decentius quadraret breuis figura a sequente semibreui imperfecta quam ipsa prima semibreuis alterata. Secunda autem huiusmodi semibreuis alteratur: quia ad hoc ut dupla sui ipsius quantitate concrescat alteram non potest summere formã : nãq; si quadratam breuis suscipiat descriptionem: non duarum modo:sed trium semibreuium quantitatibus æquabitur cum similem tunc ante sibi similem quæ imperfici non potest euenire contingat:quod cantor quisq; ex seipso potest facile contueri. Est item aduertendum ꝙ quum duæ similes notulæ simplices seu ligatæ imperficiunt aliquam maiorem figuram quo ad ambas partes in quas solas sit ipsa resolubilis:non ascribuntur alterationi idest secũda illarum non alteratur. Quod si duæ ipsæ minores imperficiunt ipsam maiorem quo ad totum resolubile tris in partes perfectas seu ternarias:cuius sint tertia pars: secunda illarum tunc alterabitur:ut hoc monstratur exemplo.
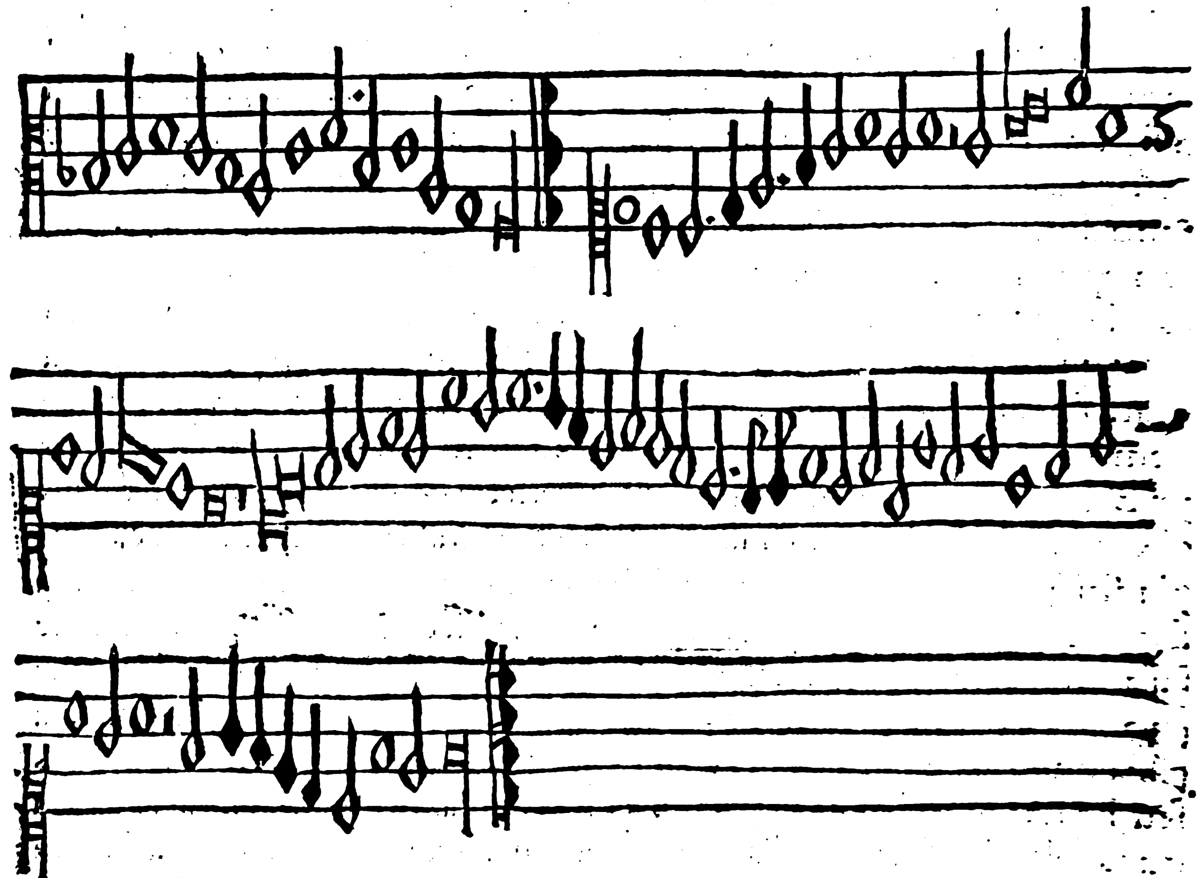
Arithmetica Medietas

Verte folium

TENOR

CANTVS

In presenti tenore secunda semibreuis sequens primam longam nõ alte ratur: quia ambæ ipsæ semibreues non imperficiunt ipsam longam quo ad totum tã quam pars propinqua : cum ipsa sit in modo minori imperfecto : sed quo ad ambas partes. Secunda illarum duarum semibreuium ante duas breues ligatas descripta alteratur : eo q secunda sit inter distinctum ualorem unius breuis & breuem. Secunda illarum duarum minimarum primam breuem sub signo temporis perfecti & perfectæ prolationis immediate consequentiũ alteratur: quia ambæ ipsæ minimæ imperficiunt ipsam breuem : quo ad totum: scilicet de tertia eius ternaria parte: quæ propinqua uocitatur. Postremo notulã alteratam a parte ante imperfici ut Ioannes de muris asserit : duximus impugnandum: cum nullo pacto tris unquã in sit diuisibiles ac similem a simili imperfici posse nusquam creditum sit.

Ioannes de muris

De Diminutione

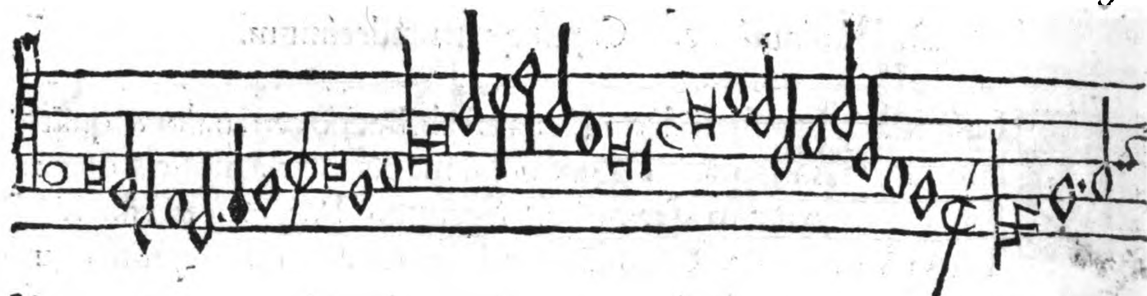
De Diminutione. Caput quartumdecimum.

Iminutio in mensurabili cantilena est abstractio certi ualoris quātitatiui ab ipsis figuris. Tribus enim modis solet a musicis demōstrari. Primo modo Canonice. Secundo Proportionabiliter. Tertio Virgulariter. Canonice consideratur diminutio: quum figurarum quantitates declinant & uariantur in mensura secundum canonicis ac regulæ inscriptam sententiam. Puta hac descriptione Maximā fit longa. Longa breuis & huiusmodi. Tunc maxima ipsa ponitur pro longa Longa pro breui: Breuis pro Semibreui: Semibreuis pro minima. Atq; item hoc modo Diminutio a contrario sensu plerūq; accipi solet: hoc scilicet canone. Breuis fit maxima. Semibreuis longa: Minima breuis: sicq; diuersimode: quod arbitrariæ musicorum dispositioni conceditur: qua re improprie sumpta est huiusmodi diminutio: cum potius augmenti quàm diminutionis producat effectum: Hinc huiusmodi diminutionem dicimus uariationem mensurabilis quantitatis: secundum primariam notularum institutionem. Vel sic. Diminutio est ꝓpriæ ac primariæ quantitatis secundum notulæ formam uariatio. Proportionabiliter sumpta diminutio: est quæ propriis numerorum characteribus certā proportionem probantibus constituitur. Hæc enim figuras ipsas minuit secundum dispositæ proportionis considerationem. Rursus improprie summitur hæc diminutio: quum scilicet minoris inæqualitatis proportio custoditur: tunc enim licet figuræ augmentum suscipiant quantitatis. Diminutio tamen a contrario sensu nec secus: quam lucum Grammatici: ꝙ luce careat: ac piscinam ꝙ piscibus sit priuata: solet nuncupari. Proportionabiliter aūt huiusmodi diminutionis quartum figurabilis cōsiderationis librum ascribimus. Virgulariter disposita diminutio est: quæ in hac mensurabili figurarum descriptione per uirgulam signum temporis scindentem declaratur: hæc proprie temporali competit mensuræ: non ipsis figuris: nāq; tali signo ipsa minuitur mensura: non notularum numerus. Breuis enim temporis perfecti siue diminute siue integre deducatur: tres semper continet semibreues integra perfectione seruata. Eodem quoq; modo duas semper semibreues possidere pernoscitē breuis temporis imperfecti: etiam ipsi diminutioni subiecta: quod præsenti notatur exemplo.

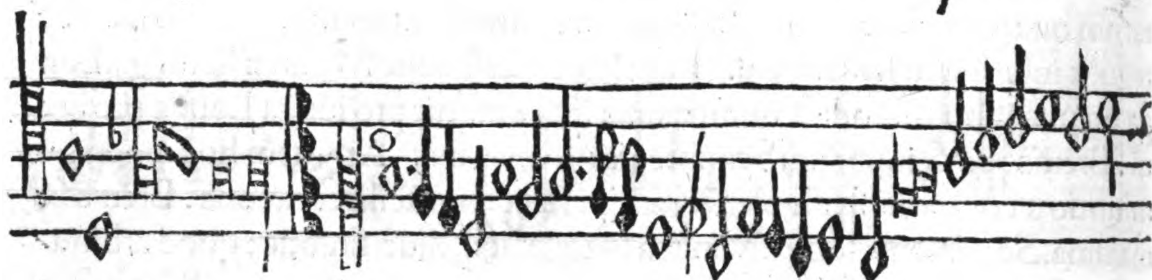
Grammatici

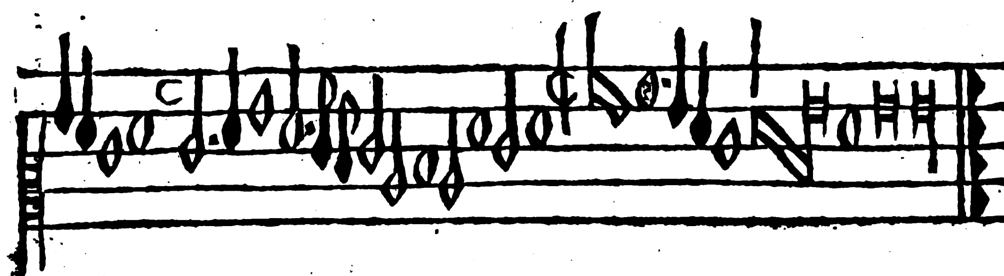
Volue folium:

TENOR

CANTVS

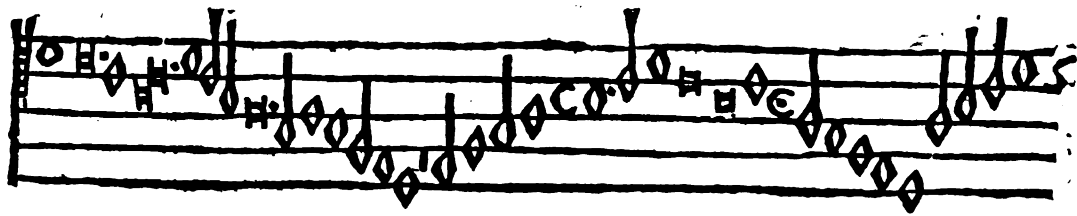
Verum cum dupla proportio cæteris & diuisione & pronūtiatione sit proportionibus notior atq; facilima: mensuræ huiusmodi uirgulariter considerata diminutio: in duplo uelocior: duplæ. s. æquipolens proportioni: solet a cantoribus frequentius obseruari.

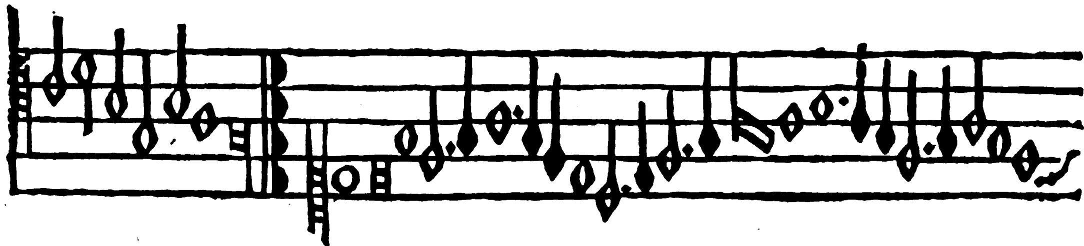
De Sincopa Caput Quintumdecimum & ultimum.

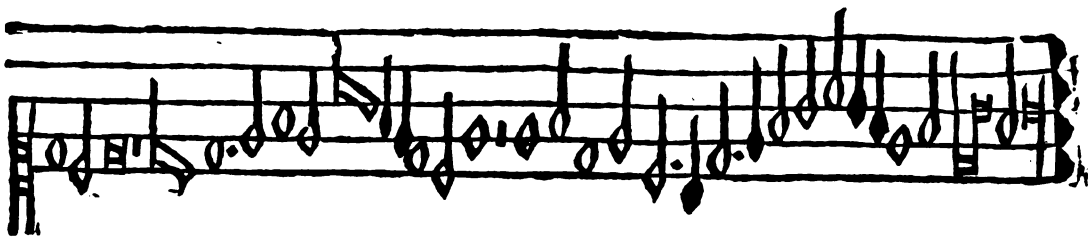

Incopa in cantilena mensurabili est reductio notule ultra maiorē uel maiores suas ad aliam uel ad alias quibus conueniat in connumeratione. Euenit enim sincopa in cantilenis quotienscunq; per plures figuras proceditur sub diminuta connumerandarum notularum numerositate: siue binaria siue ternaria fuerit earum quantitatiua dispositio: ut hoc tenore potest notissime comprehendi.

Conuenient

Conuenere autem auctores minimam notulam ultra pausam breuem per sincopam non esse transferendam: sed ultra pausam semibreuem tantum (etiam raro) similiter notulam semibreuem ultra pausam breuem raro: nunquã ultra pausam longæ debere reduci. Atq3 reliquas consimili ordine consueuerunt esse considerandas. His tamen multi ex recentioribus cantilenarum compositoribus dissentiunt. Non modo enim semibreuem notulam ultra pausam breuem per sincopam ducunt: immo (quod distantius est) ultra pausam longæ semibreuem ipsam per sincopam statuunt transferendam: cæteras consimilibus translationibus disponentes. Quod si nonnulla quæ forte & ecclesiasticæ & mensurabili institutioni necessaria existimes uidentur ommissa: Id industria factum putes. Lectorum enim diligentia fretus: eos siquidem existimo nihil quod ad huiusmodi institutionem pertineat ignoraturos: si hæc ipsa studiose euoluerint uolumina. Difficile est non reliqua esse nota: quibus omnia aut pleraq3 optime cognita fuerint.

Franchini Gafori Laudensis Liber secundus Musicæ actõis explicit fœliciter

LIBER TERTIVS.

De contrapuncto & eius elementarius uocibus. Caput Primum.

Armonici modulaminis Genus auctore Baccheo est mos uniuersum quid subindicans: diuersas in se habens ideas idest exemplaria: seu diuersas cantilenæ compositiones: quod quidem contrapunctum uocamus: quasi concordem concentum extremorum sonorum inuicem correspondentium contrapositis notulis: arte probatum. Hunc enim & si certis est regulis institutus: tanto tamen pulcherrimum æstimari licet: quanto euenerit usui nobiliori. Est itaq; contrapunctus ars flectendi cantabiles sonos pportionabili dimensione & temporis mensura: Nãq; melodia ex uocibus constat & interuallis atq; temporibus. Vocum autem Alia pedestis qua scilicet orationes legimus & loquimur. Alia equestris qua poetica carmina secundum Arsim & Thesim enuntiamus Alia modulata qua & naturaliter & instrumentis secundum harmonicam canentes aliquid operamur: Hæ enim uoces certa dimensione determinata habent interualla. Pedestres indiffinita Equestres uero quasi quodammodo ex utrisq; commixta. Interuallorũ Alia æquisonis uocibus extremis dupla dimensione intercluduntur. Alia consonis hemiolia & epitrita. Alia ex utriusq; commixtis tripla dispositione atq; quadrupla Alia (minima quidem) sesquioctaua. Alia rursus incerta irrationaliq; dimensione extremis uocibus concluduntur interualla: quorum longiorẽ in harmonia instrumentali prosequemur enarrationem: De his item Guido sic scribit Ditonus & Semiditonus atq; semitoniũ: & si uoces & canendum coniungunt: nullam tamen recipiunt diuisionem. Irrationalia igitur & incerta dicimus huiusmodi iteualla: quæ in chordotono atribus primis multiplicibus seuincta sunt: & a prioribus duabus super particularibus segregata: cum omnem potissime melodicam considerationem uel multiplicitati uel superparticularitati ipsi ascripserint Pytagorici. Hæc enim sunt huic arti conuenientia Tritecordi scilicet incompositi: ac incompositi exachordi interualla: ex quorũ extremitatibus concordantiæ proueniunt: quas (nõ abs re) surdas possumus appellare. Coniunctorum igitur sonorum qui certa auribus conueniunt conueniunt concordantia tres sunt differentiæ. Alii enim sic inuicem sunt compositi ut auribus tantum deprehendantur accommodati ut Tritechordum incõpositum atq; incompositum exachordum. Alii non solum auditui conueniũt sed similẽ quoq; sibiipsis sensum pficiũt ut diapente incõposita atq; icõposita diapason diapẽte. Alii uero i tñ deuenere ut unicũ uideant auribus sonũ efficere: quanq̃ sunt inæqualis toni ut incõposita diapason atq; bisdiapason. Ve-

Briennius rum Sonos qui solum auribus conueniunt Briennius emeles idest concinos uocat. Symphonos uero qui iam similitudinis participes sunt. Sed qui iidē ui

Boetius

Ptholomeus

dentur homophonos uel Antiphonos. Boetius autem Ptholomeo consentiens priores huiusmodi coniunctos sonos ꝙ recte aurium iudicio ad melodiam aptentur emeles uocat. Symphonos uero quasi iam similitudine participes ex super particulari exquisitos consideratione: consonos appellat: sed eos qui iidem uidentur in multiplicitate consistentes: æquisonos nominauit. Horum quidem omnium posteritas ipsa in cōtrapuncti arte distinctionem ita deduxit ut Antiphonas seu æquisonas uoces: perfectas dixerit contrapuncti species. Emeles imperfectas: atq; Consonas medias: quod quidem & a Franchone assertum est: & a Guidone constat esse hac sententia declaratum: Nullus sonus cum suo quinto perfecte concordat. Nullaq; uox cū altera præter octauam perfectam efficit concordantiam. Finita insuper est Ars ipsa contrapuncti: quāquā cantilenæ uariantur. Non enim arbitraria & uaria sunt eius mandata: sed communia atq; nota. Nam & si cantilenarum modos & diuersitates ad infinitum uariari contingat: non tamen differt Ars cōtrapuncti a cæteris artibus quarum sunt finita mandata & communia: ac paucis limitata cum ad infinitum partialia & singularia procedant ut Anselmus asserit. Quare in hac arte quanto figuræ fuerint magis distinctæ: auctiorq; fuerit earum numerus: ipsis non confusus additamentis: quibus tamen apte quæq; uoces ad melodiam dispositæ ualeant debitis temporibus decantari: eo habilius atq; utilius ipsi Cantores memoriæ commendarent: Tradit itaq; contrapuncti facultas coniunctos sonos concordes per proportionabilem interuallorum mensurā. Interualla uero cum sint quidam taciti transitus a sono ad sonum nō sunt audibilia ut Baccheus iquit sed intelligibilia. Omnem igitur ordinatum arte cōcentum: quāquam uocis suauitas deest: septimo legum diuus Plato longe meliorem putat quam quum est sine ordine.

Concordantiarum.

Aliæ perfectæ

Aliæ imperfectæ

Aliæ mediæ.

Francho.

Guido

Anselmus

Effectus & ꝓprietas cōtrapuncti

Quid sit interuallum

Baccheus.

Plato.

De Natura & denominatione specierum contrapuncti: Caput secundum.

Species seu elementa contrapuncti in. instrumentorū fidibus atq3 uocali concentu grauium acutorumq3 sonorum commixtionem qua harmonica consurgit melodia proportionabiliter consequantur necesse est. Quod & si unisono qui simplex & solius existit naturæ minime contingat: tamen q: cæteris concordantiis (nāq3 deriuantur ab ipso) pluriumm conferat augmenti: uelut & numeris unitas: ac lineæ punctus: musici ipsum unitatis loco obseruantes concordantiis concorditer ascripserunt. Imposuere autem ipsis nomina a sonorum uniuscuiusq3 secundum diatonicum genus dispositorum numerositate. ut ditonum q: tribus sonis cōstet tertiam dicant: Diapenten quinq3 uocibus ductam: quintam nominent: Diapenten cum tono sex sonis sextam appellent. Diapason octo sonis probatam octauam uocent atq3 reliquas eodem modo. At cōcordantiaꝝ huiusmodi Aliæ simplices & primariæ: quæ scilicet inter septem essentialiores & discretos sonos concipiuntur ut Vnisonus: tertia: quinta: & sexta. Aliæ replicatæ & secundariæ ut octaua: decima: duodecima: & tertiadecima: hæ.n. æqsonæ sunt præcedentibus dupla dimensione conceptæ: nāq3 octaua æquisonat unisono decima tertiæ: duocima quintæ: tertiadecima sextæ. Aliæ triplicatæ tertiariæ ut quintadecima: decimaseptima: decimanona: & uigesima: Quintadecima enim æquisonat unisono & octauæ decimaseptima tertiæ & decimæ: decima nona quintæ & duodecimæ. Vigesimasexta & tertiædecimæ. Harum item concordantiarum. Aliæ mediam chordam sustinent consonam. Aliæ minime. Earum uero quæ mediam chordam sustinent consonam. Aliæ strictiore interuallo atq3 distantia ab extremitatibus disiunctam habent: Aliæ longiore distātē. At quanto auctius & uariabile fuerit mediū ipsaꝝ extremitatū interuallū: tanto huiusmodi commixtio naturam percipiet harmoniæ. Quod si sola chorda fuerit media (quāquam uariabilis) puta in ea specie quam tertiam uocant cui quidem secunda uox sola medium præbet: ob sui simplicitatem ab harmonicæ suauitatis natura longe disiuncta est: quam quidem primam in ordine cōiunctarum ac concordantium uocum ponunt: quasi ab unisoni simplicitate prima concorditer discedens ueluti binarius numerus primus ab ipsa unitate. Quæ uero uocum commixtiones nullam continent mediam chordam diatonice dispositam a contrapuncti lege recedunt: ut tonus & semitonium. Tertia itaq3 dupliciter disponitur ditono.s. & semiditono: quæ licet (quum ditonalis est semitonii subtractione in semiditoniæam formam trāsmutetur: (quum uero semiditoniæa est) superpositōe semitonii in ditoniæā cōuertat: propriam tñ cōcordātiā atq3 naturalē eius denominationē nō dicit pmutare: uerū quæ ditoniæa est: tertiā maiorē uocant a maiore eius interuallo: quæ uero semiditoniæa tertiā minorē. Atq3 iccirco huiusmodi uarietate & incerta eius dimēsiōe.

Marginal notes: Vnisonus (beside "tur necesse est."); Tertia (beside "tonice dispositam").

tertiam ipsam uagantem. & imperfectam contrapuncti speciem duxerunt appellandam. At tertiam ipsam minorem quam semiditoniaeam uel trihemitoniaeam asserunt distantiam conuenire. Antiquorum diligentia (natura duce) ex permutatione generis diatonici in chromaticum incomposito maiore interuallo a singulo tetrachordo concordem excepit: quare ipsam nonnulli chromaticam uocant. Ditoniaeam uero tertiam incompositam enarmonicā dicunt q̄ rarissimum atq; incompositum enarmonici tetrachordi interuallum circūueniat: ut tertio capite primi praetactum est: sed in harmonia instrumētali haec latius explanabo. Ex uariatiōe igitur huiusmodi tertiae: quae uel semitonii subtractione uel additione fit: certam constat generis in genus fieri permutationem. Quinta autem quam diapente integra tribus .s. tonis ac minore semitonio ducta sesqualtera dimensione p̄ducitur: mediam obtinet cōcordem chordam cum extremis. Componitur enim ex duabus primis simplicibus .s. tertia minore atq; tertia maiore concordi medietate seruata. Inde suauiorem ducit extremitatē concordiam quasi quae certa imitatione harmonicae adhaereat medietati. Huius quidem medietatis chorda si in acutū exachordi interuallo fuerit intensa: acutiorem inter ipsas extremitates harmonica medietate cōcludet: diapason compositam perficiens aequisonantiam. Atq; iccirco q̄ maius & potissimum huius harmonicae consistentiae interuallum diapente ipsa contineat quintae ipsi secundum diatonicum genus dispositae sesqualtera dimensio gratiorem atq; suauiorem confert harmonici modulaminis formam. Sexta a sex chordis diatonice dispositis dicta: quoniam certam in chordotono dimensionem non acquirit impfecta est. Chordotonus enim est chorda tenens oēs consonantias musicis proportionibus dispositas. Rursus sextam ipsam quatuor tonis ac minore semitonio ductam maioris semitonii subtractione uariari contingit atq; minui: quāquam propriam sonoritatem & denominationem non amittit: diciturq; altera maior: altera minor. Sexta maior fit ex diapēte & tono: Minor uero ex diapente & semitonio. Inde huiusmodi uariatione sextā ipsam uagantem ueluti & tertiam possumus appellare. Habet enim sexta solā chordam mediam & concinnam: quae .s. tertia est ad grauiorem & diatessaron subsonat ad acutam. Diatessaron .n. consonantia & si simplex ducta dissona sit: cōiuncta tamen concordi cōmixtioni concordem efficit cum extremis medietatem: quasi harmonicae medietatis proxima sit & particeps. Plaerūq; aūt sexta huiusmodi mediata: quum scilicet media ad grauiorem tertiam ditoniaeam sonuerit: mediam ipsam chordam aliquantulo postulat relaxari (quod instrumētorum edocemur experimento) tunc enim certa soni continuatiōe quarta ipsa ad quintae participationem aliquanto suauis flectitur: & tertia ipsa maior aliquāto dirimit subuersa in minoris suauioris ac tertiae semiditoniae cōtinuationem. Non igitur incongruum est tertiam & sextam imperfectas & uagas concordantias nominare cum unius & eiusdem quodāmodo sint considerationis & progressionis participes. Octaua qua aequisonantem diapason quinq; tonis ac duobus minoribus semitoniis dupla chodotoni dimensione constat esse deductam perfecta est contrapuncti species: & prima quidem harmonica

Quinta

Sexta

Octaua

monica medietate consistens. Nãq; qua proportiõe longior eius chorda grauiorem sonum emittens breuiorem quæ acutissimum sonum efficit & æquisonum custodierit:eadem item interuallum seu differentia longioris & mediæ quod diapente est:ad differentiam item interuallum mediæ & acutoris quæ diatessaron implet:noscitur esse deductum. Rursus maius interuallum quod maioribus numeris circũscriptum fit: maiorem obtinet consonantiam scilicet diapenten. Minor autem distantia paucioribus numeris ducta minorem scilicet diatessaron continet consonantiam: quod quidem harmonicæ medietatis proprium est;ut in harmonia instrumentali mathematice declarabo. Constat igitur medium esse constitutum harmoniæ ut Petrus de hebano interpres testatur.xii.problemate partis harmonicæ.qua re cum prima sit ac minor diapason æquisonantia quæ harmonice mediata. Aristoteles ipse decimooctauo ꝓblemate solam asserit perfecte consonare. Ad hæc inter grauissimam & mediam chordam: mediam quandam & concordem scilicet tertiam maiorem & minorem uicissim suscipit: quod cum quintæ conueniat in ipsis consideratiõe prætactum est. Est itaq; octaua harmonice mediata prima ac simplex illa harmonia qua musicus omnis concentus gratiore atq; suauiore modulatione perfulget. Decima autem ꝙ ad tertiam octaua est:ipsius tertiæ sapit naturam: est nãq; imperfecta & uaga:quũ subtractione semitonii minor fit: additione maior:non enim recipit mediam chordam sonoram inter ipsam & octauam: quoniã prima species est ab ipsa discedens ueluti simplex tertia ab unisono. Tres enim medias sustinet sonoritates concordes decima ipsa scilicet tertiam: quintam & octauam: Quæ & si harmonicam consistentiam inter scilicet primam grauiorem: & quintam atq; octauam concludunt: admixtione tamen uagantium imperfectaq; scilicet tertiæ ad grauiorem: & sextæ inter quintam & decimam ipsam acutiorem dispositæ: ipsam obtundunt & reddunt in suauiorem. Nam unumquodq; bene atq; recte dispositum: quum quid difforme & incõgruum susceperit propriæ naturæ patietur alterationem. Duodecima uero quintæ æquisonans octo tonis cõstat ac tribus minoribus semitoniis:fit enim ex diapason ac diapente:quæ quum solam octauam chordam mediam seruauerit:duplam scilicet sesqualteram sustinens dimensionem: harmonicæ acquiescet medietati tripla & extremorum & differentiarum consideratione deductæ:quod quidem probatur his numeris 12 6 4 si enim 12 numerũ grauissimæ ac longiori chordæ quæ est Γ ut ascripsero: ac numerum senarium eius octauæ scilicet Gsolreut: Inde ipsi duodecimæ quaternarium.s. D lasolre extremi ad se inuicem termini atq; ipsæ inuicem differentiæ una eademq; proportione seruantur:nam quemadmodum duodecim ad quatuor triplam efficiunt proportionem: Ita differentia duodenarii ad senarium quæ est senarius differentia senarii ad quaternarium quæ binarius est tripla comparatione custodit. Est item & maior proportio in maioribus numeris: Inde & maior consonantia: & in minoribus minor: quod (ut prædiximus) harmonicæ medietatis propriũ est. Sustinet insuper & quintam chordam inter primam

Petrus appo nensis

Aristoteles

Decima

Duodecima

& octauam harmonica medietate dispositam: ad quam duodecima ipsa octaua est. Quod si tertiam ipsi interposueris chordam atq; ipsius tertiæ octauam quæ scilicet ad primam decima est: quoniam surdæ: & irrationales sunt: suauitas ipsius harmonicæ consistentiæ suspendetur. Tertiadecima sextæ naturã imitatur quippe quæ octauo loco ab ipsa distat in acutum: est enim imperfecta & uaria: minor quidem semitonii subtractione: ac maior additione: Mediatur autem concorditer a tertia: sexta: octaua: & decima: harmonicæ consistentiæ suauitate inficiens. Quintadecima bisdiapason æquisonans decem tonos & quatuor minora semitonia continet. Omnem insuper harmonici modulaminis uim atq; naturam sibiipsi conseruauit: nãq; septem harmonicæ consistentiæ scilicet diapason species sustinet & gubernat: qua re qndecim essentialium chordarum dispositionem perfectissimo systemati ascripsit antiquitas Hæc iccirco cõtinua solius chordæ medietate disposita ob corpoream ipsam magnitudinem quam duabus æquis æquisonantis diapason dimensionibus sortita est Geometricæ proportionalitati noscitur adiacere. Qua enim proportione maior numerus medium seruat: ea ipsa & medius ad minorem accidit. Ac rursus differentia maioris & medii ad medii atq; minoris differentiam pari consideratione relata est: quod Geometricæ proportionalitatis proprium est: ut quum longiorem chordotoni chordam cuius grauissimus sonus est uidelicet Γ ut numero 16 pernotauero: eiusq; octauæ scilicet G solreut numerum 8 ascripsero: atq; item suæ quintædecimæ quæ est G solreut acuta quaternariũ apposuero. Hac enim consideratione 16 ad 8 duplam efficit proportionem diapason æquisonantiam instituentem. & 8 ad 4. similiter duplam. Rursus maiorum differentia scilicet 8 ad minorum differentiam quæ est 4 duplam pariter probat habitudinem: Atq; ita per proportionatos huiusmodi chordarum terminos soni ipsi intelligẽdi sunt: per differentias aũt ipsa chordarum interualla: nam sicut se habent inuicem termini in dupla: Ita grauius & auctius interuallum ad minus & acutius. Sustinet item quintam chordam & duodecimam harmonice mediatas atq; suauiter consonas. Verum interposita tertia ac decima chorda suauissima huiusmodi harmonia auribus accedet obumbrata atq; infecta. Decimaseptima tertiæ & decimæ æquisonans: quintadecima est ad tertiam: & octaua ad decimã. Est enim uaga & imperfecta: tertiæ ipsius sonoritatem consequens: ac tertia: quinta: octaua: decima: duodecima: & qntadecima concorditer mediatur. Decimanona ad quintam bisdiapason: ac diapason ad duodecimam æquisonat: sustinet enim tertiam: quintam: octauam: decimam: duodecimam: quintamdecimam: & decimamseptimam: concorditer mediatas. Vigesima autẽ æquisonat diapason ad tertiamdecimã: & bisdiapason ad sextam: ad plurimas quidem sustinet medias cõcorditer chordas scilicet tertiam: sextam: octauam: decimam: tertiamdecimam: quintamdecimã & decimamseptimam: uerum quæ quintãdecimam excedunt: qm̃ corporeã geo

metriæ

Marginal notes: Tertiadecima; Quintadecima; Decimaseptima; Decimanona; Vigesima

metricæ mediocritatis magnitudinem superuadunt: surdæ quodāmodo sunt & debiles propriæ sonoritatis natura aliquando destitutæ. Reliquæ autem sonorum coniunctiones insuauiter aurium sensum ledunt: quum simul extremæ feriuntur chordæ: puta secunda & quarta simplex: & septima: ac quæ ipsis simplicioribus æquisonant: Inde ab ipsis contrapuncti elementis disiunctæ sunt: quippe quæ in cantilenis (nisi uelocissimo mensuræ temporalis trāsitu) nullum consequuntur stabilem locum.

De octo mandatis siue regulis Contrapuncti. Caput Tertium.

Vibus uero modis ipsa cantilenarum elementa sese inuicem consequantur octo regulis musici distinxerunt. Prima enim regula est q principia uniuscuiusq; cantilenæ summantur per concordantias perfectas uidelicet uel in unisonum: uel in octauam uel in quintamdecimam: seu etiam in quintam ac duodecimam: quas & si perfectæ minime sunt: ipsa tamen suauiore sonoritate perfectis ascribunt. Verum hoc primum mandatum non necessarium est: sed arbitrarium: nanq; perfectionem in cunctis rebus non principiis sed terminationibus attribuunt. Inde & imperfectis concordantiis cantilenarum exordia pleriq; instituerunt: ut his exemplaribus cōprobatur.

Prima regula

CANTUS CANTUS CANTUS

TENOR TENOR TENOR

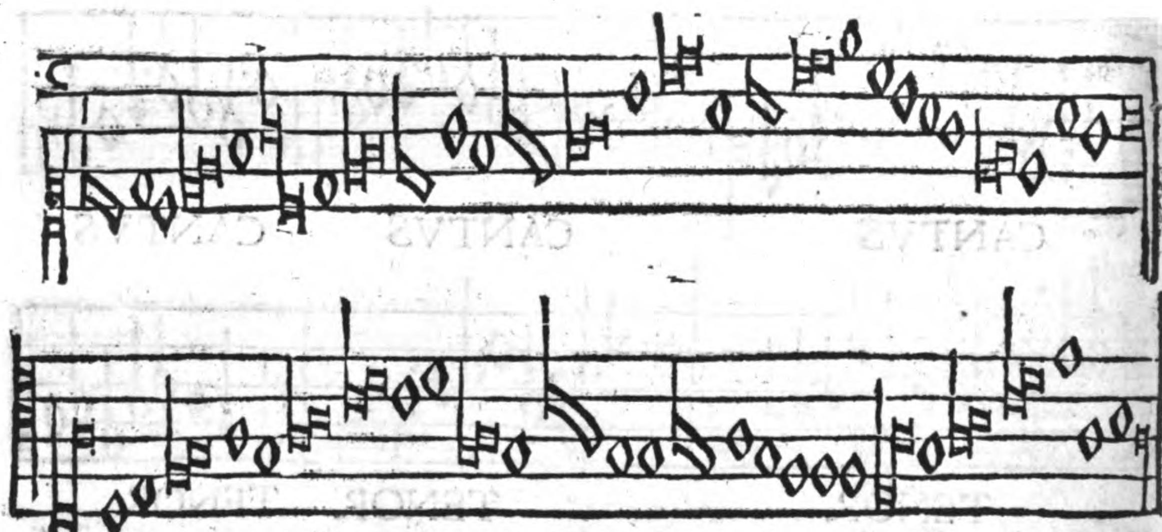
Prima enim huiusce cantilenæ compositio per tertiam summit exordium. Secunda per sextam. Tertia per decimam: quæ & si imperfecta sunt concentus elementa: congrue tamen atq; concorditer noscuntur huiusmodi principiis conuenire. Secunda regula est q duæ perfectæ species eiusdem generis non possunt consequenter & immediate simul ascendendo uel descendendo uel cantilena cōstitui: puta duo unisoni: uel duæ octauæ: aut duæ quintædecimæ:

Secunda regula

siue etiam duæ quintæ aut duodecimæ : quæ & si perfectæ non sunt : perfectis tamen (ob quam sortiuntur suauitatem) connumerantur : ipsarum regula non atq; mandata seruantes. Hæc enim regulas arbitraria est: sed legalis: omnem penitus exceptionem reiciens. Nonnulli tamen sunt arbitrati duas quintas simul ascendentes uel descendentes pronunciari posse modo diuersis protensæ sint quantitatibus & interuallis: una scilicet perfecta: altera subtractione uel defectu semitonii diminuta: puta procedendo ab Are ab Elami: siue a proslambanomene ad hypatenmeson: Inde sub sequenter & immediate ascendendo a ♮ mi graui ad Ffaut: siue ab hypatehypaton: ad parhypatenmeson. quod mea sententia falsum est. Nãq; quintam semitonio diminutam q maxima & nota sit huiusmodi diminutio : cantilenæ incongruam esse nemo dubitat. Hinc diapenticarum specierum ordinem a Proslambanomene duci non patitur harmonica medietas diatonice disposita. Tamen quinta ipsa (quod organistæ asserunt) minimæ ac latentis incertæq; quodammodo quantitatis diminutionem patienter sustinet: quæ quidem ab ipsis participata uocatur. Tertia regula est: q inter duas perfectas eiusdem generis concordantias diuersis uel consimilibus motibus intensas aut remissas: una saltem imperfecta concordantia : puta tertia uel sexta & eiusmodi : debet media constitui. Plures item imperfectæ similes: atq; etiam dissimiles ut duæ uel tres uel quatuor tertiæ & una aut plures sextæ: inter duas ipsas perfectas eiusdem generis quamdecenter disponuntur: quod præsens monstrat exemplar.

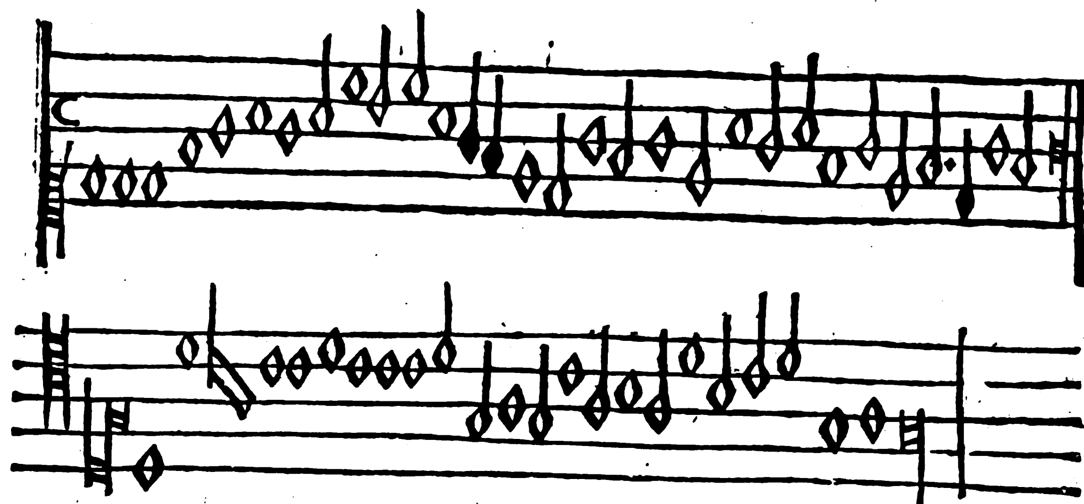
Quinta partici-pata.

Tertia regula

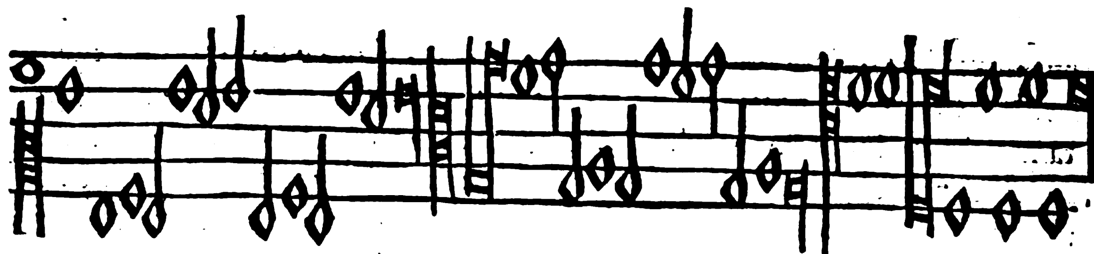

Contrapunctus aũt solam inter duas eiusdẽ generis perfectas cõcordãtias cõsimilibus motibus ascẽdẽtes uel descẽdentes discordantiã cõtinẽs: puta secũdã uel quartã aut septimã: siue discordãtia ipa diminutiore figura notata sit ut seminima uel semiminima atq; ẽt minima. siue maioris quantitatis tẽporalẽ fi guram

guram imitetur ut semibreuem aut breuem: non admittitur: nanq; si discordantia patens ac nota contrapuncto non congruit: imperfectae concordantiae locum ac uicem obtinere non potest: hinc & latens ipsa uelocitate discordantia imperfectae huiusmodi concordantiae nequaquã poterit suffragari. Quarta regula est q; plures perfectae & dissimiles concordantiae ascendentes uel descendentes possunt in contrapuncto consequenter deduci: ut quinta post unisonum uel post octauam: & octaua post quintam: ac reliquae eodem modo: ut hoc constat concentu. Quarta regula

Quinta Regula est q; duae perfectae concordantiae similes possunt in contrapuncto consequenter & immediate constitui: modo dissimilibus procedant motibus atq; contrariis: ut si duarum octauarum prima in acutum sit protensa: secunda in graue remissa: & econuerso. Similiter quum fuerint duae quintae immediate succedentes: quarum prima per Thesim ducta sit: secũda per Arsim: uel econuerso: ut hoc probat exemplar. Quinta regula

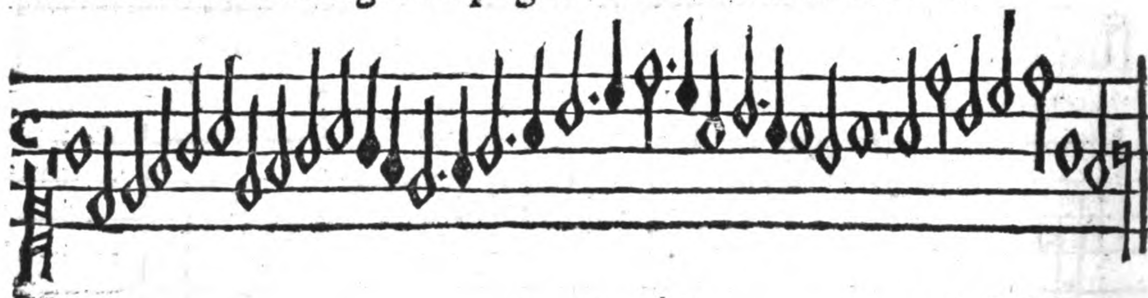

In huius.n.cõtrapuncti dispositiõe prima notula cãtus uidelicet partis acutioris est octaua a tenore in acutũ itensa: secũda uero, est octaua sub tenore remissa:

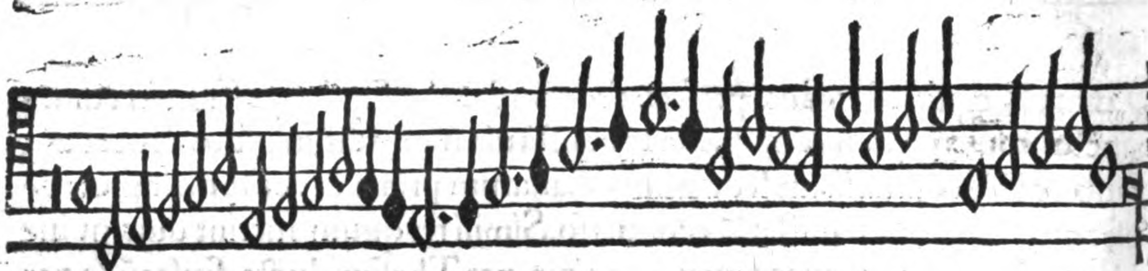
quia per octauam remittitur & tenor intenditur per octauam. Prima item semibreuis contratenoris est quinta intensa supra tenorem. Secunda uero est quinta intensa supra cantum. Item ultima semibreuis seu penultima notula contratenoris est quinta remissa sub tenore Vltima uero notula ipsius contra tenoris.s.longa est:item quita sed intensa supra tenorem: quod in omnibus se re cantilenis euenire contingit. Sexta regula est q, in contrapuncto partes cantilenæ scilicet tenor & cantus atq; contratenor debent inuicem esse contrariæ in motu: ut quum cantus ascendit: tenor descendat & econuerso. atq; contratenor eodem modo se habeat cum altera ipsarum partium. Est tamen hæc lex arbitraria. Nam sæpe & multum tenoris notulæ notulas cantus ascẽdentes aut descẽdentes consimilibus motibus subsequuntur:similiterq; in contratenore proceditur:quod potissimum euenit: quũ partes cantilenæ sese inuicem iisdem motibus fugant atq; figuris:ut hæc cantilena declarat.

Sexta regula

CANTVS

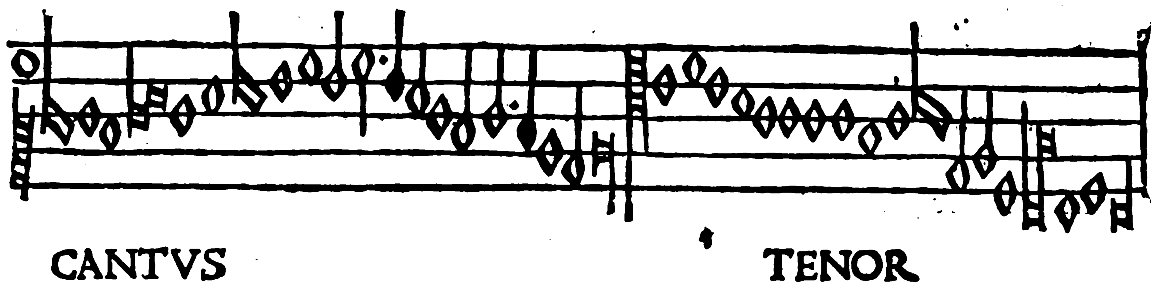
TENOR

Septima regula

Septima regula est q, quando ex concordantia imperfecta perfectam petimus concordantiam tanquam cantilenæ terminationem: uel alicuius partis eis harmonicæ:ad propinquiorem perfectam diuersis utriusq; partis motibus acquirendam concurrere necessum est. Vt exempli gratia:quum tenor & cantus sextam maiorem sonuerint uidelicet diapenten cum tono: tunc ambo contrariis motibus procedentes scilicet tenor unica uoce descẽdens: & cantus unica pariter uoce in acutum intentus in octauam quæ considerata motuum contrarietate ipsi sextæ propinquior est: illico conuenient. Quod proprium est sextæ maioris ad octauam scilicet transmeare. Minor uero sexta ad quintam frequẽtius reuertitur unico motu:altera scilicet cantilenæ parte immobili:altera mobili:contrariis uero motibus ad octauã itẽ ptrãsit. Rursus quũ cãtus & tenor tertiã sonuerint:in unisonũ(ducta pria motuũ cõtiguorũ cõtrarietate)conuenient

nient: Atq; item laxati in contrarium ambo ad quintam transferuntur. quod hoc concentu facile comprobatur:

In hoc exemplo Cantus & Tenor in tertiam cũ prima semibreui in unisonũ prolabuntur ad semibreuem secũdam. Et ex quarta semibreui quæ tertiam minorem sonat: contrariis motibus in quintam conueniunt cum quinta semibreui. Et ex quinta semibreui ad sextam semibreuem solo cantus motu (stante scilicet tenore) in minorẽ sextam conuertuntur. Ex hac uero ad septimam procedentes semibreuem: motus solum cantus tenori stabili quintam cõducit. Sed cum octaua semibreui solo item motu tensus immoto ipsi tenori minorẽ sextam ascribit. Dehinc quũ ambo ipsi cõtrariis motibus (tonizo scilicet utrinq; interuallo) ab inuicem distrahũtur: nonam semibreuem in octauam ipsi sextæ propinquiorem constituunt. Atq; ex undecima semibreui in sextam similiter ducta ad octauam æquisonantem cum duodecima semibreui contrariis prodeunt motibus. In cæteris quoq; consimilem decet aggredi considerationem.

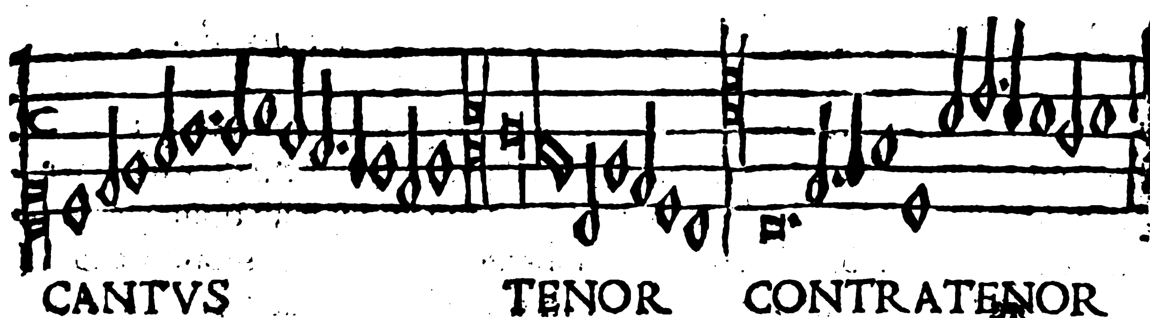
Octaua & ultima regula est q; omnis Cantilena debet finiri & terminari in cõcordantia perfecta uidelicet aut in unisono ut Venetis mos fuit. aut in octaua aut in quintadecima: quod omnis musicorum scola frequentius obseruat: gratia harmonicæ medioeritatis perficiendæ. Est enim Finis teste Philosopho uniuscuiusq; rei perfectio. Octaua regula Philosophus

Quæ & ubi in contrapuncto admittendæ sint discordantiæ. Caput Quartum.

Væ uero in cõtrapuncto admittendæ sint discordantiæ breui descriptione duximus exprimendum. Semibreuis enim recta plenam temporis mensurã consequens: in modum scilicet pulsus æque respirantis: in contrapuncto discordantiæ subiacere non potest: ut artis posuere magistri. similiter & breuem notulam discordãtem non admittunt: corrumpit enim concentus naturã & suauitatẽ ipsa discordantia quũ nota est. Quæ uero per sincopã & ipso rursus celeri transitu latet discordãtia admittitᷣ in cõtrapũcto.

Id enim in omnibus fere cantilenis contingit: ut quum imperfectam continemus concordantiam: ex qua immediate: per contrarios organizantium motus ad perfectam sibi propinquiorem proceditur. tunc minima seu etiam semibreuis ipsam imperfectam immediate præcedens erit discordantia scilicet uel secunda quum ex tertia in unisonum peruenitur: uel quarta quum in quintam prodeunt: uel septima quum ad æquisonantem octauã prosiliunt. Atq; iccirco discordãtia huiusmodi sincopata latet nullam auribus afferens lesionem: ut hoc percipitur exemplo.

CANTVS TENOR CONTRATENOR

In hoc concentu: prima minima cantus secundam efficit ad tenorem (patentem quidem discordantiam): Atq; secunda pariter minima cantus quarta est ad tenorem notissime discordans: has ego raro concederem admittendas: est enim nota ipsarum discordia: quãquam uelociter gradiens dimidium tantum semibreuis obtinet: Complures tamẽ discordantem huiusmodi minimã atq; semibreuem admittebant. ut Donstable: Binchoys: & Dufay: atq; Brasart.

Donstable
Binchoys
Dufay
Brasart

Vltima uero semibreuis cantus in duas minimas distincta: secundam minimã cum ultima semibreui tenori septimam efficit discordem: sed latentem ducente sincopa. Idem quoq; comperies in ultima semibreui contratenoris: quam quum duas in minimas partitus fueris: secunda ipsarum ad ultimam tenoris semibreuem quartam discordem monstrabit sed latentem. Qua re minimã huiusmodi atq; etiam semibreuem discordantem in contrapuncto admitti necesse est. Est item & latens discordia in cõtrapuncto prẽter sincopatam: quæ scilicet inter plures cantilenæ partes concordes continetur & obtunditur. Semibreuis aũt in duplo diminuta & breuis in quadruplo ac reliquæ eiusmodi: q; minimæ figuræ quantitati æquiualeant: & si discordantes fuerint in cõtrapuncto poterunt sustineri.

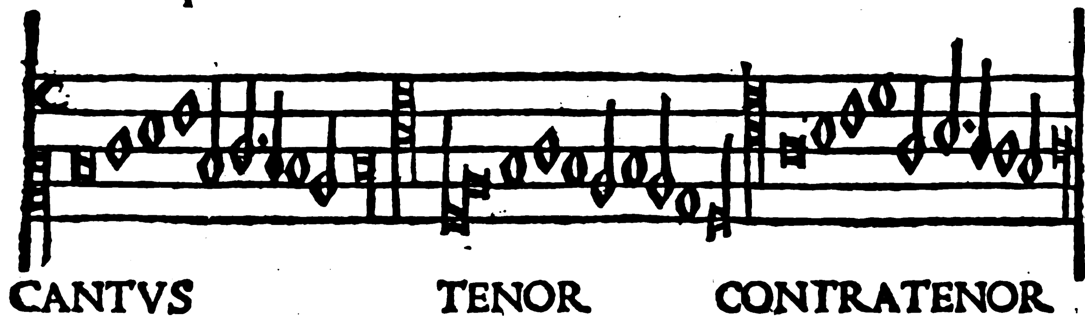
De Consentanea suauitate quartæ Caput Quintum.

quarta ...

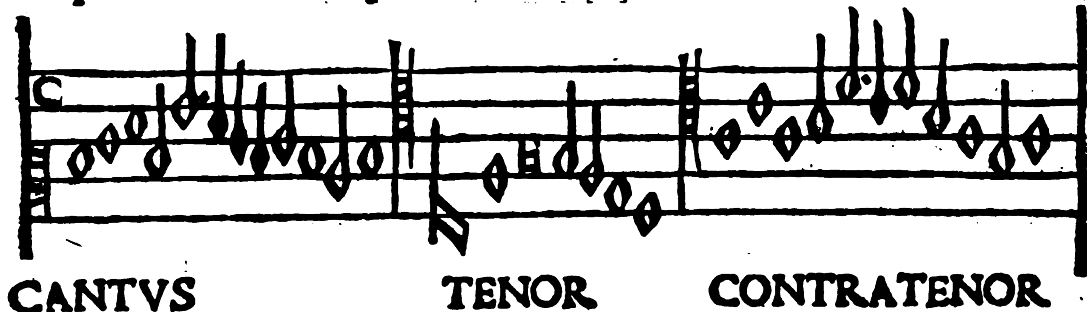

Ed quæ ex q̃tuor cõiunctis inuicẽ sonis discordãtia cõsurgit Diatessaron. s. cõsonãtiã sonãs: duobus locis admittit̃ in cõtrapũcto. Primo quũ tenor & cãtus octauã inuicẽ sonuerit tũc medius q cõtra tenor

tratenor dicitur in quintam supra tenorem: tribus s. tonis ac semitonio ductam dispositus: ab acutissimo sono qui octauam æquisonantem perficit ad grauiorem: per quartam. s. diatessaron distabit in graue: atq; ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum quoniam harmonice mediata est: optime concordabit: ut præsens monstrat concentus:

In hoc concentu: prima notula atq; item ultima contratenoris quintã supra tenorem & quartam sub cantu inuicem consonans harmonica medietate constituit. Secundo quum tenor & cantus procedunt per unam aut plures sextas: tunc uox media. s. contratenor quartam semper sub cantu tenebit: tertiam semper ad tenorem obseruans in acutum. Huiusmodi autem contrapunctum cantores ad Faulx bourdon appellant. in quo quidem medius ipse contratenor sæpius notulas cantus subsequitur: diatessaronica sub ipsis depressione procedens: quod in psalmodiarum modulationibus a musicis frequentius obseruatur. Atq; ita quarta huiusmodi inter contratenorem & cantum etiam per semibreues & breues ac longas deducta in contrapuncto concorditer admittitur: quod hoc concentu apertius declaratur.

Constat enim ex proposito concentu notulas omnes contratenoris per quartam a notulis cantus esse depressas ac a notulis tenoris sextam ad cantum cõcludentibus per tertiam intẽtans: sed per quintam in acutum protractæ sunt ab his tenoris notulis quæ cum cantu octauam seu diapasonicam simphoniã harmonica mediocritate cõcludũt. Inde concors noscit huiusmodi cantilena.

Quare Quarta inter medium sonum & acutiorem concordat: discordatq; inter medium & grauiorem. Caput Sextum.

T si sexta per tertiam supra tenorem mediata quartã inter mediũ terminum concorditer sustinet & acutum: quoniã inter duas ipsas concordantias tertiam scilicet & sextam (quãuis imperfectas) disposita est ab ipsis tãquã minor a maioribus obumbrata. Id tamen noscitur etiam natura atq; arte deductum. Nanq; acutiores soni uelocioribus motibus generantur. Inde & grauioribus quos tradior educit motus debiliores sunt: ut primo secundi theoricæ descripsimus. Quare & ipsa uelocitate debilior effecta in acutum latet discordantia quartæ. Secus quum in grauioribus concipitur sonis: Tunc enim nota est ad aures iniocundam reddit sonoritatem ob motuum tarditatem: quam Boetius noster primo Musicæ grauioribus sonis asserit inesse. Traditas enim plus temporis naturaliter sibi uendicauit quam celeritas. Hinc potest in grauioribus sonis amplius discordari: consequenterq; discondantia percipi magis nota: quod Aristoteles est uigessimoprimo problemate partis harmonicæ. Iccirco in grauibus ipsis sonis quartæ huiusmodi discordiam contrapunctus non sustinet.

Boetius

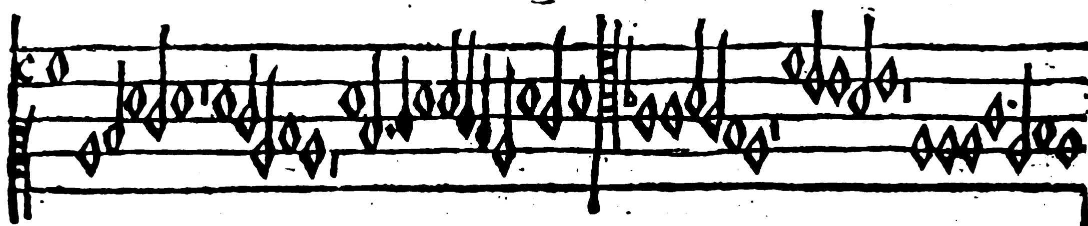
Aristoteles

De Conformitate & diuersitate tertiæ & sextæ: Caput septimum.

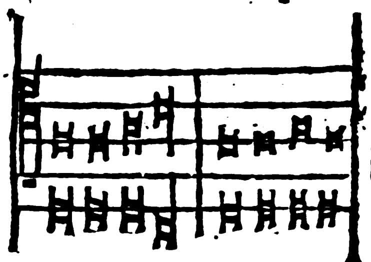
Rimas imperfectas simplices ordinis cõcordantias tertiam scilicet & sextam in æquisonantis octauæ dispositione alterius constat motibus concreari. Dispositis nãq; duobus æque per octauam distantibus sonis quasi in tenore cum cantu. si per sextam remissus fuerit cantus tertia illico disponitur supra tenorem intensa. Quod cum in octauæ eiusmodi dispositione grauiorem chordam sexta intensam pertulerit: ad cantum item ad tertiam substituet maiorem. f. uel minorem secundum diatonicam naturaléq; tonorum ac semitonorum progressionem. Addo (quod auctius est) medium neruum in harmonica diapason consistentia dispositum unico motu ambas ipsas generare ad extremos: nãq; quum per tertiam remissus fuerit tertiam efficiet ad grauiorem & sextam ad acutiorem. Quum uero semitonio aut tono medius ipse sonus fuerit intensus tertiam ad acutiorem: & sextam ad grauiorem comprobabit. Remissus insuper cantus ab octaua per tertiam maiorem uel minorem: in sextam illico minorem aut maiorem declinabit. Similiter & tenor quum octauam sonuerit sub cantu si per tertiam ascendat: sextam probabit ad cantum, quod diligenter huius compositionis examine pernotescit.

Cantus

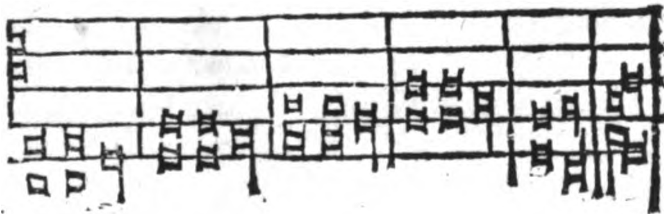

CANTVS TENOR

Id item aduertendum est: q si species siue concordantia cuius intensione uel remissione altera producitur fuerit maior: puta tertia intensa a tenore uel remissa a cantu: producta erit minor scilicet sexta: & econuerso. quoniam in ipsa octaua perfecta quinq tantum toni ac duo minora semitonia comprehendũtur. Patet igitur in ipsius octauæ dispositione ex motu sextæ tertiam facile generari: atq ex tertiæ ductu sextã concludi. Inde q ambæ imperfectæ sint unã eandemq quodammodo naturam & proprietatem seruare uidentur. Prediximus insup in tertio capite regula septima q tertia ad unisonum atq ad quintam: & sexta ad octauã contrariis motibus aptissime sese conferunt: qua re in eptius unico deferuntur motu. Hinc constat tertiam & a duabus cõtiguis cõcordantiis perfectis (contrariis ab ipsa motibus) circũuenta sit: quinta. s. & unisono suauiorem esse quã sextam. hæc. n. & si ab octaua & a quinta circũscripta est: ad ambas tamen contrariis motibus non procedit nanq solo motu in quintã conuertit: quis duobus cõtrariis ad octauã transcendat. ut hic patet.

Rursus sexta magis participat de quinta quã de octaua quoniam quintæ ipsi propinquior est & contigua nulla enim intercidit uox media inter quintam & sextam. Inter sextam uero & octauã septima uox naturaliter disposita ẽ. iccirco sexta ipsa ob octaua remotior quintæ naturam magis participat. Cũq quinta longe distet perfectione ab octaua: Sexta ipsa ipsius quintæ particeps imperfectiorem obtinuit sonoritatem quam tertia: quæ & quintæ & unisoni (tanquam media ad extremos) participat perfectionem. Hæc enim contrariis (ut dictum est) motibus & ad quintam & ad ipsum unisonum: cui octauæ pfectio simpliciter ascripta est: primo ac strictiore impetu noscitur transmeare, quod subiectæ notularum comprobant descriptiones hoc modo.

De Denominatione extremorum sonorum in concordantiis. Caput octauum.

Vnt & qui extremas concordantiarum chordas multimodis syllabarum uocalium denominationibus considerant: dicunt enim quũ tenor pronunciatur ut cantus in unisonum: similiter ut modulabitur in tertiam mi & sol in quintam: atq; la in sextam in singulo exacordo. Sed in octauam cantus ipse similiter ut æquisonabit ipsi tenori atq; reliquas secundum huiusmodi considerationem existimant nuncupandas. Nos uero (& si in flore musicæ hunc ipsum descripsimus ordinem) nulla tamen lege credimus id esse seruandum: quoniam neq; æqualitas neq; diuersitas syllabarum sed propriis interuallis disiunctæ extremitates sonantium terminorum concordantias concludunt. Nam quum tenor in Γ ut dixerit ut: Cantus non modo poterit ut. in octaua exprimere secũdum diatonicam Guidonis institutionem: uerum etiam. sol & re. in G solreut grauem. Vnaquæq; enim syllaba in G solreut graui disposita: perfectam ad Γ ut æquisonant octauam: uidelicet diapason consonantiam. Similiter ad secundam chordam omnes poteris in introductorio concordantias ad decimamnonam usq; facile cõducere. Nam quum in Are tenor quieuerit poterit cantus fa & ut in tertiam s. in C faut. Et la ac mi in quintam in Elami grauem enunciare. Et fa in F faut in sextam minorem. Atq; la & mi ac re in Alamire in octauam perfectam. Atq; item sol & fa & ut in decimam in C solfaut: Et la atq; mi in Elami acutam in duodecimam. Et fa in F faut acuta in tertiamdecimã. Atq; la & mi & re in Alamire superacutam in quintamdecimam. Et sol & fa in decimamseptimam in C solfa: Atq; in decimamnonam la in Ela: quod præsentis figuræ descriptione notissime percipitur.

ee	la	to	20ª ad Γ ut	19ª ad Are		
dd	la sol		19ª ad Γ ut			
		to				
cc	sol fa			17ª ad Are		
		se				
♮♮	mi		17ª ad Γ ut			
		apo				
bb	fa					
		se				
aa	la mi re			15ª ad Are		
		to				
gg	sol re ut		15ª ad Γ ut			
		to				
f	fa ut			13ª ad Are		
		se				
e	la mi		13ª ad Γ ut	12ª ad Are		
		to				
d	la sol re		12ª ad Γ ut			
		to				
c	sol fa ut			10ª ad Are		
		se				
♮	mi		10ª ad Γ ut			
		apo				
b	fa					
		se				
a	la mi re			8ª ad Are		
		to				
G	sol re ut		8ª ad Γ ut			
		to				
F	fa ut			6ª ad Are		
		se				
E	la mi		6ª ad Γ ut	5ª ad Are		
		to				
D	sol re		5ª ad Γ ut			
		to				
C	fa ut			3ª ad Are		
		sei				
♮	mi		3ª ad Γ ut			
		to				
A	re			Vnisonus		
		ton				
Γ	ut		unisonus			

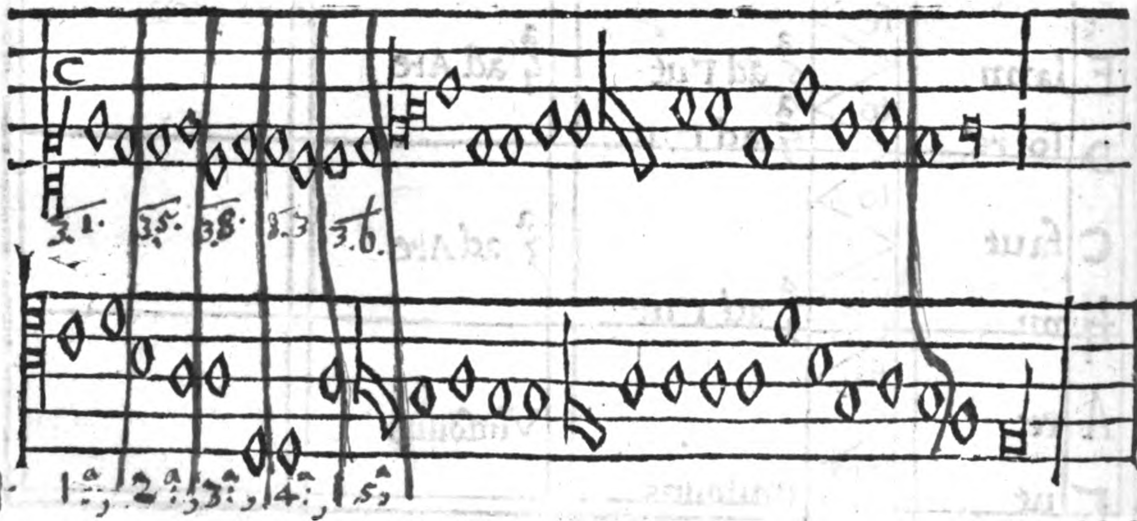
Atq3 ad reliquas consimilis erit concordantiarum inuicem consideratio uidelicet non solius utrinq3 syllabæ dispositione: sed proportionatis inuicem sonis per congruas interuallorum dimensiones.

Alterna intentione specierum atq3 remissione diuersa contrapuncti disponuntur elementa. Caput Nonum

On insuper id congruum esse puto quod exactius duximus expli-
candum: quem admodum scilicet elementariæ contrapuncti species
1 sibiinuicem in cantilena solent commisceri. Quum enim cantus
cum tenore tertiam tenuerit: diuersitate motuum computata: in uni
2 sonum illico collabuntur. Atq3 rursus ex ipsa tertia diuersis item motibus ad
3 quintam prosiliunt. Quum autem cantus per tertiam tenori superpositus
unica intenditur uoce remissus: tunc tenor per quintam octauam inuicem per
4 ficient: & econuerso: quum scilicet tenor in octaua cum cantu dispositus in-
tenditur per quintam & sola uoce cantus remittitur: ex octaua in tertiam sua-
5 uiore transitu commeabunt. Ex octaua item ad sextam diuersis motibus: &
6 ex octaua ad quintam unico uidelicet cantus motu per quartam remisso: uel
7 tenoris per diatessaron intenso peroptime proceditur. Verum ex sexta in ter
8 tiam organizantis sono per quartā remisso uel solius tenoris per quartā ipsam
intenso facile peruenitur. Est enim organizans ille qui acutiorem efficit canti
9 lenæ partem. Similiter item ex tertia intensus cantus per quartam ipsi teno-
10 ri sextam respondebit. Quod si tenor cum cantu in tertiā dispositus per quar
tam fuerit demissus: sexta pariter a cantu discedet: quæ hoc lucide disponitur
harmento.

CANTUS

TENOR

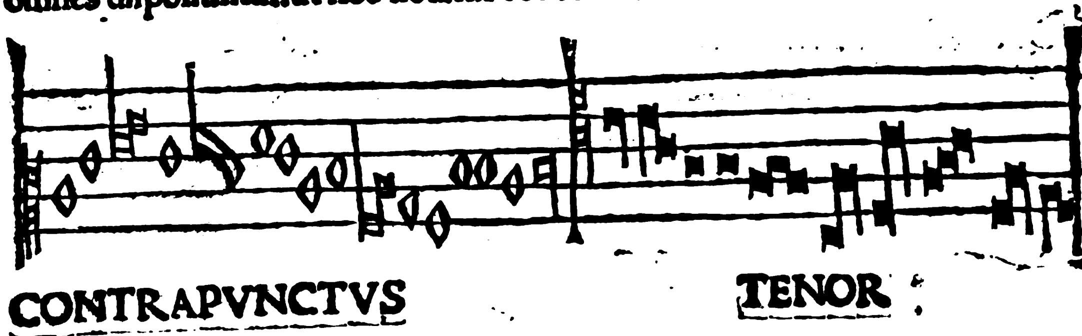
Quum autem

Quum autem ad reliqua contrapuncti elementa procedere tentaueris: quod de tertia ad unisonum diximus: hoc idem de decima senties ad octauam. Et quod de octaua ad quintam: hoc de quintadecima ad duodecimã. Quodq; de sexta ad tertiam hoc pariter de tertiadecima ad decimam. Atq; idem de cæteris in introductorio superductis. Verum concordantia perfectioni ascripta ad quam cõtrariis motibus organizantes perueniunt suauior & delectabilior est quam si unico conciperetur motu: quoniam diuersorum sonorum contrariis: motibus procedentium alter alteri festinat occurrere & concordi suauitate cõmisceri: qua cõmixtione concors contrapunctus generatur & ꝑducitur.

Contrarius motus

De diuersitate figurationis sonorum in contrapuncto. Caput Decimum.

Concordes sonos in contrapuncto notulis cantus plani tanquam tenori ac relationis fundamento Musici diuersimode solent ascribere. Quandoq; enim notulas cantus siue etiam contratenoris: notulis cantus plani pro tenore dispositis æquisaciunt singulas singulis referendo: ac semibreues tantum in medium deducendo. Hunc simplicem & planum cõtrapunctum appellant: quoniam æqua temporis mensura notulæ omnes disponuntur: ut hoc notatur concentu.
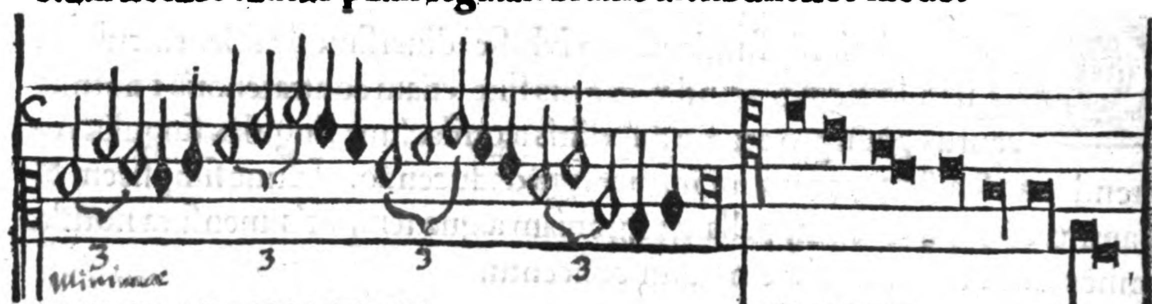

Quandoq; etiam organizantes ipsi semibreues ac minimas atq; reliquas diminutiores figuras notulis cantus plani commensurant: has in mensura semibreuium disponentes quem fractum ac floridum contrapunctum uocant ut hic

CONTRAPVNCTVS TENOR

Quandoq; singulis tribus minimis duas seminimas postponentes contrapũctum notulis cantus plani regulari ordine ascribunt hoc modo.

CONTRAPVNCTVS TENOR

Rursus

Rursus diuersis figurarum numerositatibus organizantes super notulas cantus plani contrapunctum diuersimode modulantur ut hic constat.

CONTRA PVNCTVS

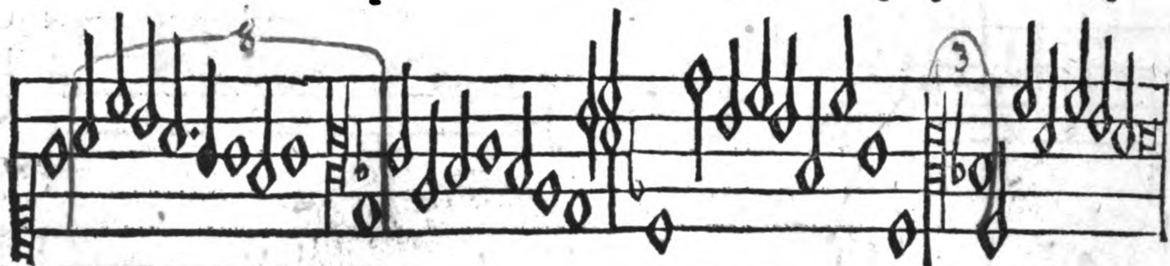
TENOR

Modulantur item quandoqꝫ grauiore succentu super notulas plani cantus: Qua re sane duximus concludendum contrapunctum diuersis figuris ac speciebus seu elementis (Legalium tamen mandatorum obseruatione) posse cōstitui quod organizantium atqꝫ compositorum nouimus arbitrio esse committendum.

De compositione diuersarum partium contrapuncti. Caput Vndecimum.

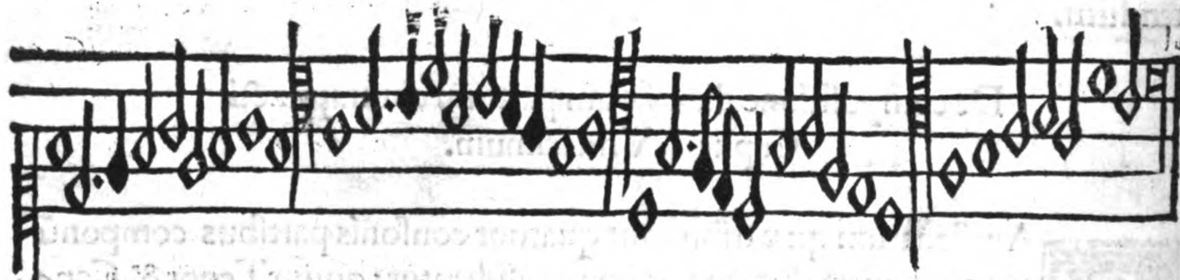
Cantilenarum quæ tribus aut quatuor consonis partibus componitur contrapunctus hoc ordine consideratur: quum Tenor & Cantus octauam inuicem seruauerit. Contratenor in quintā supra Tenorem: aut in octaua sub Tenore deductus: quamoptime ac suauiter concordabit. Quod si his tribus coniunctis partibus alium in cantilena Contratenorē in acutū coaptare tentaueris: in tertiā supra Tenorē. uel (quod suauiori attinet harmoniæ (in quintā poteris collocare. Verū si in tertiam supra tenorē fuerit dispositus. ad grauiorē cōtratenorē: decimā cōcordabit. si aūt

in quintam ab ipso tunc Baritonante per duodecimam distabit. Baritonans enim intelligitur pars seu processus grauior in compositione cantilenæ qui & contratenor grauis dicitur a Vari quod est graue V mutata in B. quasi grauiorem cantans cantilenæ partem cuius considerationis hoc proponitur exẽplar.

CANTVS TENOR BARITONANS CONTRA TENOR ACVTVS

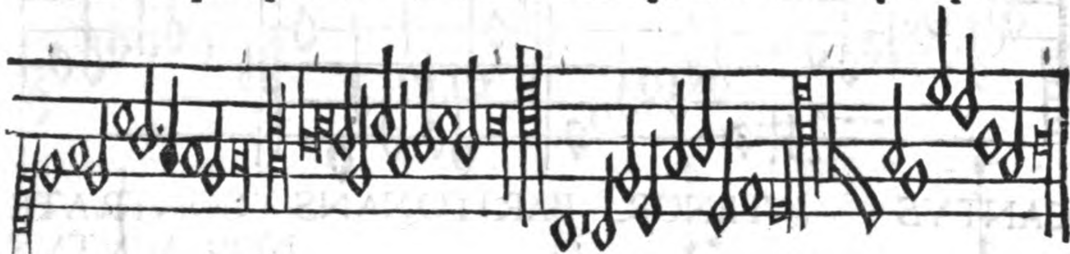
In hoc exemplo prima semibreuis acuti contratenoris in tertiam supra tenorẽ constituta per tertiam distat intensa a prima Baritonantis & per sextã remissa est sub prima cantus. Ab hac autem distat prima Baritonantis per quintamdecimam in graue. Atq; ita ex utrisq; bona deducitur concordia. Vltima uero semibreuis acuti contratenoris tenorem superuadit acumine per quintam: distans ab ultima Baritonantis per duodecimam sub ultima cantus per diatessaron est remissa. quia re harmonica inde ꝓuenit concordia. Verum quum Baritonans fuerit remissus per quintam sub tenore: & cantus per sextam aut octauam ab ipso distet tenore in acumen. acutus tunc contratenor in tertiam supra Baritonantem ductus concordabit. ut ex prima sequentis exempli semibreui percipitur. Suauiore tamen consistentia mediabitur: si in octauam supra Baritonantem commoretur: ut in ultima huius exempli notula pernotat.

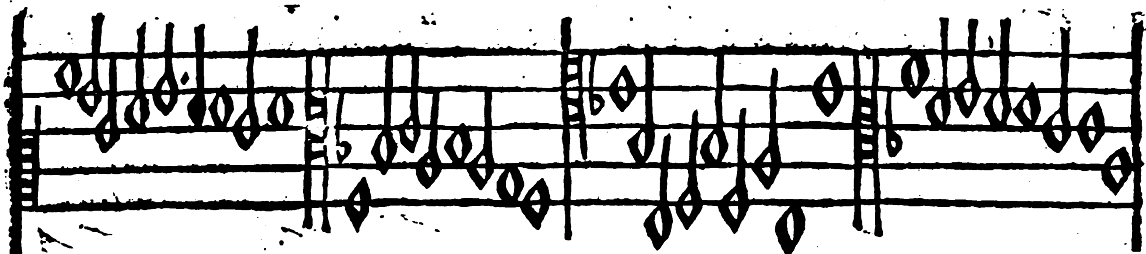
CANTVS TENOR BARITONANS CONTRATENOR ACVTVS

Quod quum Baritonans octauam habuerit sub tenore: cantusq; quieuerit in tertiã supra tenorẽ: ita ut ꝑ decimã a Baritonãte distet in acumen: acutus cõtratenor poterit in q̃ntã supra Baritonantẽ cõstitui: qui tunc a cantu per sextam distabit

distabit in graue & per quartam sub tenore: atq; ita concorditer sese inuicem continebunt quod prima & ultima huius exempli notula lucide comprobat.

Patet ita ex præmissis rationibus atq; exemplis unāquāq; partem diuersis motibus ad alias sese in compositione referri secundum.s. regulas & elementa cōtrapuncti:ita ut concorditer singulis ipsius cantilenæ partibus correspondeat usquāq; cum nulla plenam ducat dissonantiam (præter quartam) quæ acutioribus ac mediis coniunctionum sonis suauiter congruit: ut quinto capite prædictum est. Sexta insuper in grauioribus sonis plena ac stabili uoce plerūq; discordat:nisi illico ex ipsa in octauam immediate diuersis motibus conueniant quod aurium iudicio linquimus indagandū. Ac tertiadecima in grauioribus ipsis sonis consimilis quādoq; percipitur discordia. Huiuscæ rei causam esse credimus multitudinem temporis in grauioribus sonis consistētem: qua asperitas & dissonantia imperfectionis apertius auribus accedit afferens lesionem. Acutus igitur contratenor ac tenor ipse semper cum Baritonante debent concordari: Ita ut quum ipse cōtratenor acutus per octauam ab ipso Baritonante in acumen fuerit disiunctus: tenor supra Baritonantem per quintā aut per tertiam disponetur. Quod si tenor octauam supra Baritonantem duxerit intensam:tunc contratenor in tertiam ac suauis in quintam: octauæ huiusmodi interuallum mediabit. Atq; ita altrinsecis diuersarum specierum uarietatibus partium cantilenæ altera alteri in modulatione atq; descriptione commiscetur. Poterit item Baritonās per quintam supra tenorē ascendere: quū cantus ad tenorem octauam sonuerit: concordabit tunc cōtratenor in tertiam supra tenorem dispositus qui ab ipso Baritonante tunc per tertiam discedet in graue:& per sextam a cantu:ut in ultimā sequentis exempli notula percipitur. Item quum cantus decimam supra tenorem sonuerit tunc Baritonans quintam supra tenorem melodice possidebit quum potissime acutus contratenor octauam a tenore duxerit intensam:quod ex prima huius modulaminis notula clarius consideratur.

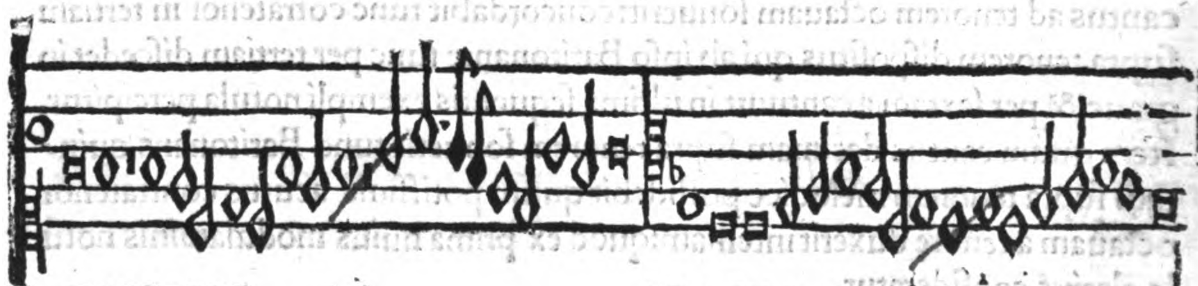

CANTVS TENOR BARITONANS CONTRATENOR ACVTVS

Quod quum quintuplum seu quintam partem cõcordem quatuor ipsis uolueris apponere, ipsam diuersis speciebus secundum regulas ac mandata contrapuncti alternatim ac mutuum applicare procures.

De Consimilibus pfectis cõcordãtiis in cõtrapuncto cõsequenter tollerãdis. Caput Duodecimum.

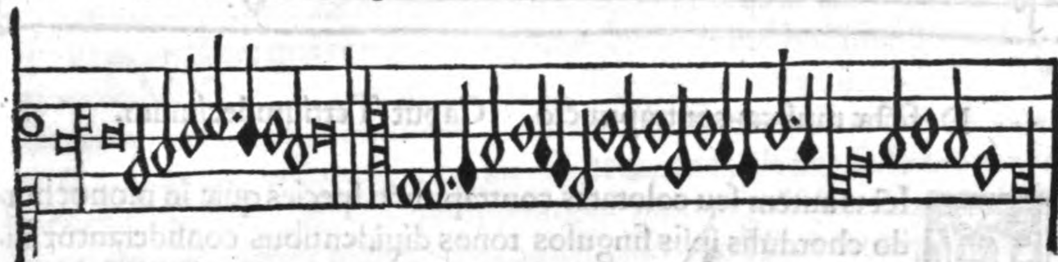
COnsiderandum insuper uidetur quot perfectæ species eiusdem generis immobiles possint in cantilena constitui. Quo circa plures octauæ ac plures quintæ immobiles conueniunt in contrapuncto: atq; etiam plures ex reliquis perfectis immobiles plærũq; disponuntur. Quod si ex perfecta concordantia tenoris cum cantu uel cuiusuis partis cum altera ad aliam sibi similem concordantiã perfectã intensam aut remissam (interposita minimæ notulæ pausa in una ipsarum cantilenæ partium) deueniatur: nequaquã sentio laudandum. nãq; uidentur duæ perfectæ consimiles concordantiæ simul ac cõsequenter ascendentes seu descendentes ob paruissimam minimæ taciturnitatis intermissionem. Vt si quũ tenor & cantus in octauam dispositi sunt; cantus ipse prolata octaua pauset per minimam (tenore non pausante siue etiam eadem pausa pausante) tunc alteram octauam a præcedente propter ipsam intentionẽ aut remissionem diuersisonam immediate subsequi non decet: ob paruulam (quod prædiximus) temporis portionem interpositam: ut hoc peruidetur exemplo.

CANTVS TENOR

In hoc

In hoc exemplo omnes primæ notulæ in octauã positæ quamdecenter dispositæ sunt quia sunt immobiles (interposita etiam semibreui pausa). Verum quinta cãtus minima minimæ pausam immediate sequens q in octaua sit cũ tenore non admittitur propter remissam octauam immediate præcedentem. Sunt & qui (interposita etiam pausa semibreui duas consimiles concordantias perfectas immediate ascendentes aut descendentes non admittunt: quãquam his complures dissentiunt: quum pausa semibreuis integram temporis mensuram obseruet. Condecenter item duæ aut plures semibreuium pausæ duas consimiles concordantias perfectas consequenter ascendentes aut descẽdentes mediabunt siue in tenore siue in cantu seu etiam in contratenore aut in Baritonante deductæ sint. Quid insuper credendum censemus iis: qui organizantibus obstant: ne plures quam tres semibreues in cantu unisonas pronũcient: quod propterea asseuerant: ne cantus uideatur in tenorem conuersus ac tenor in cantum. hoc nostra quidem sententia ridiculum est. Solent enim persæpe cantilenarum compositores tenorem atq contratenorem diminutioribus pernotare figuris ac cantum tardioribus: quod recentiores frequentant: ut hic notissimo constat experimento.

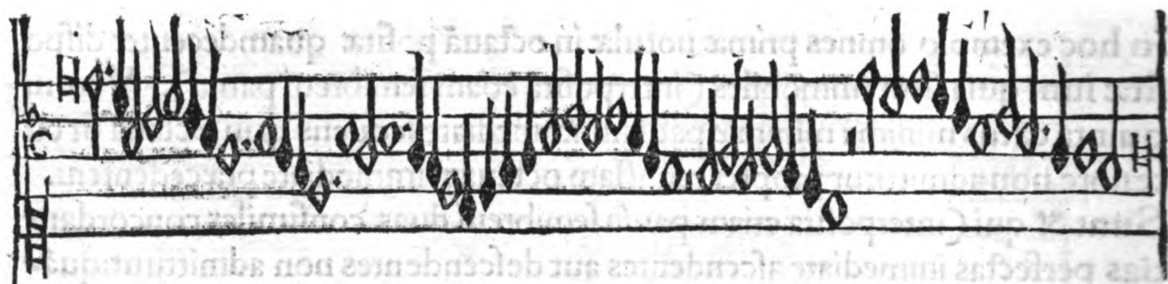
CANTVS TEONR

Processus Bassi et Discanti per 10. consimilibus notulis
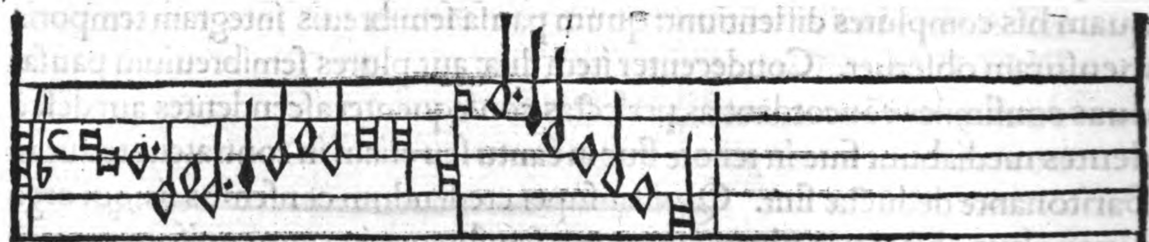
Est & celeberrimus quidam in contrapuncto processus notularum, uidelicet Baritonantis ad cantus notulas institutus consimilibus notulis per decimam inuicem procedentibus: tenore ad singulos cõcorditer cõmeante: quẽ Tinctoris: Gulielmus Guarnerii Iusquin despret: Gaspar: Alexander Agricola: Loyset: Obrech: Brumel: Isaac: ac reliqui iocundissimi compositores in suis cantilenis sæpius obseruarunt: quod & præsentis concentus consideratione percipitur.

Tinctoris. Gulielmus Guanerii. Iusquin Gaspar. Agricola. Loyset. Obrech. Brumel. Isaac.

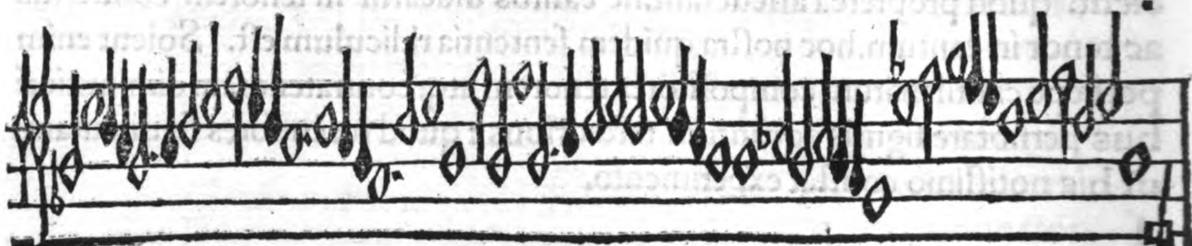
CANTUS

TENOR

BARITONANS

De fictæ musicæ contrapuncto. Caput Tertiumdecimum.

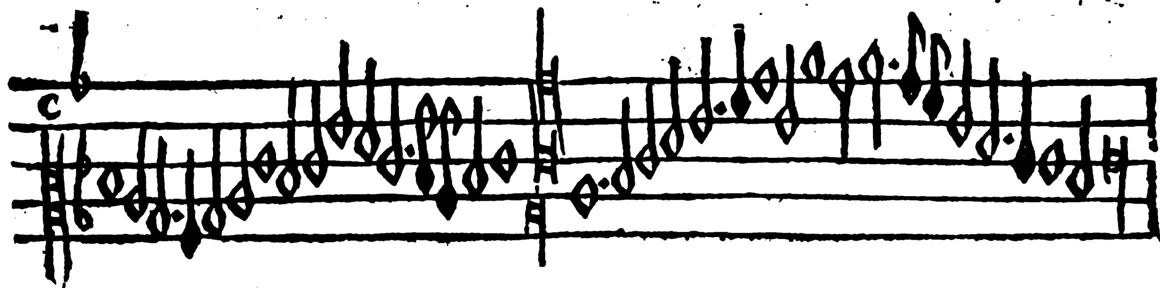
Ictas autem seu coloratas contrapuncti species quæ in monochordo chordulis ipsis singulos tonos diuidentibus considerantur aliquantulum prosequamur. Hæ enim ꝙ chromatica dimensione ducuntur coloratas demonstrant cantilenas: quas & fictas dicunt. Est enim necessaria huiusmodi dispositio ad harmonici instrumẽti perfectionem: tum suauiori diatonici generis asperioris contemperantia: tum nonnullarum consonantiarum perfectione in diatonico chordotono conquirenda. Atq3 iccirco ad Musicam huiusmodi fictam triplici consideratione proceditur: secundũ.s. chromatici generis dimensionem: secundum permixti generis demõstrationem: & secundum enarmonici generis diuisionem. quæ omnes diatonici generis condensationes dictæ sunt & ornamenta: sed horum dimensiones in harmonica instrumentali mathematice duximus disponendas. In Diatonico autem Guidonis introductorio Musica ficta unico toni monstratur interuallo: ubi uidelicet b mollis exacordum quartam disponit chordam fa quæ toniæam scindit distantiam inter Alamire & ♮ mi seu inter Mesen & Paramesen instar tetrachordi coniunctarum: quare & chordulas huiusmodi toniæa partientes interualla signo b rotundæ pernotare solent eas per syllabam

syllabam fa pronunciantes. Persæpe etiam plærisq pronunciant sol sub la semitonii interuallo: quum potissime proceditur his notulis la sol la incipiendo in Alamire rursusq in ipsam terminando: ut Salue regina. Atq item inter sol & fa incipiendo & terminando in G solreut hoc transitu sol fa sol: quod Ambrosiani plærūq modulari solēt Non enim syllaba fa semitonium perficit sed ipsa semitoniæi interualli dimensio duobus sonis circumscripta. Quum igitur in Exacordis Guidonicæ traditionis fictam hanc progressionem quæsieris: acutiores singulorum tonorum notulas maiore subtrahes semitonio: eas fa syllaba ac littera b rotunda describendo: permutatione ducente qua fit ex tono transitus in semitonium: Plærisq autem singulis tonorum interuallis huiusmodi uocem semitoniæam inscribunt. Verum quum mi in fa permutatur loco ♮ quadræ b rotundam ascribunt quum autem fa in mi b loco rotundæ ♮ quadram ponunt. Inde si in Elami grauem permutauerit mi in fa: deponetur fa maiore semitonio in graue: cuius Exacordum in ♮ mi grauem acquiret exordium. Quod si in C faut grauem fa permutaueris in mi per transitum maioris semitonii in acutum: Exacordum huiusmodi in Are initium assummet. Quum autem in ♮ mi grauem permutaueris mi in fa per transitum maioris semitonii in graue: Exacordum ipsum incipies in acquisitam F faut tono sub Γ ut depressam: qua re non incongruum est uocuum huiusmodi considerationem: Musicam acquisitam uocitare. Per reliquas item introductorii chordas consimilem acquisitorum exacordorum deduces coniunctionem. Quare & acquisitas consonantiarum species & tonos facile hac ficta musica comperies acquisitos. Sunt & qui appositione huius signi ✝ notulam cui apponitur deprimi uolunt minimo dieseos iteruallo: quod Enarmonici generis est. Est enim Diesis dimidium semitonii minoris interuallum duobus sonis circū scriptum. In fictæ itaq Musicæ consideratione Contrapunctus eisdem quæ proposuimus mandatis procedit: iisdemq contexitur concordantiis: ut hac dispositione percipi potest.

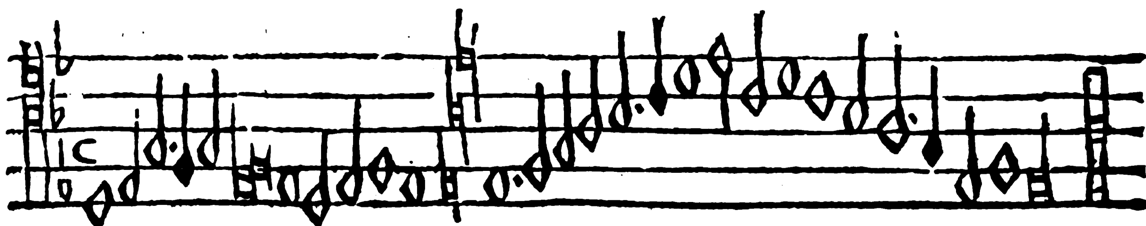
Ambrosiani

Diesis

CANTVS

TENOR

De falso contrapuncto. Caput Quartumdecimum.

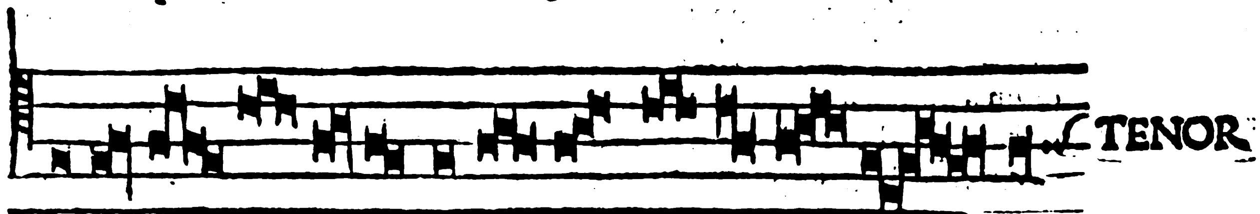
Alsum contrapunctum dicimus quum duo inuicem cantores procedunt per dissonas coniunctorum sonorum extremitates ut sunt secunda maior & minor quarta item maior & minor: atq; septima & nona eiusmodi: quæ ab omni penitus suauis harmoniæ ratiōe & natura disiunctæ sunt. Hoc enim utuntur Ambrosiani nostri in uigiliis solemnibus martirum: & in nonnullis missæ mortuorum canticis: asserentes a diuo Ambrosio institutum. Lugubrem quidem cātum: quo Ecclesia deploret effusionem sanguinis sanctorum martirum: ac mortuorū suffragia (quod absit) nusq̄ enim repperi ab ipso mellifluo Ambrosio celebratum: quippe qui (ut inquit Guido) quum ecclesiastica describeret cantica in sola dulcedine mirabiliter laborauit: Nonne simplicem secundi & quarti atq; sexti toni modulationem mœstis & lacrimantibus congruere cōscriptum est? Qua re a nōnullis potius introductum falsum huiusmodi contrapunctum existimari licet. quos ignoratæ Musicæ liuor oppressit: ut Guidonis ipsius sententia testatur. Multa autem usurpantur nec tenentur regula: Quia tempore a multo desueuit Musica: dum inuidia & torpor cuncta tollunt studia Processus itaq; falsi contrapuncti: quem Ambrosiani ipsi sequentem uocant: est huiusmodi. Solus quidem cantor acutiore uoce pronunciat notulas cantus plani: duo uero aut tres succinunt unico sono notulas ipsas cantus subsequentes in secundam & quartam uicissim certo ordine: quem qm̄ ab omni modulationis ratione seiunctus est: me pudet describere: Quandoq; incipiunt hmōi succentū in unisono

Ambrosiani

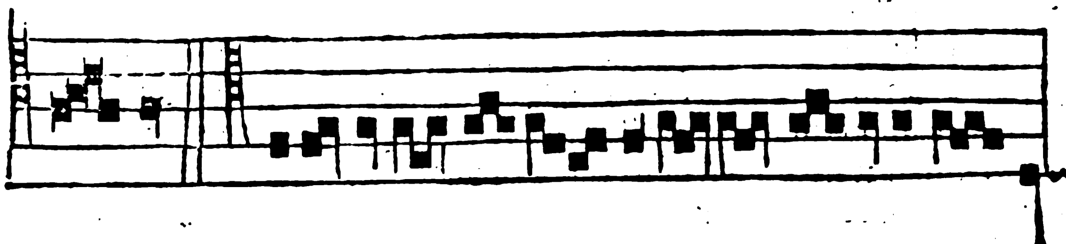
Guido

cum cantu

cum cantu plano procedentes inde per secundas & quartas ad finem usq; uel ad certam terminationem in quam unisonantes conueniunt. Plerunq; item in secundam uel in quartam incipiunt: In unisonum uero semper terminantur: Cuius processus hac notatur descriptione.

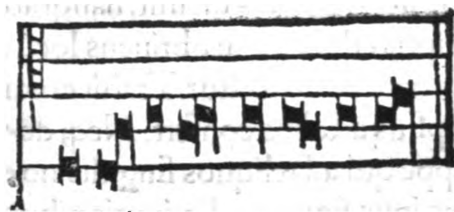

De profun dis cla ma ui ad te do

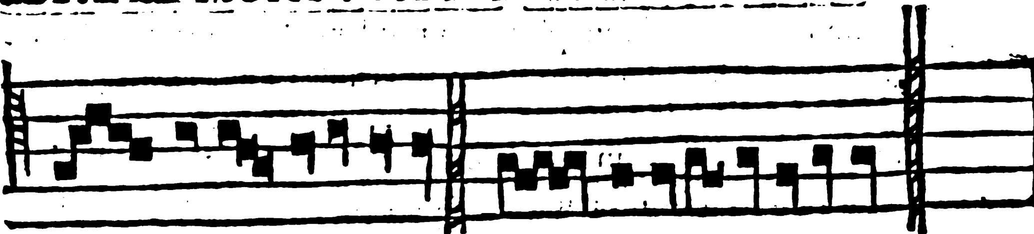
SVCCENTVS

mi ne De pro fun dis cla ma ui ad te

domi ne

LETANIE MORTVORVM DISCORDANTES.

Do mi ne mise re re Domi ne miserere

TENOR SVCCENTVS

Quomodo se regere debet cantor dum cantat.
Caput Quintumdecimum & ultimum.

POstremo nouis cantoribus institutionis admonitionisq́ causa duximus proponendum: ne insolito & inhonesto oris hiatu aut ridiculo forte cachino uoces proferant modulando: quum potissime in diuinis misteriis modulos assequuntur: reiciant insuper & uoces tremebundas atq́ perstrepentes: sunt enim sibiipsis eadem extensione dissimiles: quare cæteris uocibus proportionabiliter propter continuam ipsarum instabilitatem concordantes esse non possunt. Decet item alterum alteri uocem accommodare puta tenorem cantui: ne alter alterius clamoris excessu confundatur atq́ succumbat. Inde quum uox tenoris cantum acutum attigerit: facile ꝙ cantorum uocibus cantus tenori ipsi proportione conueniat poterit considerari. Nāq́ ut plurimum tenor cantui duplo in graue subiacet interuallo. Verum ꝙ grauior sit: maiore quod in se est tempore tardus & fortis existit. Cantus uero minore temporis mora uelox est & debilis. hinc grauis acutum ceu fortis debilem sustineat necesse est non clamore deuincat. Non enim harmoniam efficiunt confusi & obumbrati soni: sed extremi ac medii harmonica inuicem proportione coniuncti. Vox autem baritonantis & acuti contratenoris pari inuicem & ad reliquos pronunciatione se transferant. Tenorem uero ꝙ cantum sustinet & a Baritonante sustinetur fundamentum relationis dicunt: nanq́ ab acuto cantu & grauiore Baritonante circūscriptis est medium obtinens locū: Qua re ipsum concorditer conspiciunt obseruant & uenerātur. Trahit enim amborum concordantiam ad seipsum: ac suiipsius ad alios confert. Neq́ decet ipsum garulis fractionibus diminui: quippe qui ad reliquos singulis notulis concordantias tenet. Plures enim ad alios ipsis figurarū diminutionibus discordantias efficiet quam concordantias hinc insuauiter ad astantium aures accedit. Insolens quoq́ & indecorus capitis: manuumue motus cantorē declarat insanum. Non enim manus aut caput concordem sonitum efficiunt: sed uox bene modulata. Displicent plærīq́ imprudenter cantantes quibus se existimant placituros. Hæc etenim potissima fuit causa: cur relicto florido ac mensurabili cantu Guido ipse ad ecclesiasticam se contulit modulationem. Is enim (quod egre reffero) de cis inquit Temporibus nostris inter omnes homines fatui sunt cantores. Studeat insuper cantilenæ compositor cantus suauitate cantilenæ uerbis congruere: ut quum de amore uel mortis petitiōe aut quauis lamentatione fuerint uerba flebiles pro posse sonos (ut Veneti solēt) pronunciet & disponat. huic.n. plurimum cōferre existimo cantilenā in quarto aut sexto tono: seu etiam in secundo dispositam: qui quidem toni cum remissiores sint noscunt hmōi effectū facile parturire. Quū uero uerba idignatione & icrepatione dicūt: aspos decet sonos & duriores emittere: qd tertio ac septimo tono plærūq́ solitū ē ascribi. Verū laudis & modestiæ uerba medios quodāmō sonos expetūt prio atq́ octauo tono quādecēter iscripta. Sed tono

Guido

rum

rum ipsorum proprietates atq; potentias in harmonia instrumentali [illegible]piose describere cōstitui. Caueat postremo cantilenæ compositor tenorem aut Baritonantem in cantilena per omnes notulas immobilem disponere. Non enim potest uox permanens ad perfectam concordantiam cōtrariis motibus acquirendam cum altera proportionabiliter conuenire. idcirco ipsa non cadit in ꝓcessum concordantiæ auditum demulcentis. Huiusmodi enim sonitus in instrumentis ductus: ceu in utriculo quem uulgares piuam uocant dicitur uernare. apud Philosophum: apud uulgus uero Bordonizare. Nulla enim in eo fit intentione remissioneue mutatio. hinc nulla consurgit delectatio. Verum ꝙ grauissimus sit: acutissimos ipsius utriculi sonos ac celeres sustentat: siquidem dictum est acutos sonos a grauioribus sustineri & fortificari. Vtriculum enim ipsum uocant piuam ab acutissimis eius sonis qui semper uidentur educere piui. Vernare enim Petrus apponensis in elucidatione decimi problematis extensum esse sonum. asserit nullius intentionis: nulliusq; remissionis participem. Oportet insuper & Cytharistam Lyricumue concentus exprimendi gratia qui ex canoris fidibus prouenit Lyræ uocibus uti: ac uocibus ipsis uoces suas alterna diuersitate reddere consonas: puta uel fidibus ipsis modulando tenorem: ac uoce propria cantum: uel econuerso: siue etiam unius spissitudinem raritati alterius conferendo siue uelocitatem tarditati siue acumen grauitati: ita ut unum omnino simul consonum seruent: quod & artis ratione & septimo legum Diui Platonis instituto noscitur obseruādum. Is enim inquit uniuersam rythmorum uarietatem esse Lyræ uocibus accommodandam.

Philosophus

Petrus Apponensis.

Plato.

Franchini Gafori Laudensis Liber tertius Musicæ actionis explicit fœliciter.

LIBER QVARTVS.

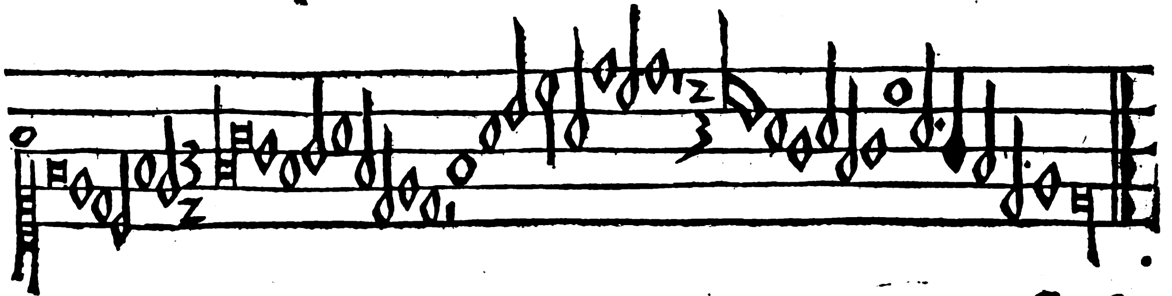
De Diffinitione: & Distinctione proportionis. Caput Primum.

p Roportio apud Euclidem est duarũ quantæcũq; sint eiusdem generis quantitatum certa alterius ad alteram habitudo. Verum alia rationalis: alia irrationalis. Proportio rationalis est duarum cõmensurabilium quantitatum in discreto uel in cõtinuo ad se inuicem comparatio. In discreto quidem ut sex ad quatuor ac reliquæ numerorum relationes quorum aliqua datur cõmunis mensura utrũq; eorum præcise conducens: nãq; binarius ter ductus senarium numerat: bis uero quaternarium: hinc ipsorum dicitur cõmunis mẽsura. In continuo uero ut linea tripedalis ad lineam bipedalem quarum semipedalis aliquotiens sumpta ambas mensurans dicitur mensura cõmunis. Atq; in ponderibus quantitas nouem unctiarum ad sex unctiarum quantitatem quarum pondus trium unctiarium noscitur mensura cõmunis. Huiusmodi quantitates in principio decimi Euclides ipse conmunicantes uocat. Irrationalis proportio est duarum quantitatum incõmensurabilium inuicem relatio: ut diameter quadrati ad costam eiusdem quorum nulla reperitur mensura cõmunis ambas ipsas quantitates precise mensurans: quod in septimæ proportionis decimi Euclidis expositione Campanus & Albertus in suis proportionibus notissime comprobant. has autem incõmensurabiles quantitates Euclides surdas uocat. Verum irrationalis huiusmodi proportio ab Arythmetica consideratione disiungitur cum omnium numerorum (quod mathematici consentiunt) unitas saltem sit mensura cõmunis. Nos autem irrationalitatem quandam harmonice considerantes: & eas quæ consona interualla in chordotono illæsa non mentiuntur in secundo tertii theoricæ irratiõales ꝓposuimus (non incongrue quidem) nanq; ipsarum dimensionũ nulla dignoscitur mensuræ cõmunis integritas: ut in harmonici instrumenti descriptõe probabimus. Cum igitur Aryhtmetica proportio in numeris constet: Geometrica in continuis: Stereometrica in libratione ponderum: quæ & a nonnullis geometricæ ascribitur: Musica proportio (earum particeps) mutua consideratiõe ꝓcedit. Ducibus nãq; numeris in chorda sonora quæ continua est sonos disponit ut in quinto theoricæ proposuimus: latiusq; in eo opere dicemus quod harmonico instrumento secundum diuersa genera descripturi sumus. Rursus numerorum opera (quod præsentis loci est) sonos complectitur secundum temporis successionem. Inde duplicem proponimus musicæ proportionis effectum: primũ in sonorũ dispositione per consona interualla (quod theorici est) alterum in ipsorum tpali quantitate sonorũ per notularũ numeros: qui actiuæ seu practicæ ascribit᷑ cõsideratõi. in quocũq; igit᷑ genere sermo noster rõnali imorabi

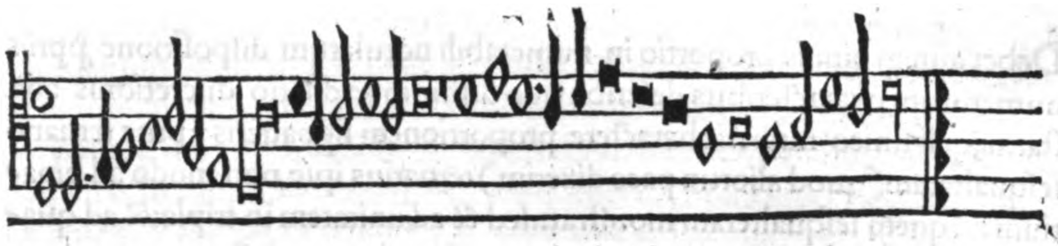
tur proportione quoniam in uniuscuiusq; proportionis terminis aliqua (saltē unitas) consistit mensura cōmunis. Consideratur plærūq; proportio & in potentiis ut Albertus & Ioannes Marlianus in suis proportionibus comprobāt: plærūq; etiam in locis & temporibus ut Plato in Thimeo & omnis Philosophorum schola consentiunt inquantum scilicet aliquid maius est altero uel ei æquale: quod ꝑprium quantitatis est ut testatur Aristoteles in predicamētis. Qua re primo proportionem quantitati discretæ & continuæ: inde sonis: locis: temporibus: ponderibus ac potentiis inesse necessum est. Est & proportio æqualitatis duarum quantitatum æqualium inuicem respectus ut duorū ad duo: & lineæ bipedalis ad lineam bipedalem. Inæqualitatis autem proportio est duarum inæqualium quantitatū ad inuicem relatio ut quatuor ad tria: & lineæ tripedalis ad bipedalem. Harum autem inæqualium proportionum alia maioris inæqualitatis dicitur quum.s. maior quantitas minori coæquatur per relationem. Vt quatuor ad tria. Alia minoris inæqualitatis quum minor quantitas maiori coæquatur in relatione: ut tria ad quatuor. Erit igitur in cantilenis inæqualitatis proportio æquiualens maioris consimilium notularum numeri cum minore: uel minoris cum maiore in diuisione & pronunciatione mensuratio ut hic patet.

Albertus
Io. Marlianus
Plato
Philosophi
Aristoteles

Quid sit proportio in notulis.

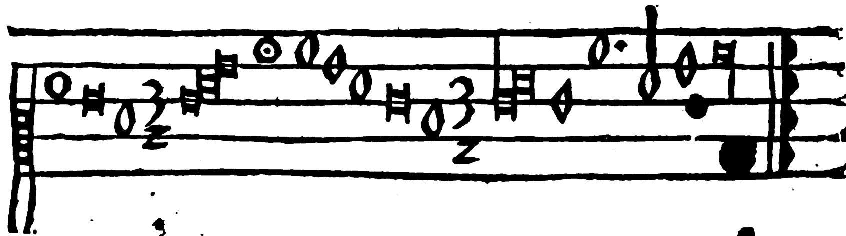

Constat

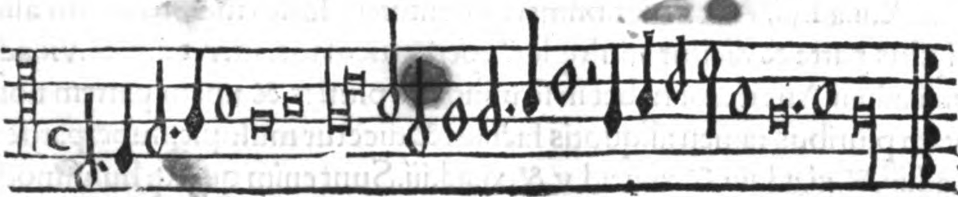

TENOR

Constat enim ex superiore proportionis diffinitione (ut & in dispositiõi concentu percipitur) figuras seu notulas omnes sibi consimilibus nomine & quantitate in quacunq; proportione comparari: puta semibreues minoris prolatõnis semibreuibus minoris prolationis: ac breues temporis perfecti breuibus temporis perfecti Quod si secus disposita fuerit proportio ut (exempli gratia) sesqualtera in acutiore concentus parte tres breues temporis perfecti connumerans duabus breuibus temporis imperfecti in tenore dispositis absurdam senties sesqualteram huiusmodi considerationem cum tres ipse breues temporis perfecti duabus breuibus temporis imperfecti in quantitate disentiant: nãq; si earum partes quæ inuicem in quantitate conueniunt proportionabiliter conspexeris uidelicet nouem semibreues minoris prolationis quatuor semibreuibus eiusdem minoris prolationis: non utiq; sesqualteram quæ ppriis numeris signata est: sed duplam sesquiquartam proportionem inuenies: atq; id idem proueniet cum tres maioris prolationis semibreues duabus minoris prolationis semibreuibus secundum sesqualteram ipsam duxeris coæquandas: quod præsens probat concentus.

CANTVS

TENOR

Debet autem omnis proportio in numerabili notularum dispositione ꝓpriis numerorum characteribus describi: quo dubium ac dilatio discretionis absi stat.nãq; si unico numeri charactere proportionem signaueris: puta ternario sesqualteram(quod aliorun pace dixerim) ternarius ipse non modo ad binarium ad quem sesqualteram monstrat:sed & ad unitatem in tripla:& ad quaternarium in subsequentia: atq; ad reliquos singulos pro instituentis arbitrio eodem modo posset comparari. Sic igitur describendi sunt proportionum termini inter notulas:ut numerus alteratus superponatur recto ac praecedenti termino hoc modo.iii.siue clarius dixero numerus reducibilium notulraum superscribatur numero proxime.z.praecedentis numerositatis ad quem reducitur.atq; ita clara & notissima erit disposita in cantilenis proportio: quae ueluti quum praecedentem temporis uel prolationis numerositatem respexerit: naturalem consequetur numerorum proportionabiliũ consideratione͂: ita quoq; si(uerbi gratia)inter notulas concentus acutioris ascripta sit ad alteriusq; partis(puta tenoris)notularum numerositatem deducta:eandem pariter naturalem numerorum dispositionem imitatione conspiciet. Secus autem quum tenor & concentus dispari fuerint quantitate dispositi. In reliquis quoq; cantilenae partibus ad se inuicem conducendis:idem considerande proportionis modus eueniat necesse est.

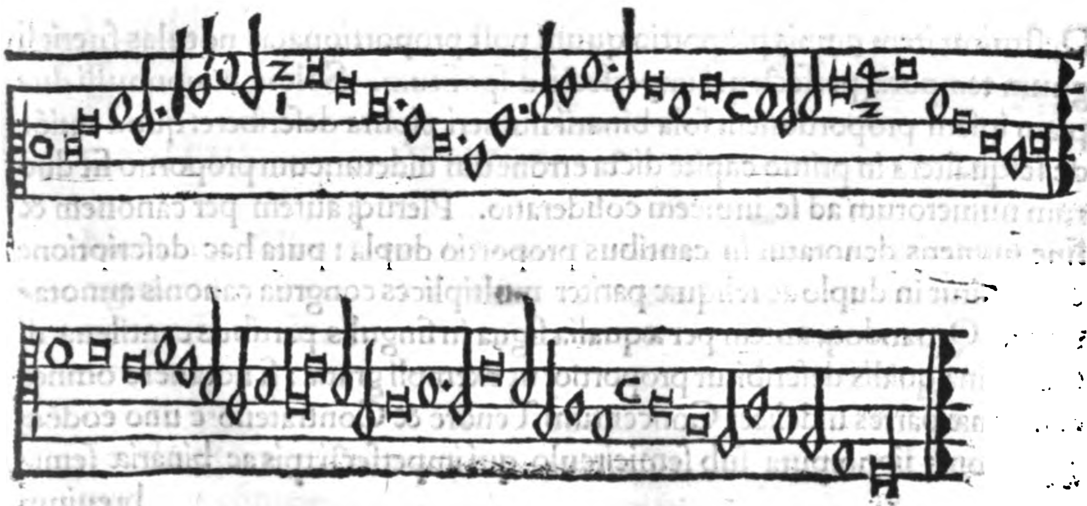
De Quinq; generibus proportionum maioris & minoris inaequalitatis. Caput Secundum.

Maioris inaequalitatis proportio quinq; modis ꝓcedit: aut enim maior numerus minorem pluries comprahendit praecise & tunc.multiplex dicitur ut.vi.ad.ii.&.iiii.ad.i.&.v.ad.i.Aut maior comprahendit minorem semel & insuper ipsius minoris unam aliquotam parte͂ & dicitur Epimoria seu Superparticularis ut.iii.ad.ii.&.iiii.ad.iii.&.v.ad.iiii.Aut maior continet minorem semel & insuper unam ipsius minoris partem aliquantam ex pluribus aliquotis ductam & dicitur superpartiens ut.v.ad.iii. &.vii.ad.iiii.& viiii.ad.v. &.ii.ad.vi. Aut maior nnmerus continet pluries minorem cum aliquota ipsius parte & dicitur multiplexsuperparticularis. ut.v. ad.ii. &.vii.ad. iii.&.viiii.ad.iiii.Aut maior habet in se minorem pluries & unam partem non aliquotam pluribus tamen aliquotis factam & dicetur multiplexsuperpartie͂s ut:viii.ad.iii.&.xi.ad.iiii.&.xiiii.ad.v.&.xi.ad.iii.Sunt enim quinq; huiusmodi considerationes generalia proportionum nomina quibus infinitae species conueniunt ut ex tertio Theoricae co͂stat & in sequentibus singilatim aperiemus. Harũ aũt maioris inaequalitatis ꝓportionũ effectus notulas quibus preponũtur in

tur in cantilenis minuũnt secundum ipsius proportionis naturam: Icciteo q̃ maior notularum numerus coæquatur minori. Sunt & minoris inæqualitatis proportionum quinq̃ genera prædictis opposita iisdem quoq̃ uocalibus cum præpositiõe subnuncupata: ut Submultiplex: Subsuperparticulare: Subsuperpartiens: Submultiplexsuperparticulare. Submultiplexsuperpartiens: Horum autem & species sunt infinite quarum denominationibus non incongruit præpositio sub: ut in sequentibus declarabitur. Earum.n. proprietas notulas quibus præponuntur adaugent secũdum uniuscuiusq̃ naturam & effectum: quoniã igitur minoris huiusmodi inæqualitatis genera maioris inæqualitatis generibus opponuntur: eandem sapiunt naturam incontrariam.s. considerationem: nãq̃ cõtrariorum eadem est disciplina: Submultiplex enim opponitur multiplici. Subsumperparticulare superparticulari & reliqua eodem modo. Notanter dicimus submultiplex opponi multiplici: quia quod unum efficit: opposito succedente destruitur ut his dispositionibus comprobatur. 121. ccxxxii. cccliii. cclii. ccclxxxiii. sunt enim extremi termini inuicem æquales.

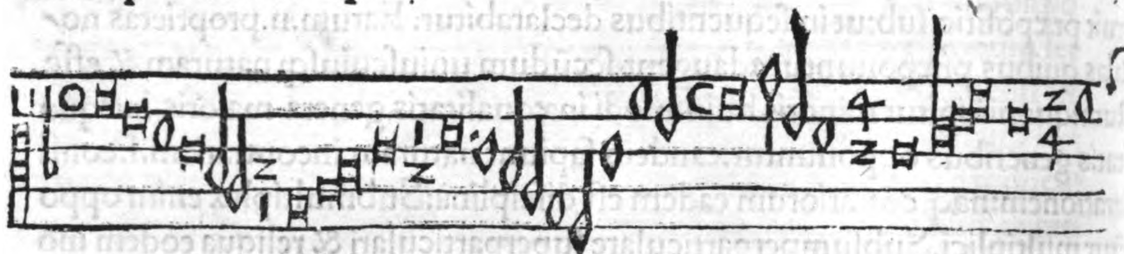
De Genere multiplici & eius speciebus Caput Tertium.

MVltiplex genus est quum maior numerus comparatus & superpositus minori comprahendit ipsum intra se pluries precise: ut bis uel ter uel quater & deinceps: q̃ si bis maior continet minorem dicit̃ proportio dupla ut. ii. ad. i. & iiii. ad. ii. & vi. ad. iii. hæc enim prima species est multiplicis generis: in quã maior notularũ numerus æquiualet minori: ita ut unaquæq̃ notula maioris dimidia sui quantitate minuatur: figurat̃.n. in cantibus hoc modo. 2. 4. 6. quod præsentis concentus descriptione notatur. 1. 2. 3.

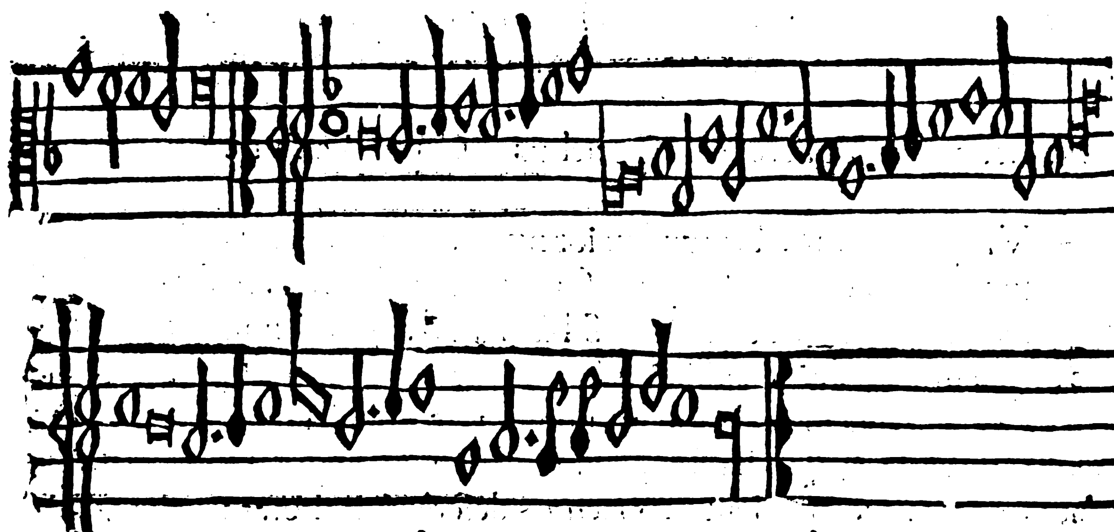

Quod si subdupla proportio duplæ ipsi contraria eam fuerit inter notulas immediate subsequuta: nullo temporis signo interposito quod naturalem eius potentiam impediat: ipsa statim dupla destruetur & sequentes notulæ secundum priorem (ante.s.duplæ descriptionem) computabuntur numerositatem: propter extremorum in ipsis proportionibus oppositis dispositam æqualitaté ut hoc probatur exemplo.

CANTUS

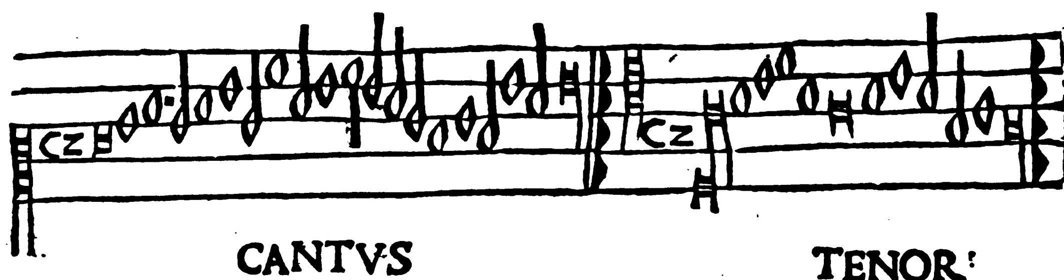

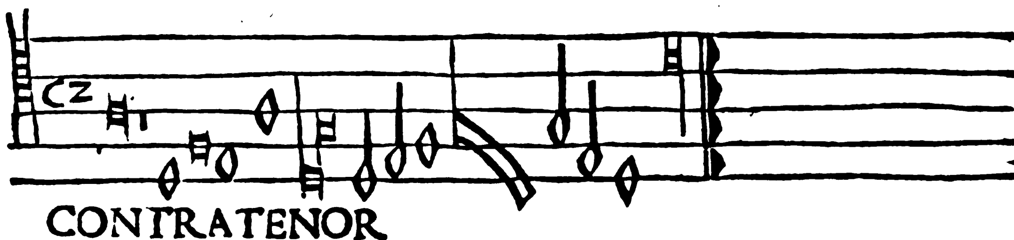
TENOR

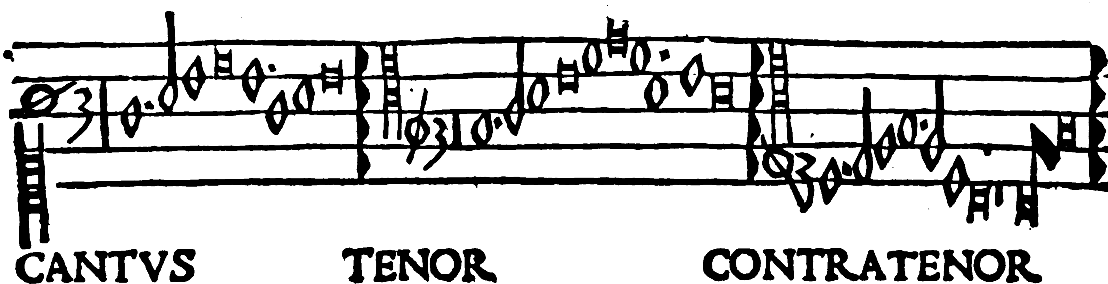
Destruitur item omnis proportio quum post proportionatas notulas fuerit signum temporis perfecti uel imperfecti dispositum. Solent & nonnulli duplam ipsam proportionem sola binarii numeri ziphra describere: quod ratióe de sesqualtera in primo capite dicta erroneum uidetur: cum proportio sit duorum numerorum ad se inuicem cõsideratio. Plerũq; autem per canonem & sine numeris denotatur in cantibus proportio dupla: puta hac descriptione diminuitur in duplo ac reliquæ pariter multiplices congrua canonis annotatione. Quandoq; autem per æqualia signa in singulis partibus cantilenæ dispositã inæqualis describitur proportio: ut exempli gratia: si notauero omnes cantilenæ partes uidelicet Concentum Tenoré & Contratenoré uno eodéq; pportionis signo: puta sub semicirculo qui impetfecti tpis ac binariæ semibreuium

uium connumerationis signum est: solo binarii numeri charactere pro dupla proportione disposito: ut hoc concentu percipitur.

Sic enim summenda est huiusmodi concentus consideratio: ut notulæ acutioris ad tenoris uel contratenoris notulas uel econuerso: secundum æqualitatis proportionem consimili signo hincinde descriptam minime conducantur: uerum potius cuiuscunqꝫ partis notulas in duplo uelociores cōsimilibus imperfecti temporis signo præsumptionis: tanquā præcedentibus in proportiōe censeo computandas: quod & Olreghem in cantilena Lautredantan disposuit hoc modo. Olreghem

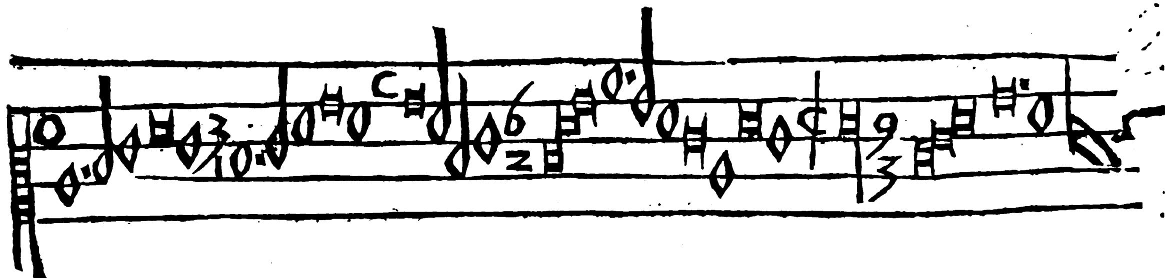

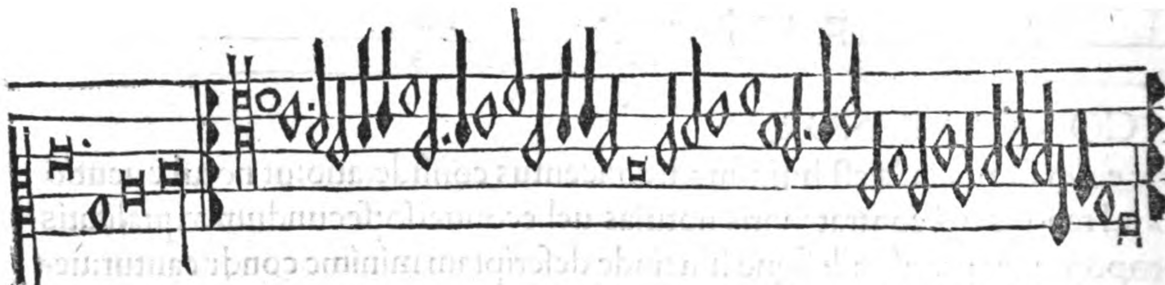
Nec tamen solius numeri dispositionem in proportionis demonstrationē non ægrefero: nāqꝫ prætactum est proportionem minus quam in duobus terminis non posse constitui.

De Proportione tripla.

Tripla ꝓportio scđa multiplicis generis spēs fit: quū maior seqntiū notularū numerus cōparatus & suppositus minori ꝓcedētiū refert & coæquat ipsi minori cōprehēdēs ipsum ter in se præcise ut. iii. ad. i. & . vi. ad. z. & . viiii. ad. iii. &.

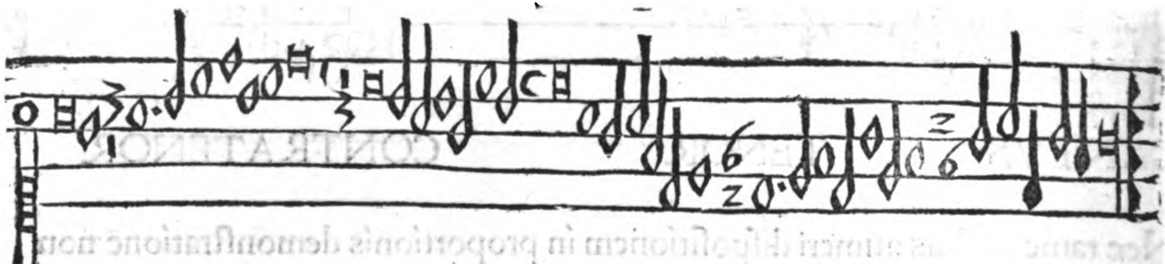
deinceps. In hac proportione tres notulæ æquiualent uni sibiipsis nomine & quantitate consimili. ita ut unaquæq; ipsarum trium diminuatur de duabus tertiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur autem in cantilenis hoc modo 3/1 uel sic 6/2 uel 9/3 quod præsens declarat concentus.

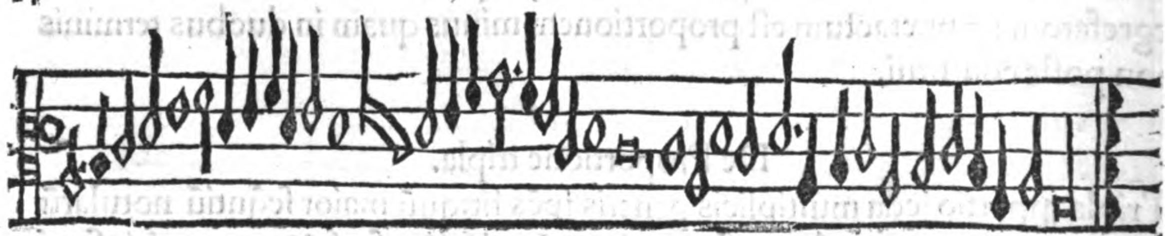

Quod si in figuris seu notulis post triplam proportionem disposita fuerit sub tripla quæ ei cōtraria est: tripla ipsa mox destruetur: & notulæ sequentes ipsam subtriplam ad priorem notularum quæ scilicet ante triplam fuerat reducentur considerationem. Id quoq; ex singulis oppositis producitur: quum sese inuicem immediate subsequuntur: nanq; extremorum semper æqualitas pernotatur: ut hoc disponitur concentu.

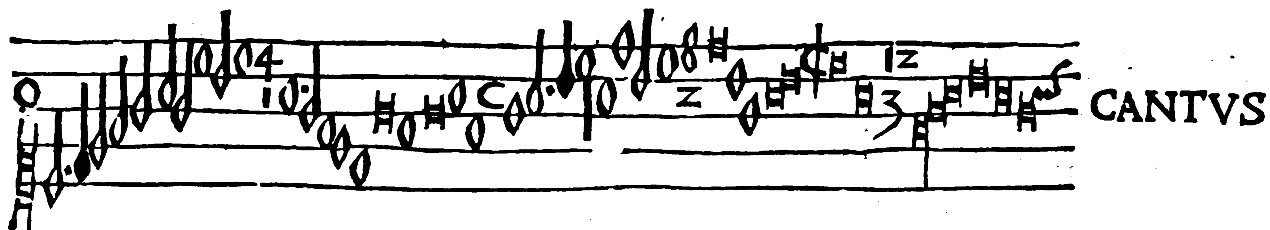
De Proportione qua.

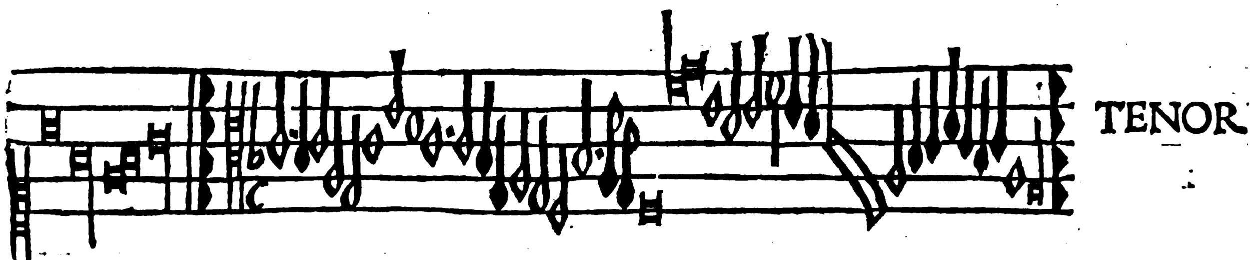

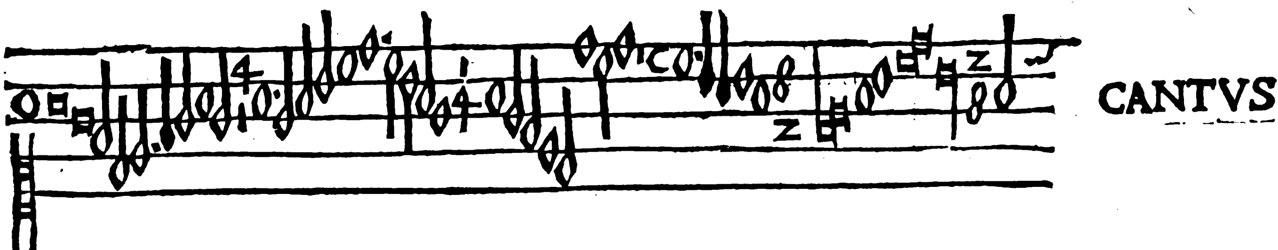
De Proportione Quadrupla.

Quadrupla proportio tertia multiplicis generis species fit quũ maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium numerum relatus coæquatur ipsi minori: continens ipsum quater præcise ut.iiii.ad.i.&viii.ad.ii.&xii.ad.iii. In hac enim proportione quatuor notulæ uni & nomine & quantitate sibiipsis consimili computantur & æquiualentia ita ut singula quæq; ipsarum quatuor minuatur de tribus quartis partibus sui quantitatiui ualoris. Et describit̃ inter notulas hoc mõ.iiii.viii.xii.ut hac cõcentus dispositiõe notat̃.

Disposita autem immediate in notulis subquadrũpla q̃ quadruplæ contrariũ operetur effectum mox quadrupla ipsa obruet:ut hoc constat exemplo.

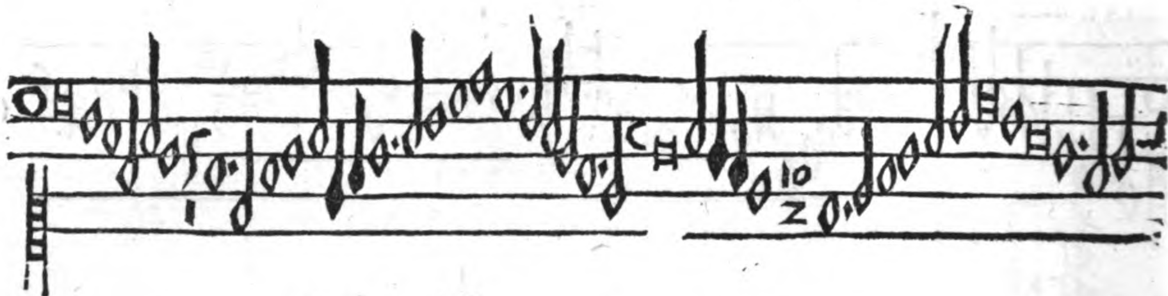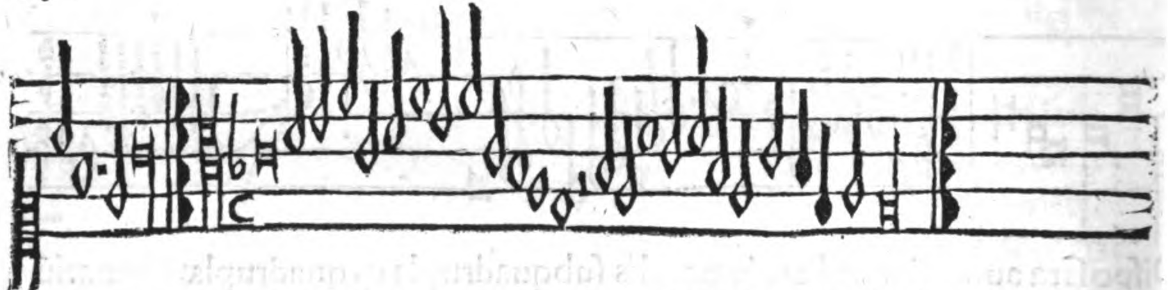

De Proportione quintupla.

Quintupla ꝓportio quæ quarta multiplicis generis est species fit quum maior sequentium notularum numerus minorem præcedentium in se compræhendit quinquies præcise ipsi minori æquiualens in potentia: ut.v.ad.i. & .x. ad.ii.&.xv. ad.iii. In hac proportione quinqꝫ notulæ æquiualent in pronunciatione ac temporis mensura uni sibiipsis & nomine & quantitate:consimili: ita ut unaquæqꝫ ipsarum quinqꝫ minuatur de quatuor quintis partibus propriæ potentiæ:atqꝫ describitur in notulis hoc modo.v.x.xv.ut hic patet.

CANTUS

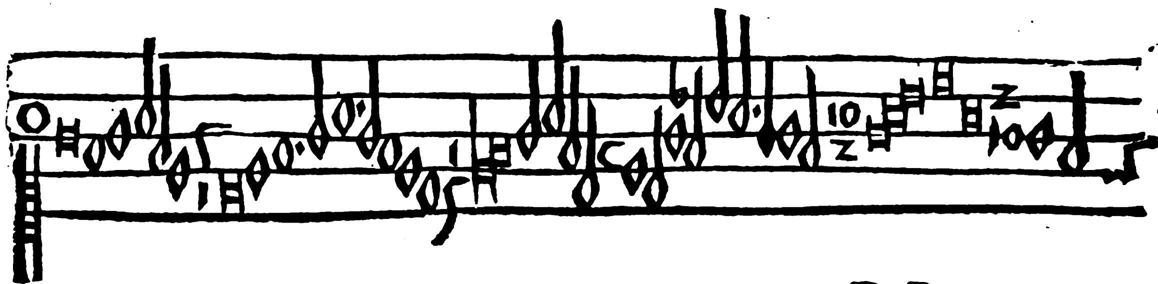
TENOR

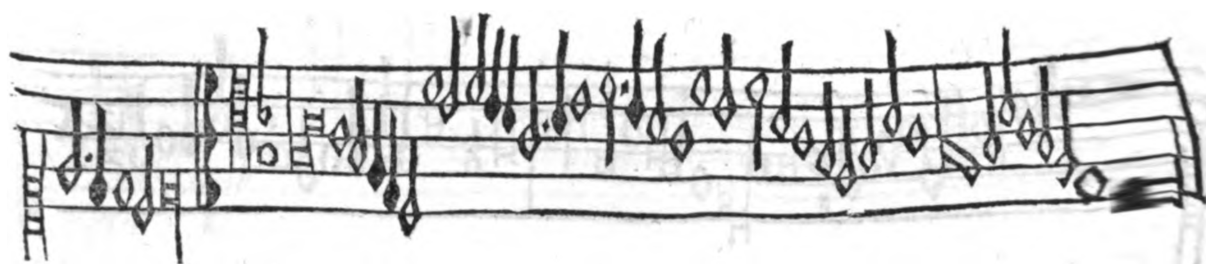
Nota

Erit quoqꝫ & in cæteris proportionibus maioris inæqualitatis cuiuscunqꝫ generis generaliter admittendum unãquãqꝫ notulam maioris numeri de tot propriæ numerositatis particulis esse minuendam:quot fuerint unitates in amborum terminorum differentia dispositæ:ut exempli gratia : quoniam quinarius numerus ad unitatem proportionem quintuplam perficit : propria uniuscuiusqꝫ unitatis in quinario compræhensæ numerositas erit ipsa quinaria ita ut unaquæqꝫ earum in quinqꝫ diminutas partiunculas distinguatur:At cum quinarii ad unitatem differentiã efficiat quaternarius singulæquæqꝫ unitates quinarii de quatuor quintis partibus propriæ quantitatis æqualiter minuuntur. Estqꝫ consimilis in cæteris adhibenda consideratio. Disposita autem in notulis per immediatã consequentiam subquintupla subsequentes notulæ ad priorem remeabunt dispositionem ut hic patet.

CANTUS

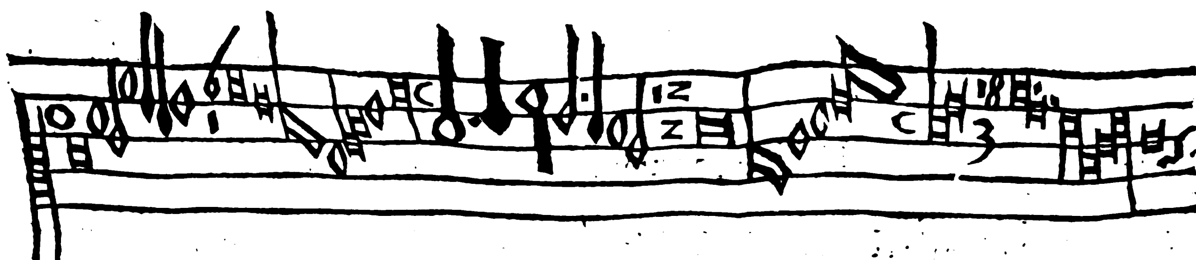
De Proportione sex

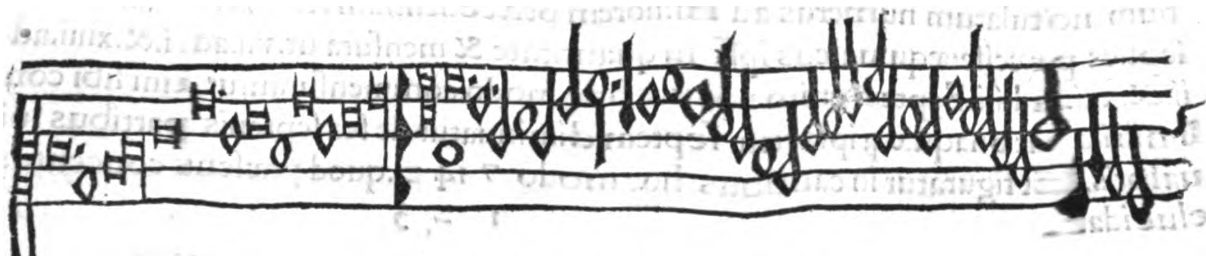

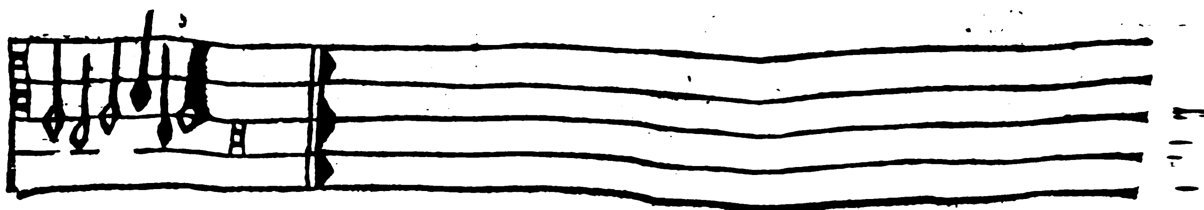
De proportione sextupla.

Sextupla proportio quinta multiplicis generis species fit quum maior sequẽtium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus: eum in se compræhendit sexies præcise: & æquiualet ei in quantitate & temporis mensura ut.vi.ad.i.&.xii.ad.ii:&.xviii. ad.iii. Sex enim notulæ secundum hanc dispositionem uni sibi consimili æquiualent & coæquantur: ita ut singulæquæq; ipsarum sex diminuantur de quinq; sextis partibus sui quantitatiui ualoris: Describitur enim iu notulis hoc modo 6 12 18 quod hoc monstratur exẽplo.

1 2 3

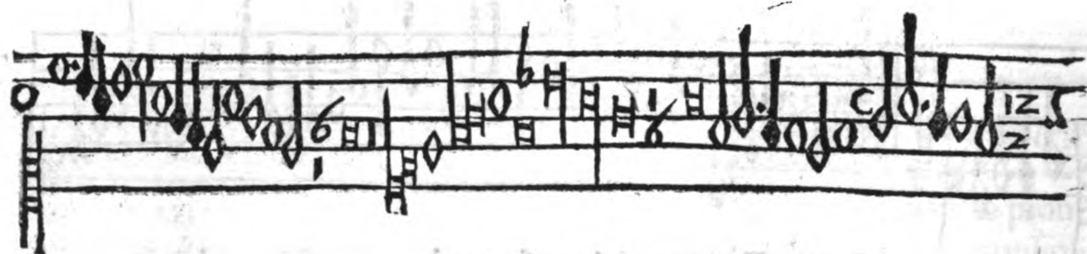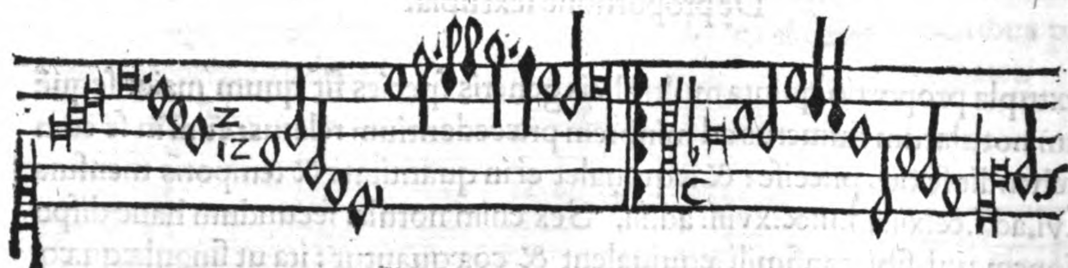

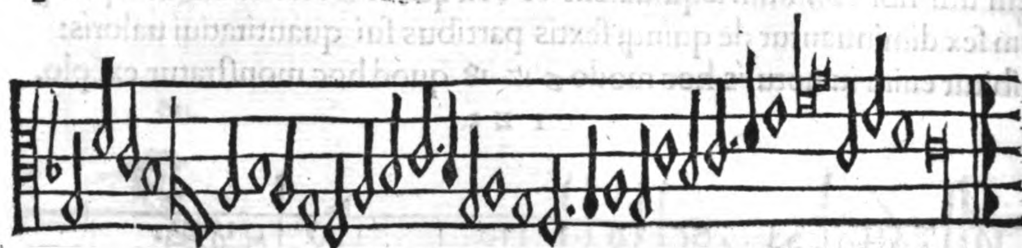
Si autem subsextupla proportio post sextuplam fuerit immediate disposita tunc sextupla dirimetur:ut hoc constat concentu.

CANTVS

TENOR

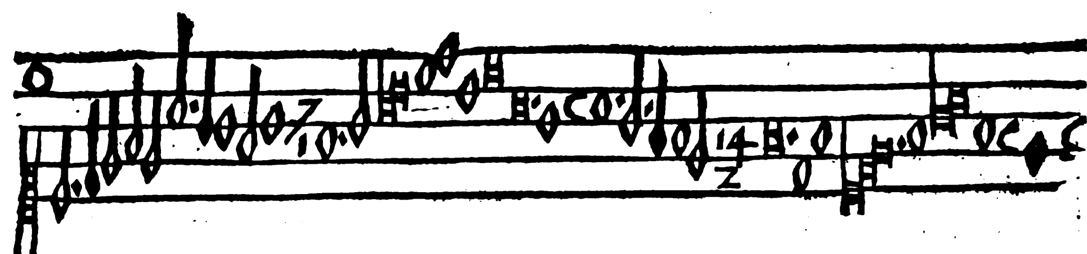

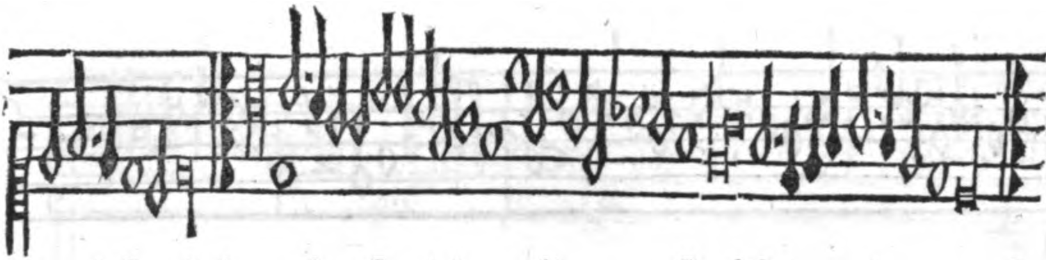
De Proportione septupla.

Septupla proportio sexta multiplicis generis species fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum septies præcise: æquiualens ipsi in quantitate & mensura ut.vii.ad.i.&.xiiii.ad ii.&.xxi.ad.iii.Septem enim notulæ hoc modo commensurantur uni sibi con simili ita ut unaquæque ipsarum septem diminuatur de sex septenis partibus sui ualoris.Et figuratur in cantibus hoc modo $\frac{7}{1}$ $\frac{14}{2}$ $\frac{21}{3}$.quod præsens concentus elucidat.

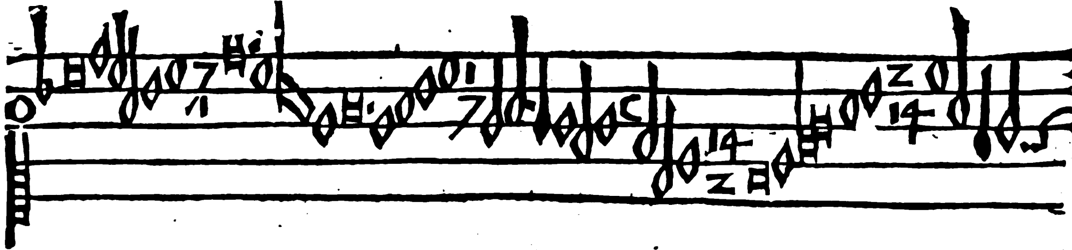
CANTVS

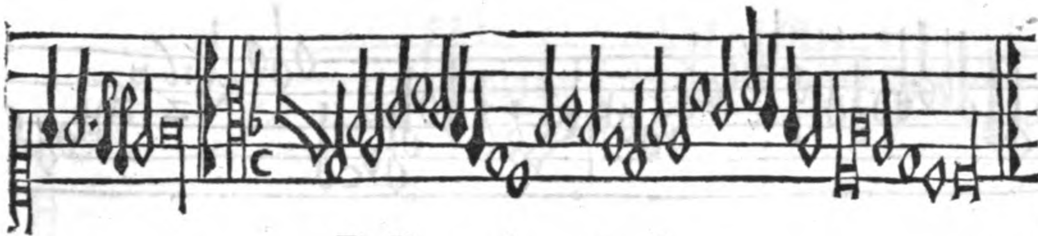

Quod si post

Quod si post septuplam fuerit immediate apposita subseptupla quæ ipsi opposita est: tunc septupla ipsa destruetur ut hoc percipitur concentu.

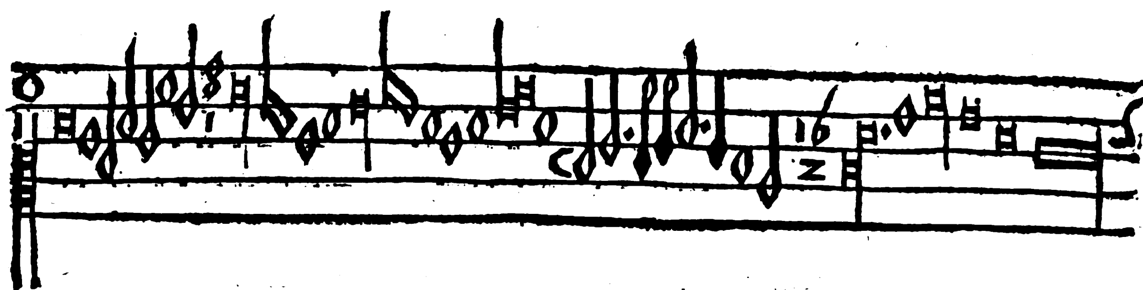

De Proportione octupla.

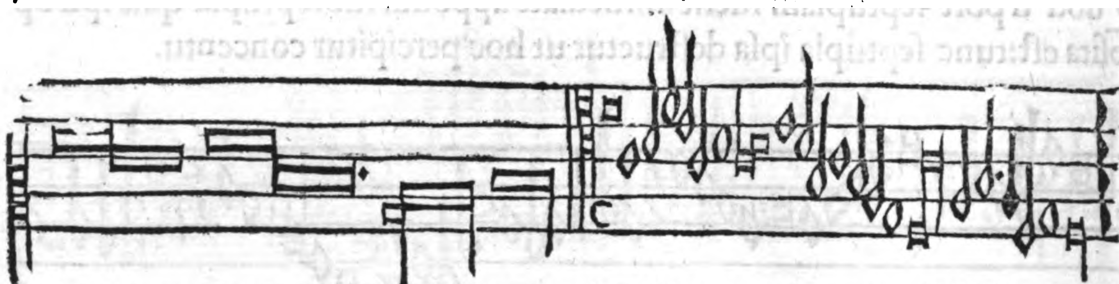
Octupla proportio quæ multiplicis generis septima species est in ordinē: fit quum maior subsequentium notularum numerus ad minorem præcedētium notularum numerum relatus compræhendit ipsum octies in se præcise æquiualens ei in potentia: ut. viii. ad. i. &. xvi. ad. ii. &. xxiiii. ad. iii. Hæc enim proportio octo notulas uni sibiipsis consimili æquisacit: ita ut unaquæq; ipsarū octo minuatur de septem octauis partibus propriæ quantitatis: & figuratur in cantilenis hoc modo $\frac{8}{1}$ $\frac{16}{2}$ $\frac{24}{3}$ ut hoc constat exemplo.

Verte folium

CANTVS

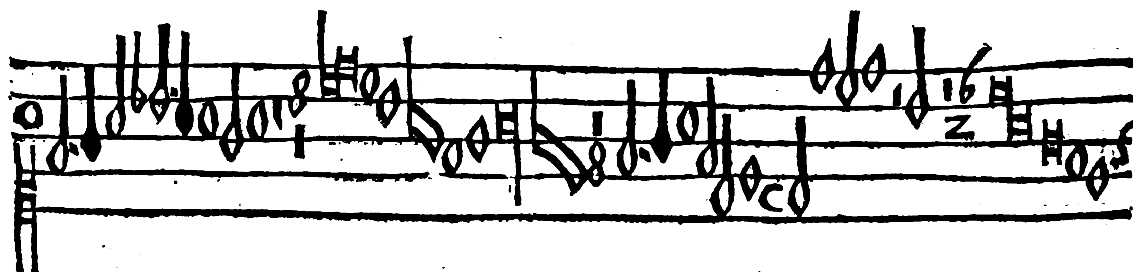

TENOR

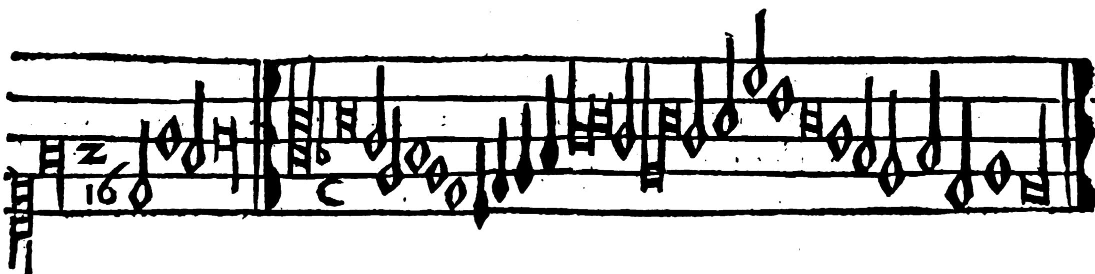

Disposita autem immediate post octuplam suboctupla: quoniã ipsi octuplæ opposita est: octupla ipsa mox euanescet: ut hic patet.

CANTVS

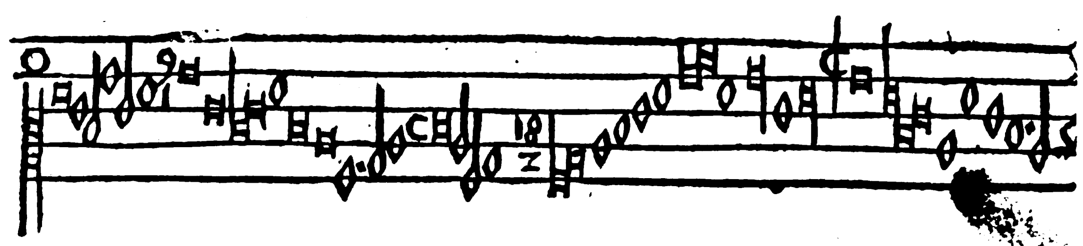
TENOR

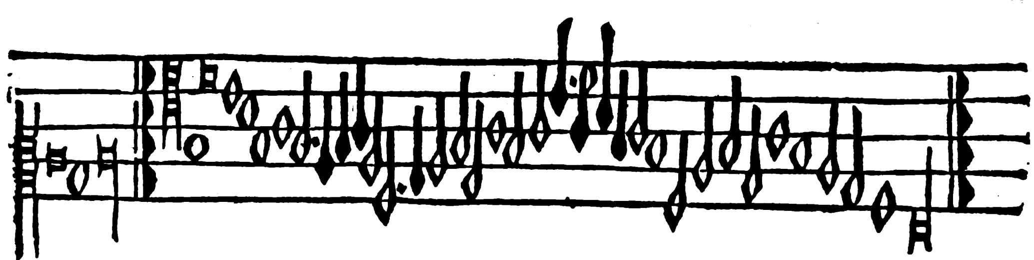
De proportione nonupla.

Nonupla proportio octaua multiplicis generis species: fit quum maior sequẽtium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum nonies in se præcise & coæquatur ei in quantitate & mensura: ut. viiii. ad i. & xviii. ad. ii. & xxvii. ad. iii. Nouem enim notulæ in hac ꝓportione uni sibi ipsis consimili æquiualẽt ita ut singulaquæq; ipsarum nouem de octo nonis partibus propriæ quantitatis diminuatur. Et in notulis describitur hoc modo 9 18 27 ut hic patet.
1 2 3

Quod si sub

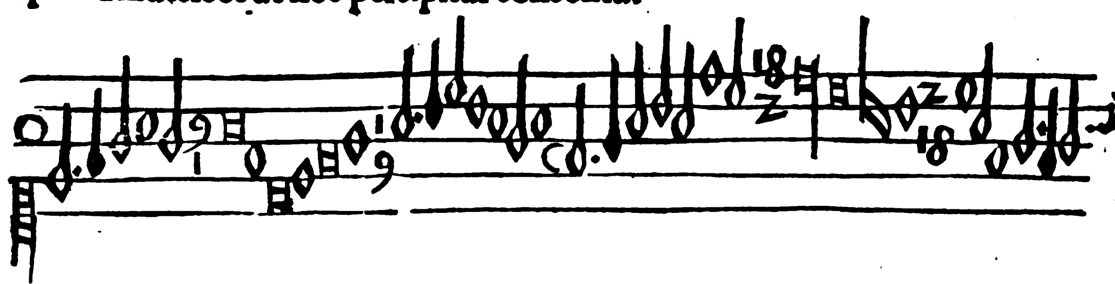

CANTUS

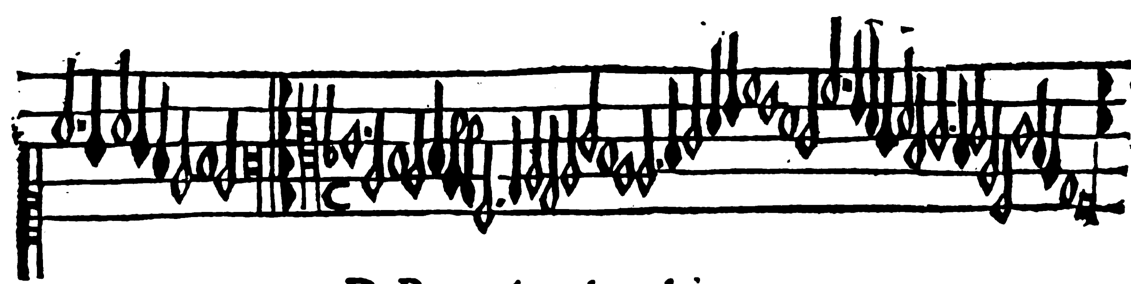

TENOR

Quod si subnonupla fuerit immediate nonuplam subsequta: tunc nonupla ipsa obmutescet ut hoc percipitur concentu.

CANTUS

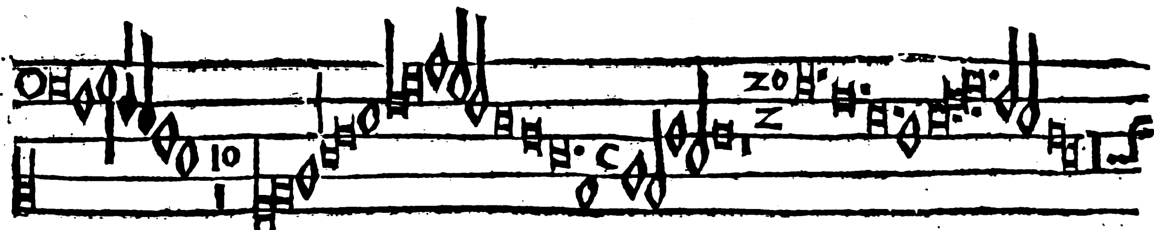

TENOR

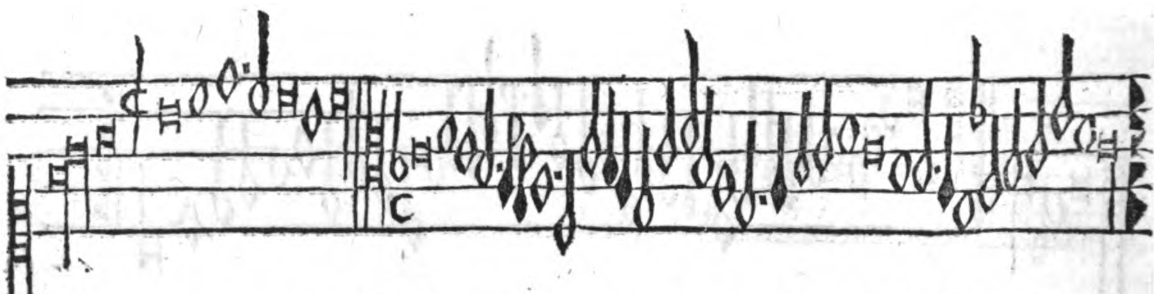
De Proportione decupla.

Decupla proportio nona multiplicis generis species fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipsum decies præcise & æquiualet ei in potentia & mensura: ut.x.ad.i. &.xx.ad.ii.&.xxx.ad.iii. In hac enim proportione decem notulæ commensurantur uni nomine & quantitate sibi consimili ita ut unaquæque ipsarum decem diminuatur de nouem denis partibus sui quantitatiui ualoris. Figuratur quidem in cantilenis hoc modo 10 20 30 quod hoc concentu notissime disponitur.
1 2 3

CANTVS

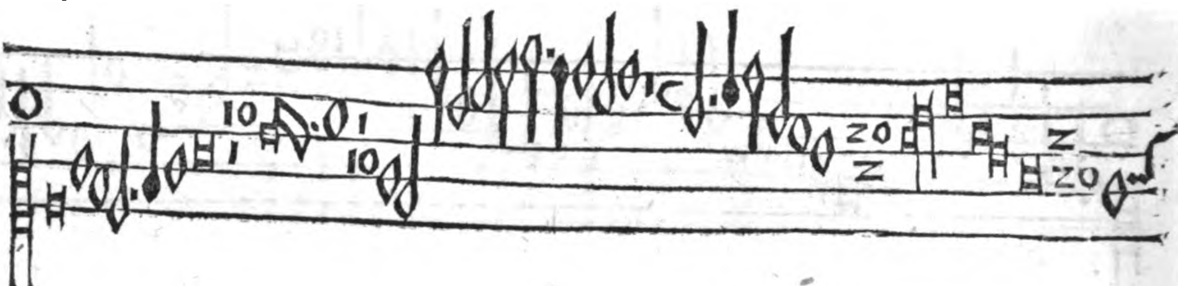

TENOR

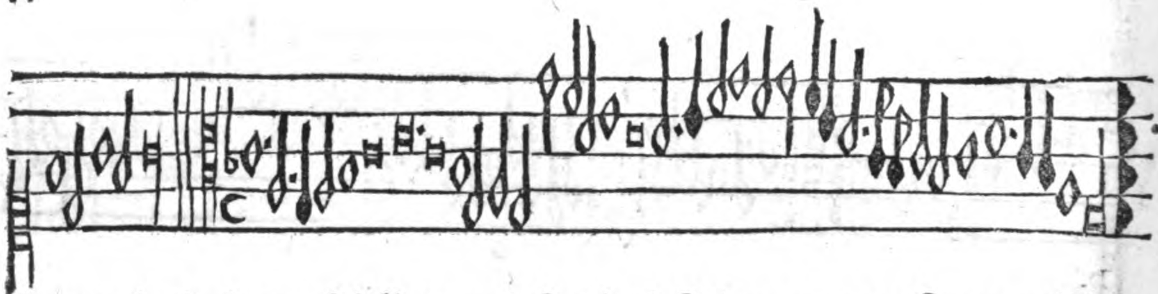

Subdecupla autem proportio post decuplam immediate disposita ipsam corrumpit & destruit ut hac descriptione percipitur.

CANTVS

TENOR

Sunt enim huius multiplis generis species infinitæ: quas musicorum diligentiæ reliquimus exquirendas.

De genere submultiplici qd̄ primū ē minoris inæq̄litatis & eius speciebus. Caput Quartum.

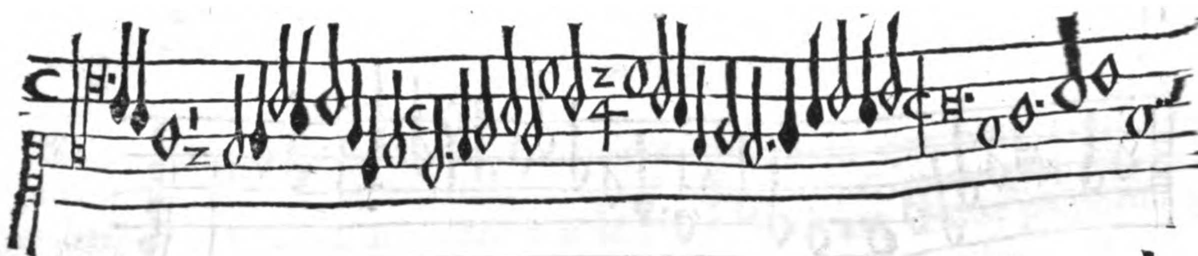

Vbmultiplex genus qd̄ primū ē minoris inæq̄litatis: fit quū minor notularꝫ numerus cōparatus & suppositus maiori refert̄ ad ipsum maiorē pluries in eo præcise cōpræhensus ut.i. ad.ii. &.i. ad.iii. &.i. ad.iiii.&.ii.ad.iiii.&.ii.ad.vi.&.ii. ad.viii. & deinceps. Coæquat̄.n. minor

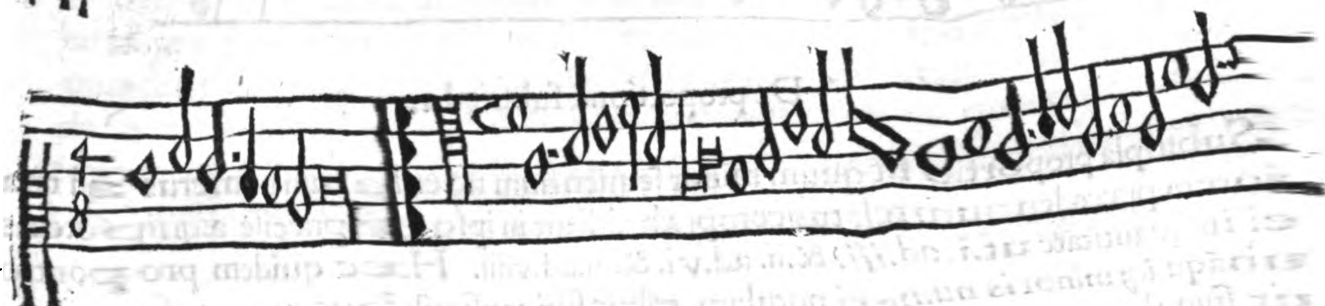
minor numerus maiori: ita ut singulæ minoris unitates augmentũ suscipiant de tot propriæ numerositatis particulis quot fuerint unitates terminorũ differentiam constituens: ut uerbi causa. si subtriplam his numeris deduxero. iii. ad viiii. quoniam senarius differentiam implet: unaquæq unitas ternarii augetur de sex tertiis partibus propriæ quantitatis. Id quoq euenit in cunctis minoris inæqualitatis generibus. Huius enim submultiplicis generis infinitæ sunt species: Prima est subdupla: secunda subtripla: tertia subquadrupla: quarta subquintupla: & deinceps.

De proportione subdupla.

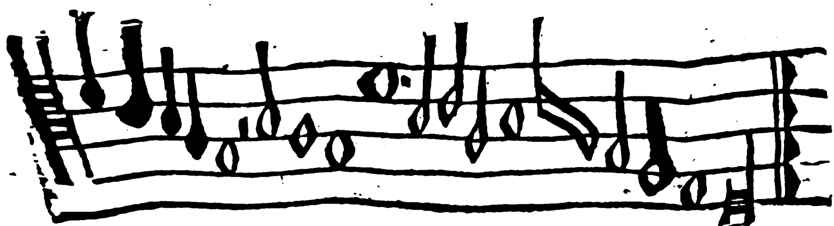
Subdupla proportio fit quum minor sequẽtium notularum numerus ad maiorem præcedentiũ relatus continetur in eo bis præcise æquiualens ei in quantitate & mensura ut. i. ad. ii. & . ii. ad. iiii. & . iii. ad. vi. In hac enim proportione unaquæq notula minoris numeri æquiualet & commensuratur duabus sibi nomine & quantitate consimilibus ita ut duplum propriæ quantitatis acquirat: & describitur in cantilenis hoc modo 1 2 3 quod hoc patet concentu.
2 4 6

CANTV
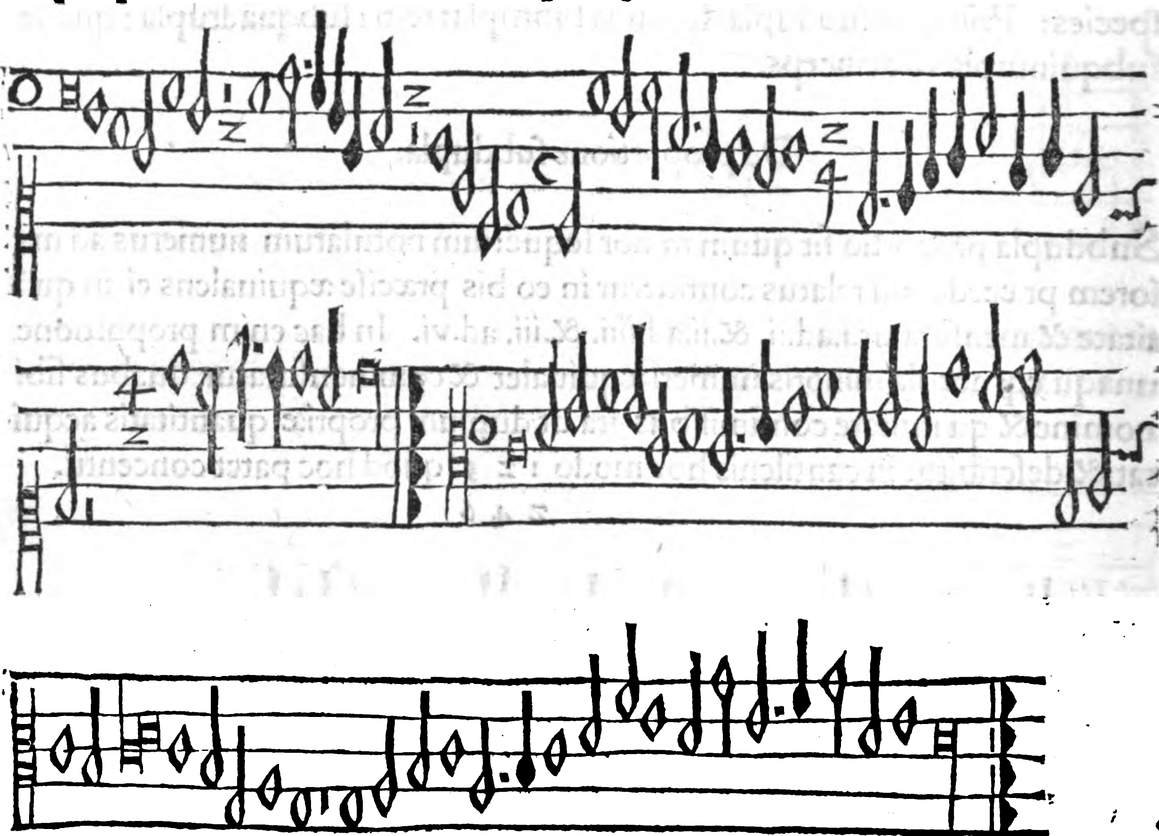

TEN

Solet plærūq; hæc subdupla proportio a cantoribus canonis descriptione ꝓbari: quum ascribitur crescit in duplo: neq; aliter quam uel propriis characteribus: uel ipso canone (quod nonnullorum pace dixerim) subduplam ipsam in cantilenis sentio disponendam. Verum cū dupla proportio subduplæ contraria sit & opposita: si subduplam ipsam immediate fuerit subsecuta: mox subdupla ipsa euanescet & destruetur: quod præsens concentus demonstrat.

CANTUS

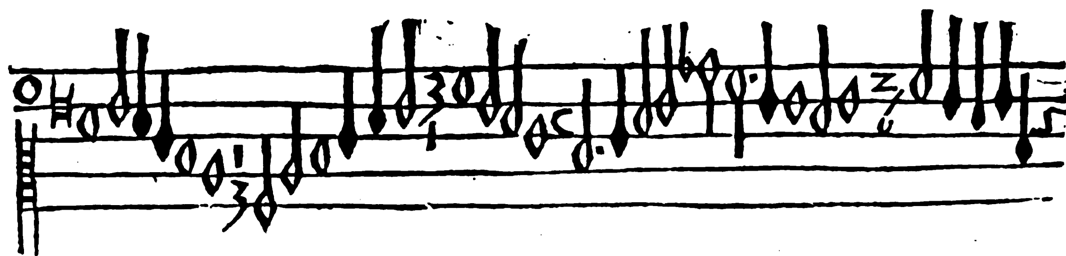
TENOR

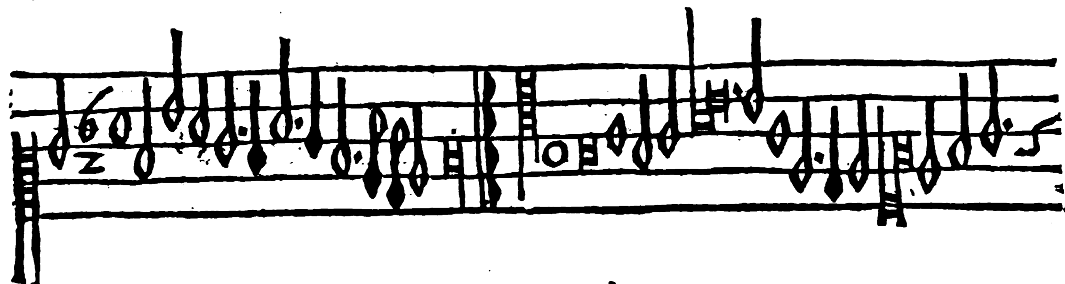

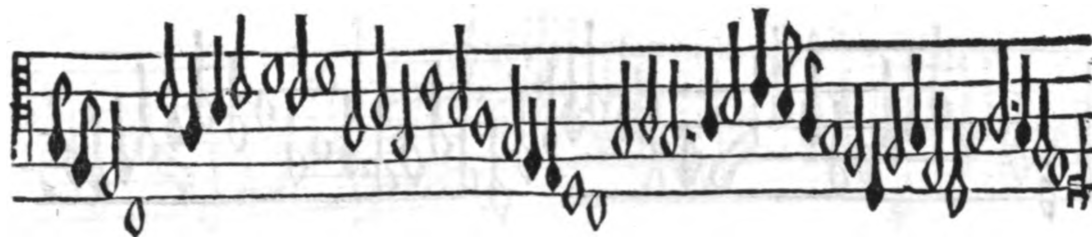
De proportione subtripla.

Subtripla proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipso ter præcise æquipotens ei in quantitate ut.i. ad.iii. &.ii. ad.vi. &.iii.ad.viiii. Hæc quidem proportio unāquāq; minoris numeri notulam tribus sibi consimilibus commensurat: ita ut singulæ minoris numeri notulæ triplo ꝓpriæ quantitatis succrescant. Rursus cū huius canonis descriptio rescat in triplo potest in cantilenis considerari. Figuratur autem inter notulas propriis numerorum characteribus hoc modo 1 2 3 & destruitur a tripla sibi opposita immediate subsequente ut hoc cōstat 3 6 9 exemplo.

De proportione subqua.

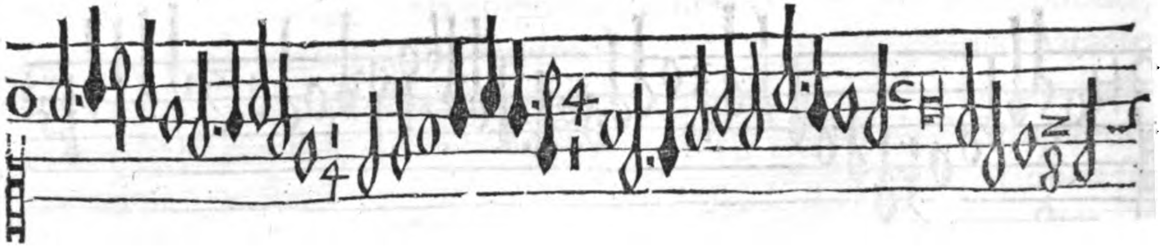

De Proportione subquadrupla.

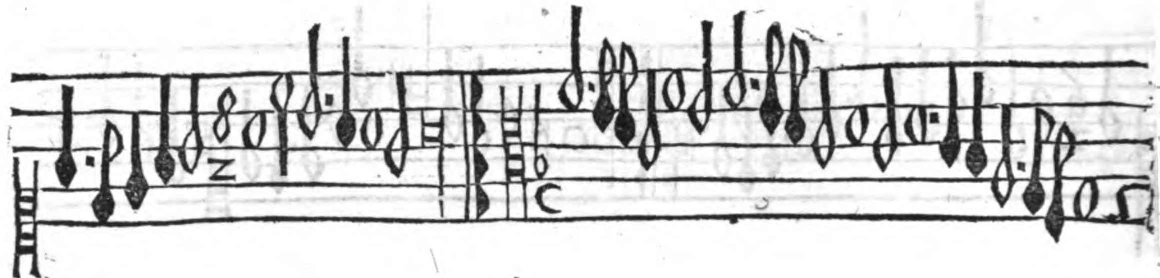
Subquadrupla proportio: fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentiũ relatus compræhenditur in ipso quater præcise æquiualens ei in potentia ut.i. ad.iiii.&.ii. ad.viii. &.iii.ad.xii. In hac proportione unaquæq; notula minoris numeri æquiualet quatuor sibi consimilibus:ita ut quadruplum propriæ quantitatis suscipiat: describit enim in notulis hoc modo 1 2 3 Rursus huius canonis descriptione: Crescit in quadruplo poterit interpretari 4 8 12 Destruitur item a quadrupla sibi opposita: ut huius concentus constat processu.
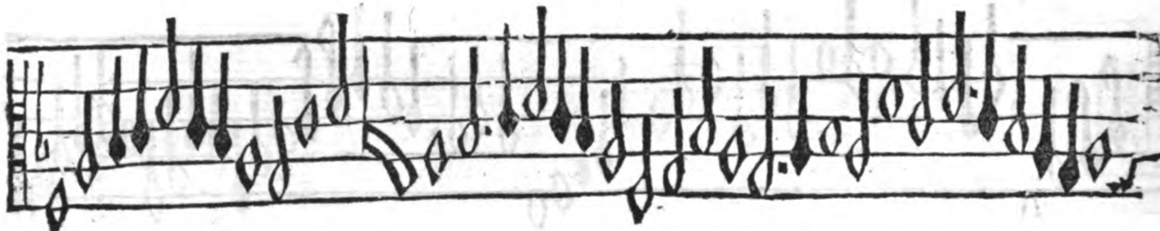
Verte folium
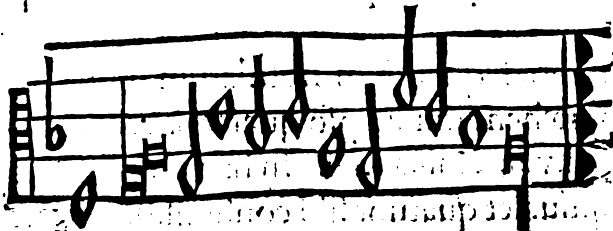
CANTVS

TENOR

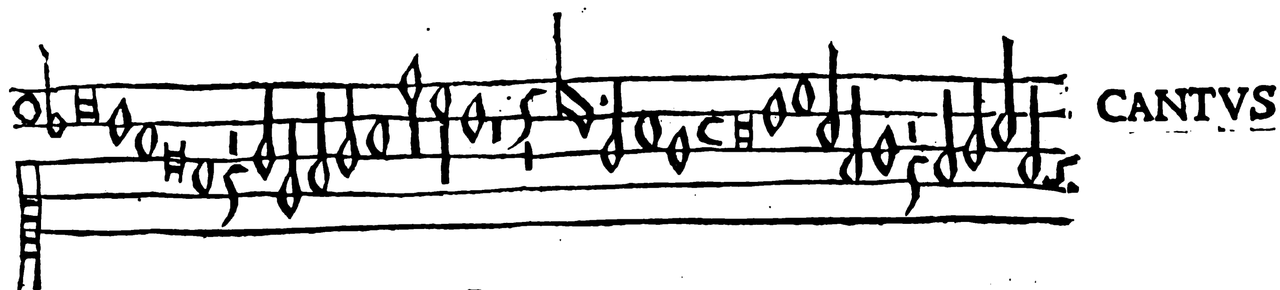

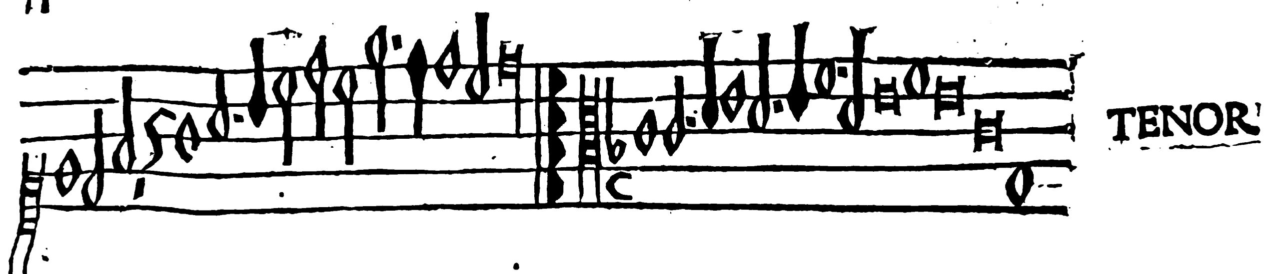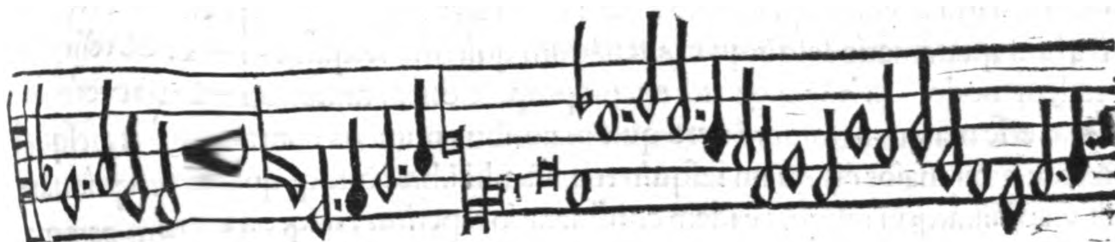

De Proportione subquintupla.

Subquintupla proportio fit quum minor sequētium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipso quinquies præcise æquivalens ei in quantitate & mensura ut.i.ad.v.&.ii.ad.x.&.iii.ad.xv.&.iiii.ad.xx. In hac proportione minor numerus coæquatur maiori: ita ut singulæ minoris numeri notulæ quintuplo propriæ quantitatis concrescant. Considerat plærū℈ hac canonis descriptione crescit in quintuplo. In cantilenis autē describitur hoc modo 1 2 3 atq; destruitur a quintupla sibi opposita: quod præsens comprobat concentus. 5 10 15.
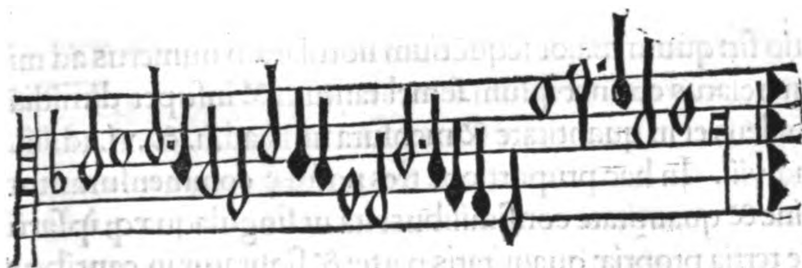
Reliquas

Reliquas uero submultiplicis generis species consimili consideratione musicorum solertiæ perquirendas relinquimus.

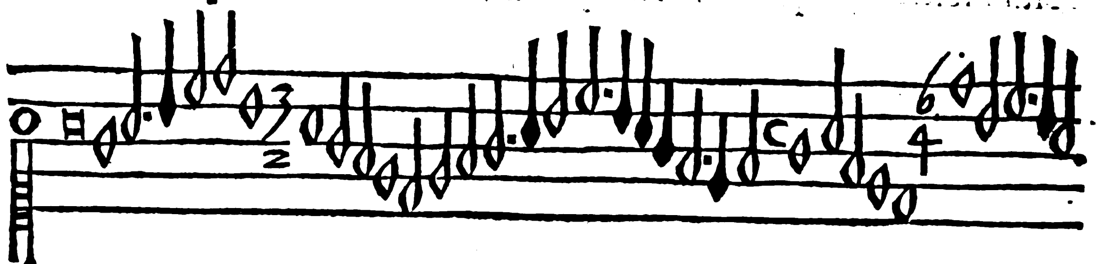
De genere ſuperparticulari & eius ſpeciebus. Caput Quintum.

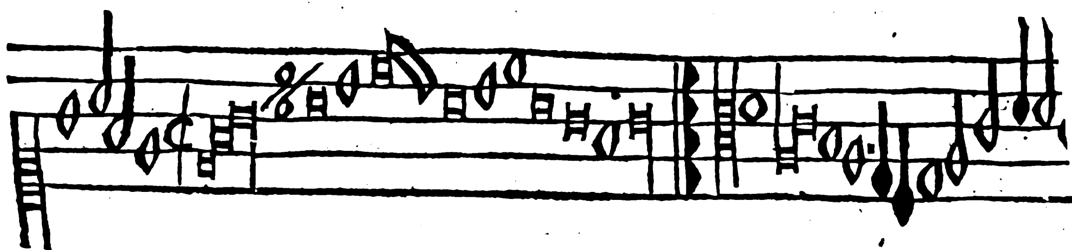
Vperparticulare genus quod ſecundum eſt maioris inæqualitatis dicitur quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium quem ſemel tantum cum aliquota ipſius parte com/ prehenditur noſcitur eſſe comparatus: æquiualens ei in potentia & temporis menſura. Pars aliquota eſt quæ aliquotiens ſumpta reddit ſuum to tum præciſe: ut media quæ bis ſumpta ſuum integre numerum implet & ter/ tia ter ſumpta. & quarta quater & deinceps:. quod quidē latius conſtat ex his quæ tertio Theoricæ deducta ſunt. Sunt. n. huius generis ſpecies infinitæ prima eſt ſeſqualtera: ſecunda ſeſquitertia: tertia ſeſquiquarta: quarta ſeſquiqn ta & deinceps: quarum ordinem ac proceſſum concipies quum unumquēq; numerum minori ſibi contiguo & proximiori duxeris comparandum: ut terna rium binario & erit ſeſqualtera. quaternarium ternario eritq; ſeſquitertia: qui/ narium quaternario ſeſquiquarta. ſenarium quinario ſeſquiquinta: & reliquæ eodem modo. In hoc. n. genere euenit proportionem minoribus numeris du ctam eſſe maiorem: minorē uero quæ maioribus numeris continet᷑ ut ſeſqual tera. iii. ad. ii. maior eſt quam ſeſquitertia. iiii. ad. iii. hæc quoq; quā ſeſquiquar/ ta. v. ad. iiii. atq; in reliquis eadem conſideratio reperitur: nāq; dimidia pars ma ior eſt quā tertia. & tertia pars quartam uincit: atq; quarta quintā excedit: quā to autem ſeſqualtera ſuperat ſeſquitertiam: ac ſeſquitertia ſeſquiquartam: ac re liquæ reliquas. In harmoniæ inſtrumentalis deſcriptione per regulam gene/ ralem notiſſime deſcribemus. Verum huiuſmodi epimorias ſpecies ſingilla tim naturali ordine proſequamur.

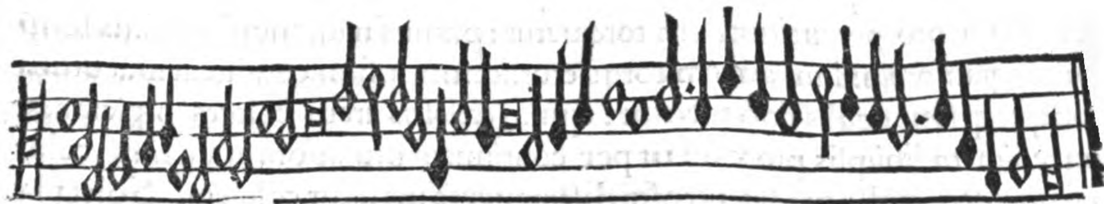
De Proportione ſeſqualtera.

Seſqualtera proportio fit: quum maior ſequētium notularum numerus ad mi norem præcedentium relatus cōtinet ipſum ſemel tantum & inſuper dimidiā ipſius partem æquiualens ei in quantitate & menſura ut. iii. ad. ii. & . vi. ad. iiii. &. viiii. ad. vi. &. xii. ad. viii. In hac proportione tres notulæ commenſurantur duabus ſibi & nomine & quantitate conſimilibus: ita ut ſingulaquæq; ipſarū trium diminuatur de tertia propriæ quantitatis parte: & figuratur in cantibus hoc modo 3 6 9 quod præſens declarat concentus.

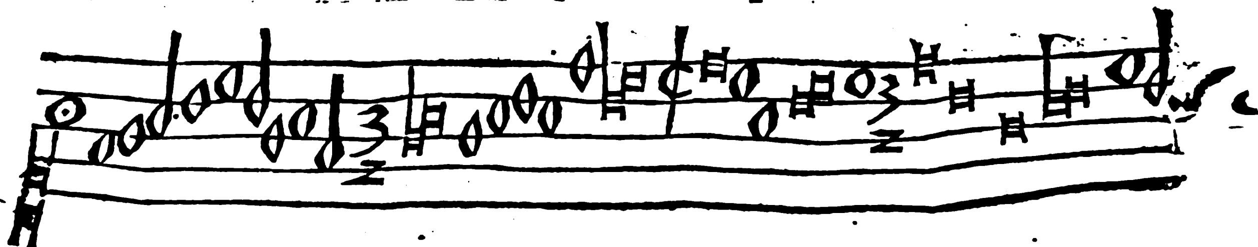

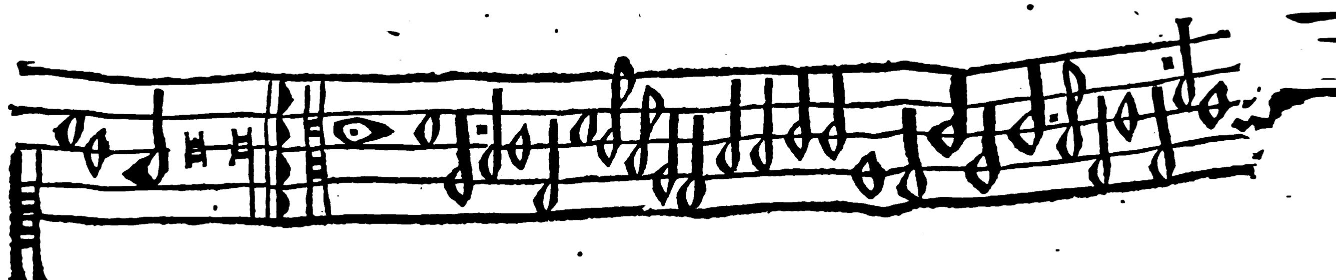
Eſt enim

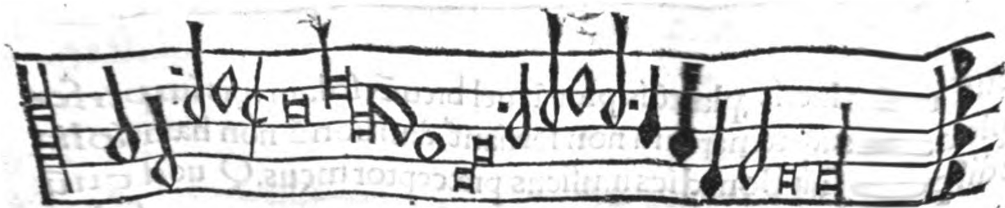

Est enim considerandum: ꝙ si illa pars qua notula in proportione minuitur: fuerit ipsius notulæ pars figurabilis: puta, tertia pars semibreuis in prolatione perfecta (minima enim est) uel tertia pars breuis in tempore perfecto (est quidem semibreuis) uel quarta pars semibreuis in minori prolatione (est enim seminima) uel alio quouis modo facile discernentur & pronunciabuntur notulæ huiusmodi diminutæ ut hoc disponitur exemplo.

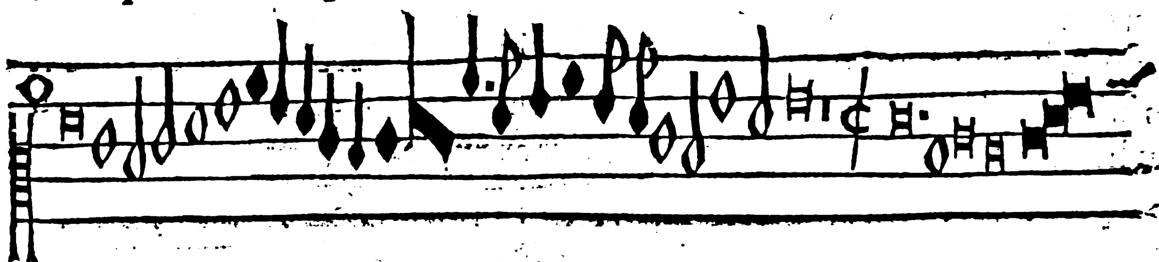

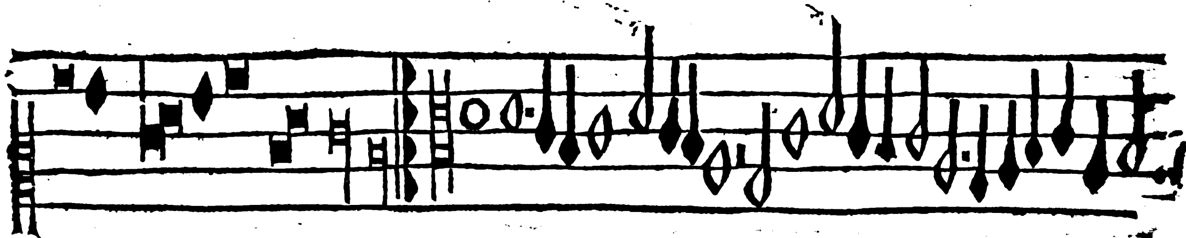

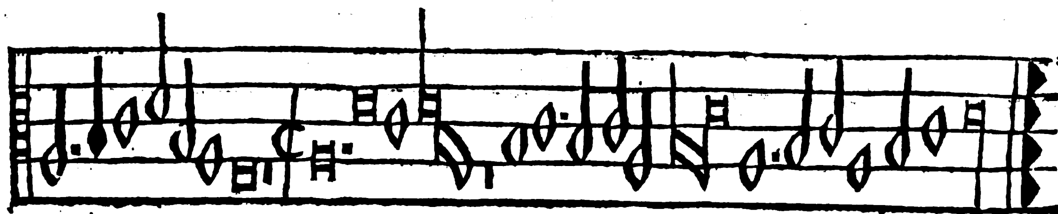
Quod si quantitas ipsa qua unaquæq; notula maioris numeri diminuitur nō fuerit pars aliquota figurabilis sui totius: puta si fuerit quinta pars unius semi breuis quæ simplici nō ascribitur figurarum considerationi tunc diminutiuæ ipsarum notularum quantitates quasi quodammodo certa continuatione iun guntur: ut propria uniuscuiusq; notulæ quantitas certo medio distinguente ab alterius quantitate, haud facilē possit disiungi: sed ita (uerbi gratia) conti nuātur alterutra quātitas & mensura: quemadmodum accidit in chorda quæ in instrumento percutitur dum torquetur: primus nāq; chordæ pulsus sonū emittit grauiorem: dum autem torquetur: sonum ipsum continuat in acutum hoc quoq; sane oculis contuemur: quum cælestis arcus colores inspicimus: sunt enim ita sibiipsis proximi ut per continuam mutationem alterius: color in sequentem nullo medio utrosq; distinguente uertatur colorem. Solet plæ runq; sesqualtera proportio in cantilenis absq; numerorum characteribus de notari: quum scilicet notulis nigro uel alio colore plenis sub imperfectis notu larum quantitatibus pernotatur hoc modo.

CANTVS

TENOR

Verum solā semibreuē minoris ꝓlatōis plenā: uel breuē solam tpis imperfe cti, uel duas tātum plenas: q; ternariam non sortiant̄ diuisionē non hæmiolia sed dupla dimēsiōe disposuit Bonadies musicus præceptor meus. Quod quū
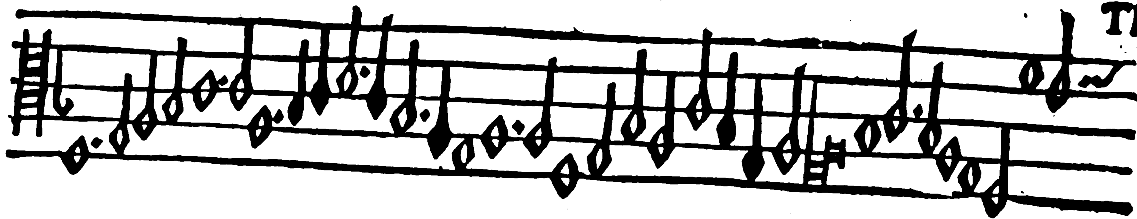
Bonadies

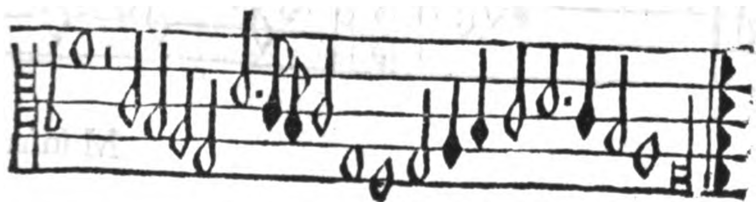
solas

solas minimas nigro colore plenas sesqualteraueris: quoniam tunc nulla cadit descriptionis seu figurationis differentia inter sesqualteratas huiusmodi minimas & seminimas simpliciter dispositas: si omnes secundum ternariam diuisionem processerint: dicentur minimæ sesqualteratæ. Si autem fuerint sex tantũ minimæ plenæ: quæ & sesqualterari possunt & simpliciter seminimari: tunc si sola eas recta seu uacua minima immediate præcesserit cui duæ primæ minimæ plenæ possint connumerari: omnes sex ipsæ erunt seminimæ: similiter quũ sola minima uacua eas fuerit statim subsequta. q; si sola minima uacua eas immediate non præcesserit uel sequatur: omnes tunc erunt minimæ sesqualteratæ. Verum quum quinq; tantum fuerint minimæ plenæ: ac sola minima uacua eis immediate præcedat: duæ tunc primæ plenæ erunt seminimæ tres uero ultimæ dicentur minimæ sesqualteratæ: q; si eas quinq; sola minima uacua fuerit statim consequta: tunc tres primæ plenæ sesqualterabuntur: & duæ ultimæ erunt seminimæ: quæ connumerantur ipsi uacuæ minimæ subsequenti. Quod si septem fuerint minimæ plenæ: tunc quatuor primæ semiminantur: tres uero ultimæ sesqualterantur ac de his præsens subiicitur demonstratio.

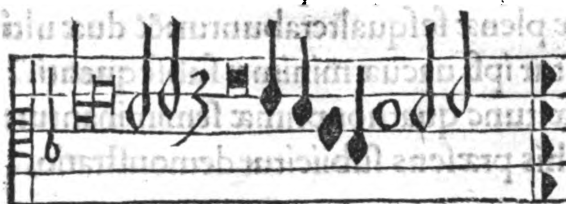

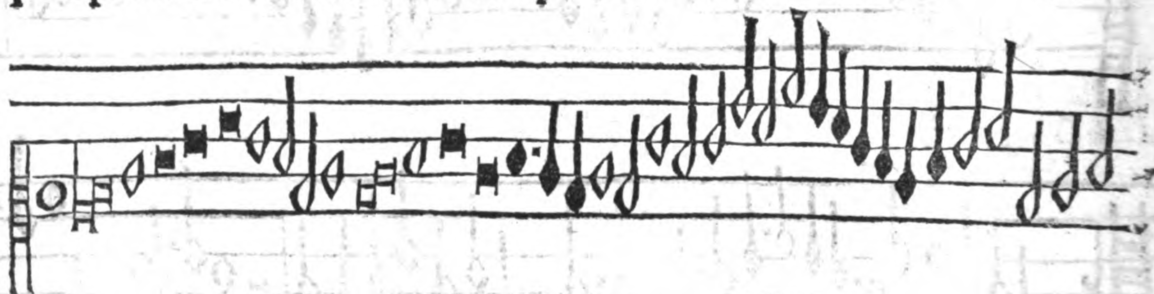
Poterit tamen per sincopam quandoq; aliqua minima plena uel altera notula transferri: quæ & sesqualterationem suscipiet: & quandoq; a sesqualteratiõe discedet: quod compositoris arbitrio duximus concedendum. Illud interim est generaliter aduertendum ꝙ disposita in notulis plenis sesqualtera non debet propriis suorum numerorum characteribus describi: ne forte in illud incõueniens duarum. s. sesqualterarum incideremus: ex quibus inuicem supductis non sesqualtera sed dupla sesquiquarta proportio procreatur: ut his constat numeris. viiii. vi. iiii. hoc autem inconsiderate posuit Busnoys in contratenore acuto de Sanctus in missa Lomearme: quem Tinctoris acriter reprehendit: ꝙ notulis plenitudine sesqualteratis ternarii numeri characterem præposuerit quo sesqualteram ipsam considerare solebat hoc modo.

Busnoys
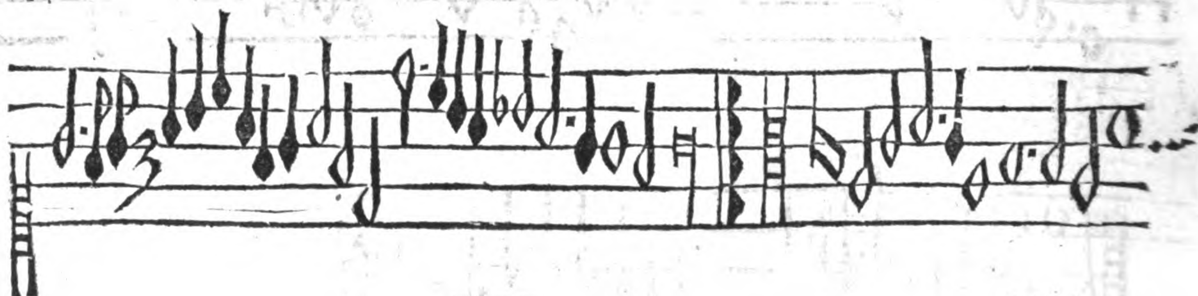

Eog autem in dubiis id factum non damnarem: cum compositæ cantilenæ dũ in medium afferuntur illico sine dubitatione a cantoribus cognosci debent atq; cantari: quod plæriq; fecerunt: non ipso charactere proportionem ducentes sed notulas ipsas plenituditudine sesqualteratas ad aliarum quæ dubiæ sunt differentiam demonstrantes: nam dispositis sex minimis plenis inter uel ante uel post plures minimas rectas & uacuas: qm̃ & sesqualterari possunt & seminimari character ipse ternarii: quum sesqualteratæ sunt: ad huiusmodi cognitionem congrue præponetur: uel ut nonnulli consueuerunt subponetur: quod præsenti concentu lucide comprobatur.

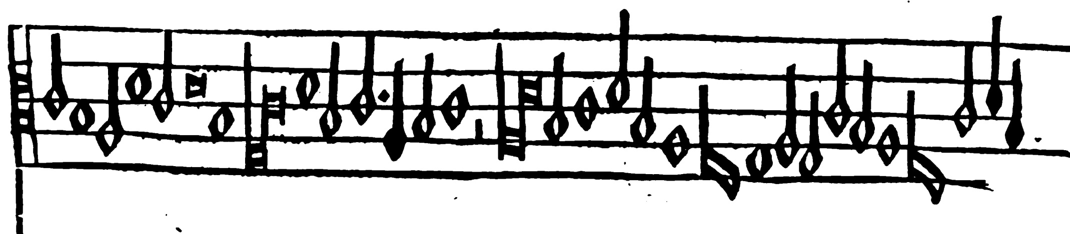
CANTVS

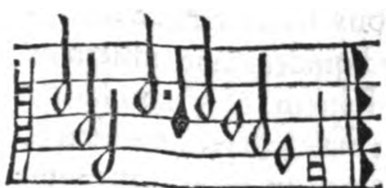

TENOR

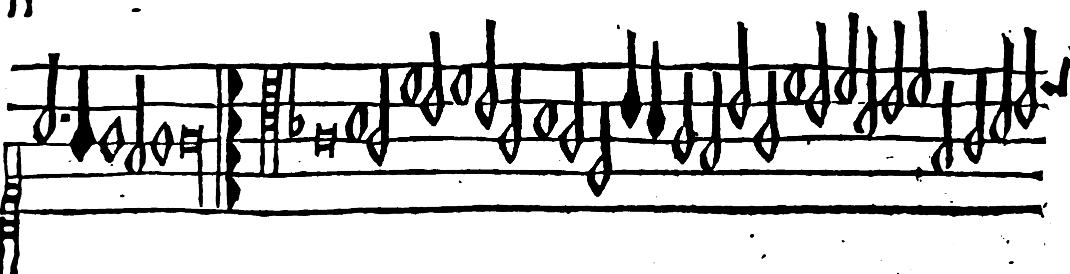
M inimæ

Minimæ autem huiusmodi ipsa plenitudine sesqualteratæ de usu sincopari non *solent:* semibreues uero atq; breues huiusmodi plenæ solent sincopari fre*quentius.* Est insuper aduertendum: ut quum tres minimas plenas conspexeris si ante eas uel post quarta fuerit minima huiusmodi plena quæ per sincopam ipsis tribus connumeranda sit: tunc tres ipsæ erunt seminimæ & quarta ipsa seminima plena ipsis applicabitur in diuisione: quod præsens demonstrat concentus.

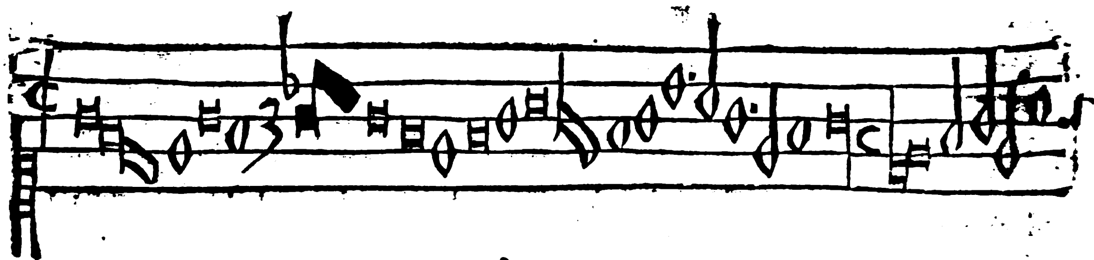

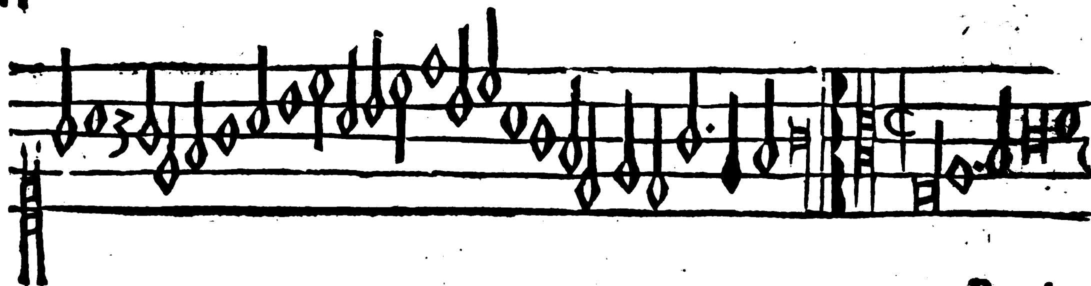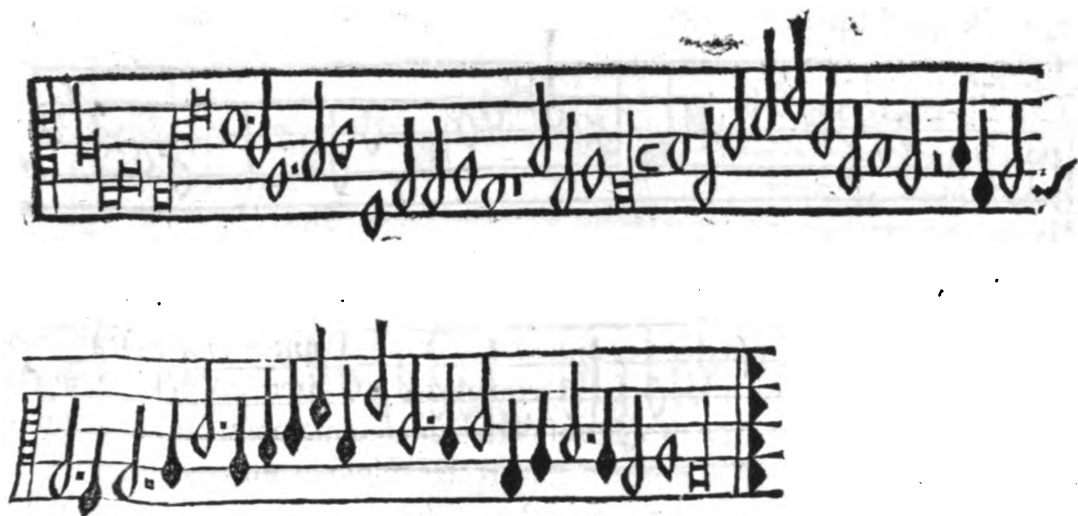

Sunt & qui sesqualteram proportionem in notulis disponunt exprimendam
signo perfectæ prolationis.s.puncto interposito.signo temporis hoc modo O
O nullam inter prolationem & proportionem differentiam sentientes : quod
potissime consideratio rationis confutare non distulit.nãq; tres minimas dua
bus æquifacit proportio sesqualtera:perfecta autem prolatio tres ipsas mini-
mas rectas unicuiq; confert:semibreui duabus non cõmensurandas.hoc qui
dem non secus contingit quam in breui notula temporis perfecti quæ tris in
semibreues resoluitur non tamen coæquandas duabus semibreuibus in bre-
ui notula temporis imperfecti compræhensis : quod quidem sane aduertens
Dufay disposuit Gulielmus Dufay in Et in terra pax:& in Patrem : & Vnam sanctã
catholicam missæ sancti Antonii:ubi perfectam seu maiorem prolationem &
tempus imperfectum signauit:tres enim rectas minimas un cuiq; contulit se
mibreui duabus nequaquã æqueductas. Idem quoq; rationabiliter posuit
Philipon Philippon de bourges in quodam Et in terra pax disponens signo perfectæ p
lationis tres rectas & integras minimas unicuiq; semibreui : duabus minimis
Tinctoris imperfectæ seu minoris prolationis inæquales. Tinctoris item: Aliiq; com-
plures. Id propriis cantilenis recte declarant Neq; assentio complurimorũ
corruptelæ.qui quum solo ternarii numeri charactere sesqualteram describũt
in notulis tempus imperfectum (quod absurdum est) pro perfecto . atq; pro
maiore prolatione minorem posuere:alterationem & perfectionem in notulis
considerantes quo facile conspicitur ex diminutione proportionis deductum
esse in notulis augmentum:ut hoc notatur exemplo.

CANTVS

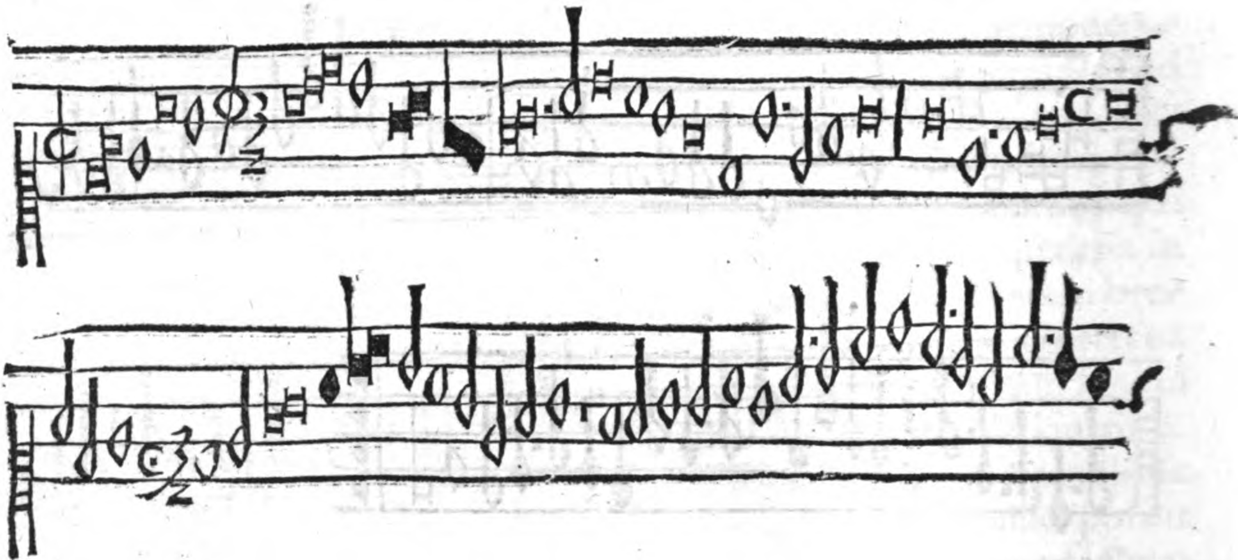
TENOR

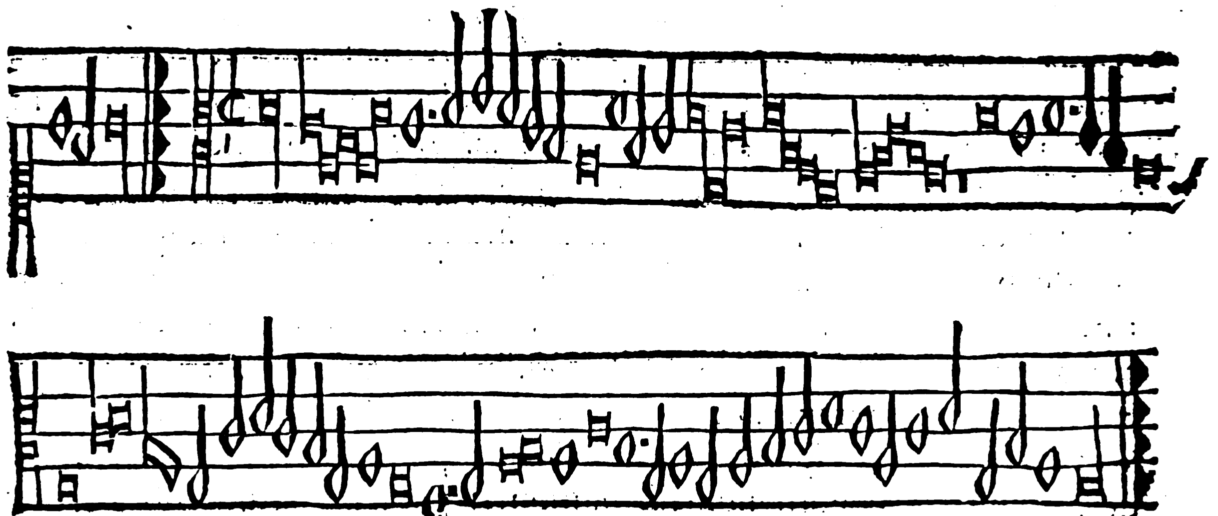

Breuis enim perfecta & semibreuis alterata in solo tempore perfecto disponitur: cuius proprium signum est circulus. Semibreuem uero perfectam ac minimam alterabilem sola maior siue perfecta prolatio confert: huius proprium signum est punctus in signo temporis affixus. In tempore autem imperfecto quod semicirculus declarat: breuis notula duas tm̄ semibreues semper possidet: siue recta: siue quauis proportione diminuta: nisi punctum augmentationis susceperit: sed neq̃ in eo semibreuis unquā alterationis suscipit incrementum. Atq̃ iccirco eodem sensu neq̃ semibreuis in minori ꝓlatione perfectionem acquiret neq̃ minima poterit alterari. Sunt & qui pausas in sesqualtera proportione non minuunt ut ipsa expostulat proportio: existimantes imperfectionem quandam ex ipsa proportione deduci: quorum pace dixerim aliter cōsiderandum esse proportionum diminutiones: quibus & notulæ subiacent & pausæ: aliter notularum imperfectiones quæ connumeratione ut plurimū tertiæ partis abstractæ noscuntur: ut in figurarum tractatu latius duximus: tunc enim pausæ non solent imperfici Hoc quoq̃ de sesqualtera proportione ac cæteris notandum uidetur: & quum notulæ proportionatæ perfectæ quantitati insistunt: puta breues & semibreues proportionatæ in tempore perfecto atq̃ semibreues & minimæ in prolatione perfecta: possunt notulæ ipsæ secundum perfectæ suæ quantitatis accidentiam uariari: nam & breuis uacua ante breuē erit perfecta tris in semibreues resolubilis: duabus tamen iuxta proportionis dispositionem coæquatas: & secunda semibreuis inter duas breues alterabit̃: & rursus semibreuis uacua in prolatione perfecta ante sibi similem tres minimas duabus conductas continebit: & secunda duarum minimarum inter duas semibreues dispositarum alterabitur. Atq̃ pausas breuium & semibreuium secundū hanc considerationē constat esse ꝑfectas qđ præsens declarat cōcētus.

CANTUS

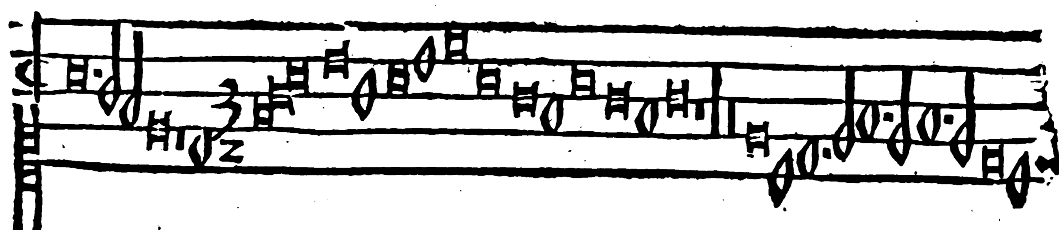

TENOR

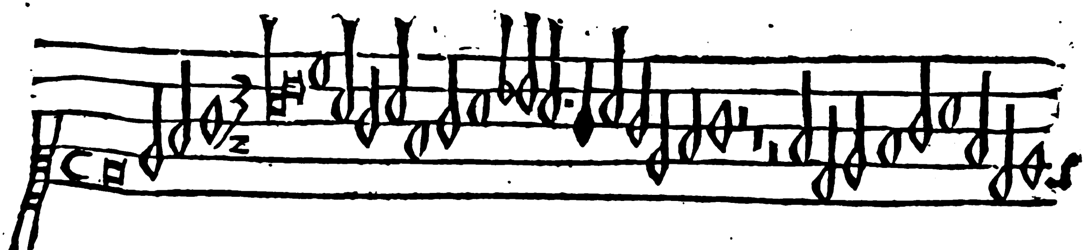

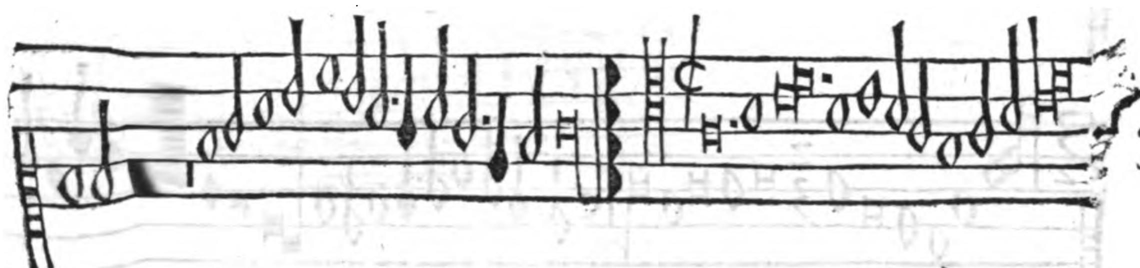
Si autem proportio ſeſqualtera diſpoſita fuerit in notulis imperfectæ quanti tati ſubiectis omnes tunc notulæ & pauſæ ſemper erunt imperfectæ: ut ſi in tẽpore imperfecto aſcribatur ipſa ſeſqualtera tres breues duabus æquifaciens tunc unaquæq; illarum trium ſemper de tertia propriæ quantitatis adimitur parte: atq; ſimiliter triũ breuium pauſæ pro duabus proportionabiliter in æqui ualentia computantur: ita ut ſingulaquæq; pauſa breuis diminuatur de tertia propriæ quantitatis parte. Eritq; idem ſentiendum de tribus ſemibreuibus minoris prolationis & earum pauſis: ſemper.n.in ſeſqualtera proportione eas de tertia ſui parte conſtat eſſe adimendas: ut præſenti exponitur concentu.

Inanis

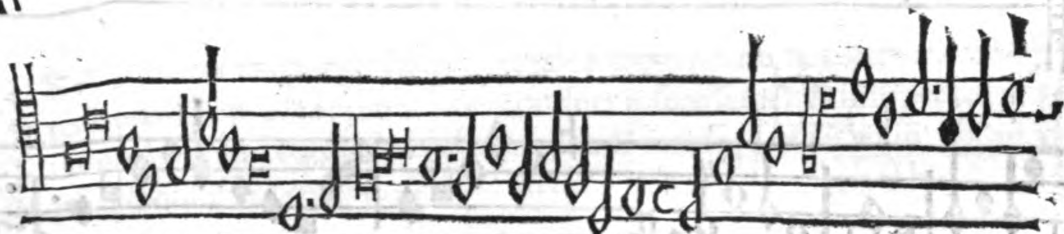

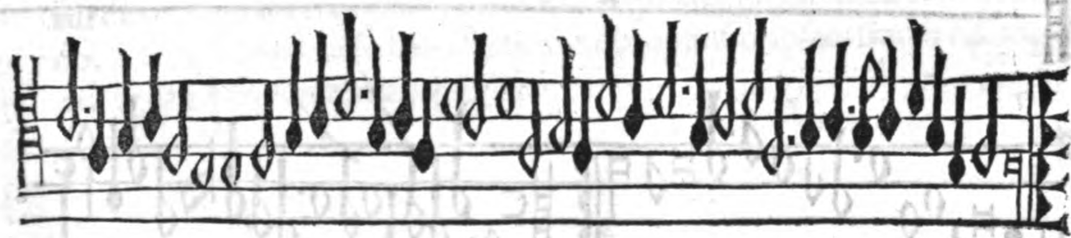
CANTUS

TENOR

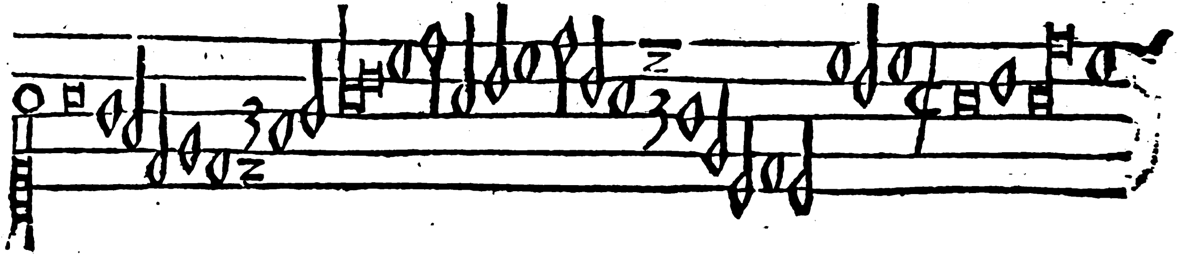

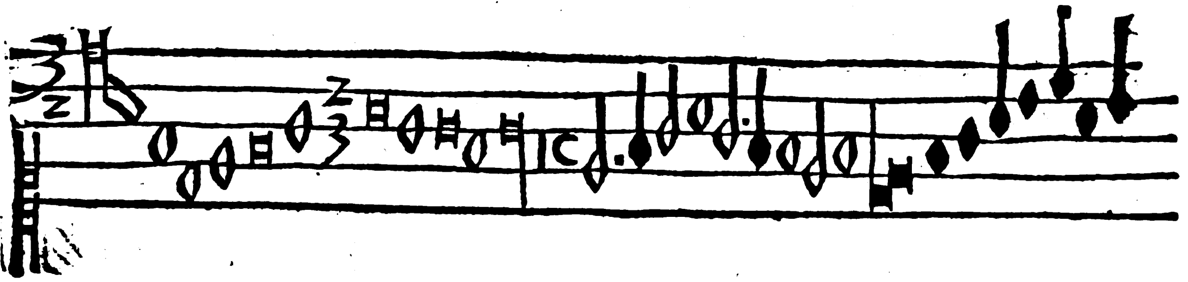

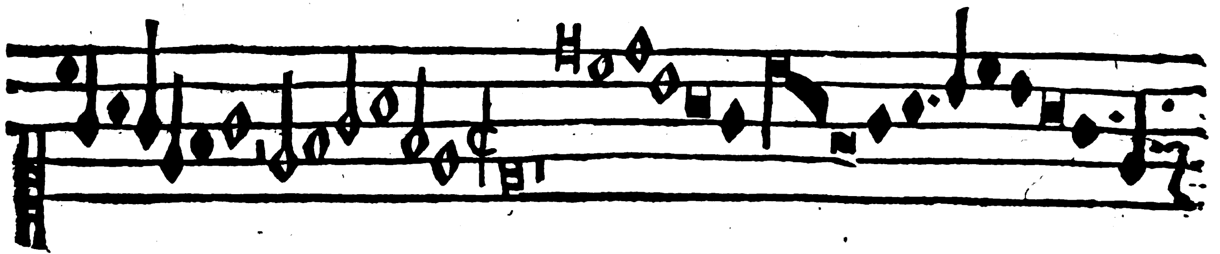
Inanis.n.esset sesquialteræ ꝓportionis in notulis dispositio: si pausæ & notulæ ipsæ consimili diminutione non considerarentur. Omnis nanq; maioris inæqualitatis ꝓportio in cantilenis descripta singulas notulas & pausas secundum ꝓpriam atq; naturalé eius potentiam pari ac cōpetēte æqualiter adimit parte. Minoris uero iæqualitatis ꝓproptio notulas pariter & pausas adauget.

Multi item signant sesqualteram ipsam notulis plenis dispositam quam hæmioliam uocant & ipso imperfecti temporis & maioris plationis signo sic uerso Ↄ quod mea sententia erroneum existimo. Constat igitur ex his quæ deducta sunt sesqualteram in notulis proportionem: ipsarum notularum plenitudine considerari: quam potius dixero diminutionem sesqualteræ proportioni æquipolentem: ea enim destruitur: quum notulæ illico uacuæ subsequunt. Rursus propriis numerorum characteribus quam subsesqualtera sibi opposita immediate succedens destruere pernoscitur: ut hoc probatur harmento.

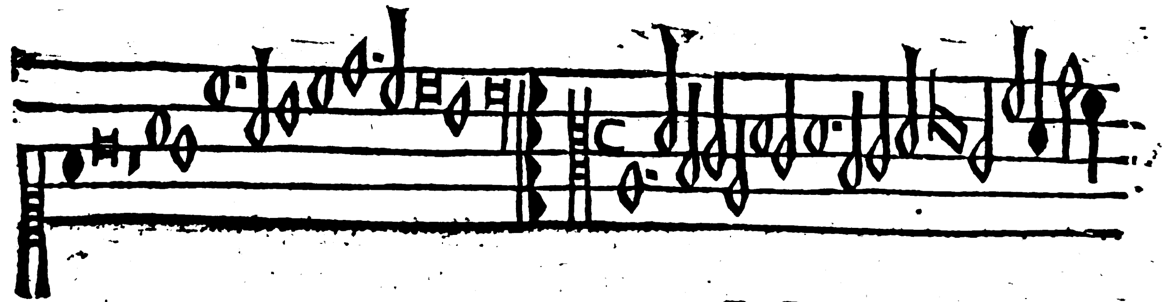
CANTUS

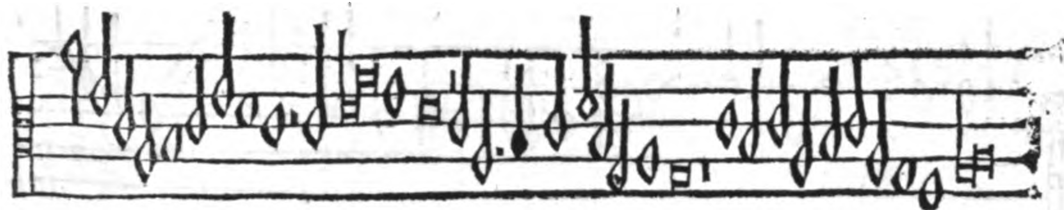

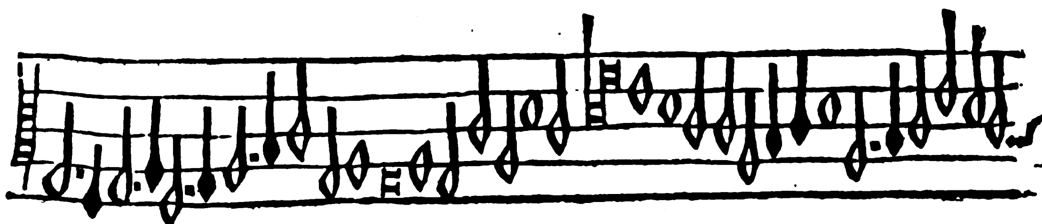

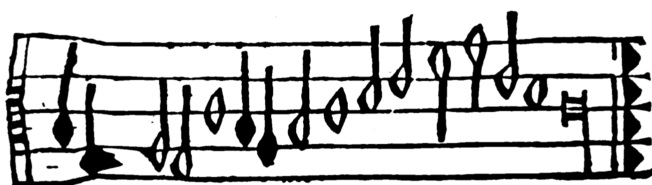
TENOR

De Proportione sesquitertia
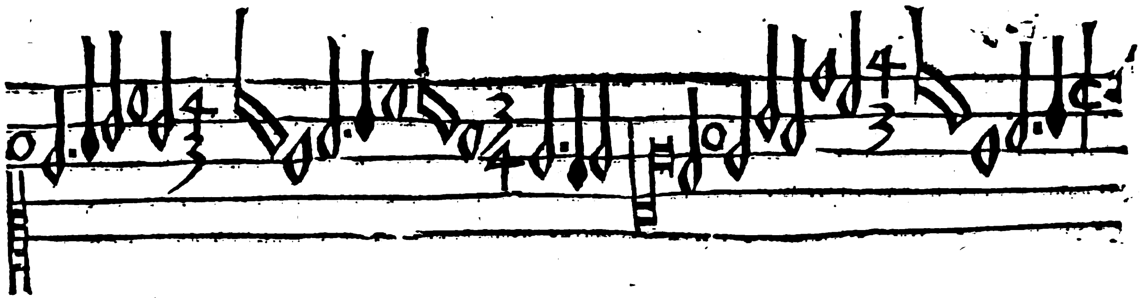

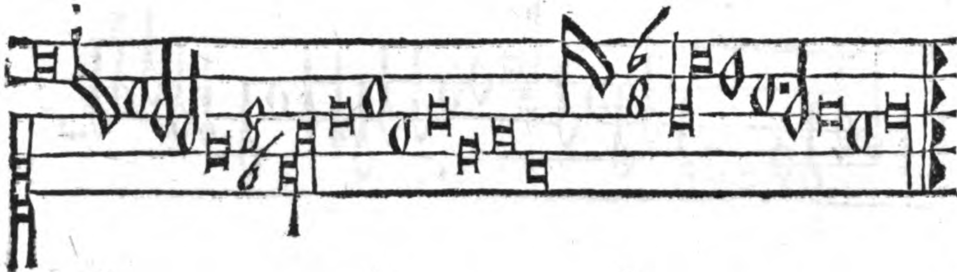
De Proportione sesquitertia.

Sesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipsum semel: & insuper tertiã ipsius minoris partem equiualens ei in potẽtia & mensura ut.iiii.ad.iii .viii.ad.vi.&. xii.ad.viiii. Hæc enim proportio quatuor notulas æquifacit tribus sibi consimilibus nomine & quantitate:ita ut singulæquæq; ipsarũ quatuor diminuan tur de quarta propriæ quantitatis parte. Figuratur autem in cantibus hoc modo. 4 8 12 Et destruit a subsesquitertia sibi opposita ipsam statim subsequẽte qđ 3 6 9 hoc concentu percipitur.

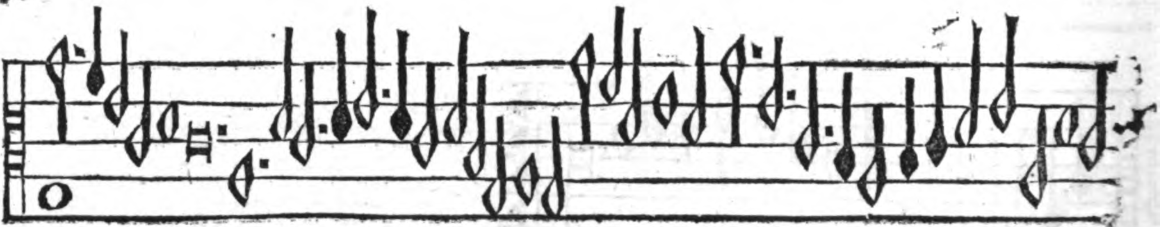
Verte folium

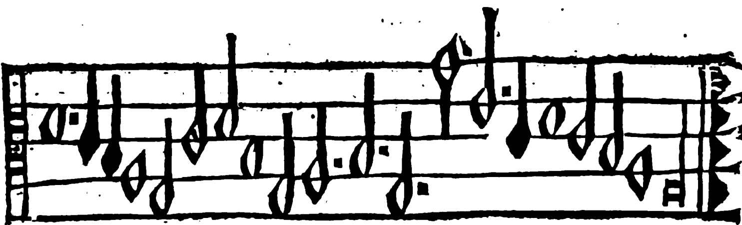
CANTVS

TENOR

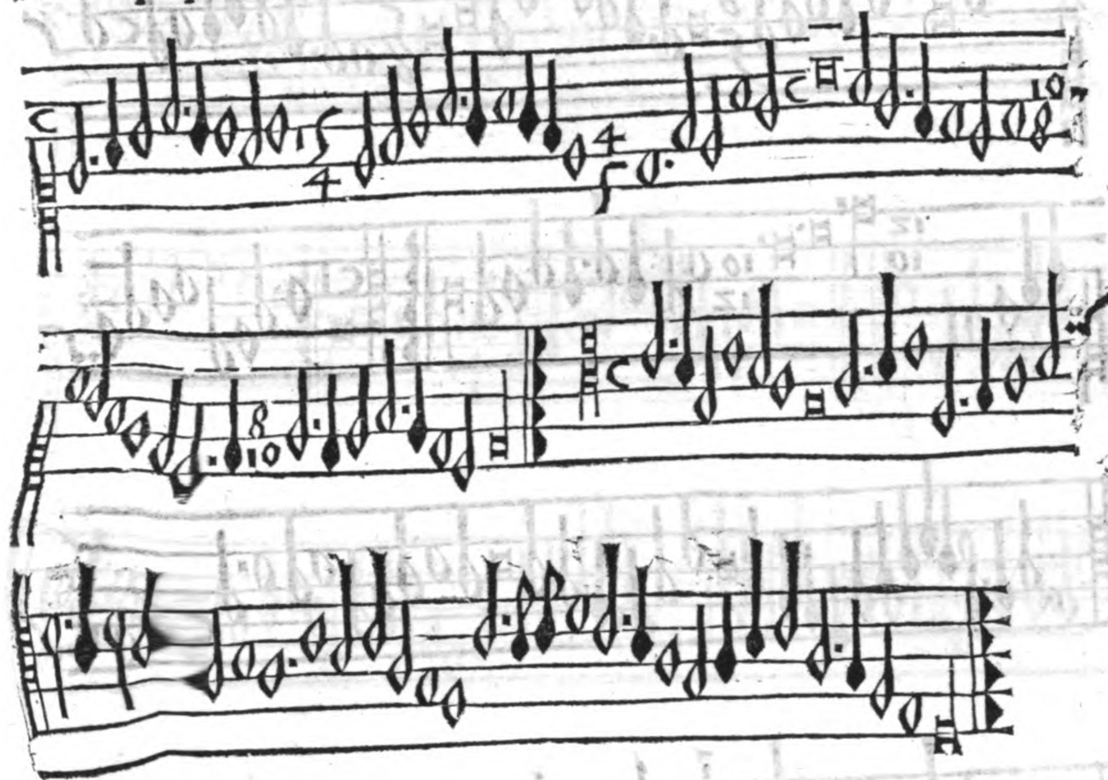

Nonnulli sesquitertiam ipsam in notulis signo temporis imperfecti sinistrorsum sic uerso ↄ intelligi uoluerunt quos acerrime impugnat Prosdocimus patauinus in expositione breuis extractus Ioannis de muris Quilibet in arte pratica:& Tinctoris in suo proportionum tractatu.

De Proportione sesquiquarta.

Sesquiq̃rta ꝓportio dicit᷑ quũ maior sequẽtiũ notularũ numerus ad minorẽ præcedẽtiũ relatus cõpræhẽdit ipsum in se semel & insup ipsius minoris q̃rtã ptẽ:æquiualens ei in q̃titate & tp̃is mensura:ut.v.ad.iiii.&.x.ad.viii.&.xv. ad. xii. In hac enim proportione quinq; notulæ æquiualent quatuor sibi consimilibus ita ut unaquæq; ipsarum quinq; diminuatur de quinta parte suæ quantitatis

quantitatis: describitur autem in cantilenis hoc modo 5 10 15 Atq; destruit a subsesquiquarta ipsi statim succedente ut hoc probatur 4 8 12 concentu

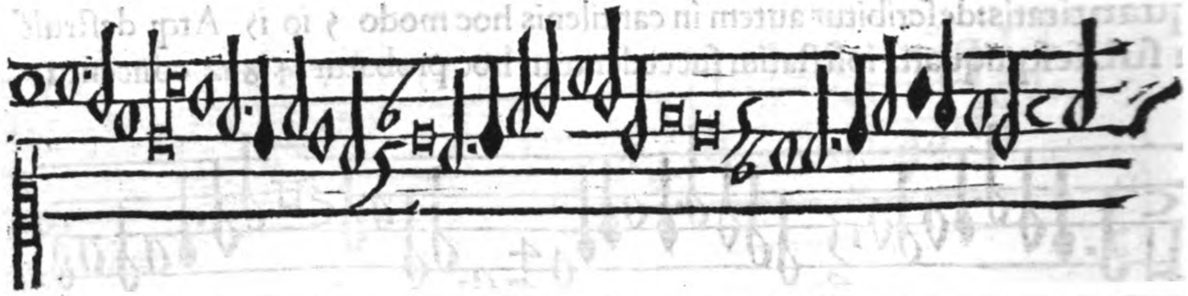

De Proportione sesquiquinta.

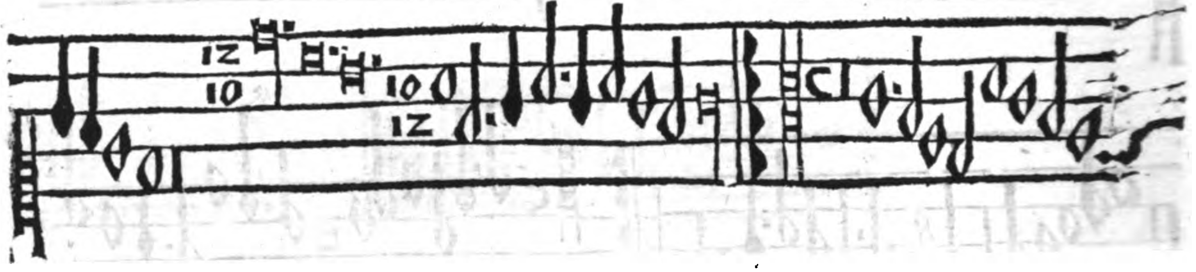
Sesquiquinta proportio fit quum meior sequentium notularum numerus ad minorem praecedentium ductus continet ipsum semel & insuper ipsius minoris quintam partem aequiualens ei in potentia & mensura: ut. vi. ad. v. &. xii. ad. x. &. xviii. ad. xv. Haec enim proportio sex notulas quinq; sibi consimilibus coaequat: ita ut singulaequ aeq; ipsarum sex diminuantur de sexta parte sui quantitatiui ualoris. Figuratur enim in cantibus hoc modo 6 12 18 Et succedente illico subsesqquinta sibi opposita euanescit qd praesens 5 10 15 declarat concentus.
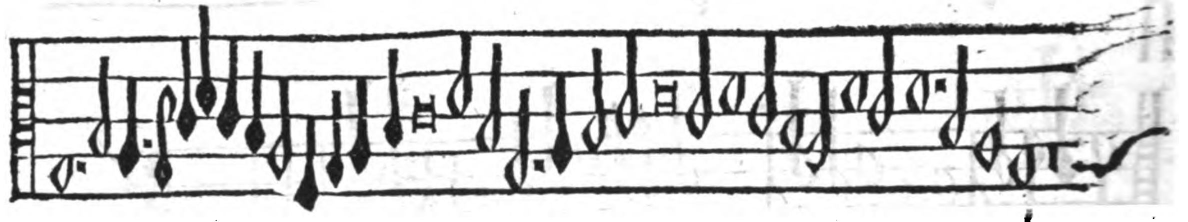
Verte folium

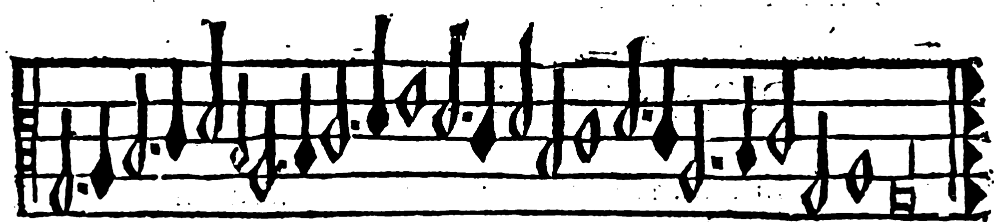
CANTVS

TENOR

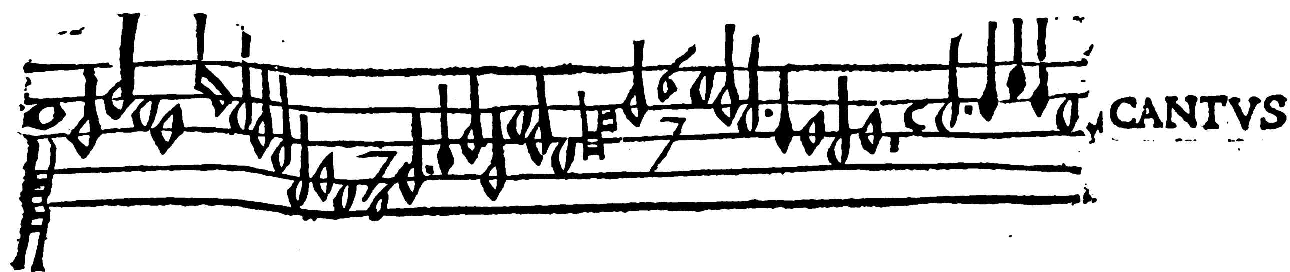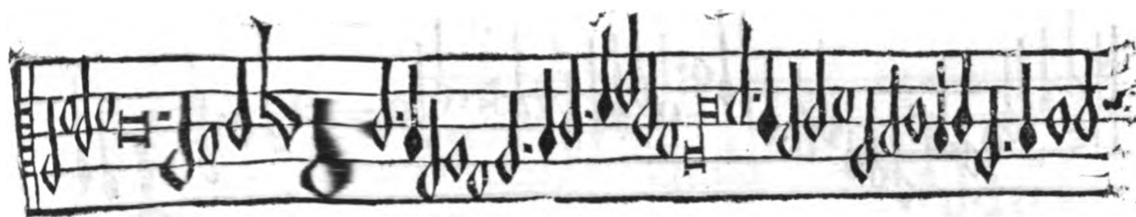

De Proportione ſeſquiſexta.

Seſquiſexta proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus minori præcedentium comparatus compræhendit ipſum ſemel & inſuper ſextã eius partem atq; æquatur ipſi in temporis menſura ut.vii.ad.vi. &.xiiii.ad.xii. &.xxi.ad.xviii: Septem enim notulæ æquiualent ſex ſibi conſimilibus in hac proportione: ita ꝙ unaquæq; ipſarum ſeptem minuitur de ſeptima propriæ quantitatis parte. In cantilenis quidem deſcribitur hoc modo 7 14 21 Et deſtruitur a ſubſeſquiſexta ſibi oppoſita: ut hic conſtat. 6 12 18

De Proportione ſeſquiſeptima

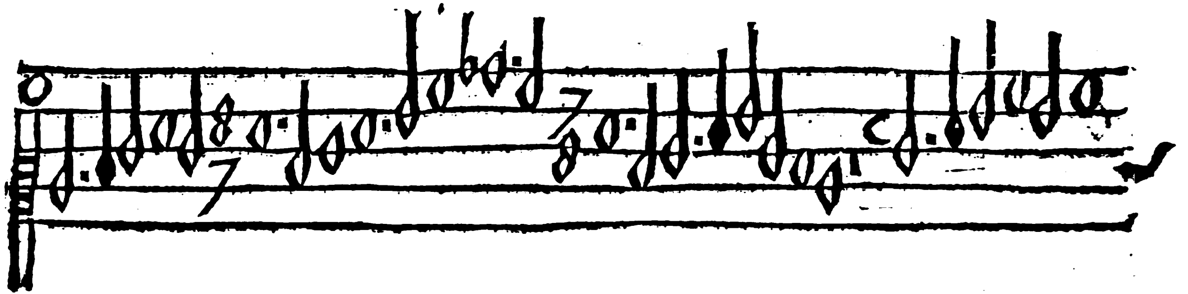

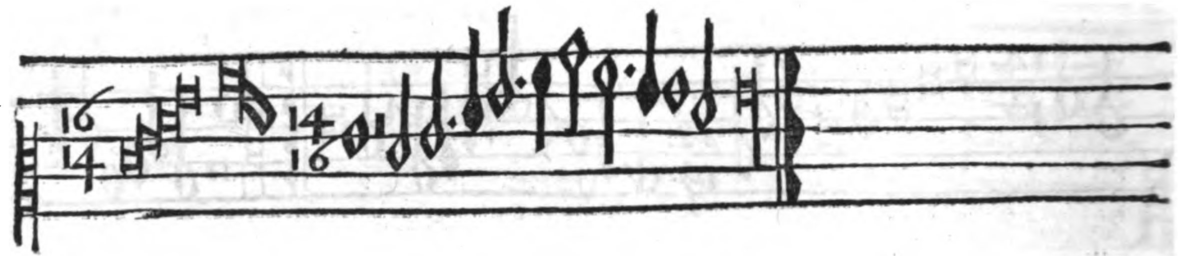
De Proportione sesquiseptima.

Sesquiseptima proportio fit quum maior sequentium notularum numerus minori praecedentium comparatus continet eum semel & insuper eius septimam partem aequiualens ipsi in potentia ut.viii.ad.vii.&.xvi.ad.xiiii.&.xxiiii. ad.xxi. In hac proportione octo notulae aequiualent & cõmensurantur septẽ sibi consimilibus: ita ut unaquaeqꝫ ipsarũ octo minuatur de octaua sui ualoris parte. Figuratur autem in cantibus hoc modo 8 16 24 Quod si subsesquiseptima fuerit eam illico subsecuta euanescet & 7 14 21 destruetur quoniã eius opposita est: ut hoc notatur exemplo.

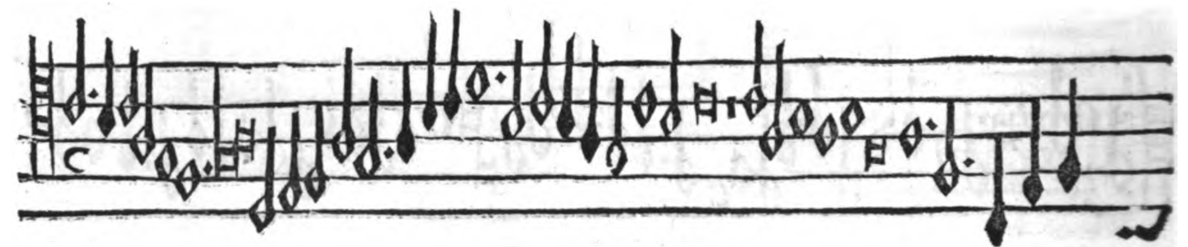
Verte folium.

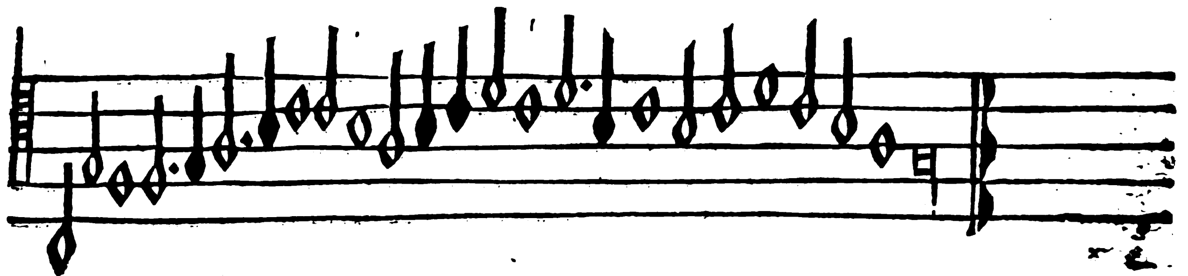
CANTVS

TENOR

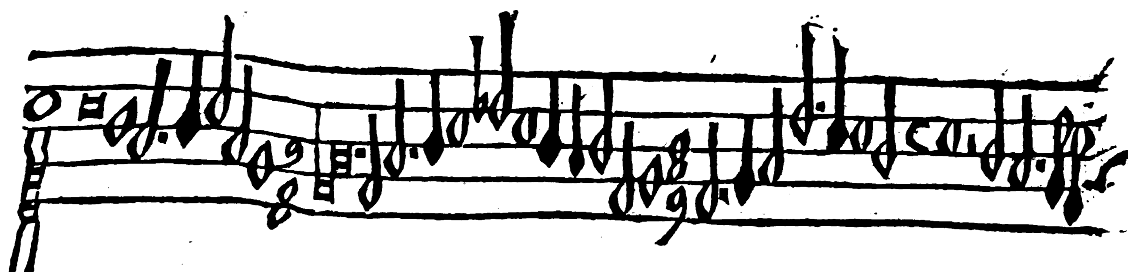

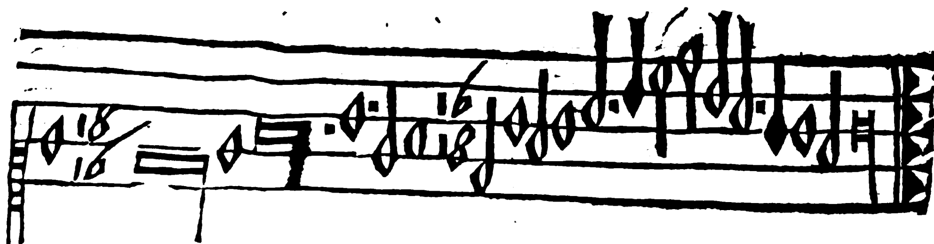
De Proportione sesquioctaua.

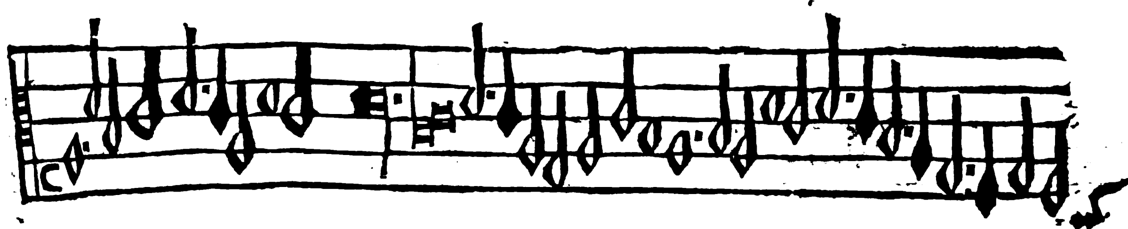
Sesquioctaua proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus æquiualet ipsi: compræhendens eum semel & in super octauam eius partem ut.viiii.ad.viii.&.xviii.ad.xvi.&.xxvii.ad .xx iiii. Hæc enim proportio nouem notulas octo sibi consimilibus æquifacit ita ut singulæ quæq; ipsarum nouem diminuantur de nona parte propriæ quantitatis Describitur in cantilenis hoc modo 9 18 27 Et destruitur a subsesquioctaua sibi oppositā ut hoc monstratur 8 16 24 concentu

De Proportione sesquinona

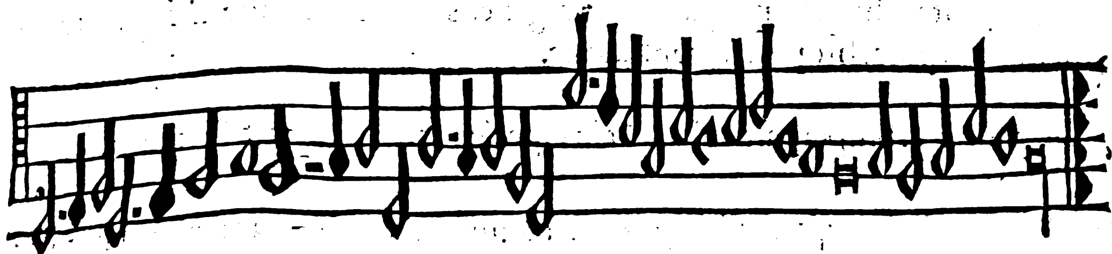

CANTus

TENOR
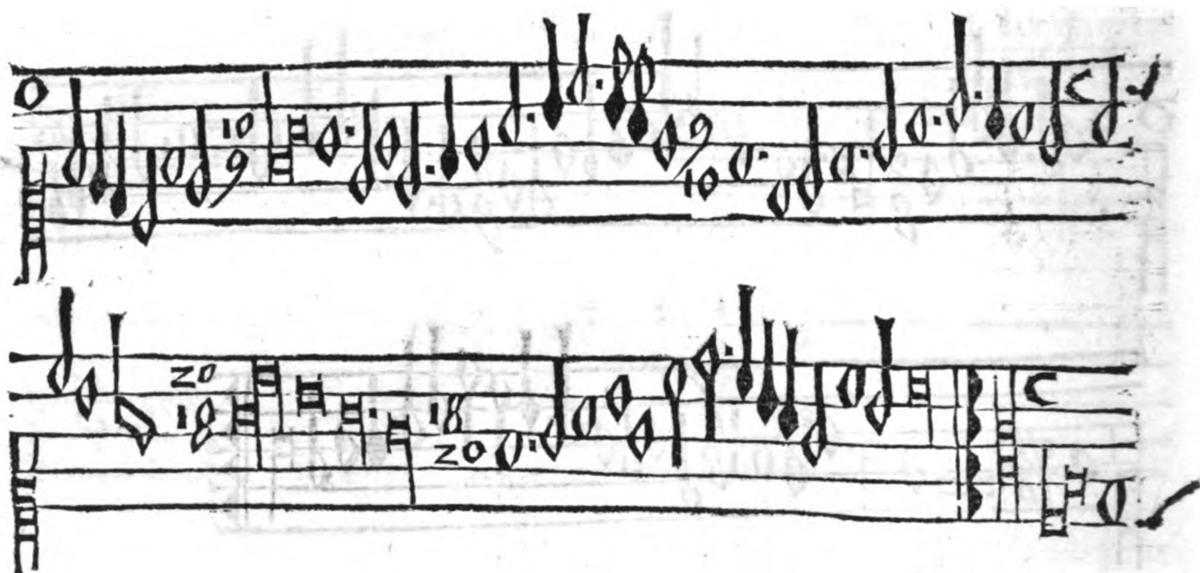

De Proportione ſeſquinona.
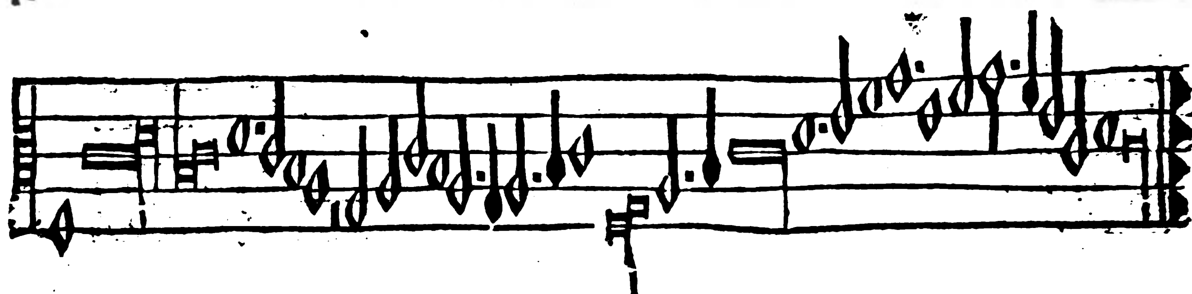
Seſquinona proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus æque ducitur ipſi quem ſemel & inſuper nonam ipſius partem continet ut.x.ad.viiii.&xx.ad.xviii. &.xxx. ad.xxvii. In hac.n.proportione decem notulæ æquiualent nouem ſibi conſimilibus:ita ut unaquæq; ipſarum decem diminuatur de una ſuiipſius decima parte. Et figuratur in cantibus hoc modo 10 20 Deſtruitur inſuper a ſubſeſquinona ſibi oppoſita:ut præſens probat 9 18 concentus.

Verte folium

CANTVS

TENOR

Reliquas autem huius ſuperparticularis generis ſpecies facile diligens can-tor conſimili proceſſu poterit cōſiderare.

De genere ſubſuperparticulari & eius ſpeciebus. Caput ſextum.

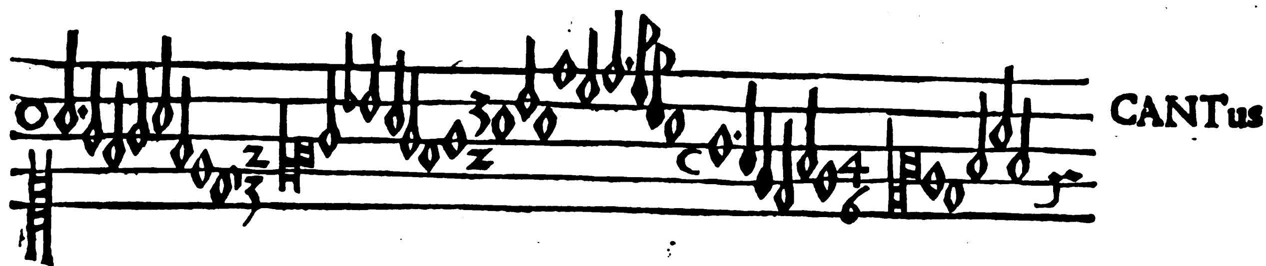
SVbſuperparticulare genus eſt quum minor ſequentium notula-tum numerus ad maiorem præcedentium relatus æquiualet ipſi in quantitate & potētia compræhenſus in eo ſemel cum una eius aliquota parte:ut.ii.ad.iii.&.iii.ad.iiii.&.iiii.ad v.& deinceps. Sunt enim eius ſpecies infinitæ:Prima eſt Subſeſqualtera Secūda ſubſeſquitertia.Tertia ſub ſeſquiquarta Quarta ſubſeſquiquinta & deinceps : dequibus ſingillatim eſt dicendum

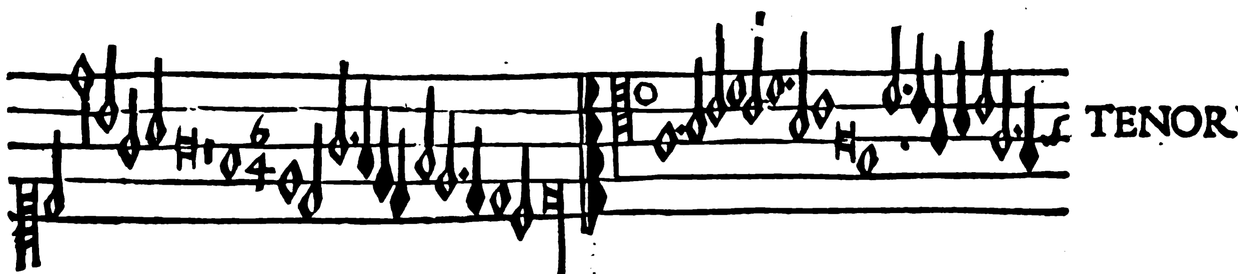
De Proportione ſubſeſqualtera.

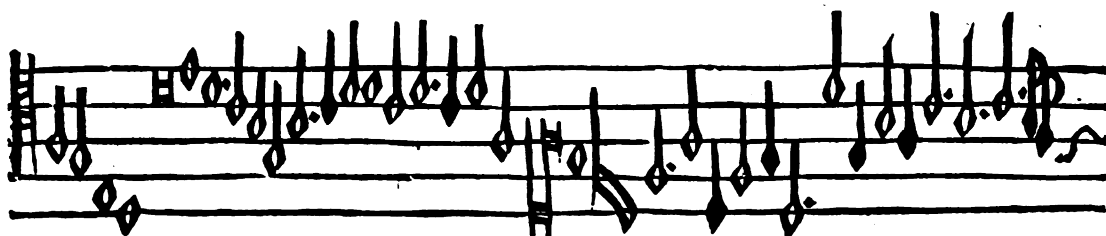
Subſeſqualtera proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in eo ſemel tantum & inſuper ipſius minoris pars dimidia:& æquiualet ipſi maiori in potentia & temporis menſura : ut.ii. ad .iii. & .iiii. ad .vi. & .vi. ad .viiii. & deinceps in hac porportione duæ notulæ æquiualent & commenſurantur tribus ſib conſimilibus : ita ut unaquæq; ipſarum duarum augeatur de dimidia propriæ

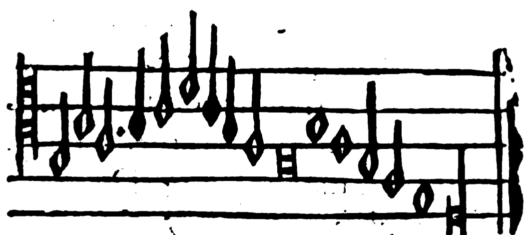
u antitati

quantitatis parte. Figuratur.n.in cantilenis hoc modo z 4 6 Et destruitur a sesqualtera sibi opposita eã illico subsequente:ut hoc 3 6 9 concentu percipitur.

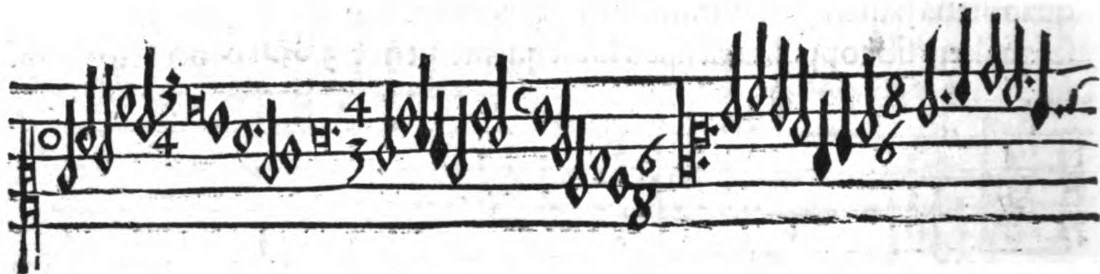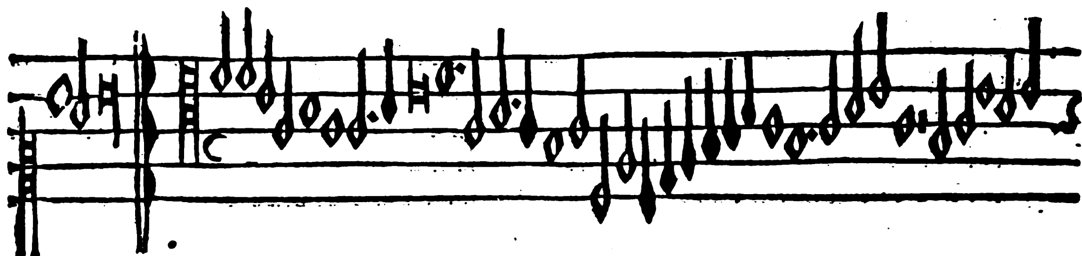

De Proportione subsesquitertia.
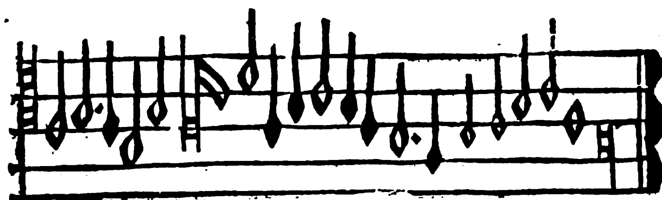
Subsesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus seruatur in eo semel cum tertia ipsius minoris parte:& æquiualet ipsi maiori in temporis mensura.ut.iii.ad.iiii. &.vi.ad viii.&.viiii.ad.xii.& deinceps. In hac proportione tres notulæ æquiualent & commensurantur quatuor sibi & nomine & quantitate cõsimilibus: ita ut singulæ quæq; ipsarum trium tertiæ partis propriæ quantitatis suscipiat augmentum:Figuratur uero in cantilenis hoc modo 3 6 9 Et destruitur a subsequente sesquitertia sibi opposita:quod præsenti 4 8 12 concipitur exemplo.

CANTVS

TENOR

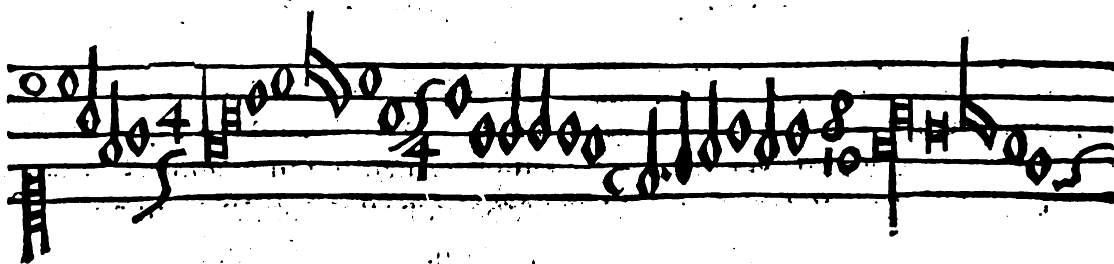

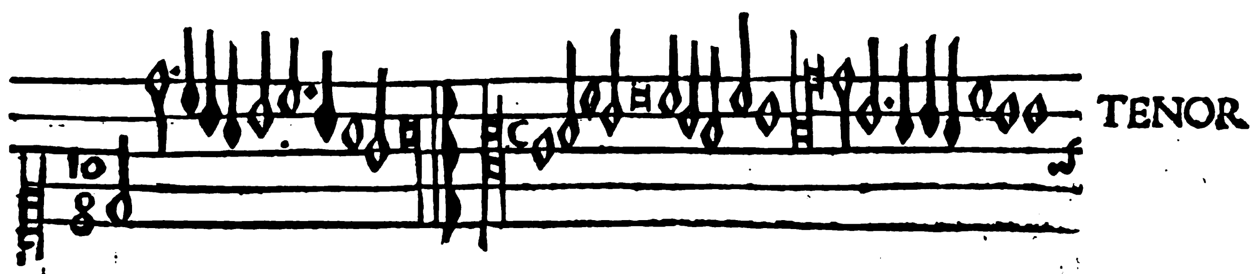
De Proportione subsesquiquarta.
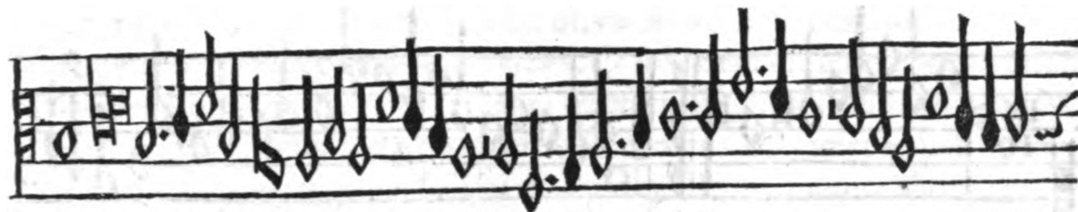
Subsesquiquarta proportio fit quum minor sequẽtium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhenditur in ipso semel & insuper quarta ipsius minoris pars & æquiualet ipsi minori in quantitate & mensura ut.iiii.ad.v.&.viii.ad.x.&.xii.ad.xv. Hæc.n. proportio quatuor notulas quinq sibi consimilibus æquat:ita ut unaquæq ipsarum quatuor augeatur de quarta proprii ualoris parte. Et describitur in notulis hoc modo 4 8 12 Destruit autem & euanescit quũ ipsam immediate fuerit subsequta 5 10 15 sesqquarta quod præsens exprimit concentus.
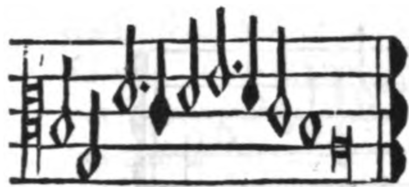
CANTVS

De Proportione subsesquiquinta

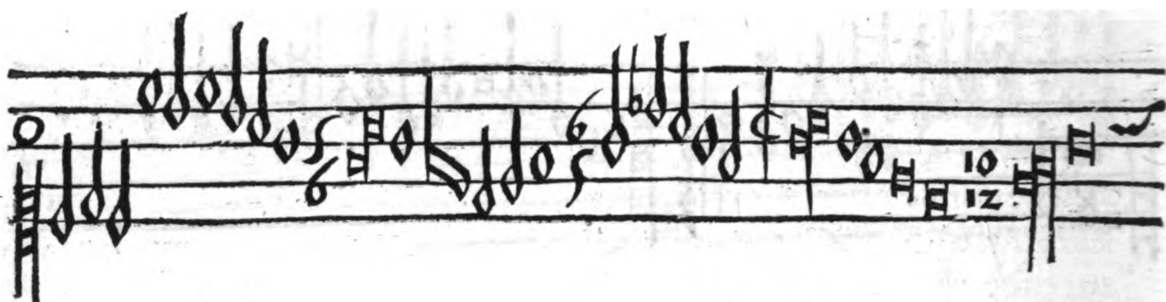

De Proportione subsesquiquinta.

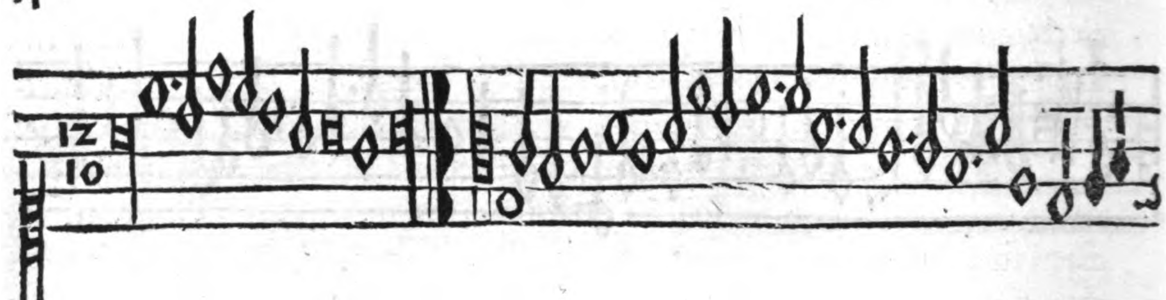
Subsesquiquinta proportio fit quum minor sequẽtium notũlarum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipso semel & insuper ipsius minoris quinta pars: & æquiualet ipsi maiori ut.v.ad.vi.&.io.ad.xii. &.xv. ad. xviii.& deinceps. Hæc.n. ꝓportio quinq; notulas sex sibi & nomine & quãtitate consimilibus coæquat: ita ut unaquæq; ipsarum quinq; quintæ sui ualoris partis suscipiat incrementum. Figuratur aũt in notulis hoc modo 5 io i5 Atq; destruitur a sesquiquinta sibi opposita: quod præsens exponit 6 iz i8 concentus.

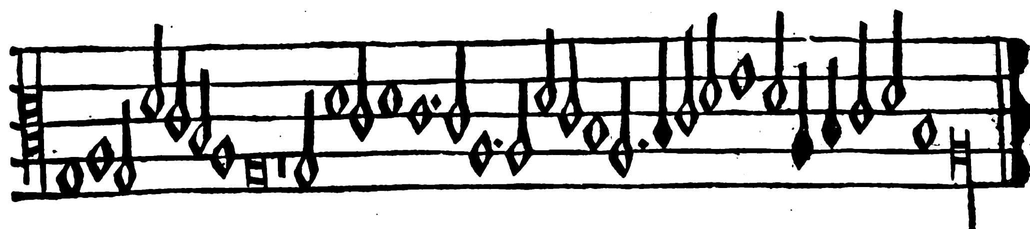
Verte folium.

CANTVS

TENOR

Reliquãas huius subsuperparticularis generis species diligentiæ musicorum relinquimus perquirendas. Quiescas interim iocundissime cantor si in alicu ius proportionis dispositione perfectum reperieris notularum numerum. Plerunq; n. quem non disponimus in semibreuibus cõsiderabis in minimis. Rursus proportionum quæ sola præcedentium destructione signantur in notulis numerositatem quandoq; causa breuitatis imperfectam conspicies ac temporalem notularum in tenoribus computationẽ uel superfluam eiusdem rei gratia uel diminutam.

De Genere superpartienti & eius speciebus. Caput septimũ.

Vperpartiens genus quod tertiũ est maioris inæqualitatis fit quũ maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipsum in se semel tantum & insuper unam ipsius minoris aliquãtam partem ductam ex pluribus aliquotis: & ipse maior minori coæquatur in potentia & temporis mensura. Quod quum illa pars minoris aliquanta quæ & amborum terminorum excessus & differentia est duas dicti minoris mõstrauerit partes: erit ꝓportio supbipartiens. sortit̃ & illud magis specificũ nomẽ ut si ipæ duæ mioris ptes aliquotæ: fuerit ptes tertiæ: dicet̃

proportio

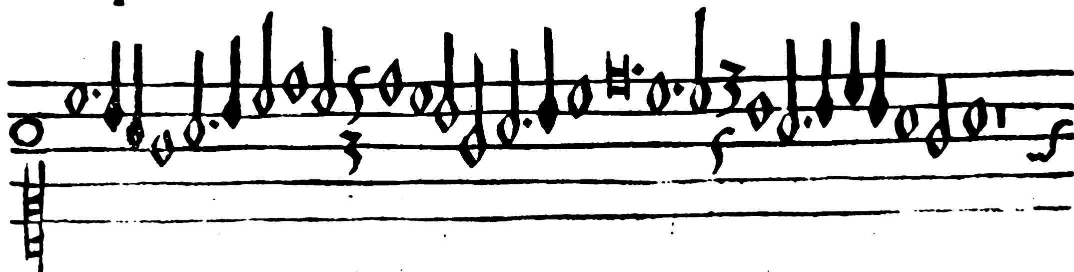
proportio superbipartiens tertias ut.v.ad.iii. Si autem fuerint quintæ partes dicetur proportio superbipartiens quinta.ut.vii. ad.v. Quod si septimæ partes fuerint dicetur superbipartiens septima ut.viiii.ad.vii. Quum autem pars illa aliquanta minoris qua maior ipsum uincit minorem tres eius minoris aliquotas monstrauerit:erit proportio supertripartiens:magis autem specifice nominatur:ut si illæ tres aliquotæ minoris partes fuerint ipsius partes quartæ dicetur proportio supertripartiens quartas ut.vii.ad.iiii. Si uero fuerint partes quintæ dicetur supertripartiens quintas ut.viii.ad.v. Si septimæ partes fuerint erit supertripartiens septimas ut.10.ad.vii. Quod cum illa terminorum differētia quæ minoris pars dicitur aliquanta quatuor aliquotas ipsius minoris partes continuerit:dicetur ꝓportio superquatripartiens. Est tamen ei aliud magis specificum nomen: ut quum scilicet unaquæq; illarum quatuor aliquotarum partium fuerit ipsius minoris pars quinta dicetur proportio superquatripartiens quintas ut.viiii.ad.v. Si autem illæ quatuor partes fuerint ipsius minoris partes septenæ dicetur proportio supquatripartiens septimas ut.xi. ad.vii. &.xxii. ad.xiiii. Atq; in relinquis consimilis est considerationis modus. In hoc in superpartienti genere hoc naturaliter euenit ꝙ ꝓportio a pari numero partientem acquirens denominationem:partitas imparis numeri scilicet minoris partes conueniet:ut si fuerit superbipartiens tertias hoc modo.v. ad.iii. nanq; partiens numerus scilicet amborum excessus:binarius est par:hinc superbipartiens:partitus uero sunt duæ ipsæ tertiæ ternarii imparis partes: inde superbipartiens tertias nominatur Partiens uero numerus impar:partitas numeri paris partes consequitur ut.vii.ad.iiii.supertripartiens quartas:nam partiens est ternarius impar:iccirco supertripartiens dicitur partitæ uero partes quaternarii paris:ex quo supertripartiēs quartas uocatur. Plerūq; item & partiens numerus impar partitas imparis numeri partes insequitur ut.10.ad.vii. supertripartiens septimas. Quod si partiens numerus & partitæ partes secundum paris numeri denominationem considerentur:non in superpartientem : sed in epimoriam conuenient habitudinem ut.vi.ad.iiii. nō enim dicitur superbipartiens quartas sed sesqualtera:&.viii.ad.viiii.non superbipartiēs sextas sed sesqtertia. Quum igitur excessus seu differētia terminorum cuiusuis proportionis fuerit minoris termini pars aliquota (ac si plures quoq; ipsius minoris aliquotas contineat partes)proportio ipsa non in superpartienti:sed in superparticulari genere consideranda est:ut.viiii.ad.vi.non enim dicitur supertripartiēs sextas:sed sesqualtera:cum maior minorem semel in se:superq; ipsius minoris dimidiam quæ & tribus sextis eius partibus ducta est: cōtineat partem. Huius autem superpartientis generis infinitæ sunt species. Prima enim est superbipartiens. Secunda supertripartiens. Tertia superquatripartiens. Quarta superqncupartiens. Quinta supersexcupartiens sicq; est ad infinita processus. In naturalibus autem numeris primæ ipsæ tāquā radices hoc ordine considerant. Prima.n.ex terminis ꝓducit ꝗbus solus terminus interiacet:ut.v. ad.iii. est.n. horū medius ꝗ ternarius &.vii.ad.v.quorū medius ē senarius. Terminos.n.in

hac cōſideratione numeros uocamus. Secunda duos intermittit numeros. ut. 7. ad. 4. ſunt. n. intermiſſi numeri quinarius & ſenarius. Quod ſi ex. 8. ad. 5. coſurgat intermittunt ſenarius & ſeptenarius. Tertia ſpecies tres nnmeros propriis termi nis intermittit ut. 9. ad. 5. quorum medii ſunt ſenarius: ſeptenarius & octonarius: Et. 11. ad. 7. horum medii ſunt octonarius: nouenarius: & denarius. Quarta inter extremos eius terminos quatuor claudit numeros ut. 11. ad. 6. quorum medii ſunt ſeptenarius : octonarius : nouenarius: & denarius. & . 12. ad. 7. horum enim medii ſunt octonarius: nouenarius. denarius: & undenarius: atq; ita quota fuerit huiõi ſpecies in ordine tot erunt inter eius terminos interiecti numeri: ut ſi prima fue rit ſpecies: unus erit inter eius terminos interiecti numerus. ſi ſecunda duo nume ri ipſis terminis intercludentur. ſi tertia tres. ſi quarta quatuor. ſi quinta quinq; ac deinceps: Vt prima ſuperbipartiens unum claudat inter terminos numerum: Secunda ſupertripartiens duos monſtrat numeros inter terminos cōtineri. Ter tia ſuperquatripartiens tres numeros propriis intercipit terminis. Quarta ſuper quincupartiens: cuius termini quatuor intercipiunt numeros huiuſmodi & reli quæ in ſimpliciori & naturali numerorum diſpoſitione procedunt. Dicuntur au tem hæ ſpecies ſubalternæ: nãq; in uim generum tranſeunt: hinc & a nõnullis po nuntur ut genera: cum ſuperbipartiētium alia ſit ſuperbipartienstertias. ut. v. ad iii. alia ſuperbipartiensquintas ut. vii. ad. v. alia ſuperbipartiensſeptimas: ut. ix. ad. vii. & deinceps: quas quidem ſpecialiſſimas ſpecies dyalecti uocant. Supertripar tientium ſimiliter Alia ſupertripartiensquartas: ut. vii. ad. iiii. Alia ſupertripartiēs quitas ut. viii. ad. v. Alia ſupertripartiensſeptimas ut. x. ad. vii. Item ſuperquatri partientium alia ſuperquatripartiensquintas. ut. ix. ad. v. Alia ſuperquatripartiēs ſeptimas ut. xi. ad. vii. Alia ſuperquatripartiensnonas ut. xiii. ad. ix. Superquincu partientium item alia ſuperquincupartiensſextas ut. xi. ad. vi. Alia ſuperquincu partiensſeptimas ut. xii. ad. vii. Alia ſuperquincupartiensoctauas ut. xiii. ad. viii. atq; eodem mõ ſpecies huiuſmodi ſuperpartientes in genera conuertuntur alias atq; quodammodo infinitas ſpecies producendo. Eſt enim genus multarum aggregatio ſpecierum unam eandemq; naturam diuerſimode perticipantium. Species uero dicitur quantitas ſpecialis & qualitas generis. ſed de his ſeries ſic deſcribatur.

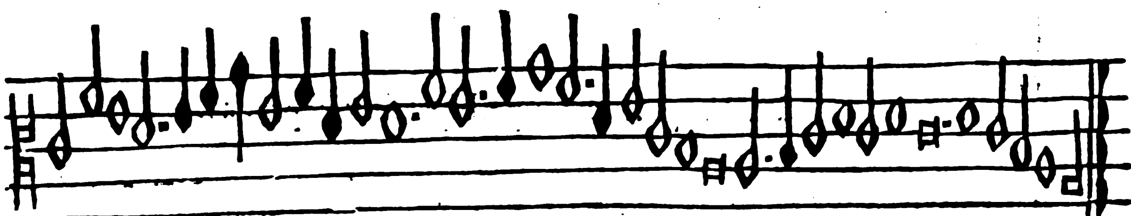
De Proportione ſuperbipartientetertias.

Supbipartienstertias pportio fit quū maior ſequentiū notularū numerus ad mi norē relatus cōtinet eū ſemel & inſuper unã aliquantã ipſius minoris partem ex duabus tertiis partibus factã & æquiualet ipſi minori ut. v. ad. iii. & . 10. ad. vi. & . xv. ad. ix. In hac enim pportione quinq; notulæ æquiualent & cõmenſurant tri bus ſibi

bus sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum quinq; de duabus quintis parti bus propriæ quantitatis diminuatur. Figuratur autem in cantilenis hoc modo v x xv Et destruitur a subsuperbipartientetertias sibi opposita quod præsente iii vi ix probatur concentu:

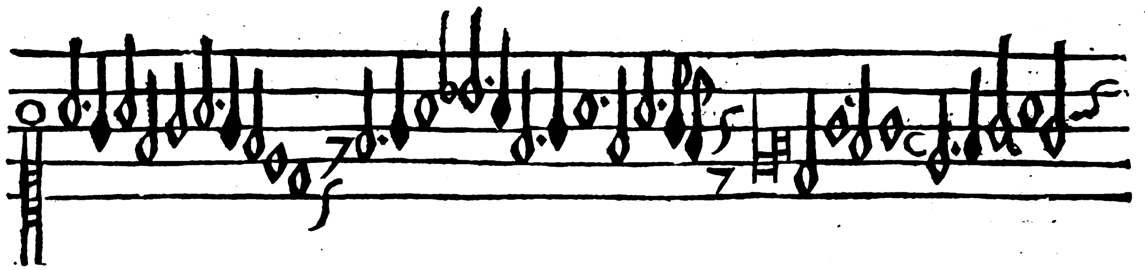

De Proportione superbipartientequintas.

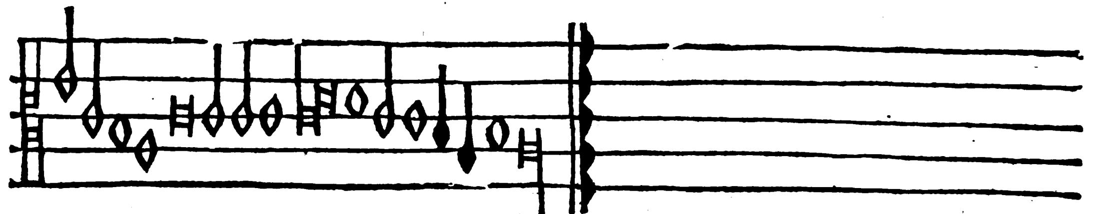
Superbipartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus æquiualet ei comprahendens ipsum semel & in super duas ipsius minoris quintas partes ut.vii.ad.v.& xiiii.ad.x.& xxi.ad.xv. In hac proportione septem notulæ æquantur quinq; sibi & nomine & quantitate consimilibus ita ut singulaquæq; ipsarum septem diminuatur de duabus septenis partibus propriæ potentiæ. Describitur.n.in notulis hoc modo vii xiiii xxi Atq; destruitur a subsuperbipartientequintas proportione quæ ei v x xv opposita est,ut hoc concentu facile consideratur.

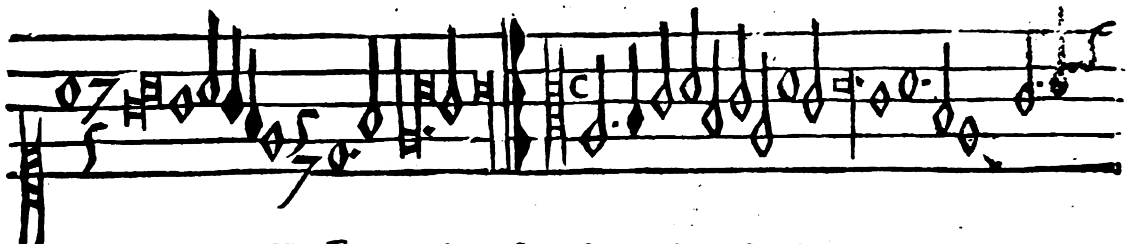
Verte folium.

CANTUS

TENOR
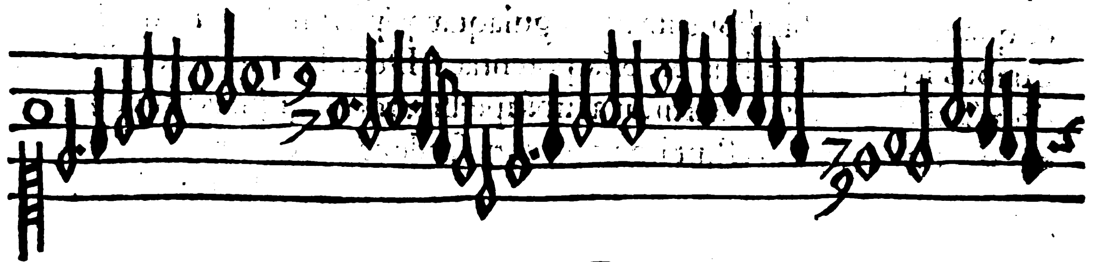

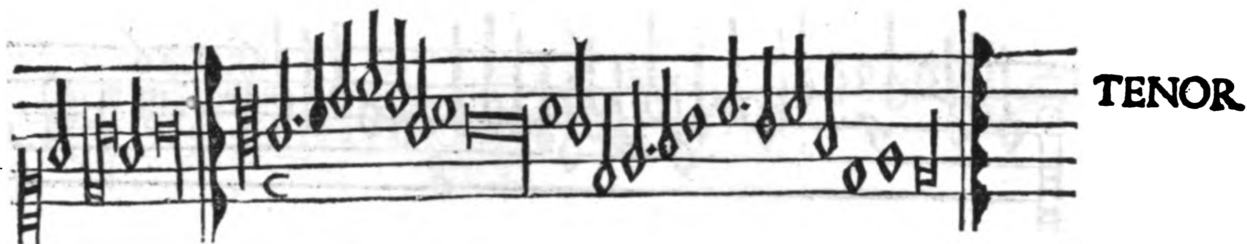
De Proportione superbipartienteseptimas.

Superbipartiensseptimas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus æquiualet ipsi continens eum semel & insuper duas eius septimas ptes ut.viiii.ad.vii.&.xviii.ad.xiiii. &.xxvii. ad.xxi. Hæc enim proportio æquat nouem notulas septem sibi cõsimilibus ita ut singulæ quæq; ipsarum nouem diminuantur de duabus nonis partibus proprii ualoris.Figuratur quidem in cãtibus hoc modo 9 18 27 Atq; destrui tur a subsuperbipartienteseptimas sibi opposita: ut hoc 7 14 21 percipitur concentu.

CANTUS

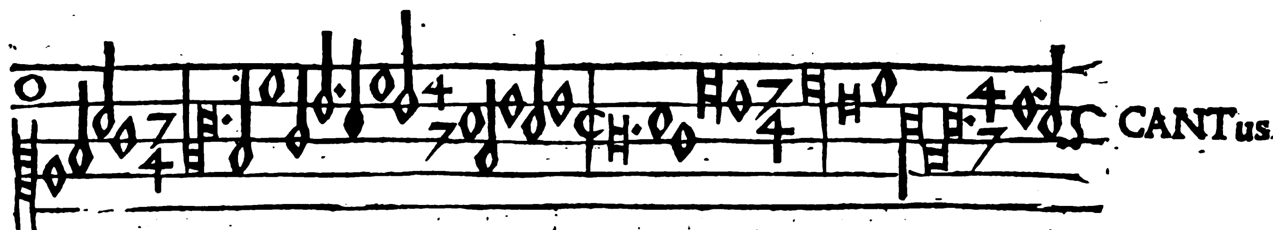

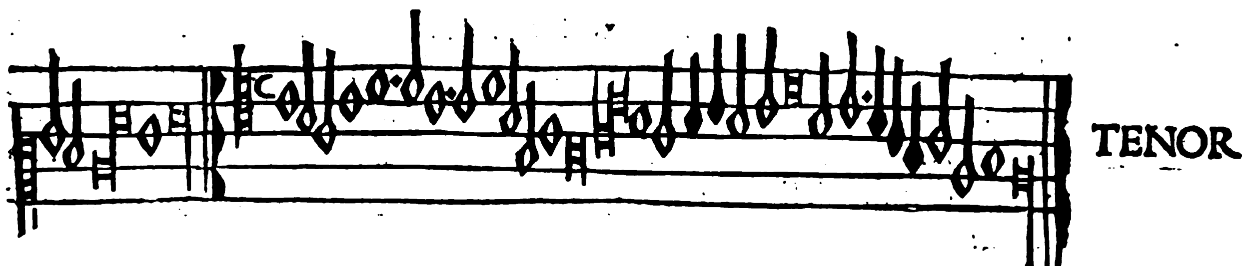
De pportõe suptripartientequartas

De Proportione supertripartientequartas.

Supertripartiensquartas proportio fit quum maior sequẽtium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eum in se semel & insuper tres quartas ipsius minoris partes: & æquiualet ipsi in potẽtia: ut.vii. ad.iiii.&.xiiii.ad.viii. &.xxi. ad.xii. In hac proportione septem notulæ æquiualent & commensurantur quatuor sibi consimilibus:ita ut unaquæq; ipsarũ septem diminuatur de tribus septenis partibus suæ quantitatis. Et figuratur in cantilenis hoc modo 7 14 21 Destruitur autem a subsupertripartiẽtequartas sibi opposita:ut hic 4 8 12 patet.
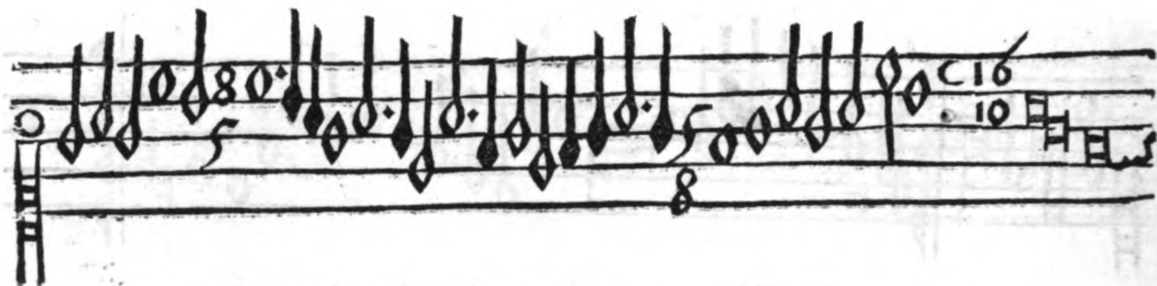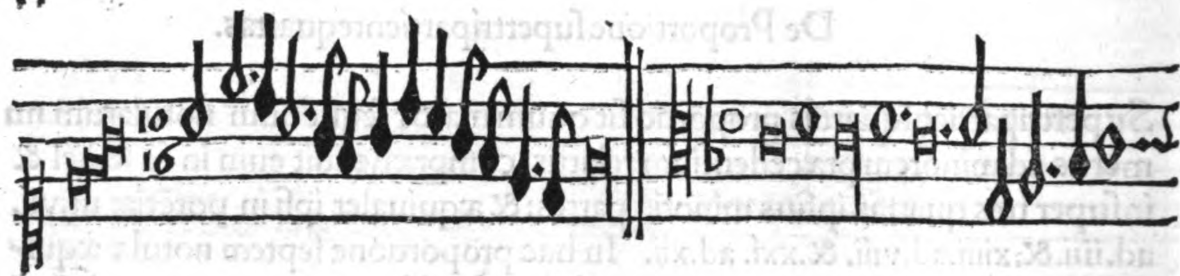

De Proportione supertripartientequintas.
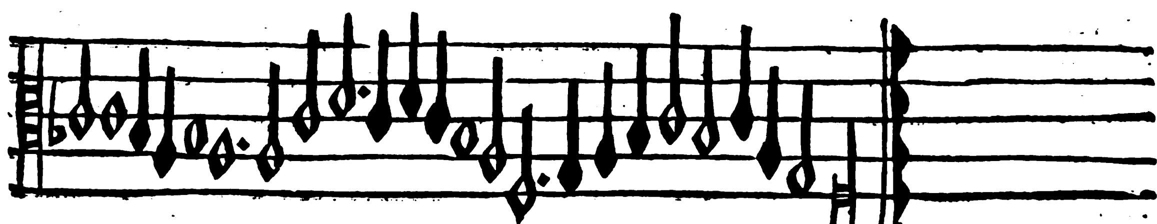
Supertripartiensquintas proportio fit quum maior sequẽtium notularum numerus comparatus minori præcedentium continet eum semel & insuper tres quintas ipsius minoris partes æquiualens ei in potentia ut.viii.ad.v.&.xvi.ad x.&.xxiiii. ad.xv. In hac proportione octo notulæ commensurantur quinq; sibi cõsimilibus:ita ut singulaquæq; ipsarum octo diminuatur de tribus octauis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 8 16 24 Atq; destruitur a subsupertripartientequintas sibi opposita: ut hic 5 10 15 constat.

CANTVS

TENOR

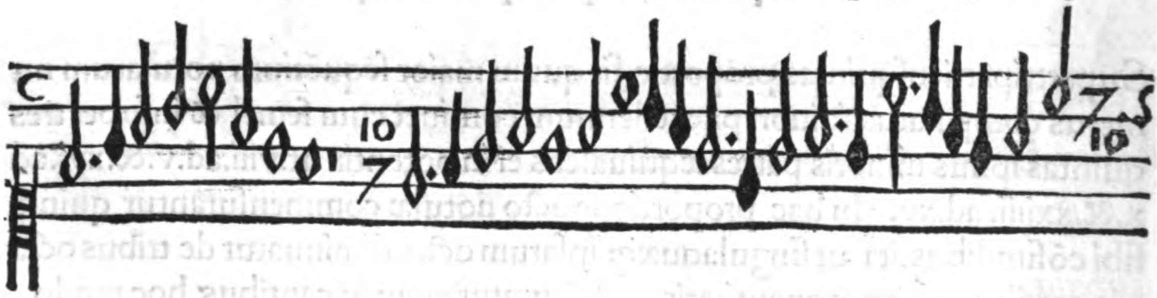

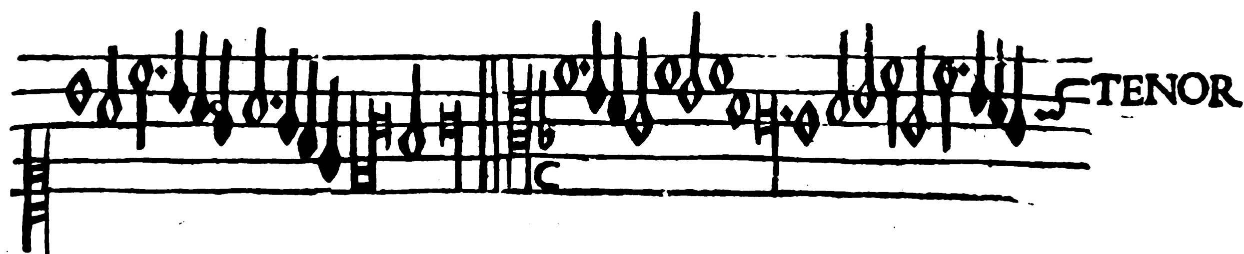
De Proportione supertripartienteseptimas.
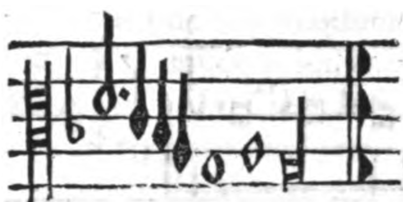
Supertripartiensseptimas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum semel & insuper tres ipsius minoris septimas partes & æquiualet ipsi minori ut.10.ad.vii.&.xx. ad.xiiii.&.xxx.ad.xxi. Hæc nanq; proportio decem notulas æquat septem sibi consimilibus in temporis mensura:ita ut unaquæq; ipsarum decem minuatur de tribus denis partibus sui ualoris. Describitur autem in notulis hoc modo 10 20 30 Insup destruitur a subsupertripartienteseptimas sibi opposita:ut hic
7 14 21

De Propor.supquatriptiẽteqntas.

CANTVS

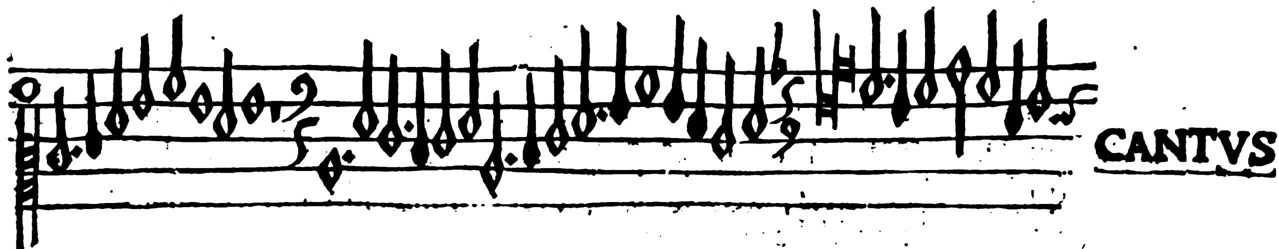

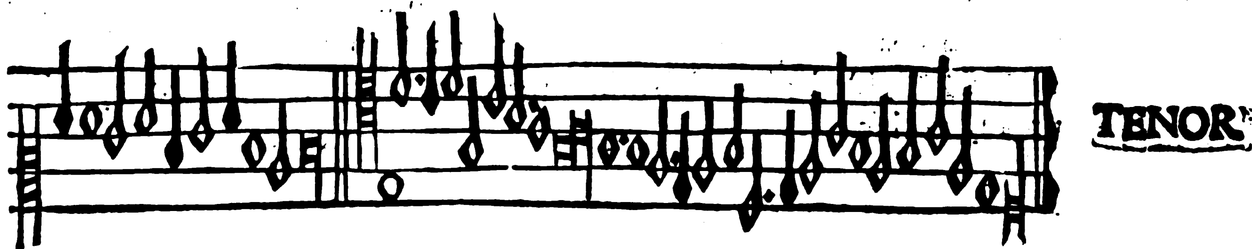

De Proportione superquatripartientequintas.
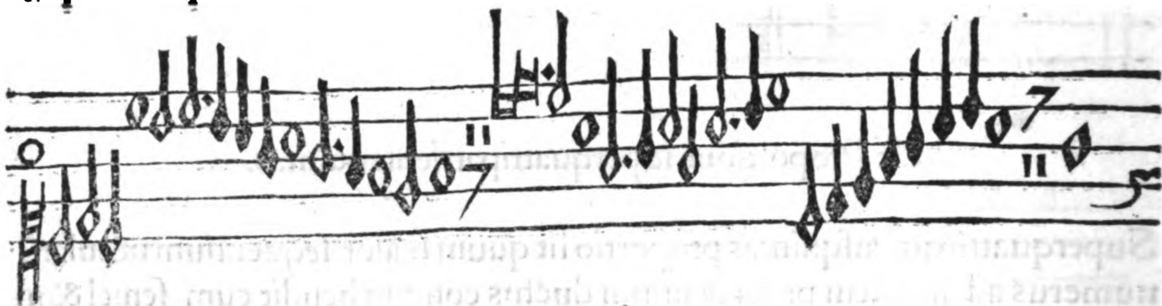
Superquatripartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum semel & insuper quatuor quintas ipsius minoris partes:& æquiualet ipsi minori: ut.viiii. ad.v.&.xviii.ad.x.&.xxvii.ad.xv. Hæc.n. proportio nouem notulas quinque sibi consimilibus commensurat: ita ut unaquæque ipsarum nouem diminuatur de quatuor nonis partibus propriæ quantitatis Figuratur autem in cantibus hoc modo 9 18 27 Et destruitur a subsuperquatripartientequintas sibi opposita:ut hoc 5 10 15 monstratur concentu.

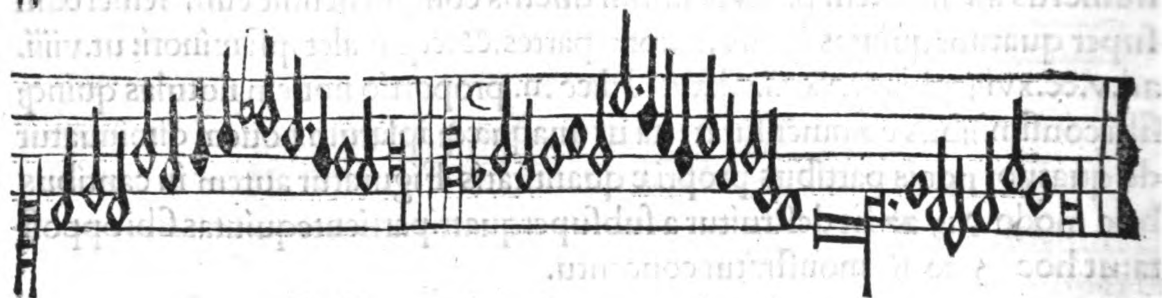

De Proportione superquatripartienteseptimas.
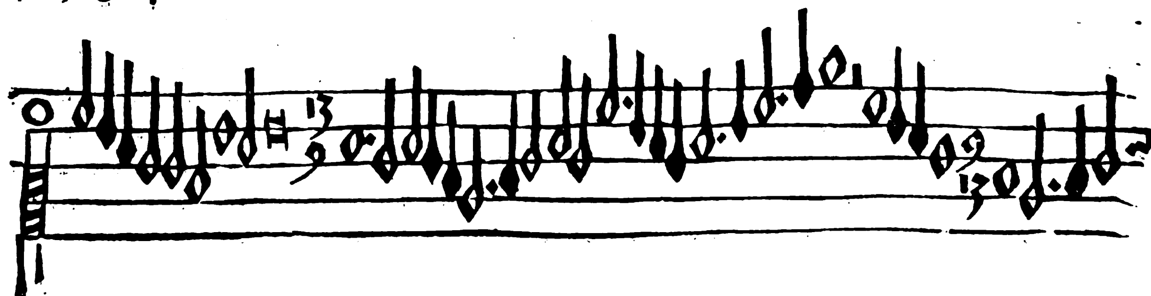
Superquatripartiensseptimas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus comprælendit eum semel & insuper quatuor septimas ipsius minoris partes: ut. xi. ad. vii. &. xxii. ad. xiiii. &. xxxiii. ad. xxi. In hac proportione undecim notulæ æquiualent septem sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum undecim diminuatur de quatuor undenis partibus proprii ualoris. Figurat' enim in cantibus hoc modo 11 22 33 Destruitur item a subsuperquatripartienteseptimas sibi opposita: 7 14 21 ut præsens probat concentus.

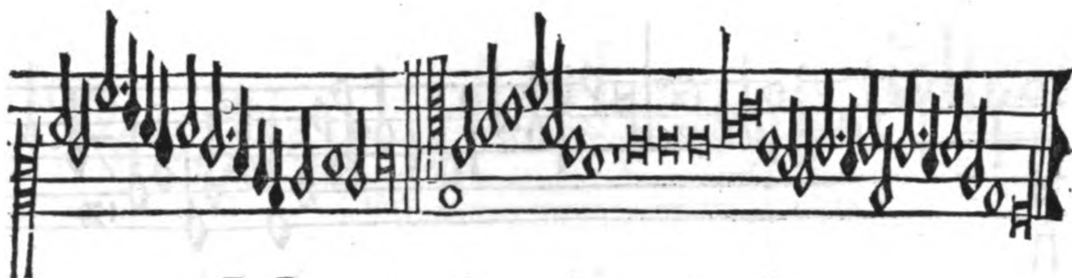

De Proportione superquatripartientenonas.

Superquatripartiensnonas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus comparatus minori præcedentium continet eum semel & insuper quatuor eius nonas partes & coæquatur ei: ut. xiii. ad. viiii. &. xxvi. ad. xviii. & xxxviiii. ad. xxvii. Hæc. n. proportio tredecim notulas commensurat nouem sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum tredecim diminuatur de quatuor tertiisdecimis partibus proprii quãtitatiui ualoris. Figuratur. n. in notulis hoc modo 13 26 39 Destruitur uero a subsuperquatripartientenonas sibi opposita ut 9 18 27 hic.

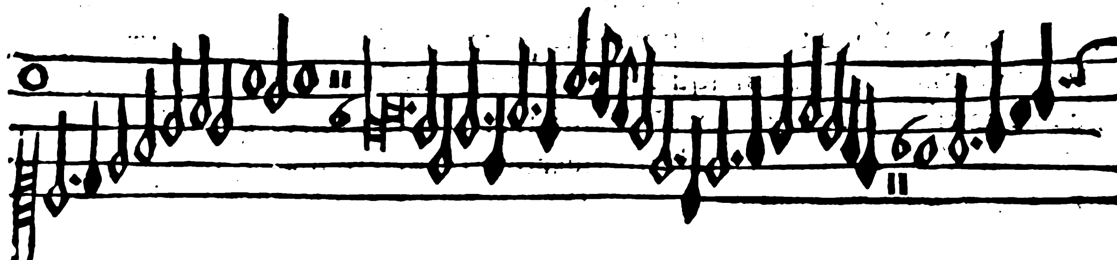

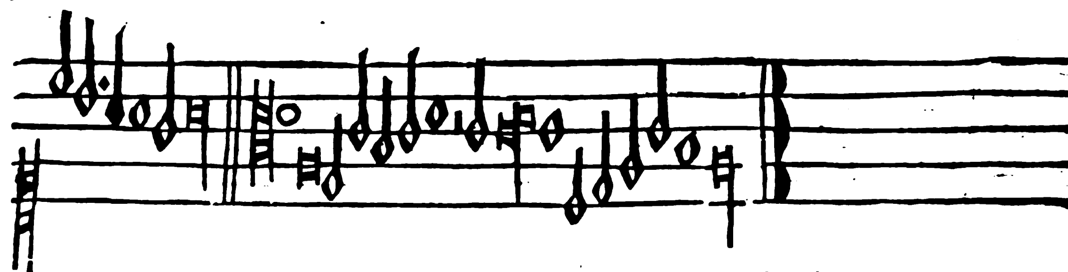
De prop. supquincuptientesextas

De Proportione superquincupartientesextas.

Superquincupartienssextas proportio fit quum maior sequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium ductus continet eum semel: & insuper unam eius aliquantam partem factam ex quinque sextis partibus ipsius minoris ut.xi.ad.vi.&.xxii.ad.xii.&.xxxiii.ad.xviii. In hac ꝓportione undecim notulæ æquiualent & commensurantur sex sibi & nomine & quantitate consimilibus:ita ut singulaquæque ipsarũ undecim diminuatur de quinque undenis partibus propriæ quantitatis. Describitur.n.in cantibus hoc modo 11 22 33
Itẽ destruiť a subsupquincuptientesextas ꝓportõe sibi opposita 9 18 27
quod præsens declarat concentus.

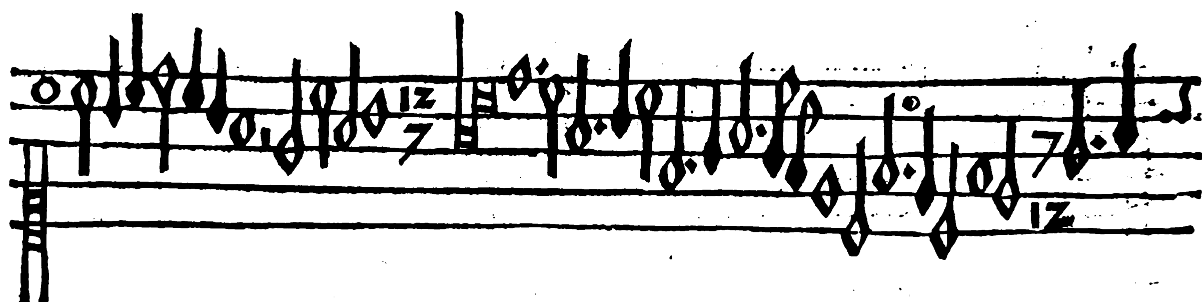

De Proportione superquincupartienteseptimas.
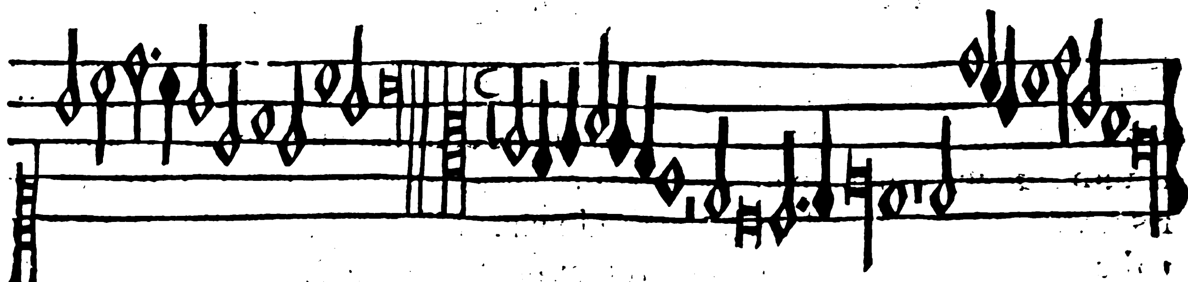
Superquincupartiensseptimas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum semel & insup quinque septimas ipsius minoris partes ut.xii.ad.vii. &.xxiiii.ad.xiiii.&.xxxvi. ad.xxi. Hæc proportio duodecim notulas æquifacit septem sibi consimilibus:ita ut unaquæque ipsarum duodecim diminuatur de quinque duodenis partibus propriæ quantitatis.Et describitur in cantibus hoc modo 12 24 36
Destruitur autem a subsuperquincupartienteseptimas sibi opposita 7 14 21
ut hic constat.

Verte folium

CANTVS

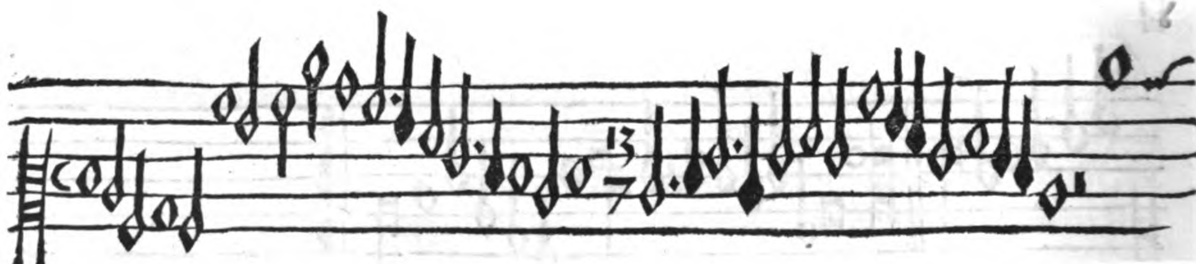
TENOR

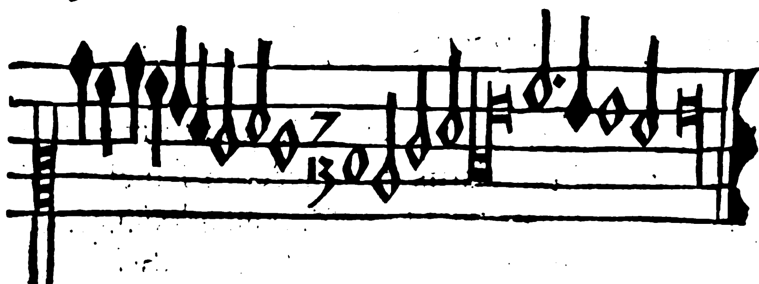

De Proportione ſuperſexcupartienteſeptimas.

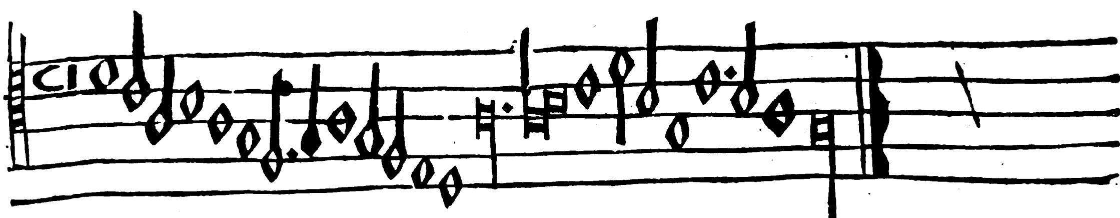
Superſexcupartiensſeptimas proportio ſit quum maior ſequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium relatus:compræhendit eum ſemel. & in ſuper ſex eius ſeptenas partes ut.xiii.ad.vii.&.xxvi.ad.xiiii. &.xxxviiii.ad.xxi. In hac proportione tredecim notulæ æquiualent & commenſurantur ſeptem ſibi conſimilibus:ita ut unaquæq; ipſarũ tredecim diminuantur de ſextertiiſde cimis partibus ſuæ potentiæ & quantitatis. Figuratur in cantibus hoc modo 13 26 39 Atq; deſtruitur a ſubſuperſexcupartienteſeptimas:ut hoc percipitur 7 14 21 concentu.

CANTVS

Cæteras

Cæteras quoqꝫ huius suppartientis generis subalternas & specialissimas species diligentiæ cantorum relinquimus cõquirẽdas.

De Genere subsuperpartienti & eius speciebus. Caput octauum.

Subsuperpartiens genus quod tertium est minoris inæqualitatis oppositum quidem superpartienti fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus comprehenditur in eo semel & insuper una eius aliquanta pars facta ex pluribus aliquotis & minor ipse maiori æquiualet in potentia. Sunt enim huius generis species subalternæ: Subsuperbipartiens: subsupertripartiens Subsuperquatripartiens: Subsuperquincupartiens & deinceps. Specialissimæ autem eius species sunt Subsuperbipartienstertias: Subsuperbipartiensquintas. Subsuperbipartiensseptimas. Item subsupertripartiensquartas. Subsupertripartiensquintas. Subsupertripartiensseptimas. Atqꝫ reliquæ secundum eandem considerationem procedunt de quibus singillatim est dicendum.

De Proportione subsuperbipartiente tertias.
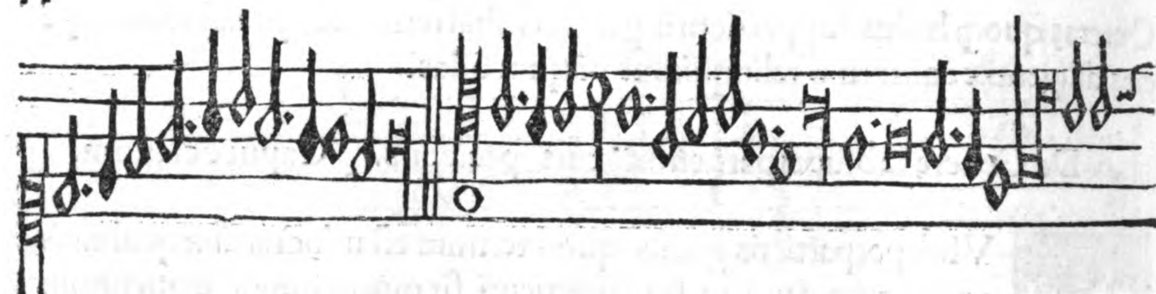
Subperbipartienstertias proportio fit quum minor sequẽtium notularum numerus ad maiorem præcedentiũ relatus continetur in eo semel & insuper una eius pars aliquanta: facta ex duabus tertiis partibus ipsius minoris: & æquiualet ipsi maiori: ut.iii.ad.v.&.vi.ad.10.&.viiii.ad.xv.& deinceps. In hac proportione tres notulæ æquiualent & commensurantur quinqꝫ sibi & nomine & quantitate consimilibus: ita ut unaquæqꝫ ipsarum trium augmentum suscipiat de duabus tertiis partibus propriæ quantitatis. Et figuratur in cantibus hoc modo 3 6 9 Destruitur enim a superbipartienteseptimas eam illico subsequente 5 10 15 quæ sibi opposita est ut hoc concentu aperte percipitur.

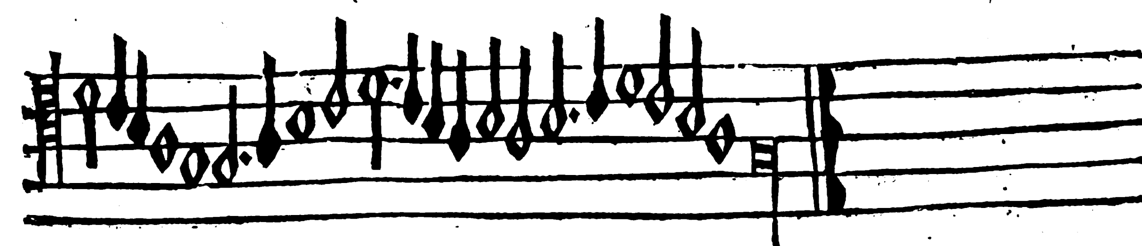
Verte folium

CANTVS

TENOR

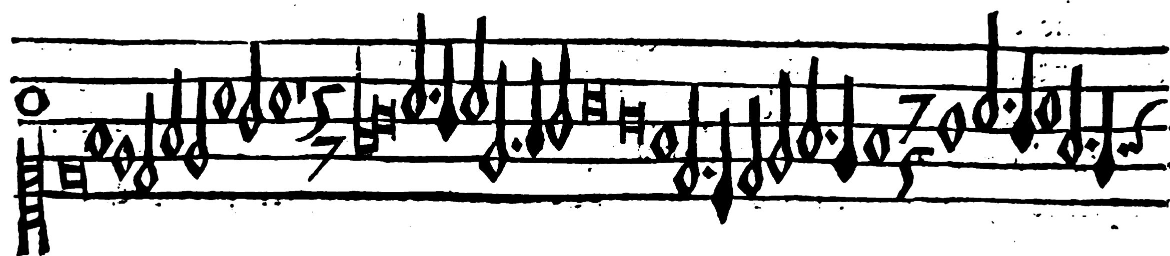

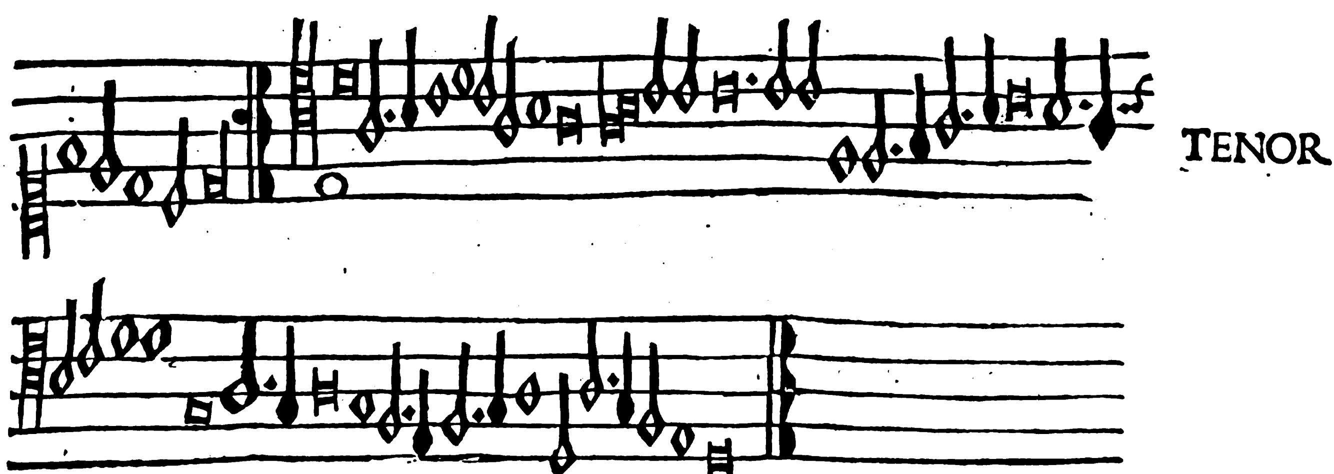

De Proportione subsuperbipartientequintas.

Subsuperbipartientesquintas proportio fit quum minor sequentium notularū numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipso semel & insuper duæ ipsius minoris quintæ partes ut.v.ad.vii. &.x.ad.xiiii. &.xv.ad.xxi.& deinceps. In hac proportione quinq; notulæ æquiualent & commensurantur septé sibi consimilibus:ita ut singulaquæq; ipsarum quinq; duarum quinarum partiū propriæ quantitatis suscipiat incrementum. Figuratur autem in cantibus hoc modo v x xv Et destruitur a superbipartientequintas sibi opposita ut hic probat vii xiiii xxi concentus.
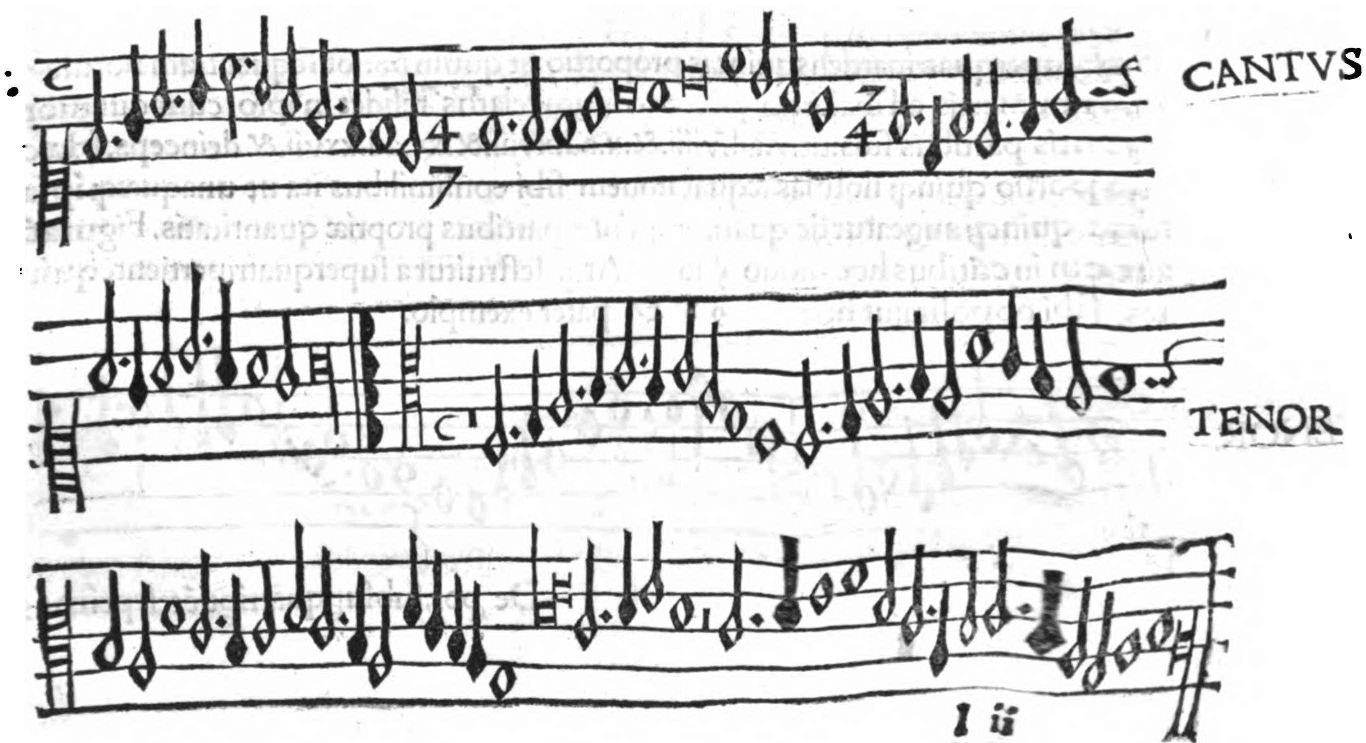
CANTVS

De Proportione subsupertripartientequartas

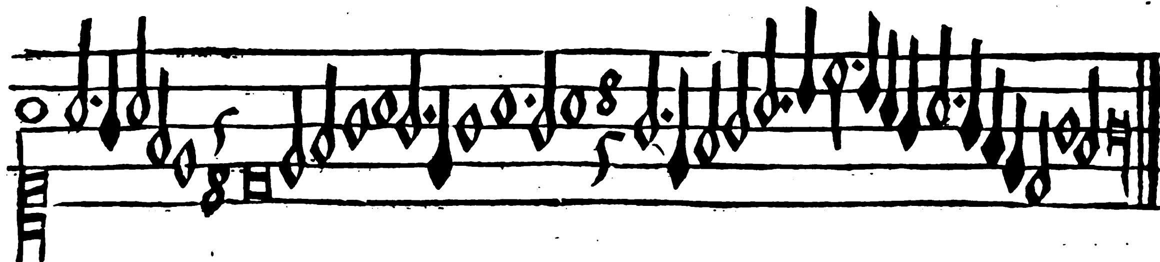
Subsupertripartiensquartas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipso semel & in super tres quartæ ipsius minoris partes ut.iiii.ad.vii.&.viii.ad.xiiii. &.xii. ad.xxi. Hæc proportio quatuor notulas septem sibi cõsimilibus æquat ita ut unaquæq; ipsarum quatuor augeatur de tribus quartis partibus sui ualoris. Figuratur enim in notulis hoc mõ iiii viii xii Et destruitur a supertripartientequartas sibi oppo sita ut hoc mon vii xiiii xxi stratur concentu.

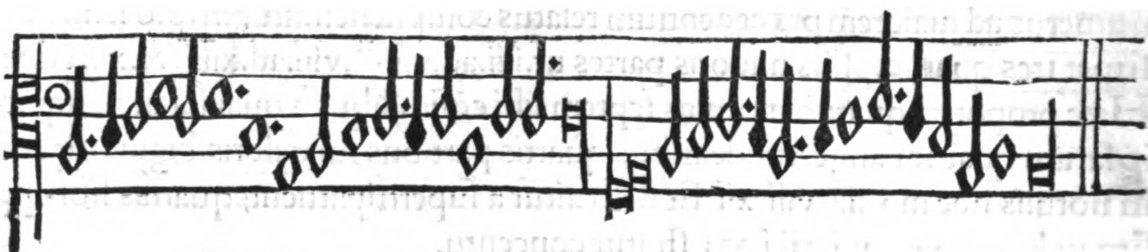
De Proportione subsupertripartientequintas.

Subsupertripartiensquintas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium notularum ductus continetur in eo semel & insuper tres eius quintæ partes:ut.v.ad.viii.&.x.ad.xvi.&.xv.ad.xxiiii. In hac proportione quinq; notulæ æquiualent & commensurantur octo sibi consimilibus ita ut singulaquæq; ipsarum de tribus quintis partibus propriæ quantitatis suscipiat incrementum.Describitur enim in notulis hoc modo 5 10 15 Et destruitur a supertripartientequintas sibi opposita:ut hic patet. 8 16 24

CANTUS

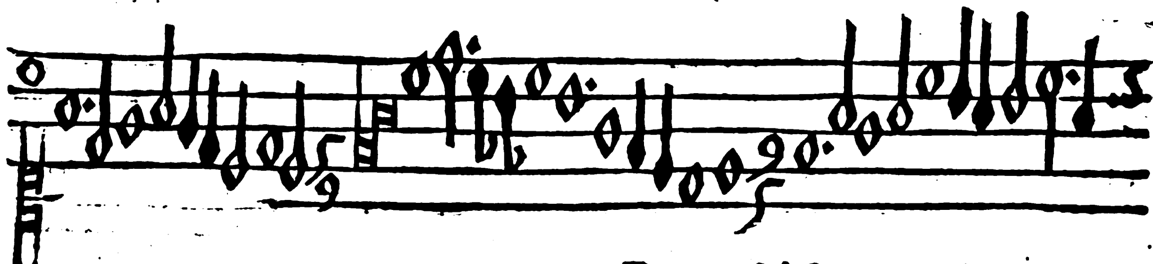
CANTUS

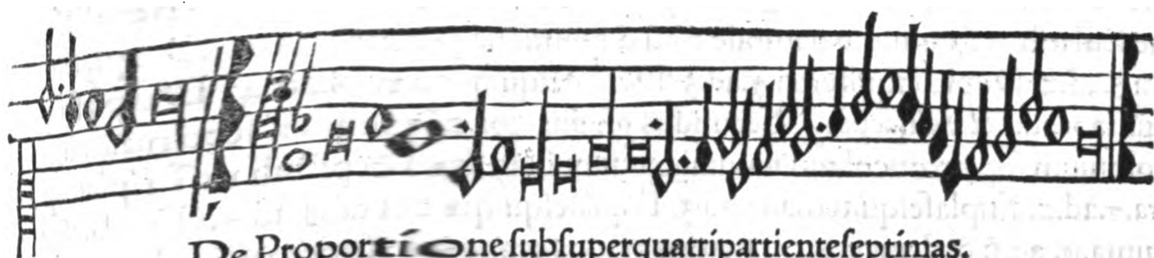
De Proportione subsuperquatripartientequintas.

Subsuperquatripartiensquintas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus residet in ipso cum quatuor quintis partibus suis:ut.v.ad.viiii.&.x.ad.xviii.&.xv.ad.xxvii.& deinceps. Hæc proportio quinq; notulas æquat nouem sibi consimilibus ita ut unaquæq; ipsarum quinq; augeatur de quatuor quintis partibus propriæ quantitatis. Figuratur autem in cātibus hoc modo 5 10 15 Atq; destruitur a superquatripartientequintas sibi opposita:ut hoc 9 18 27 patet exemplo.

TENOR

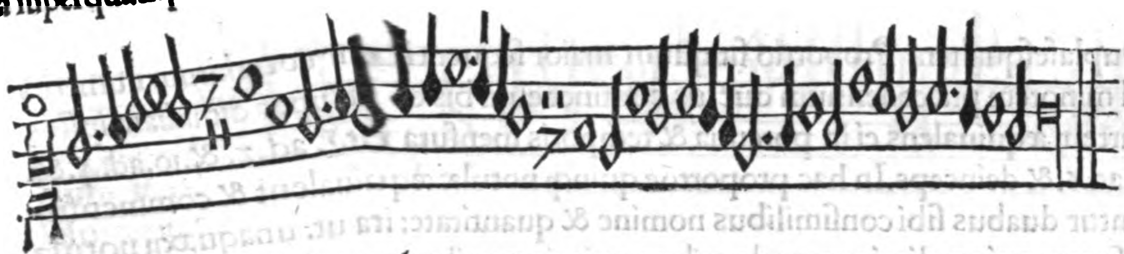
De pot.subsupquatriptiētesseptimas

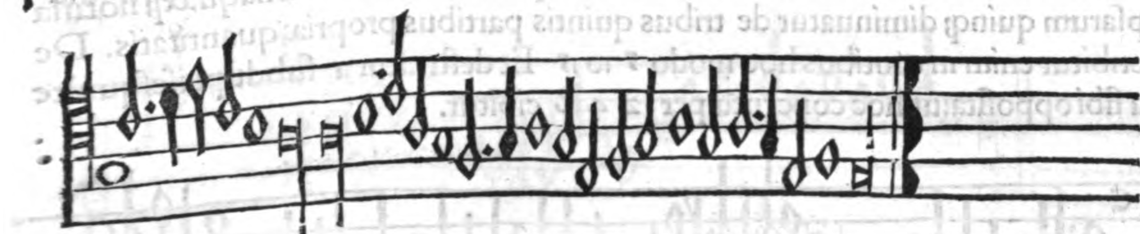
TENOR

De Proportione subsuperquatripartienteseptimas.

Subsuperquatripartiens septimas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continetur in ipso semel & insuper quatuor ipsius septenæ partes:ut.7.ad.11.&.14.ad.22.&.21.ad.33. In hac proportione septem notulæ æquiualent & connumerantur undecim sibi consimilibus:ita ut unaquæq; ipsarum septem crescat de quatuor septenis partibus ppriæ quantitatis Figuratur enim in cantibus hoc modo 7 14 21 Et destruitur a superquatripartienteseptimas sibi opposita ut hoc proba 11 22 33 tur cõcentu

CANTVS

TENOR

Reliquas autem huius generis & subalternas & specialissimas species diligētiæ musicorum considerandas relinquimus

De Genere multiplicisuperparticulari & eius speciebus Caput nonum

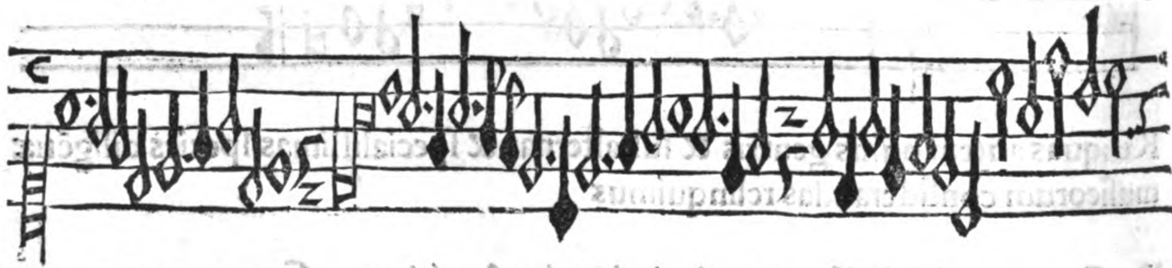
Multiplex superparticulare genus quod quartum est maioris inæqualitatis compositum ex duobus primis fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eũ pluries & insup unã eius aliquotã ptẽ.Huius.n.infinitæ sunt spẽs diuersis gradi

bus considerandæ. Primus gradus procedit ex prima multiplici singulis super particularibus secundum naturalē earū dispositionē præmixta ut Duplasesqualtera.5.ad.2. Duplasesquitertia.7.ad.3. Duplasesquiquarta.9.ad.4. Duplasesquiquinta.11.ad.5.& deinceps. Secundus gradus concipitur ex secunda multiplici omnium superparticulariū naturaliter dispositarum susceptibili.ut Triplasesqualtera.7.ad.2. Triplasesquitertia.10.ad.3. Triplasesquiquarta.13.ad.4. Triplasesquiquinta.16. ad.5. & deinceps. Tertius gradus omnes superparticularis generis habitudines tertiæ multiplici coniungit:ut Quadruplasesqualtera.9.ad.2.Quadruplasesquitertia.13.ad.3.Quadruplasesquiquarta.17.ad.4. Quadruplasesquiquinta.21.ad.5. & deinceps. In quarto gradu singulæ superparticulares quartæ multiplici adhærent ut Quintuplasesqualtera.11. ad.2. Quintuplasesquitertia.16.ad.3.Quintuplasesquiquarta.21.ad.4.Quintuplasesquiquinta.26.ad.5.& deinceps. Atque ita infiniti sunt huius generis gradus:Graduūque species infinitæ.

De Proportione duplasesqualtera.

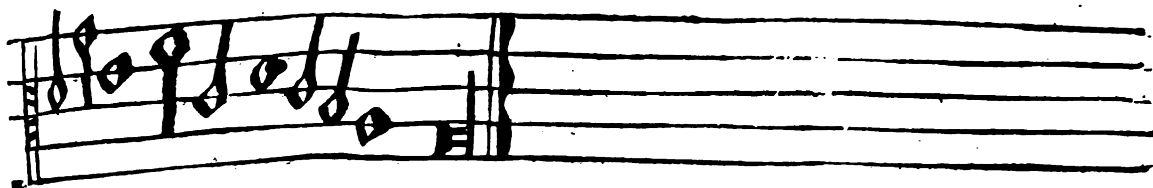
Duplasesqualtera Proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet eum bis & insuper dimidiam ipsius partem æquiualens ei in potentia & temporis mensura ut.5. ad.2. &.10.ad.4.&.15.ad.6.& deinceps.In hac proportōe quinque notulæ æquiualent & commensurantur duabus sibi consimilibus nomine & quantitate: ita ut. unaquæque notula ipsarum quinque diminuatur de tribus quintis partibus propriæ quantitatis. Describitur enim in cantibus hoc modo 5 10 15 Et destruitur a subduplasesqualtera sibi opposita:ut hoc concentu per 2 4 6 cipitur.

CANTVS

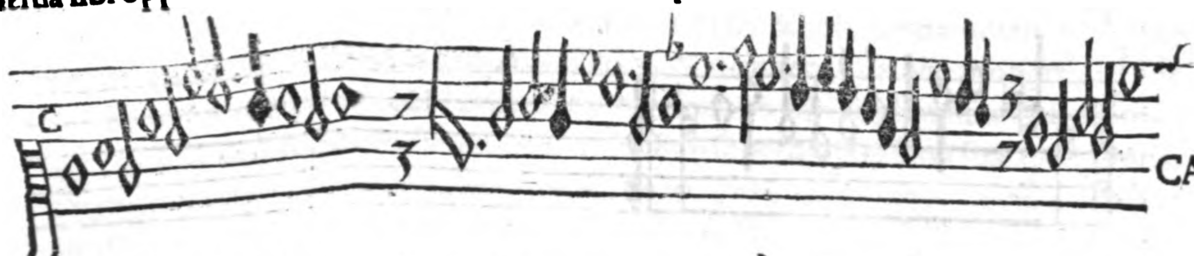
TENOR

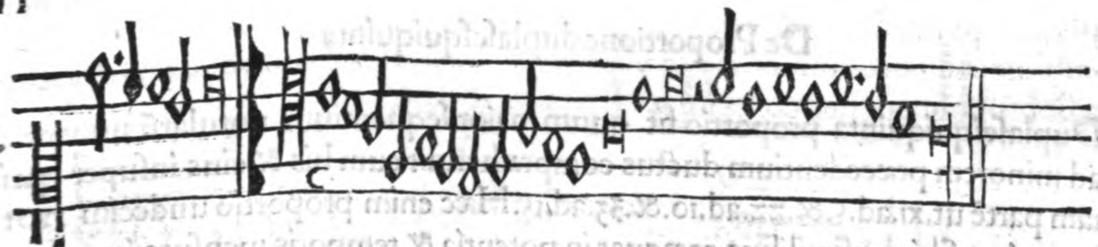

De Proportione duplasesquitertia

Duplasesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus minori præcedentium comparatus continet eum bis & insuper tertiam ipsius partem æquiualens ei in potentia: ut.7.ad 3.&.14.ad.6.&.21.ad.9.& deinceps Hæc enim proportio septem notulas tribus sibi cõsimilibus coæquat: ita ut singulaquæq; ipsarũ septem diminuatur de quatuor septenis partibus sui ualoris Figuratur enim in cantibus hoc modo 7 14 21 Et destruitur a subduplasesquitertia sibi opposita ut hoc percipitur 3 6 9 concentu

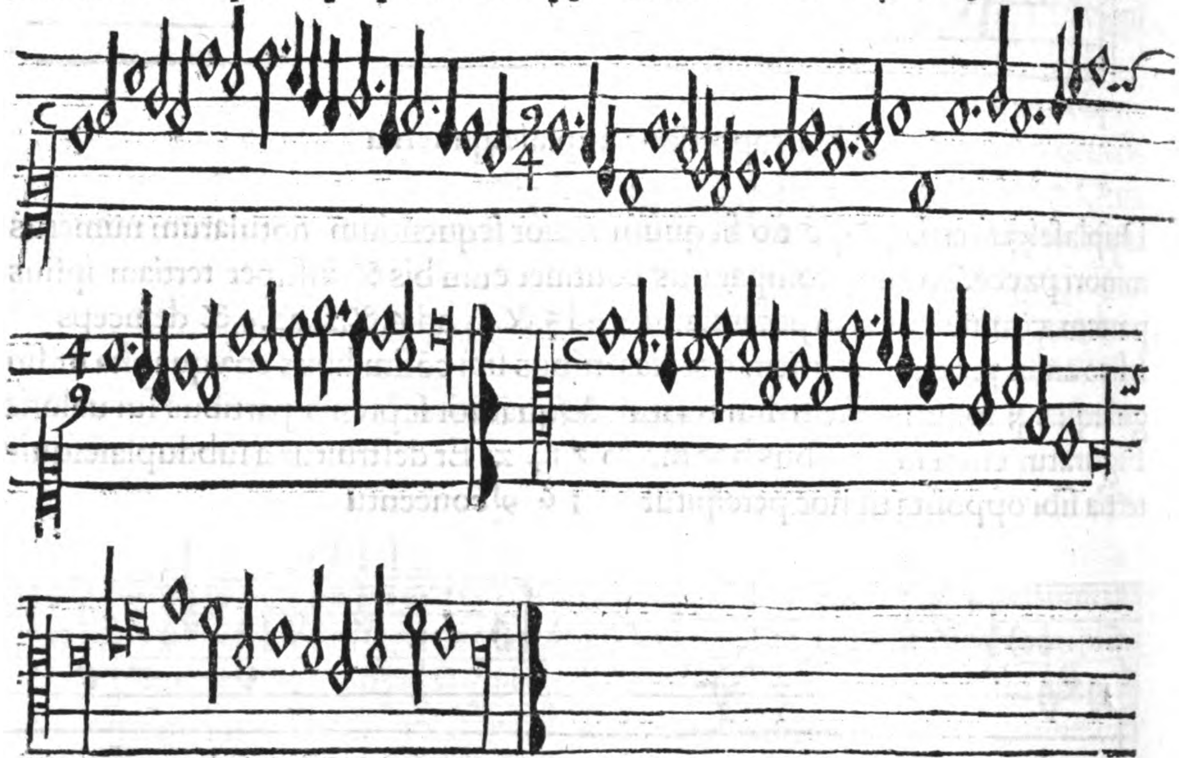

De Proportione duplasesquiquarta.

Duplasesquiquarta proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus cõtinet eum bis & insuper quartam eius partem ut.9.ad.4.&.18.ad.8.&.27.ad.12. & deinceps. In hac ꝓportione nouem notulæ æquiualent & cõmensurantur quatuor sibi cõsimilibus in quantitate & tẽ
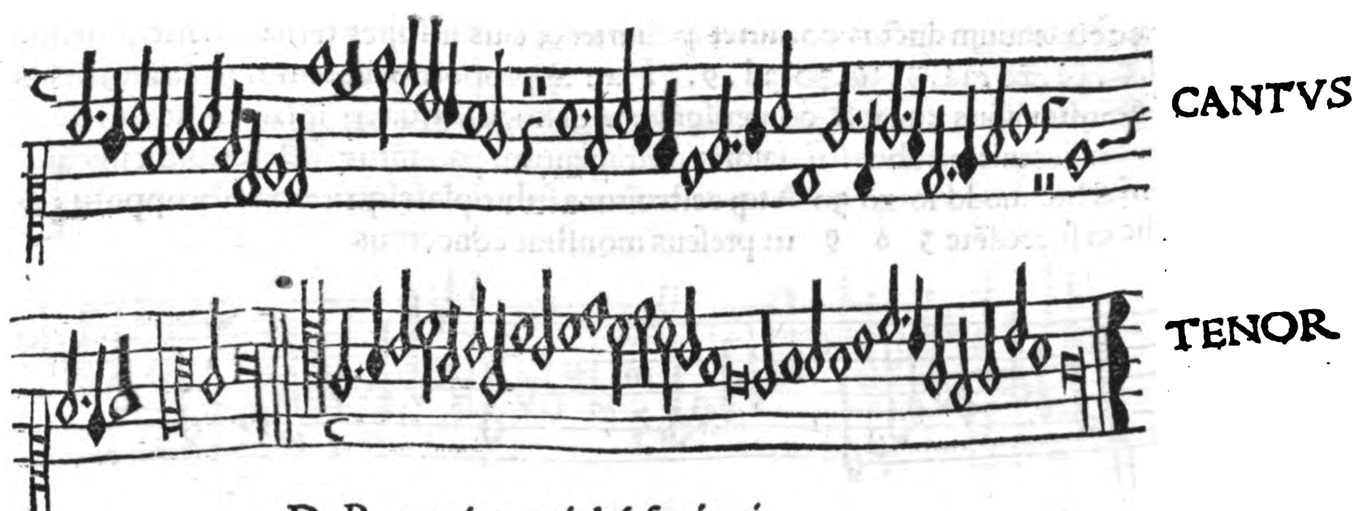
poris mensura:ita ut unaquæq; ipsarum novem diminuatur de quinq; nonis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 9 18 27 Et destruitur a subduplasesquiquarta sibi opposita: ut hoc constat con 4 8 12 centu

De Proportione duplasesquiquinta

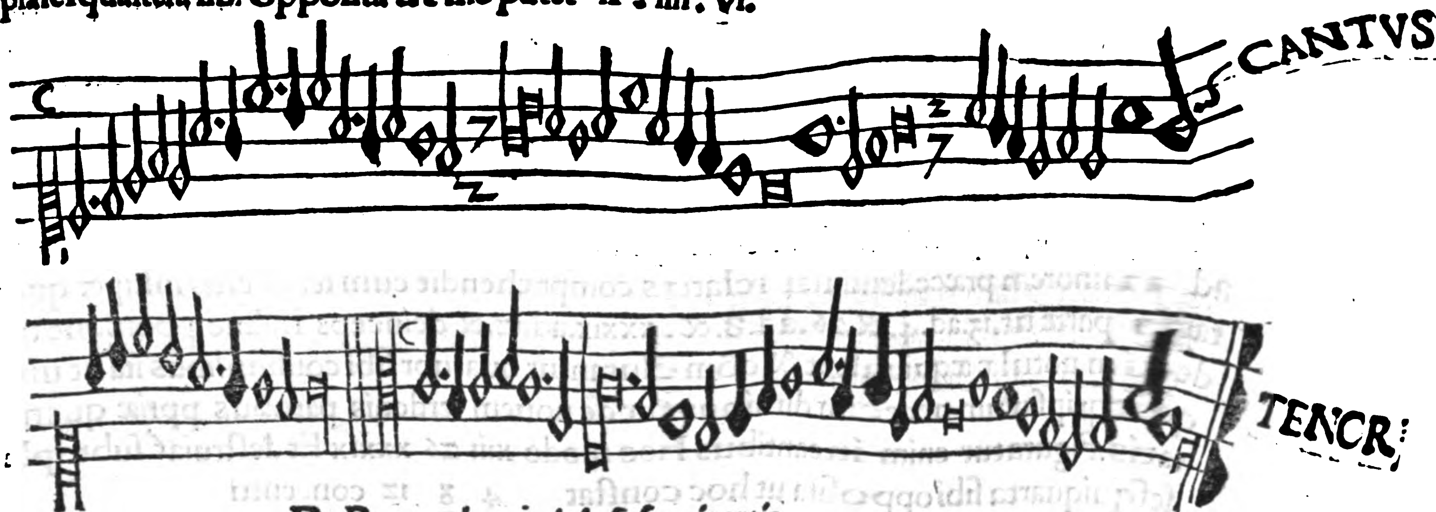
Duplasesquiquinta proportio fit quum maior sequentium notularū numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum bis & eius insuper quintam partē ut.xi.ad.5.&.zz.ad.10.&.33.ad.15. Hæc enim proportio undecim notulas quinq; sibi consimilibus coæquat in potentia & temporis mensura:ita ut unaquæq; ipsarum undecim minuatur de sex undenis partibus propriæ quantitatis. Describitur in cantilenis hoc modo xi zz 33 Et destruitur a subduplasesquiquinta sibi opposita ut hic patet 5 10 15

De Propor. triplasesqualtera

De Proportione triplasesquitertia

Triplasesqualtera proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum ter & insuper dimidiam eius partem: ut. vii. ad. ii. & . xiiii. ad. iiii. & . xxi. ad. vi. & . deinceps. In hac proportione septé notulæ æquiualent & cõmensurantur duabus sibi consimilibus ita ut unaquæq; ipsarum septem diminuatur de quinq; septenis partibus suæ quantitatis. Figuratur autem in notulis hoc modo. vii. xiiii. xxi. Destruitur insuper a subtriplasesqualtera sibi opposita ut hic patet ii. iiii. vi.

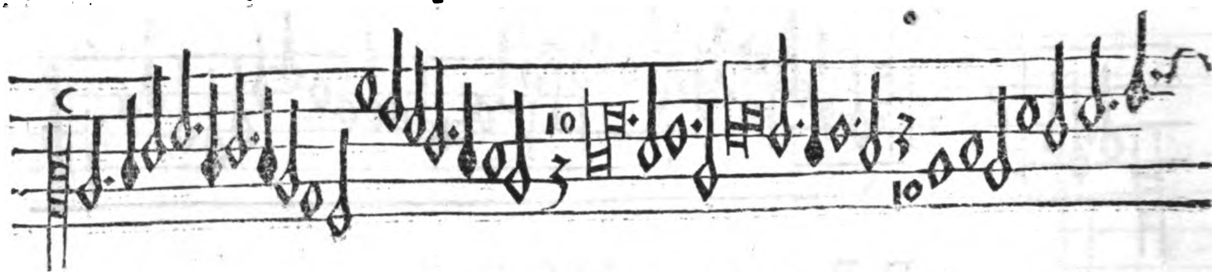

De Proportione triplasesquitertia

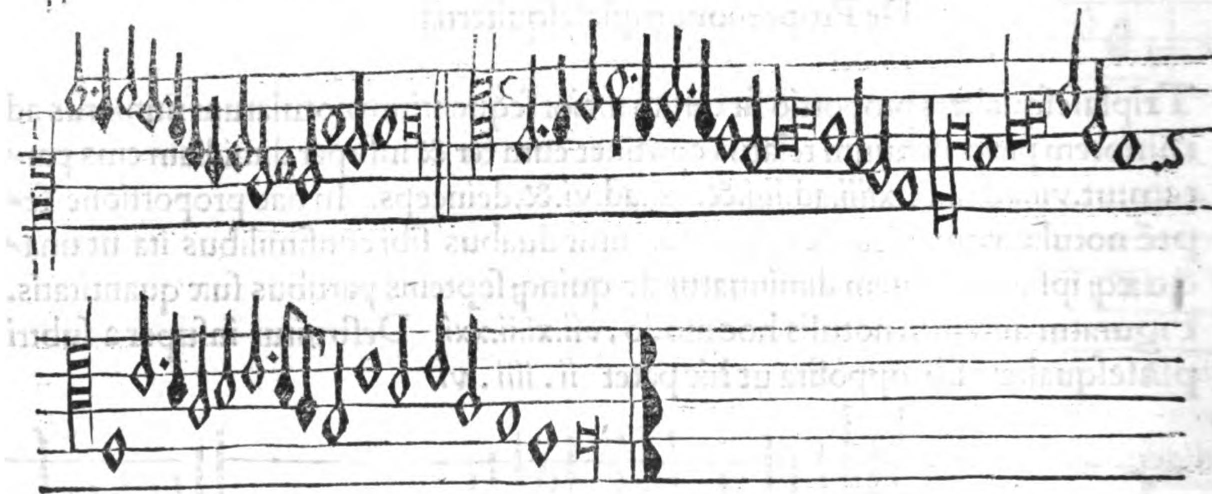
Triplasesq̃tertia ꝓportio fit quũ minor sequentiũ notularũ numerus ad minorẽ

præcendentium ductus continet ipsum ter & eius insuper tertiam partem: ut. 10. ad. 3. &. 20. ad. 6. &. 30. ad. 9. Hæc .n. proportio decem notulas tribus si bi consimilibus æquat & cōmensurat: ita ut singulæquæq; ipsarum decem de se ptem decenis partibus sui ualoris detrimentum patiantur Describitur in canti lenis hoc modo 10 20 30 Atq; destruitur a subtriplasesquitertia sibi opposita eā illico succedēte 3 6 9 ut presens monstrat concentus

CANTVS
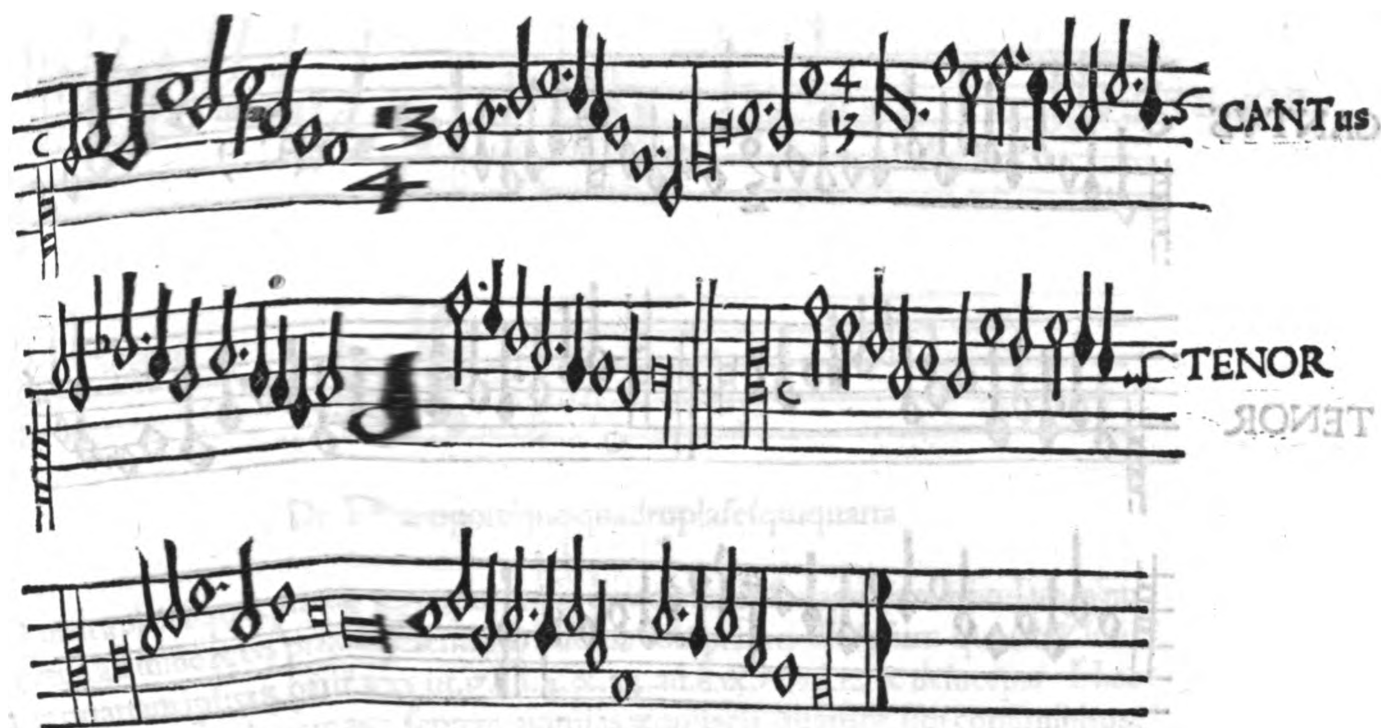

TENOR

De Proportione triplasesquiquarta

Triplasesquiquarta proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eum̄ ter & eius insuper quar tam partē ut. 13. ad. 4. &. 26. ad. 8. &. xxxix. ad. 12. & deinceps In hac ꝓportione tre decim notulæ æquiualent & cōmēsurantur quatuor sibi consimilibus ita ut una quæq; ipsarum tredecim diminuatur de nouem terdenis partibus ꝓpriæ quanti tatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo xiii 26 xxxix Et destruiatᵉ subtripla sesquiquarta sibi opposita ut hoc constat 4 8 12 concentu

De ꝓpor. quadruplasesqualtera

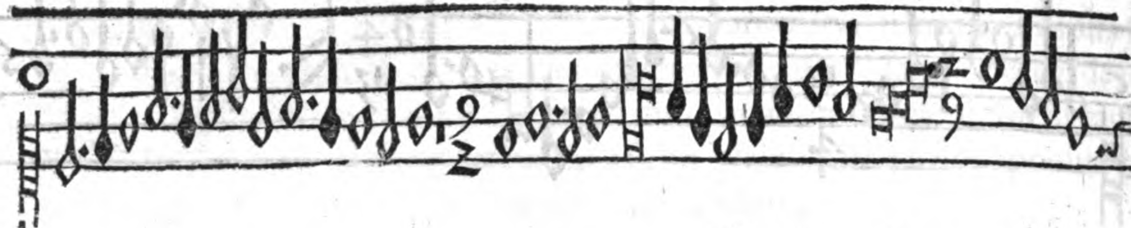

De Proportione quadruplasesqualtera.

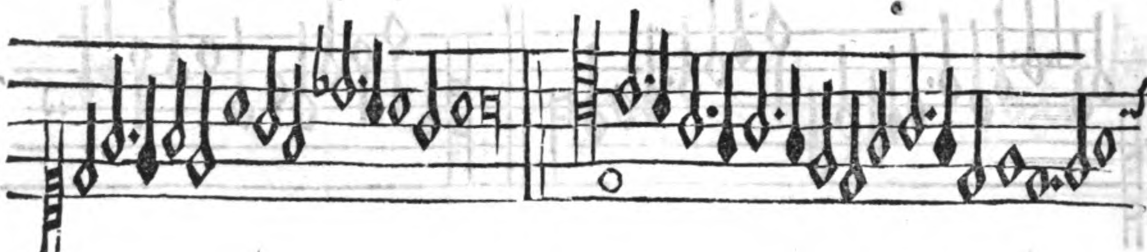
Quadruplasesqualtera proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet eum quater & insuper dimidiam eius partem ut .9.ad.2.&.18.ad.4.& 27.ad.6. Hæc enim proportio nouem notulas coæquat duabus sibi consimilibus: ita ut unaquæque ipsarum nouem diminuatur de septem nonis partibus sui ualoris. Describitur autem in cantilenis hoc modo 9 18 27 / 2 4 6 Atque destruitur a subquadrupla sibi opposita ut hic.

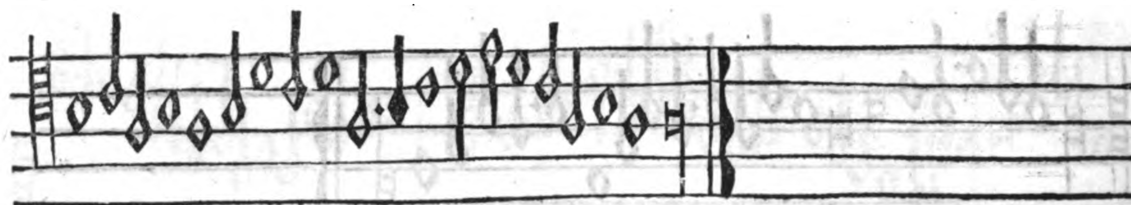
Verte folium

CANTVS

TENOR

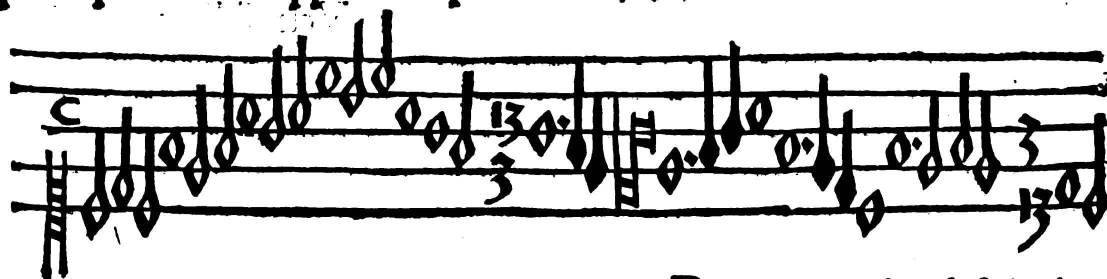

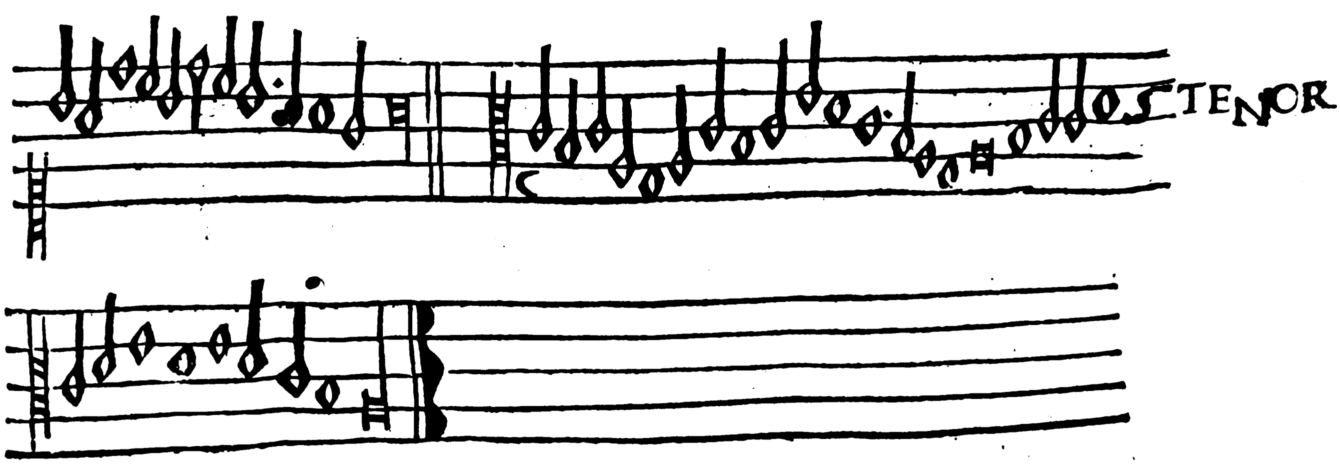
De Proportione quadruplasesquitertia.

Quadruplasesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus cõtinet ipsum quater & eius insuper tertiam partem ut.xiii.ad.iii.&.z6.ad.6.&.39.ad.9.& deinceps. In hac pporte tredecim notulæ æquiualent & connumerantur tribus sibi consimilibus:ita ut unaquæq; ipsarum tredecim diminuatur de decem tertiisdecimis partibus sui ualoris. Describitur.n.in cantibus hoc modo xiii z6 39 Et destruitur a subquadruplasesquitertia sibi opposita:ut præsente 3 6 9 concentu monstratur.

CANTVS

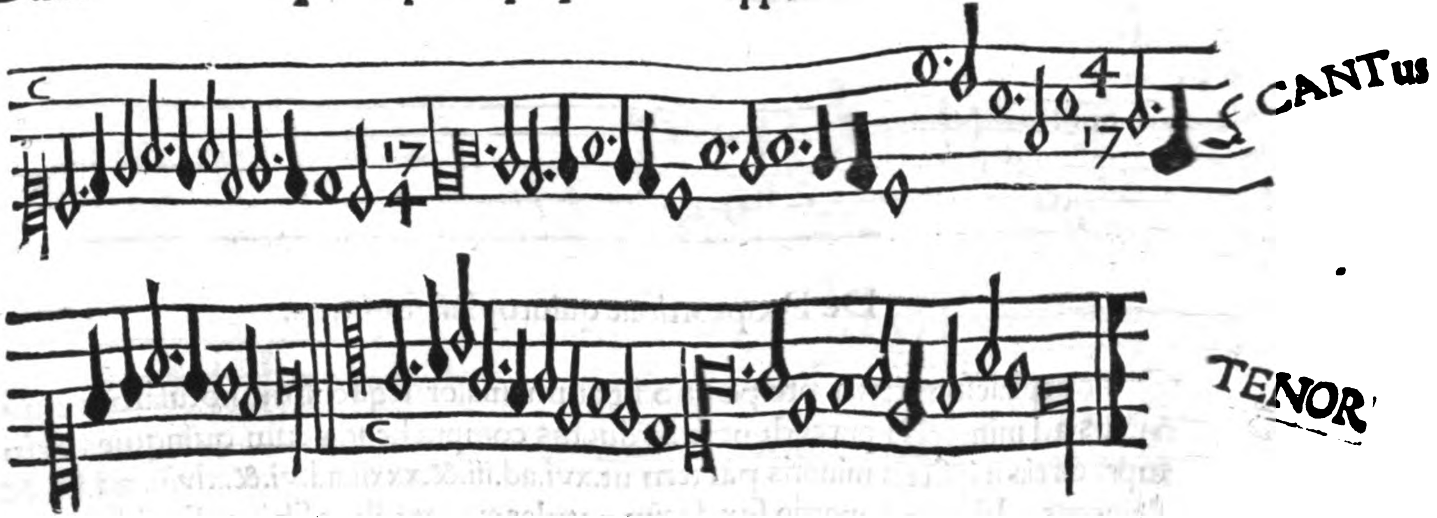

De ppor.quadruplasesquiquarta

De Proportione quadruplasesquiquarta

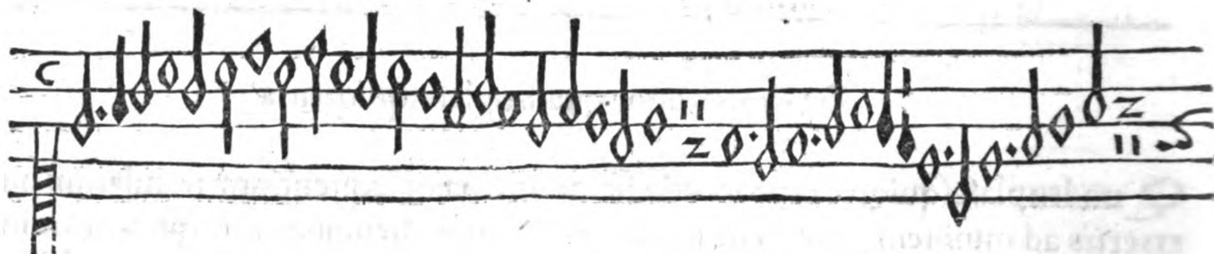
Quadruplasesquiquarta proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit ipsum quater & insuper quartam ipsius partem ut.17.ad.4.&.34.ad.8.&.51.ad.12.& deinceps. Hæc enim proportio decem ac septem notulas æquifacit quatuor sibi consimilibus: ita ut singulæquæque ipsarum decem & septem diminuat de tredecim decimisseptenis partibus propriæ quantitatis. Figuratur in cantilenis hoc mopo 17 34 51
Destruitur item a subquadrupla sesquiquarta sibi opposita ut hic constat 4 8 12

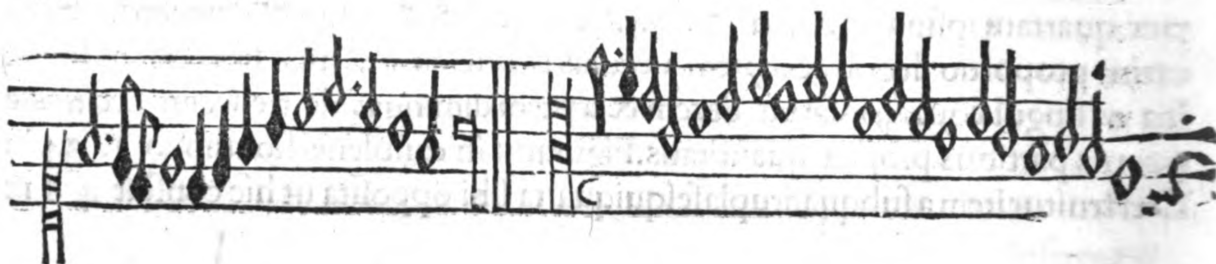
De Proportione quintuplasesqualtera.

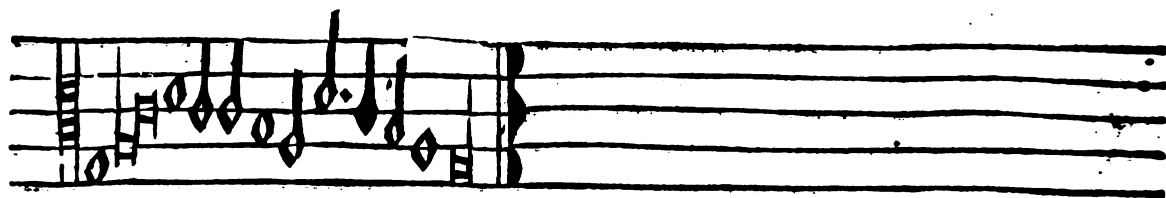
Q uintuplasesqualtera proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum quinquies & eius insuper dimidiam partem ut.xi.ad.ii.&.xxii.ad.iiii.&.xxxiii.ad.vi.& deinceps. In hac proportione undecim notulæ æquiualent & cõmensurantur duabus sibi consimilibus.ita ut unaquæque ipsarum undecim diminuatur de novem undenis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in notulis hoc modo xi xxii xxxiii Et destruitur a subquintuplasesqualtera sibi opposita ut hoc ii iiii vi percipitur concentu.

CANTVS

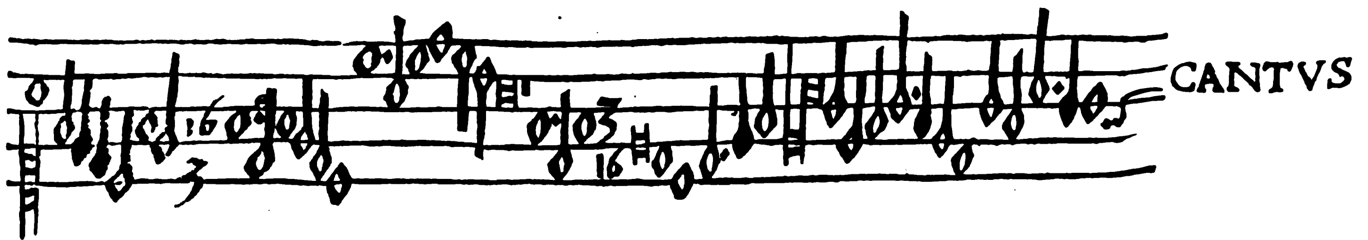
TENOR

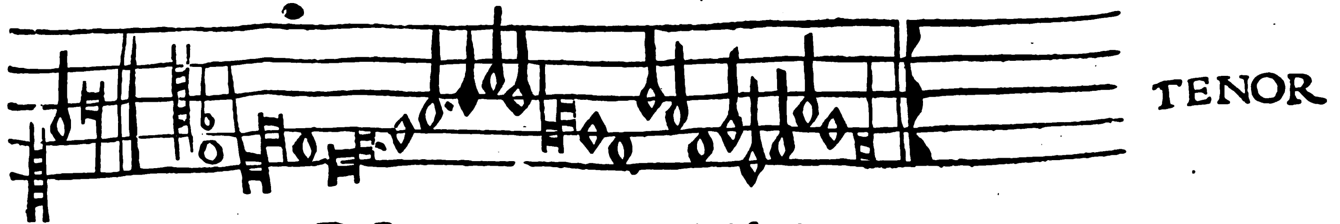

De Proportione quintuplasesquitertia.
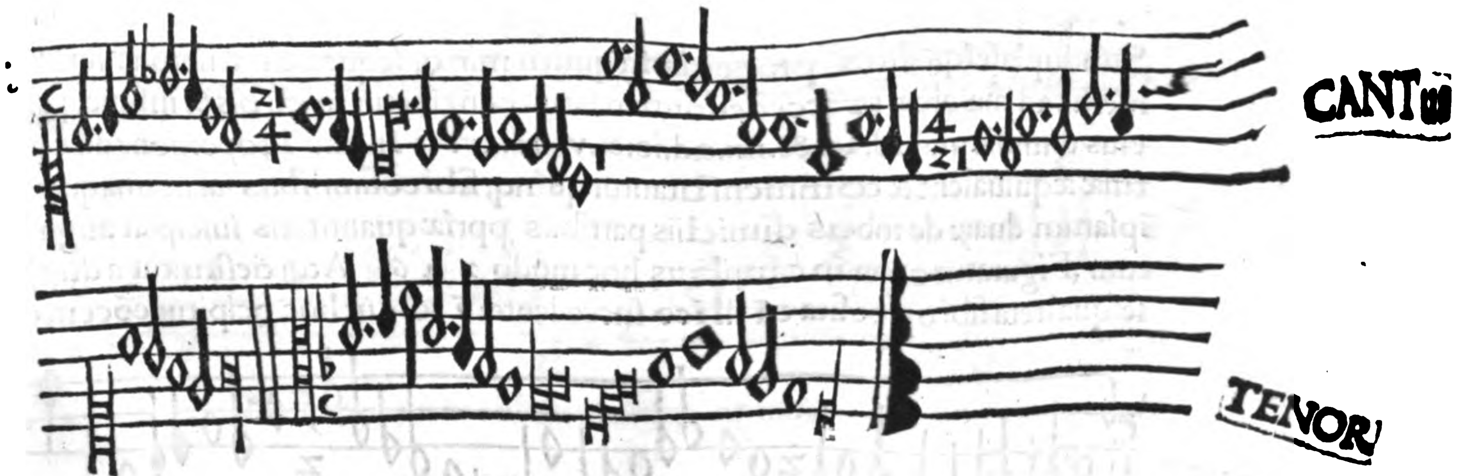
Q uintuplasesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum quinquies & insuper tertiam ipsius minoris partem ut.xvi.ad.iii.&.xxxii.ad.vi.&.xlviii. ad.ix. & deinceps. Hæc proportio sexdecim notulas æquat tribus sibi consimilibus: ita ut unaquæque ipsarum sexdecim diminuatur de tredecim sexdenis partibus sui ualoris.Describitur autem in cantilenis hoc modo xvi xxxii xlviii Et destruitur a subquintuplasesquitertia quod præsens probat iii vi viiii concentus.

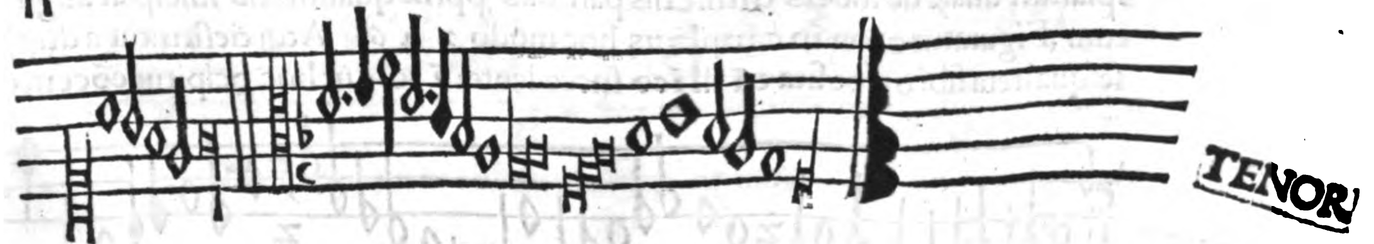

De Proportione quintuplasesquiquarta.

Quintuplasesquiquarta proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus: continet eum quinquies & eius insuper quartam partem ut.xxi.ad.iiii.&.xlii.ad.viii.&.lxiii.ad.xii.& deinceps. In hac proportione uiginti & una notulæ æquiualent cōmensurantur quatuor sibi cōsimilibus: ita ut una quæqꝫ ipsarum unius & uiginti diminuatur de decemseptē uigesimis primis partibus propriæ quantitatis. Describitur.n.in notulis hoc modo xxi xlii lxiii. Et destruitur a subquintuplasesquiquarta sibi opposita ut hic patet iiii viii xii

Reliquos autem huius generis gradus cum speciebus suis cõsimili processu diligentiæ musicorum considerandos relinquimus.

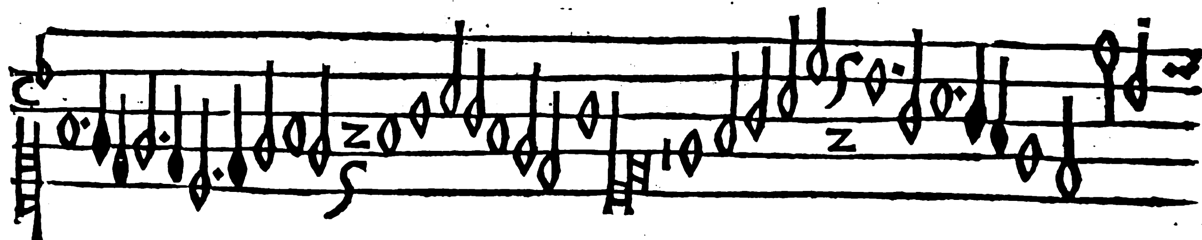
De Genere submultiplici superparticulari & eius speciebus. Caput Decimũ.

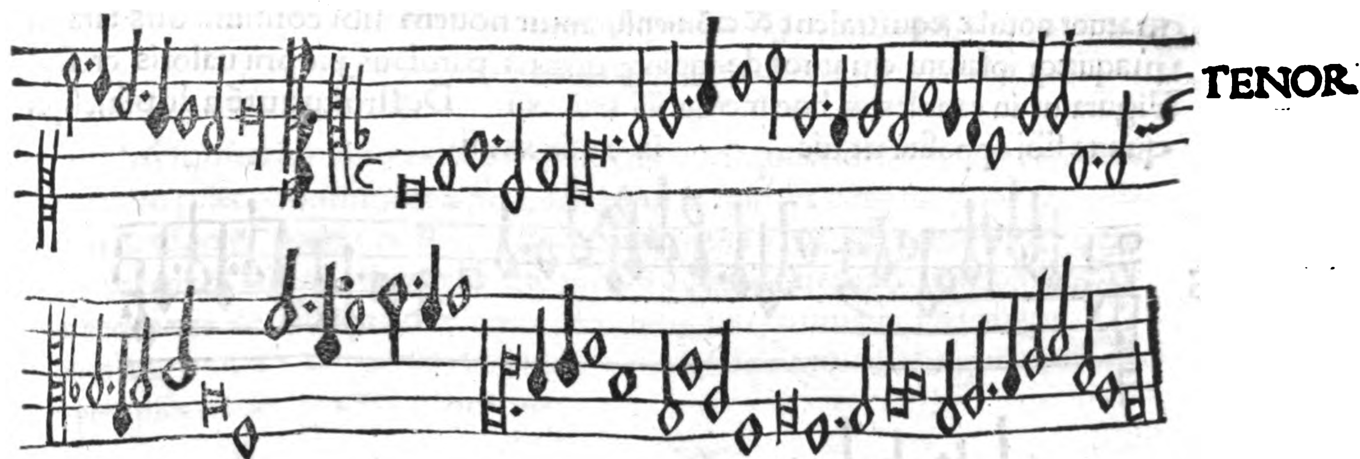
Vbmultiplex superparticulare genus quod quartum est minoris inæqualitatis oppositum multiplici superparticulari fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipso pluries cum una eius aliquota parte: æquiualẽs ipsi maiori. Huius enim infinitæ sunt species diuersis pariter gradibus consistentes. Primus gradus per subduplam singulis superparticularibus commixtam consideratur: Cuius prima species est Subduplasesqualtera: secunda Subduplasesquitertia: tertia Subduplasesquiquarta: quarta Subduplasesquiqninta & deinceps. Secundus gradus singulas superparticulares subtriplæ copulat hoc ordine. Subtriplasesqualtera: Subtriplasesquitertia: Subtriplasesquiquarta: Subtriplasesquiquinta: & deinceps. Tertius gradus singulas superparticulares tertiæ cõmiscet sub multiplici scilicet Subquadruplæ: ut Subquadruplasesqualtera: Subquadruplasesquitertia: Subquadruplasesquiquarta: Subquadruplasesquiquinta & deinceps. Ac reliquos quidem gradus consequenti processu facile quisq; considerare potest.

De Proportione subduplasesqualtera.

Subduplasesqualtera proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in eo bis & insuper pars eius dimidia ut. ii. ad. v. & . iiii. ad. io. & . vi. ad. xv. In hac Proportione duæ notulæ æquiualent & commensurantur quinq; sibi cõsimilibus ita ut unaquæq; ipsarum duaꝝ de tribus dimidiis partibus ꝓpriæ quantitatis suscipiat augmẽtum. Figuratur enim in cantibus hoc modo z 4 6 Atq; destruitur a dupla sesqualtera sibi opposita eã illico succedente: 5 10 5 ut hoc ꝑcipitur cõcentu.
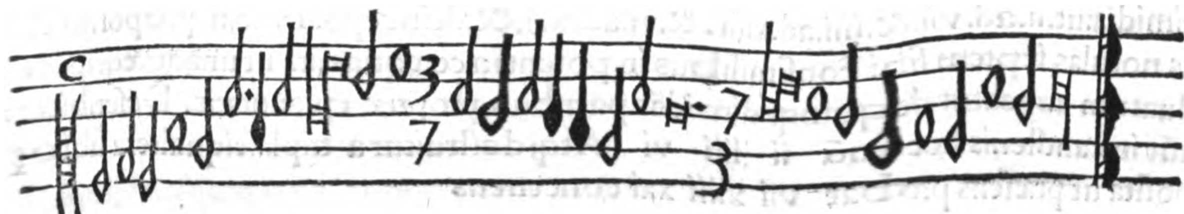

De ꝓpor. subdupla sesquitertia
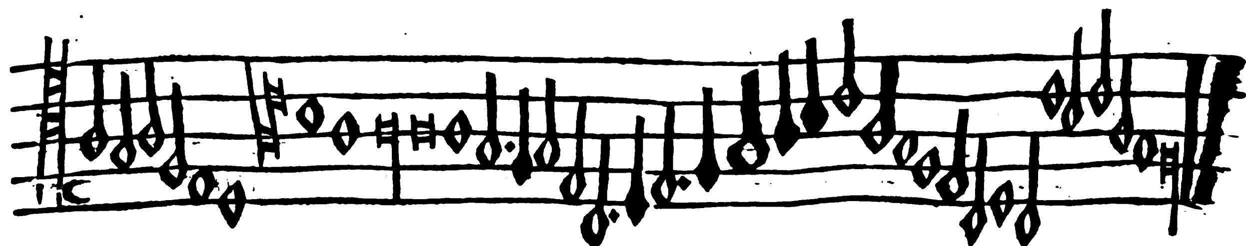

De Proportione subduplasesquitertia.

Subduplasesquitertia porportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhenditur in ipso bis & eius insuper pars tertia æquiualens ei in potentia & temporis mensura: ut. iii. ad. vii. &. vi. ad. xiiii. &. ix. ad. xxi. & deinceps. Hæc enim proportio tres notulas septem sibi cōsimilibus coæquat ita ut unaquæq; ipsarum trium augeatur de quatuor tertiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo iii vi ix / vii xiiii xxi
Et destruitur a duplasesquitertia sibi opposita ut hic patet

CANTVS

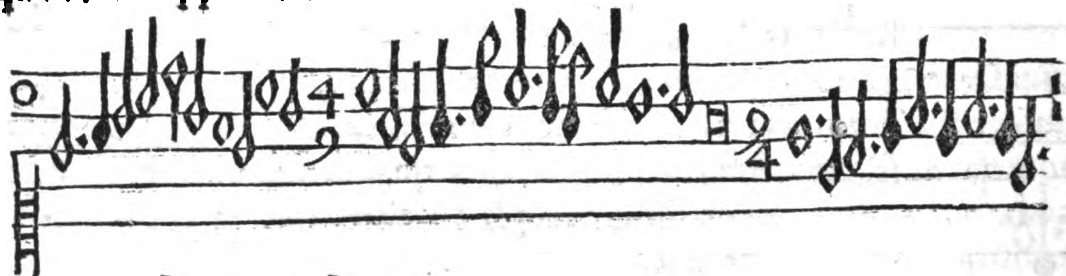
TENOR

De Proportione subduplasesquiquarta

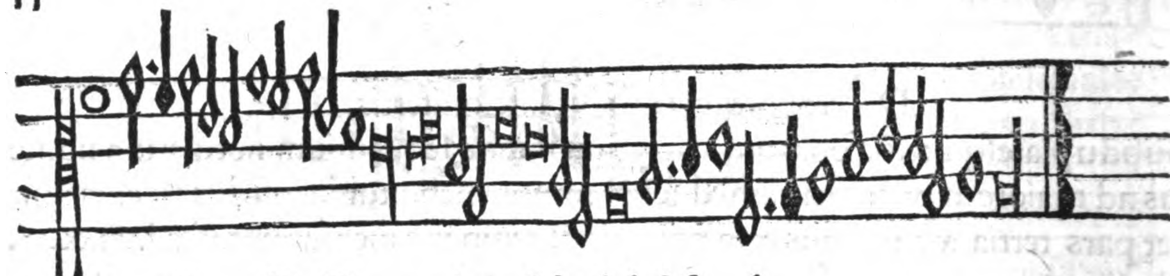
Subduplasesquiquarta proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorē præcedentiū relatus conspicitur in eo bis & insuper eius quarta pars: ut. iiii. ad. ix. &. viii. ad. xviii. &. xii. ad. xxvii. & deinceps. In hac proportione

quatuor notulæ æquiualent & cõmensurantur nouem sibi consimilibus : ita ut unaquæqȝ ipsarum quatuor de quinqȝ quartis partibus proprii ualoris crescat Figuratur in cantilenis hoc modo iiii viii xii Destruitqȝ autẽ a dupla sesqui quarta sibi opposita ut hic ix xviii xxvii

CANTVS
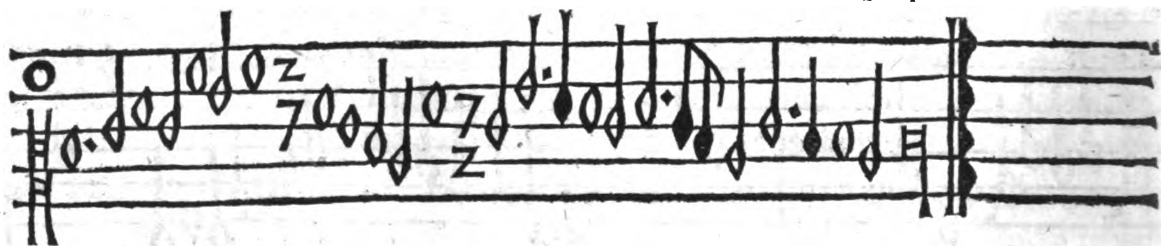

TENOR

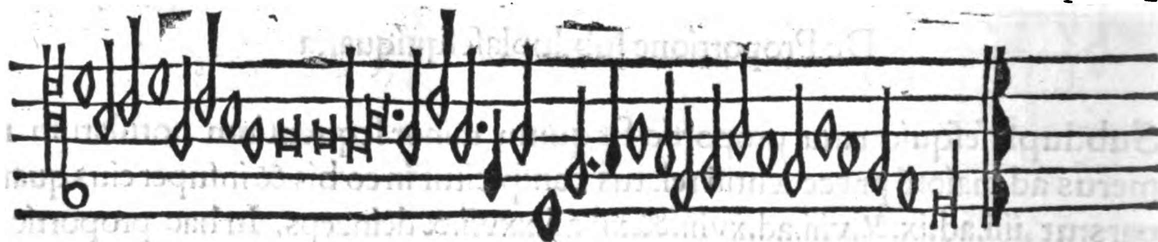
De Proportione subtriplasesqualtera

Subduplasesqualtera proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continet in ipso ter & eius insuper pars dimidia:ut.ii.ad.vii.&.iiii.ad.xiiii.&.vi.ad.xxi.&.deinceps. Hæc.n. proportio duas notulas septem sibi consimilibus in potentia coæquat:ita ut unaquæqȝ ipsarum duarum augeatur dequinqȝ dimidiis partibus propriæ quantitatis. Describitur aũt in cantilenis hoc mõ ii iiii vi Atqȝ destruitur a triplasesqualtera sibi opposita ut præsens probat vii xiiii xxi concentus

CANTVS

TENOR

De Propor. subtriplasesquitertia

De Proportione subtriplasesquitertia

Subtriplasesquitertia proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem praecedentium relatus continetur in ipso ter cum tertia insuper eius parte, ut. 3. ad. 10. &. 6. ad. 20. &. 9. ad. 30. & deinceps. In hac proportione tres notulae aequiualent & commensurantur decem sibi consimilibus: ita ut unaquaeque ipsarum trium augeatur de septem tertiis partibus propriae quantitatis. Describitur .n. in cantibus hoc modo 3 6 9 Et destruitur a triplasesquitertia sibi opposita ut subiecto precipitur 10 20 30 concentu.

CANTUS

TENOR

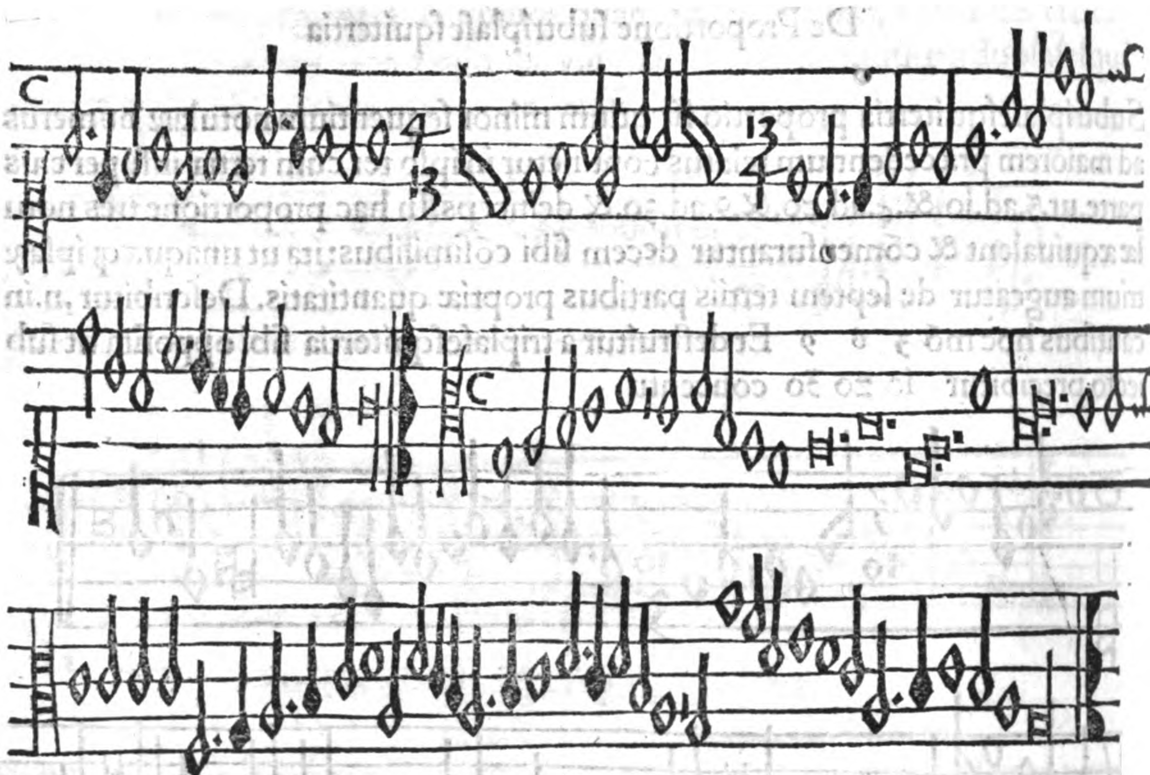
De Proportione subtriplasesquiquarta

Subtriplasesquiquarta proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem praecedentium ductus continetur in ipso ter & insuper eius quarta parte: ut. 4. ad. 13. &. 8. ad. 26. &. 12. ad. 39. & deinceps. Haec enim proportio quatuor notulas tredecim sibi consimilibus coaequat in potentia & temporis mensura, ita ut unaquaeque ipsarum quatuor de nouem quartis partibus propriae potentiae acquirat augmentum. Figuratur in notulis hoc modo 4 8 12 Et destruitur a triplasesquiquarta sibi opposita ut praesens declarat 13 26 xxxix concentus

Verte folium

CANTVS

TENOR
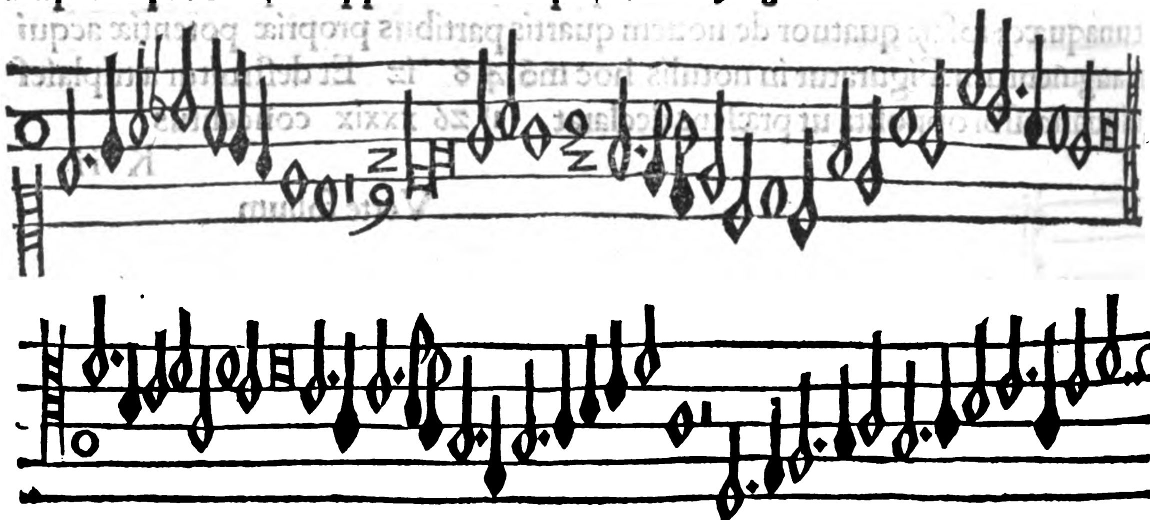

De Proportione ſubquadruplaſeſqualtera.

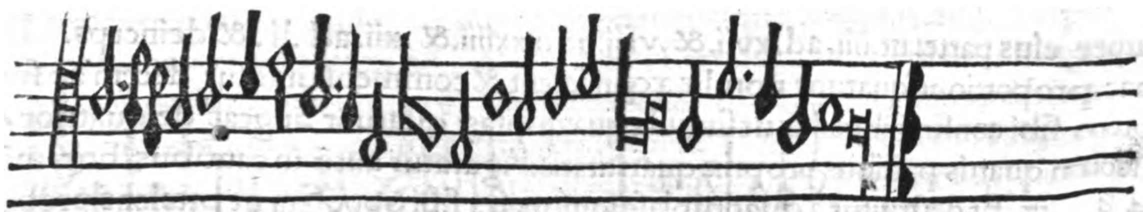
Subquadruplaſeſqualtera proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhenditur in ipſo quater cum dimidia eius inſuper parte: ut. 2. ad. 9. &. 4. ad. 18. &. 6. ad. 27. & deinceps. In hac proportione duæ notulæ æquiualent & commenſurantur nouem ſibi conſimilibus ſita ut unaquæq; ipſarum duarum augeatur de ſeptem dimidiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur in notulis hoc modo $\frac{2}{9}$ $\frac{4}{18}$ $\frac{6}{27}$. Atq; deſtruitur a quadruplaſeſqualtera ſibi oppoſita ut hic patet.

CANTVS

TENOR

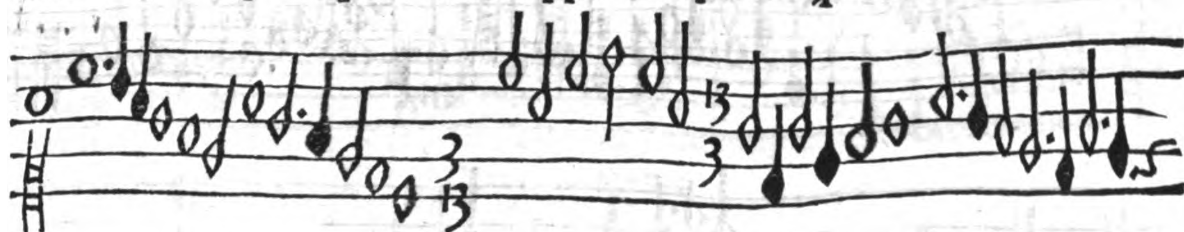

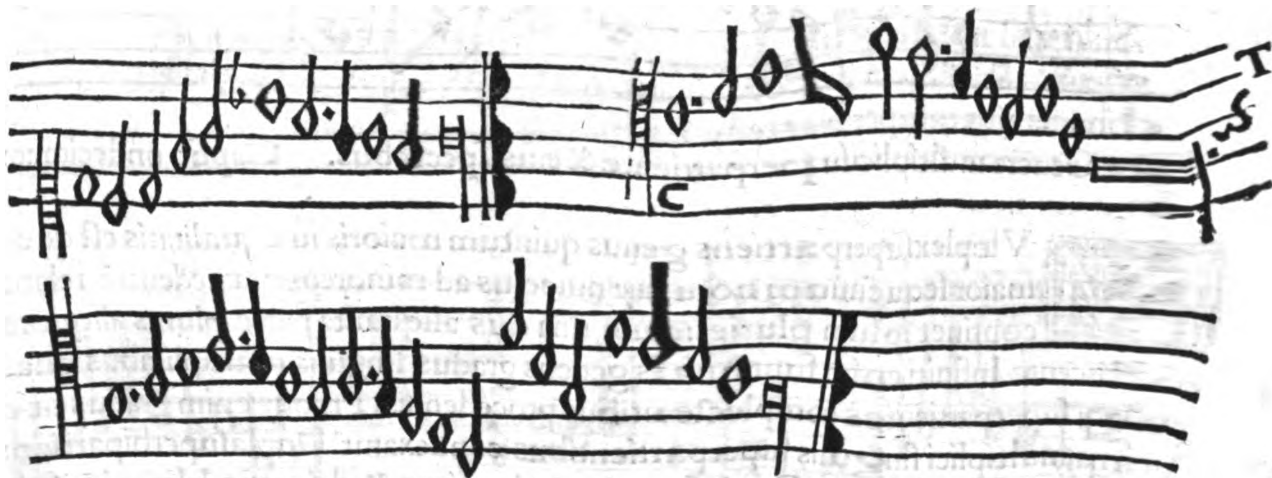
De ꝑpor. ſubquadruplaſeſquitertia

De Proportione subquadruplasesquitertia.

Subquadruplasesquitertia proportio fit quum minor sequētium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipso quater cum tertia eius parte. ut.3.ad.13.&.6.ad.26.&.9.ad.39.& deinceps. Hæc enim proportio tres notulas tredecim sibi consimilibus æquifacit in potentia & temporis mēsura:ita ut unaquæq; ipsarum trium decem terdenis partibus propriæ quantitatis suscipiat augmentum Figuratur enim in cātilenis hoc mō 3 6 9 13 26 39 Et destruit a quadruplasesquitertia sibi opposita ut præsens ꝓbat cōcētus.

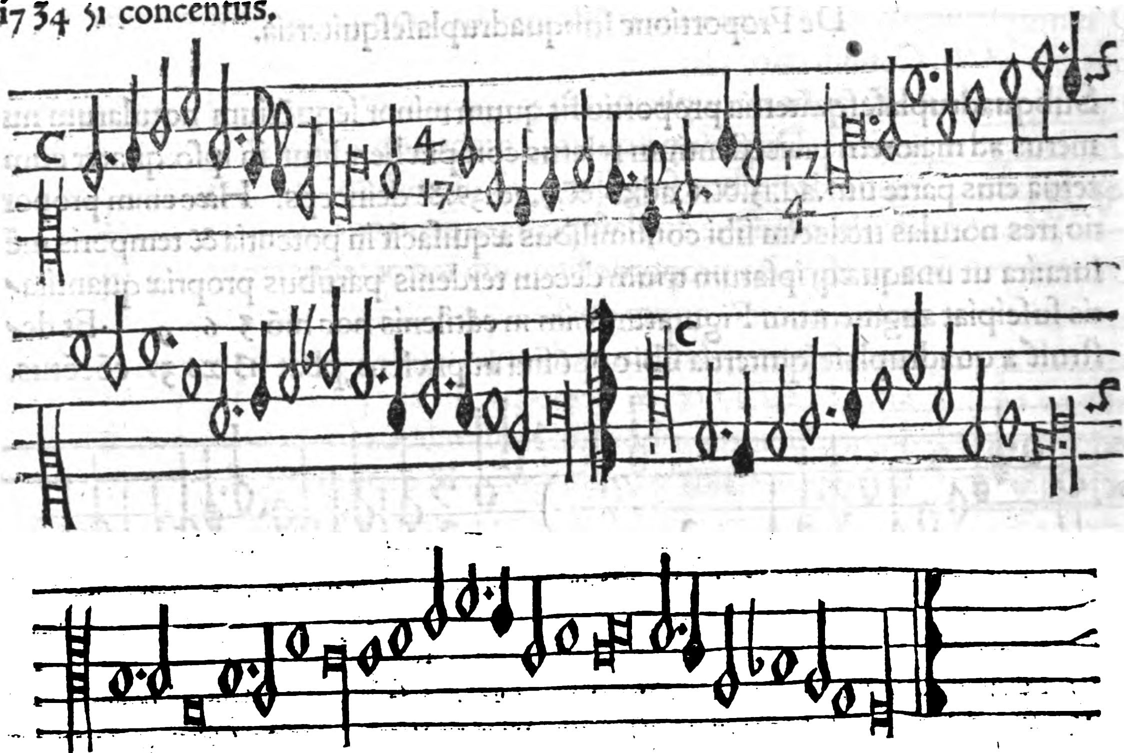
De Proportione subquadruplasesquiquarta.

Subquadruplasesquiquarta ꝓportio fit quum minor sequentiū notularū numerus ad maiorē præcedentiū relatus cōpræhenditur in ipso quater cum quarta in

super eius parte: ut.iiii. ad.xvii.& .viii. ad .xxxiiii.& .xii. ad .li . & deinceps. In hac proportione quatuor notulæ æquiualent & commensurantur decem ac septem sibi consimilibus:ita ut singulaquæq; ipsarum quatuor augeat de quatuordecim quartis partibus propriæ quantitatis:Figuratur autē in cantibus hoc mō
4 8 12 Et destruitur a quadrupla sesquiquarta sibi opposita ut præsens probat
17 34 51 concentus.

CANTVS

TENOR

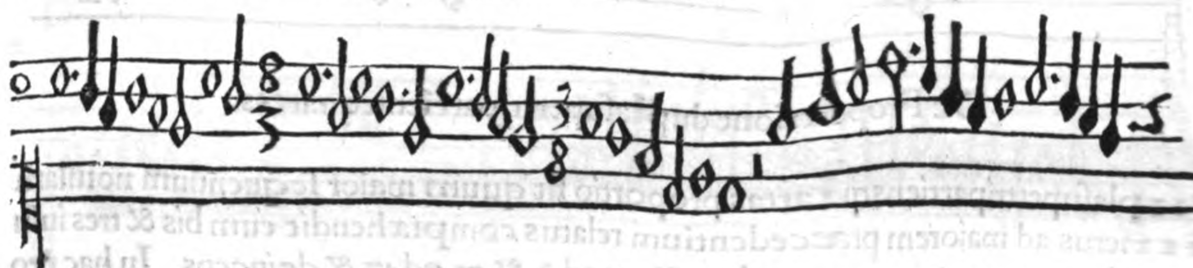
De Genere multiplicisuperpartiente & eius speciebus. Caput undecimum.

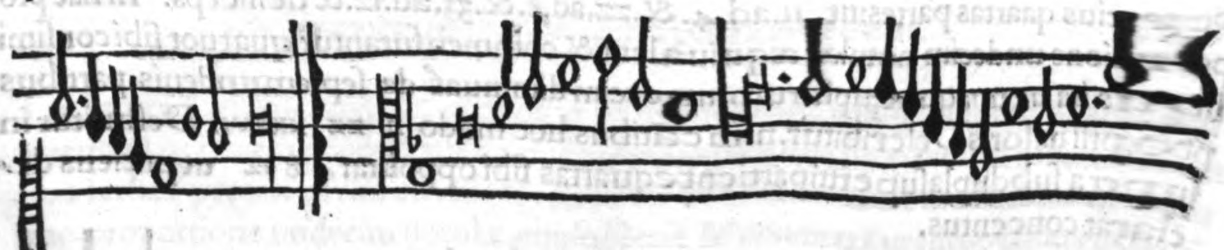
Multiplexsuperpartiens genus quintum maioris inæqualitatis est quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentiū relatus continet ipsum pluries:cum una eius aliquanta parte plures aliquotas cōducente Infiniti enim sunt huius generis gradus singulis multiplicibus quascunq; superpartientes complectentibus procedentes. Primus enim gradus fit ex prima multiplici singulis superpartientibus connexa:ut Duplasuperbipartiens. Duplasupertripartiens. Duplasuperquatripartiens & deinceps. Hæ enim subalterne species dicunt̄:namq; in ūim generis unaquæq; conuertitur cum duplarum superbipartientium Alia duplasuperbipartienstertias:ut.8.ad.3. Alia duplasuperbipartiensquintas: ut.12.ad.5. Alia duplasuperbipartiensseptimas:ut.16. ad.7. Alia duplasuperbipartiensnonas. ut.20.ad.9.&.deinceps. Verum huiusmodi specialissimas species uocant. Cæteris uero gradibus consimilis considerationis adhibetur modus. Secundus gradus singulas superpartientes secundæ multiplici coniungit. Cuius subalternus & specialissimus ordo est. Triplasuperbipartienstertias

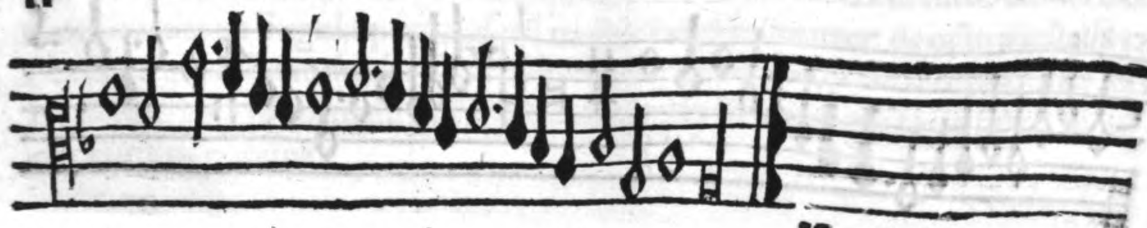
perbipartienstertias:ut.11.ad.3. Triplasuperbipartientsquintas:ut.17.ad.5. Tripla superbipartienssseptimas ut.23.ad.7.& deinceps. Tertius gradus tertiam multiplicē singulis superbipartientibus apponit:cuius ordo est. Quadruplasuperbipartiēs tertias:ut.14.ad.iii. Quadruplasupbiptiēsqntas ut.22.ad.5. Quadruplasupbiptienssseptimas:ut.xxx.ad.7. In quarto gradu singulæ superbipartiētes quartæ applaudunt multiplici hoc ordine. Quintuplasuperbipartienstertias:.17.ad.3. Quintuplasuperbipartiensquintas.ut.27.ad.5. Quintuplasuperbipartienssseptimas.37. ad.7. Consideratur plerunq; huiusmodi processus per subalternarum superbipartientiū singulis multiplicibus applicationē:ut Duplasuperbipartiens Duplasupertripartiens Duplasuperquatripartiens:atq; in reliquis diuersimoda congruit consideratio.de quibus singillatim est dicendum

De Proportione duplasuperbipartientetertias

Duplasuperbipartienstertias proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus comprahendit eum bis & insuper unam eius aliquantam partem factam ex duabus tertiis partibus ipsius minoris ut.8.ad.iii.&.16.ad.6.&.24.ad.ix.& deinceps. In hac proportiōe octo notulæ æquiualent & conmeusurantur tribus sibi consimilibus:ita ut unaquæq; ipsarū octo diminuat de quinq; octauis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 8 16 24 Et destruitur a subduplasuperbipartientetertias sibi oppositaut hic mon .iii.6 9 strat concentus

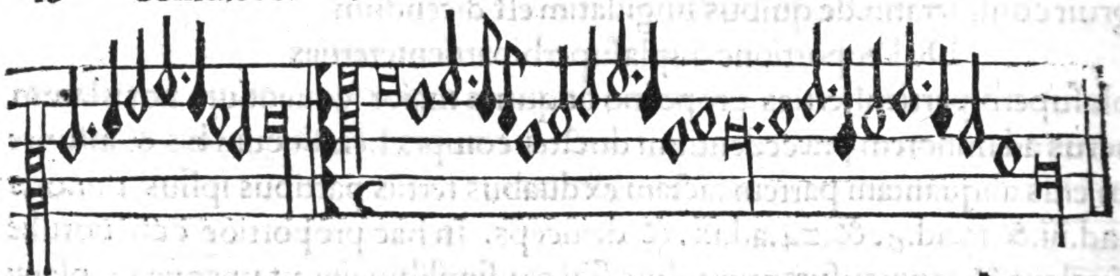

De Proportione duplasuperbipartientequintas.

Duplasuperbipartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularũ numerus ad minorem præcedantium ductus continet ipsum bis & insuper duas eius quintas partes:ut.12.ad.5.&.24.ad.10.&.36.ad.15.& deinceps. Hæc proportio duodecim notulas æquifacit in potentia & temporis mensura quinq; sibi consimilibus:ita ut singulaquæq; ipsarum duodecim de septem duodenis partibus propriæ quantitatis detrimentum patiatur. Figuratur in cantilenis hoc modo 12 24 36 Et destruitur a subduplasuperbipartientequintas sibi opposita:ut hoc 5 10 15 constat concentu.

CANTVS

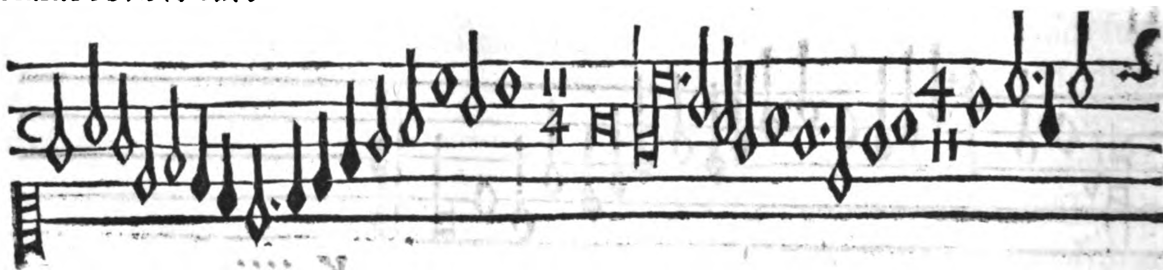
TENOR

De Proportione duplasupertripartientequartas.

Duplasupertripartiensquartas proportio fit quum maior sequentium notularũ numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhendit eum bis & tres insuper eius qaartas partes:ut.11.ad.4.&.22.ad.8.&.33.ad.12.& deinceps. In hac proportione undecim notulæ æquiualent & commensurantur quatuor sibi consimilibus ita ut unaquæq; ipsarum undecim diminuat de septem undenis partibus proprii ualoris Describitur.n.in cãtibus hoc modo 11 22 xxxvi. Destruitur insuper a subduplasupertripartientequartas sibi opposita: 4 8 12 ut præsens declarat concentus.

CANTVS.

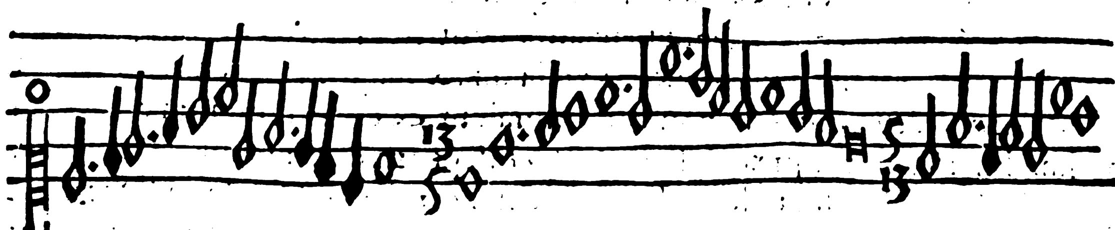

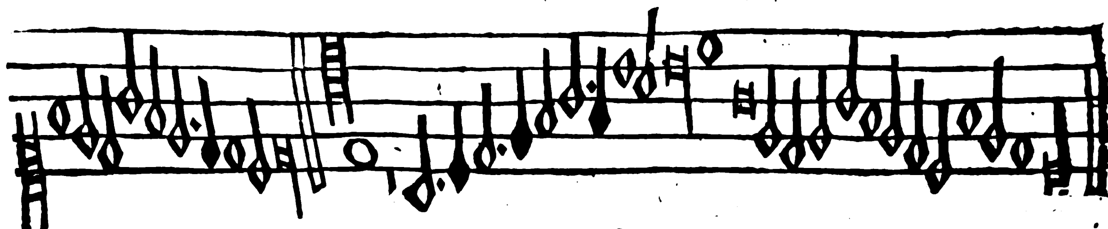
De ppor.duplasuperbipartientequintas

De Proportione duplasupertripartiente quintas

Duplasupertripartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentiũ relatus continet eum bis & tris eius quintas partes ut. xiii. ad. v. & .xxvi. ad .x. &. xxxix. ad. xv. & deinceps. Hec enim proportio tredecim notulas coæquat quinq̃ sibi cõsimilibus: ita ut unaquæq̃ ipsarum tredecim diminuatur de octo terdenis partibus propriæ quantitatis. Describitur in cantibus hoc modo. xiii. xxvi. xxxix. Et destruitur a subduplasupertripartiẽte quintas sibi opposita: ut hic v x xv constat
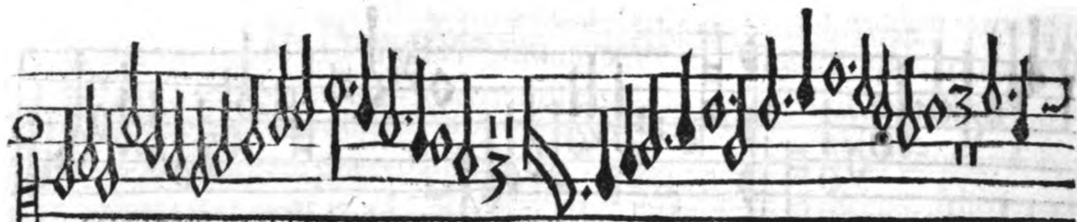

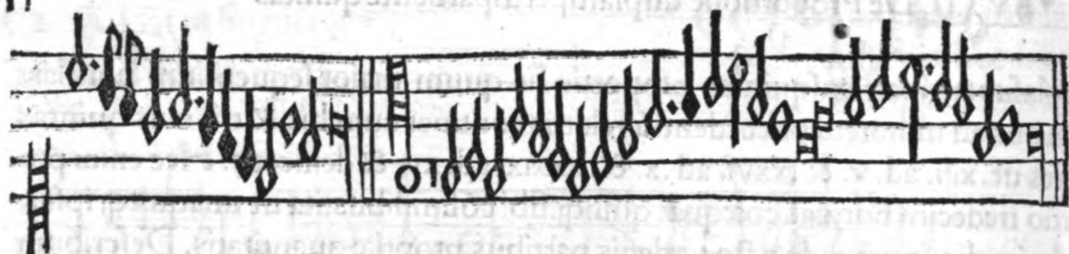
De Proportione triplasuperbipartientetertias

Triplasuperbipartienstertias proportio fit quum maior seqentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus comprehendit eũ ter & insuper duas eius tertias partes: ut . xi. ad . iii . & . xxii . vii : &. xxxiii .ad . ix . & deinceps. In hac proportione undecim notulæ æquiualent & conmensurantur tribus sibi cõsimilibus: ita ut siugulaquæq̃ ipsarũ undecim diminuatur de octo undenis partibus propriæ quantitatis. Descibitur enim in notulis hoc modo xi xxii xxxiii Et destruitur a subtriplasuperbipartientetertias sibi opposita: ut hoc iii vi ix cõcentu disponitur

CANTVS

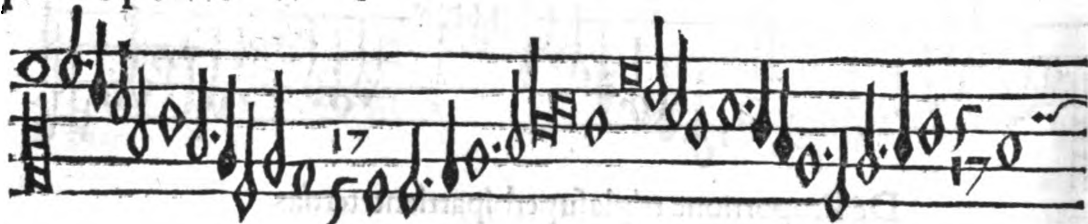
TENOR

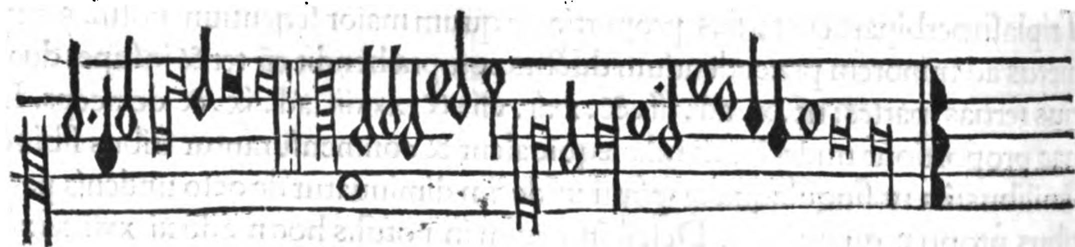
De Proportione triplasuperbipartientequintas.

Triplasupbipartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum ter: & insuper duas ipsius quintas partes: ut.xvii.ad.v.&.xxxiiii.ad.x.&.li.ad.xv.& deinceps. In hac proportione decem ac septem notulæ æquiualent & cõmensurantur quinq; sibi consimilibus; ita ut unaquæq; ipsarum decemseptem diminuatur de duodecim septemdenis partibus sui ualoris. Describit̃ in notulis hoc modo xvii xxxiiii li. Et destruitur a subtriplasuperbipartientequintas sibi opposita: ut v x xv præsens probat concentus

CANTus

TENOR

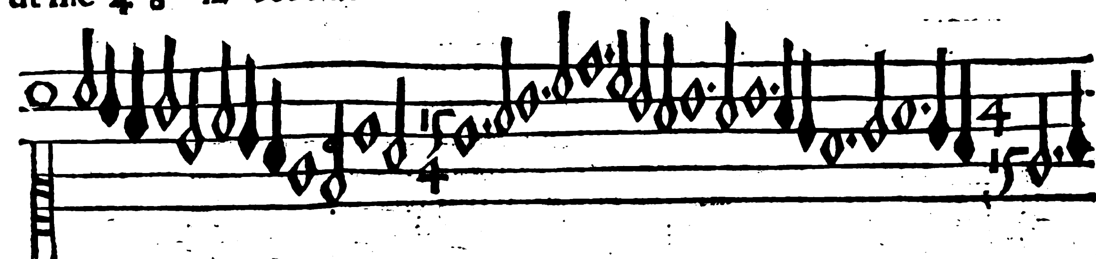

De Proportione triplasuperbipartientequartas.

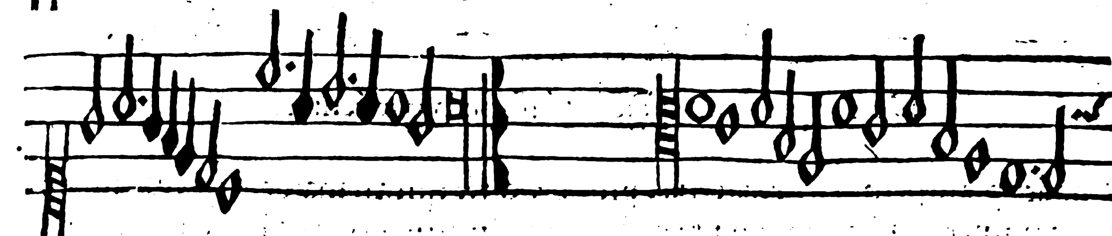
Triplasuperbipartiensquartas proportio fit quum maior sequentium notularũ numerus ad minorẽ p̃cedẽtiũ ductus cõpræhẽdit eũ ter & tris eius quartas partes ut.xv.ad.iiii.&.xxx.ad.viii.&.xlv.ad.xii. Hæc proportio quindecim notulas

æquat

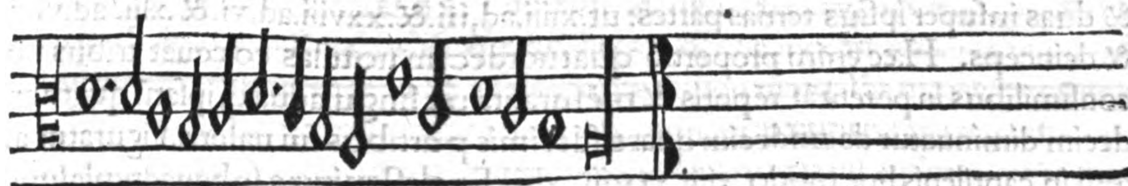
æquat quatuor sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum quindecim diminuat de undecim quindenis partibus propriæ quantitatis. Figuratur in cantilenis hoc modo 15 30 45 Atq; destruitur a subtriplasuperpartientequartas sibi opposita ut hic 4 8 12 consistat

CANTUS

TENOR

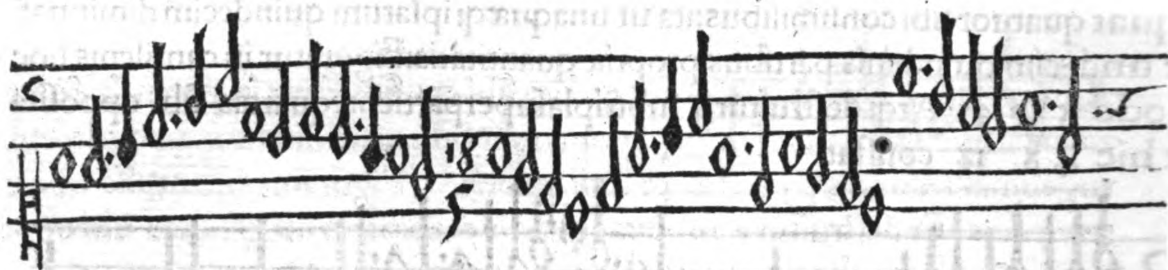

De Proportione triplasuperpartientequintas

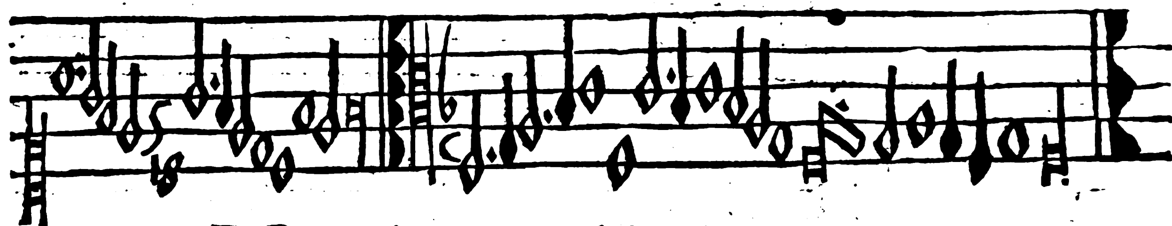
Triplasupertripartiensquintas proportio fit quū maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet ipsum ter & insuper tres eius quintas partes: ut .18. ad .5. & .36. ad .10. & .54. ad .15. & deinceps. In hac proportione decem & octo notulæ æquiualent & cōmensurantur quinq; sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarū decem & octo diminuatur de tredecim octodenis partibus propriæ quantitatis: Describitur .n. in cantibus hoc modo 18 36 54 Atq; destruitur a subtriplasupertripartientequintas sibi opposita: ut 5 10 15 hoc precipitur concentu:

Verte folium

CANTVS

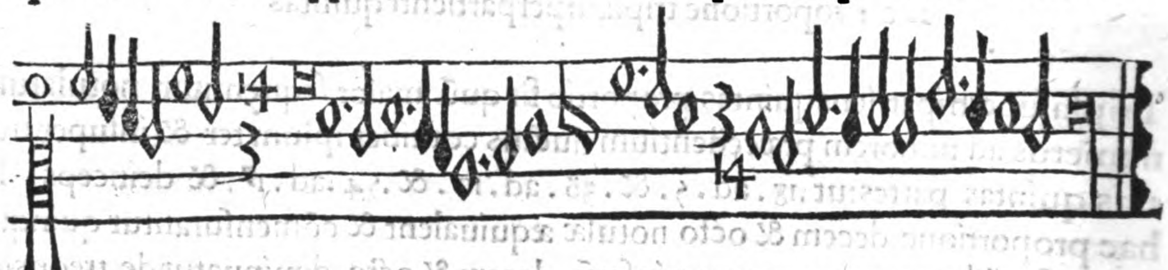
TENOR

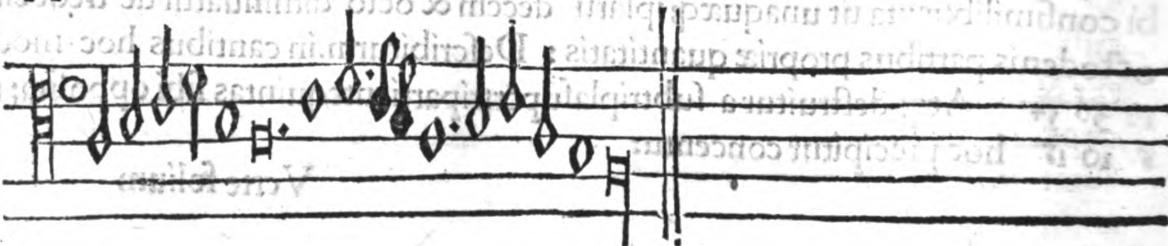
De Proportione quadruplasuperbipartientetertias.

Quadruplasuperbipartienstertias proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus comprehendit eum quater & duas insuper ipsius tertias partes: ut.xiiii.ad.iii.&.xxviii.ad.vi. & .xlii. ad.viiii. & deinceps. Hæc enim proportio quatuordecim notulas coæquat tribus sibi consimilibus in potentia tēporis & mēsura: ita ut singula quæq; ipsarū quatuordecim diminuatur de undecim quartisdecimis partibus sui ualoris. Figuratur autem in cantilenis hoc modo xiiii xxviii xlii Et destruitur a subquadruplasuperbiptientetertias sibi opposita iii vi ix ut præsens probat concentus.

CANTVS

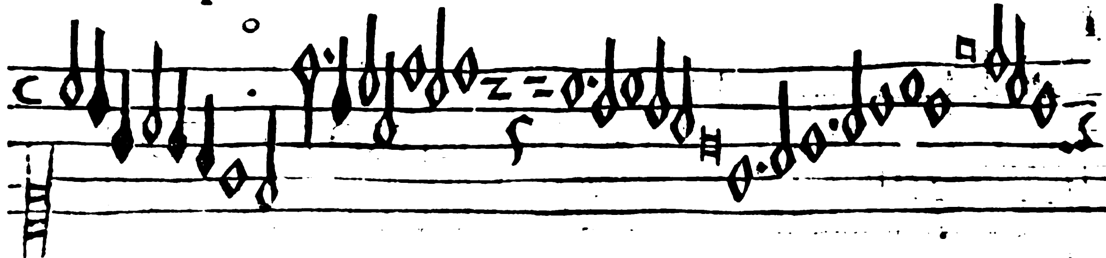
TENOR

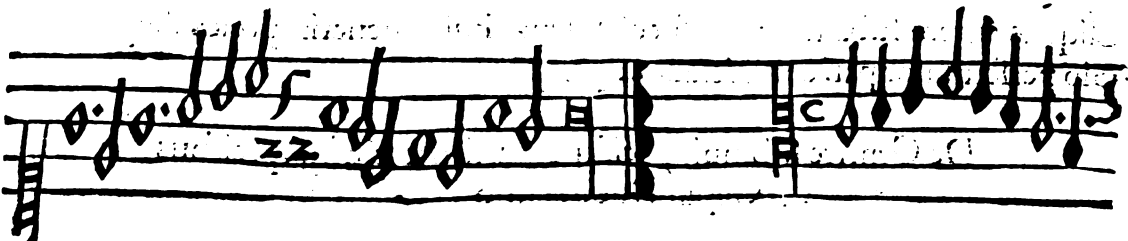

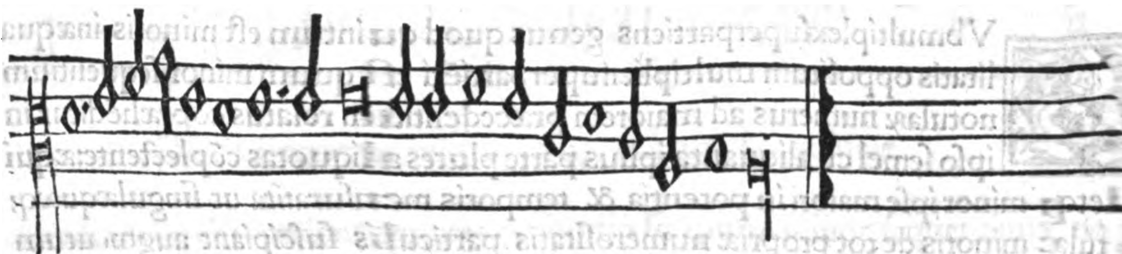
De Proportione quadruplasuperbipartientequintas.

Quadruplasupbipartiensqītas pportio fit quū maior sequentiū notularum numerus ad minorē pcedētiū ductus cōtiet ipsū qter cū duabus eius qntis ptibus ut.xxii.ad.v.&.xxxxiiii.ad.x.&.lxvi.ad.xv.In hac pportōe uiginti & duæ notulæ æquiualent

æquiualent & commensurantur quinqꝫ sibi consimilibus in potentia & temporis mensura: ita ut unaquæqꝫ ipsarum uigintiduarum diminuatur de decemseptẽ uigesimis secundis partibus proprii ualoris. Figuratur in notulis hoc modo zz 44 66 Et destruitur a subquadruplasuperbipartiente quintas sibi opposita: 5 10 15 hoc probatur concentu.

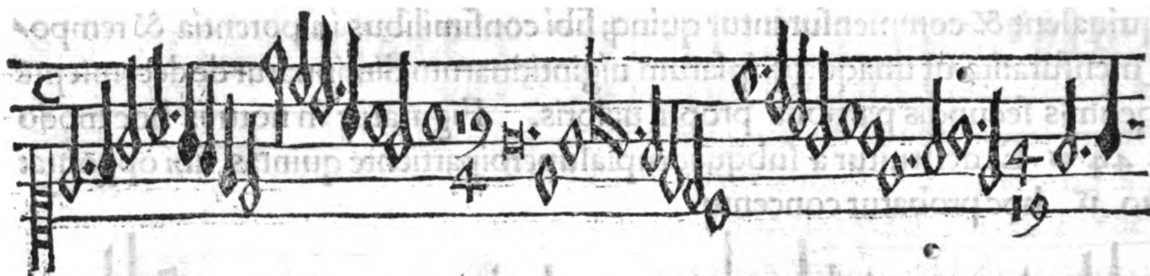

De Proportione quadruplasupertripartientequartas.
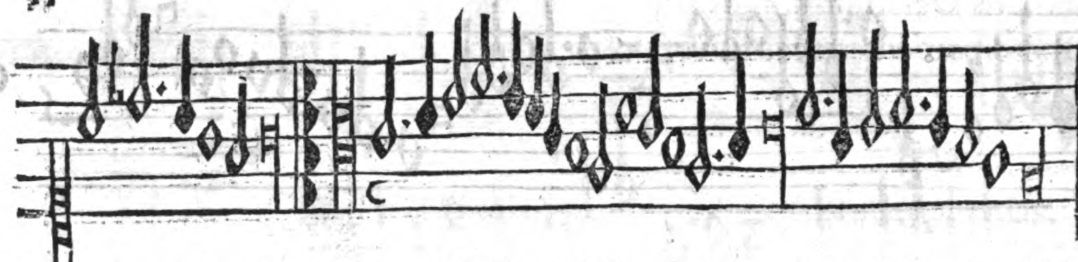
Quadruplasupertripartiens quartas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum quater & insuper tres ipsius quartas partes: ut.19.ad.4.&.38.ad.8.&.57.ad.12.& deinceps. Hæc enim proportio decem ac nouem notulas connumerat & commẽsurat quatuor sibi consimilibus: ita ut unaquæqꝫ ipsarum decemnouem diminuatur de quindecim decimisnonis partibus propriæ quantitatis. Describitur enim in cantilenis hoc modo 19 38 57 Et destruitur a subquadruplasupertripartientequartas sibi opposita: 4 8 12 quod præsens monstrat concentus.

Verte folium

CANTVS

TENOR

Reliquas autem subalternas & specialissimas huius generis species diligens ex seipso perscrutator pari consideratione perquiret

De Generre submultiplicisuperpartiente eiusq; speciebus
Caput Duodecimo

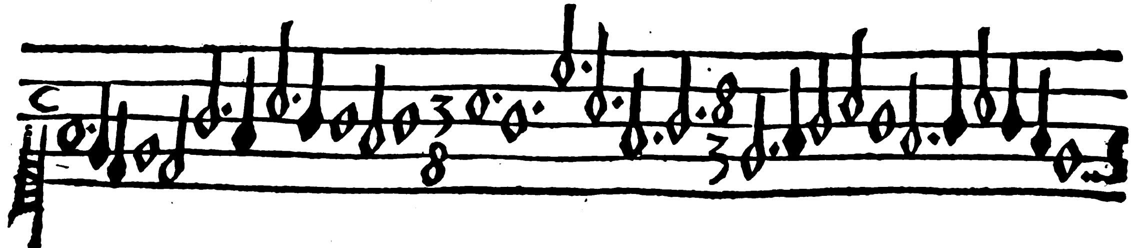

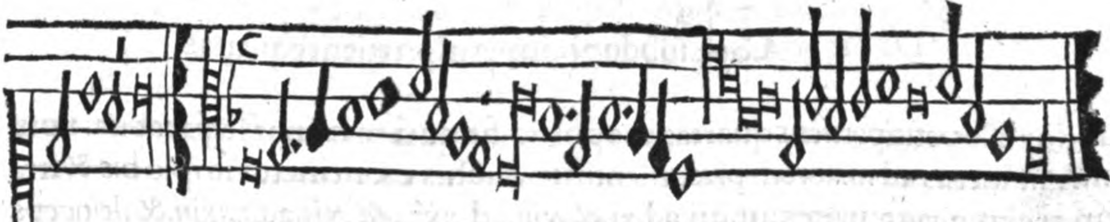
Vbmultiplexsuperpartiens genus quod quintum est minoris inæqualitatis oppositum multiplicisuperpartiēti est quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus cōpræhēditur in ipso semel cū aliquanta ipsius parte plures aliquotas cōplectente: æquivaletq; minor ipse maiori in potentia & temporis mensura: ita ut singulæquæq; notulæ minoris de tot propriæ numerositatis particulis suscipiant augmentum quot fuerint notulæ ipsorum numerorum differentiam disponentes: ut & in cæteris minoris inæqualitatis generibus euenire contingit. Infinitos item gradus huius generis distribuit singularis submultiplicitas superpartientes cōplectens habitudines. Primus gradus fit ex subdupla. ut. Subduplasuperbipartiens. Subduplasupertripartiens. Subduplasuperquartipartiēs. Huiusmodi autem species subalternæ sunt quod quæq; in uim generis transeat. ut. Subduplasuperbipartienstertias Subduplasuperbipartiensquintas Subduplasuperbipartienssepti-mas: hæ autem species specialissimæ uocantur. Idem quoq; in cæteris considerationis processus apparet. Secundus gradus fit ex subtripla ut Subtriplasuperbipartiens. Subtriplasupertripartiens. Subtriplasuperquatripartiēs: & deinceps Tertius gradus a subquadrupla concipitur ut Subquadruplasuperbipartiens. Subquadruplasupertripartiens. Subquadruplasuperquatripartiens. Huiusmodi autem subalternis specialissimæ species supponuntur. Quarum pcessum disponamus hoc ordine

De ppor. subduplasuperbipartientetertias

De Proportione subduplasuperbipartientetertias

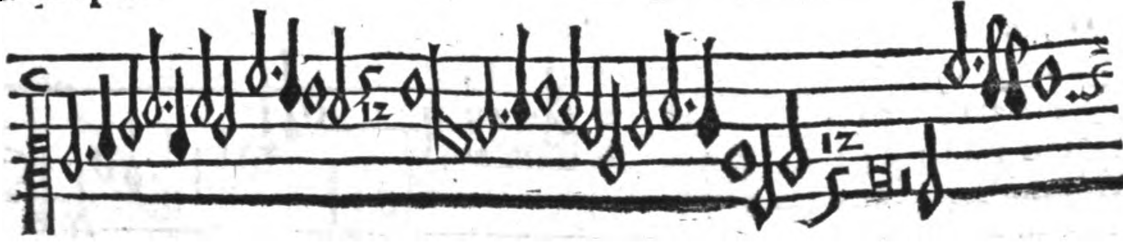
Subduplasuperbipartienstertias proportio fit quum minor sequentium notula⁊ numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhēditur in eo bis cum duabus insup tertiis ptibus suis:ut .iii.ad.viii.&.vi.ad .xvi.&.ix.ad.xxiiii.& deinceps In hac proportione tres notulæ æquiualent & commensurantur octo sibi consimilibus ita ut unaquæq ipsarum trium augeatur de quinq tertiis partibus propriæ quantitatis Describitur.n.in cantibus hoc mō iii vi ix Et destruitur a duplasuperbipartientetertias sibi opposita ut hic viii xvi xxiiii monstrat concentus

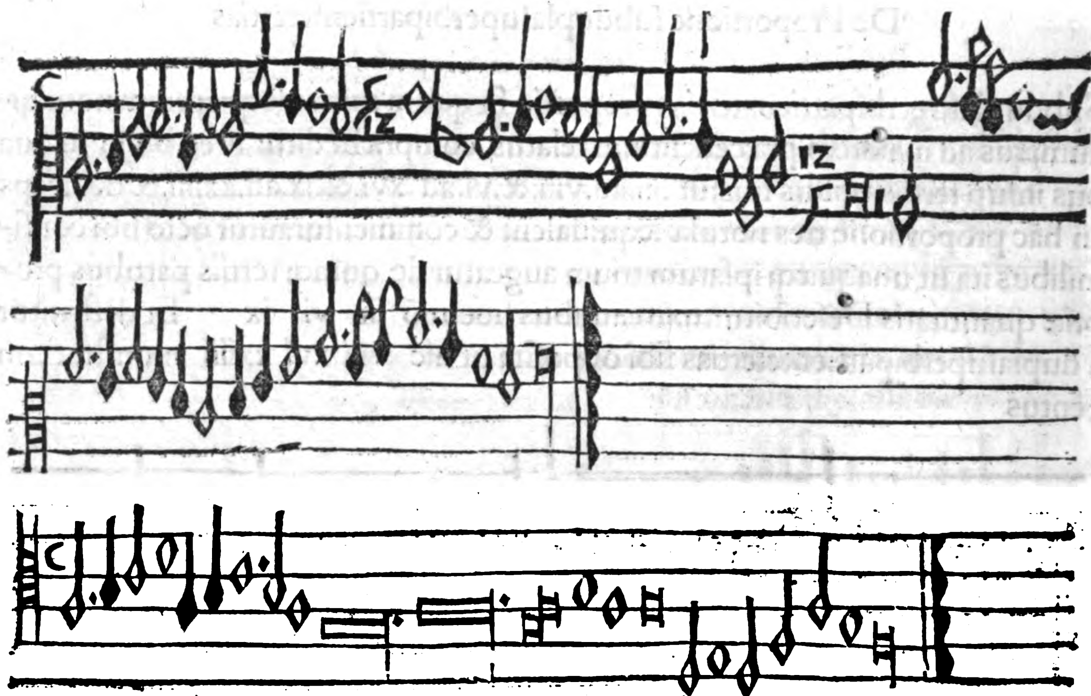
De Proportione subduplasuperbipartientequintas

Subduplasuperbipartiensquintas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continet bis in ipso & duæ eius quintæ partes:ut.v.ad.xii.&.x.ad.xxiiii.&.xv.ad.xxxvi. Hæc.n.proportio quinq notulas coæquat in potentia & temporis mensura duodecim sibi consimilibus ita ut singulaquæq ipsarum quinq de septem quintis partibus propriæ quantitatis acquirat augmentū. Figurat aūt in notulis hoc mō v x xv Atq destruitur a duplasuperbipartientequintas sibi opposita xii xxiiii xxxvi ut hic patet

CANTVS

TENOR
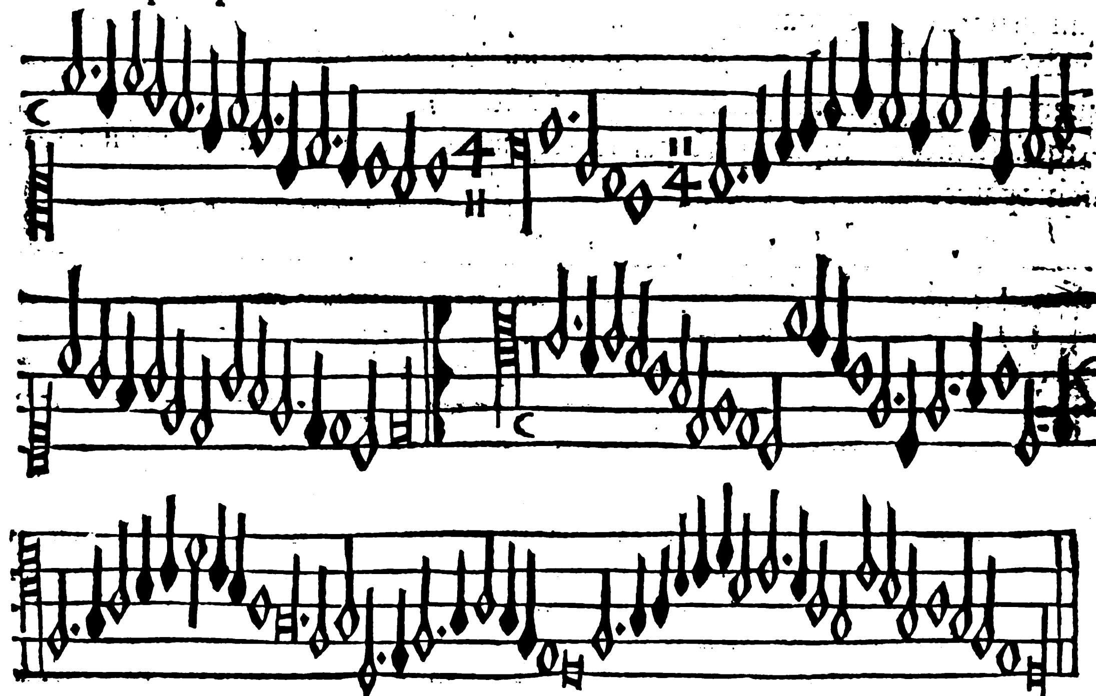

De Proportione subduplasupertripartientequartas.

Subduplasupertripartiensquartas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continetur in ipso bis & tres insuper eius quartæ partes: ut.iiii.ad.xi.&.viii.ad.xxii.&.xii.ad.xxxiii.& deinceps In hac Proportione quatuor notulæ æquiualent & commensurantur undecim sibi consimilibus: ita ut unaquæqꝫ ipsarum quatuor augeatur de septem quartis partibus ꝓpriæ quãtitatis. Describitur in cantilenis hoc modo iiii viii xii Et destruitur a duplasupertripartientequartas sibi opposita ut hoc xi xxii xxxiii concentu percipitur.

CANTVS

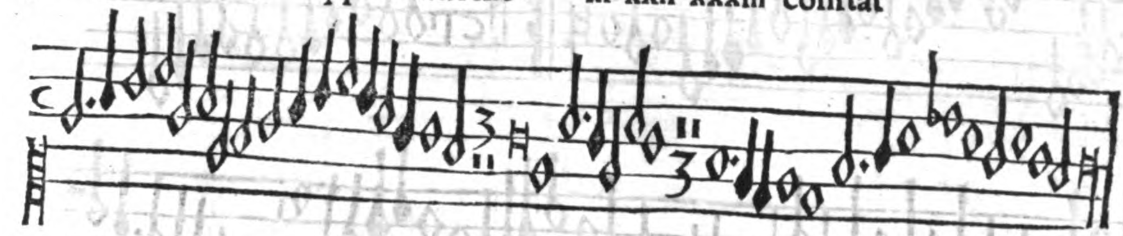
TENOR

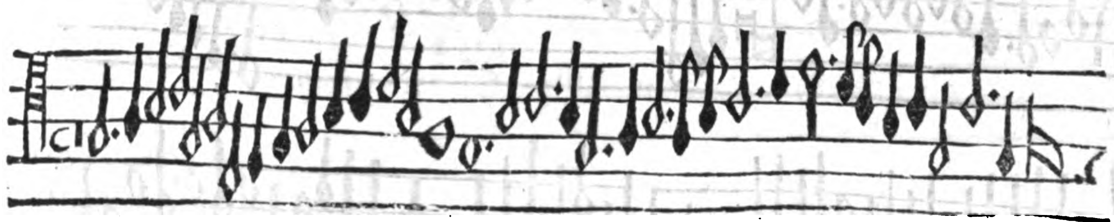
De ꝓpor. subtriplasupbipartientetertia

De Proportione subtriplasuperbipartientetertias

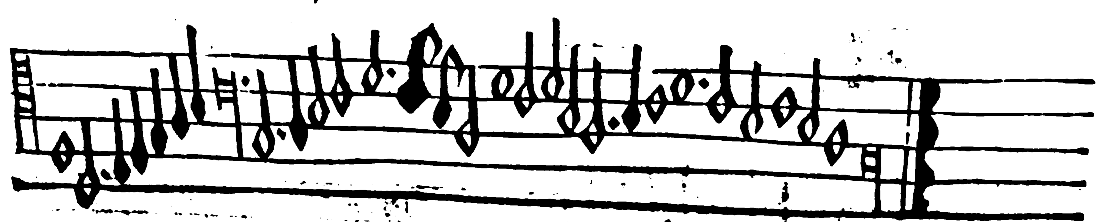
Subtriplasuperbipartienstertias proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem praecedentium relatus compraenditur ter in ipso cū duabus tertiis partibus suis ut . iii. ad. xi . & vi. ad. xxii. & ix: ad. xxxiii. & deinceps Hec proportio tres notulas æquifacit undecim sibi consimilibus:ita ut singulaquæq; ipsarum trium de octo tertiis partibus sui ualoris suscipiat augmētum Describitur.n.in notulis hoc modo iii vi ix Atq; destruitur a triplasupertripartientetertias sibi opposita:ut hic xi xxii xxxiii constat

CANTus

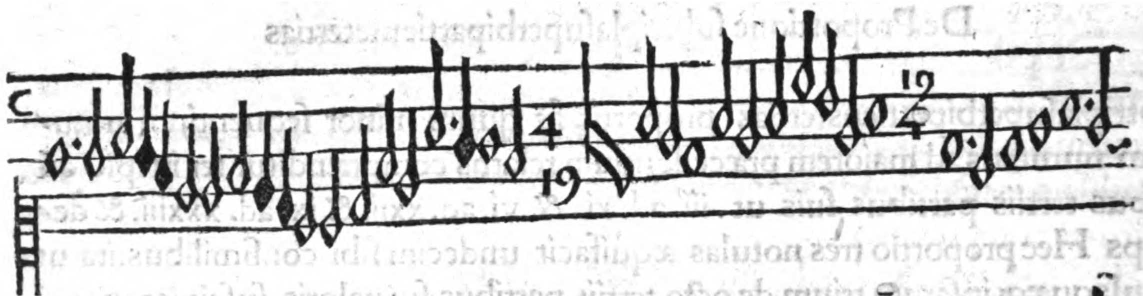
TENOR

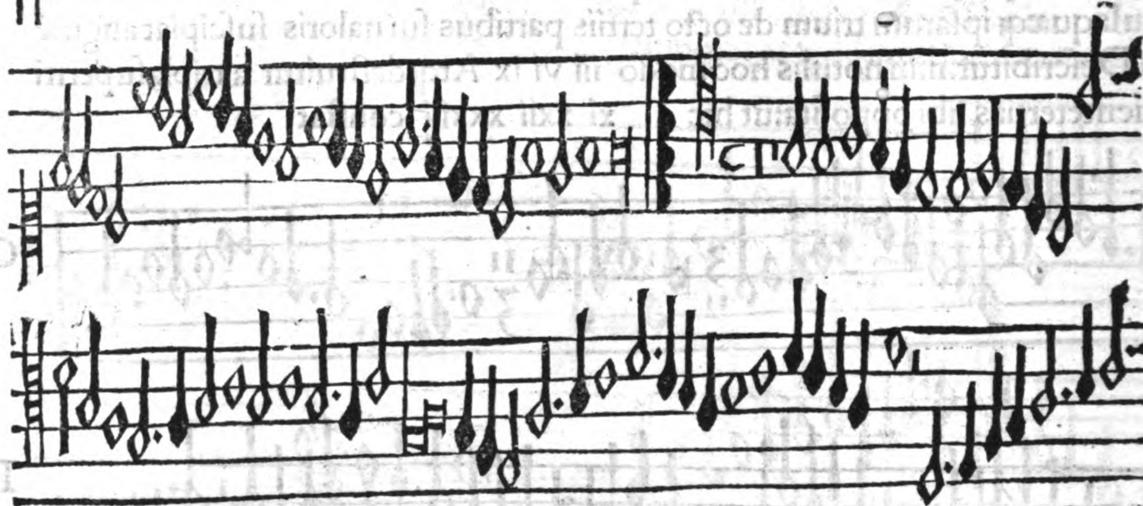
De Proportione subquadruplasupertripartientequartas

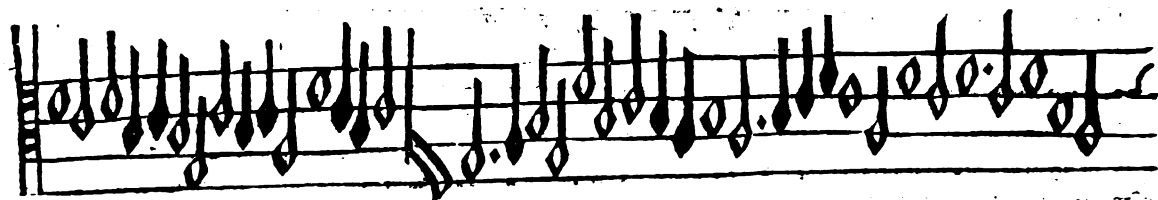
Subquadruplasupertripartiensquartas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem praecedentium ductus continet in ipso quater cū tribus quartis partibus suis: ut . 4. ad. 19. & . 8. ad. 38. & . iz. ad. 57. & deinceps In hac proportione quatuor notulæ æquialent & cōmensurantur decem ac nouem sibi cōsimilibus:ita ut unaquæq; ipsarum quatuor augeatur de quindecim quartis partibus propriæ quantitatis Describitur in cantilenis hocmodo 4 8 iz Et destruitur a quadruplasupertripartiētequartas sibi opposita ut hoc per 19 38 57 cipitur concentu

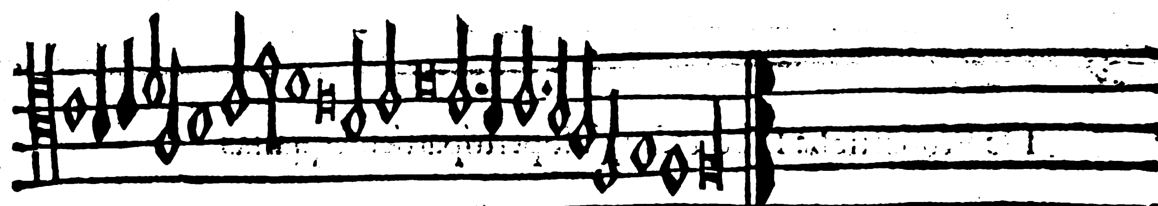
CANTUS

TENOR

Reliquas autem huius generis habitudines musicorum diligentiæ cõmittimus perscrutandas.

De Coniunctiõe plurium dissimilium proportionum: Caput Tertiumdecimũ

Iuersæ proportiones sese inuicem cõsequentes uarias subsequẽtiũ notularũ ad præcedentes sana consideratione ducunt habitudines. Nãq͂ si (exempli causa) tripla proportio in notulis immediate duplã fuerit subsequuta

subsequuta: sexcupla ilico proportio ex numerositate notularum ipsius triplae descriptae ad priorem notularum numerum qui scilicet ante duplam ipsam dispositus fuerat: resultabit: quod his numeris sane percipitur. 1. 2. 6. Binarius enim ad unitatem duplus est. Senarius ad binarium triplus. Rursus Senarius ad unitatē sexcuplam facit proportionem: quā subsexcupla sibi opposita statim subsequēs destruere comprobatur eius rei causa est deducta extremorum aequalitas his terminis circūscripta. 1. 2. 6. 1. Id quoq; in cōnumeratione & pronūciatione notularum pñtis concentus notissime percipitur.

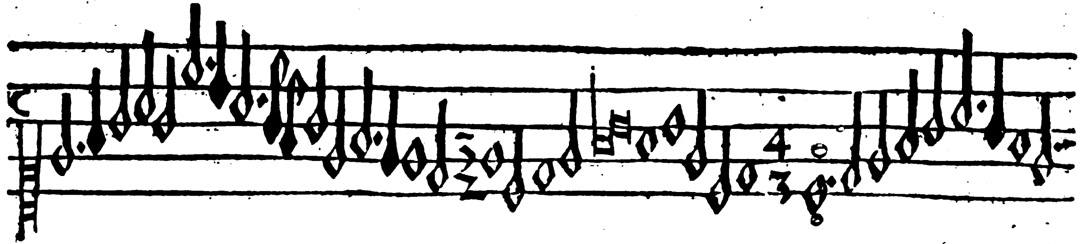
CANTUS

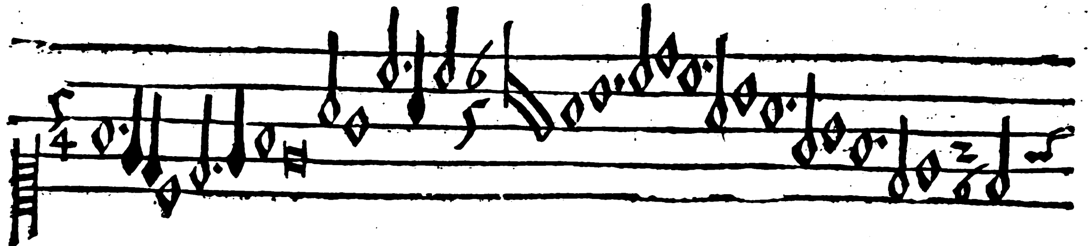
TENOR

Vnaquaeq; igitur proportio ad praecedētem proportionem considerata: notulas semper confert praecedentiū notularum numerositati: ita ut primae proportionis considerationi tanq̄ fundamēto relationis correspōdere noscantur: quod ultimo tertii Theoricae Aryhtmetica disponente monstrauimus. Verum duae primae superparticularis generis species sesqualtera & sesquitertia sese inuicē in cantilena consequentes notulas posteriores in dupla ad priores conferūt consideratione: quod horum percipitur dispositione numerorum. 2. 3. 4. his superducta sesquiquarta sequentes notulas anterioribus commēsurat secundum duplam sesqualteram: ut his constat numeris. 2. 3. 4. 5. Superaddita insuper sesquiquinta triplam ad primum notularum numerum perficiet proportionem: ut hac dispositione monstratur. 2. 3. 4. 5. 6. Senarius nanq; ad binarium triplam implet habitudinem. Subsequente autem subtripla proportione omnes destructus

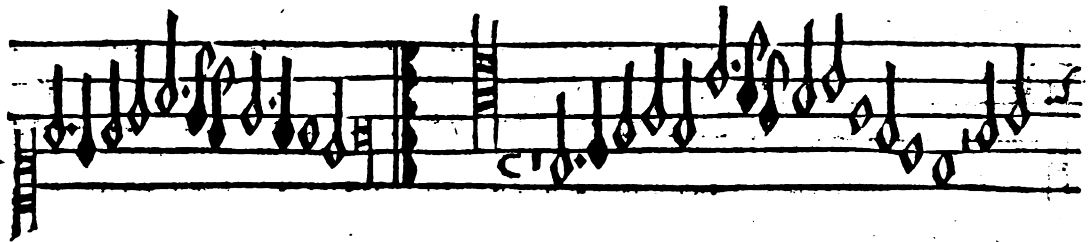
dispositæ proportiones: namq; extremorum succedit æqualitas: ut probat hæc dispositio. 2.3.4.5.6.2. Atq; in notulis eadem fit consideratione processus: ut hoc patet concentu

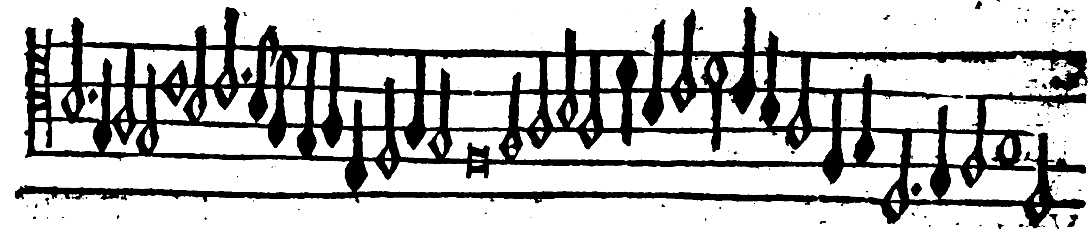
CANTVS

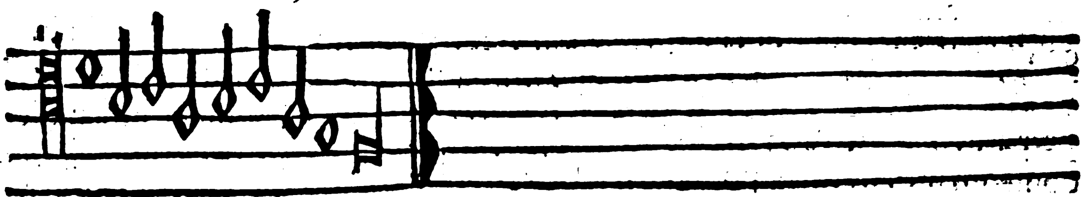

TENOR

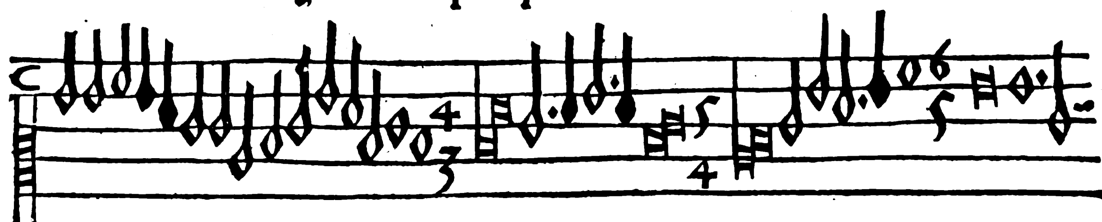

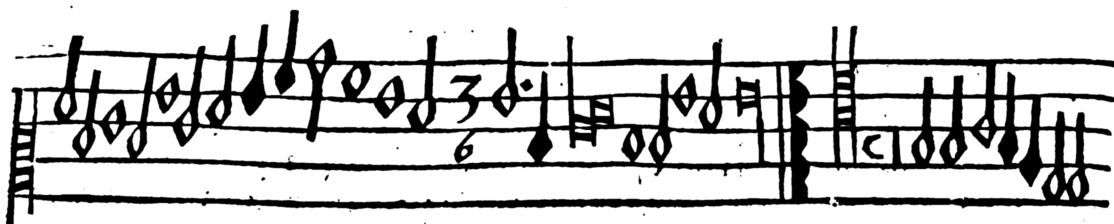

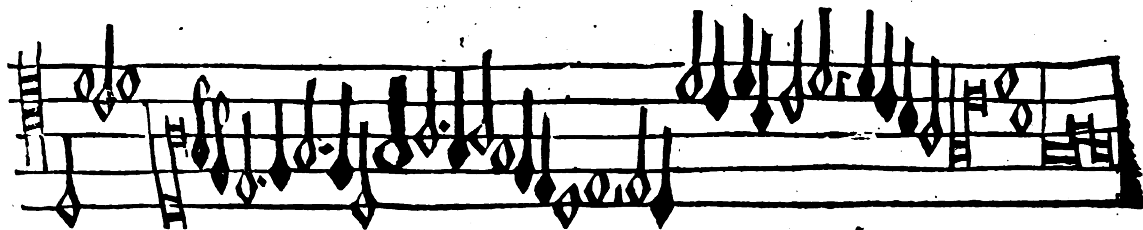

Cõstat insup duas cõtiguas atq; imediatas supparticularis generis spẽs pter sesqualterã & sesquitertiã: q̃ primæ sunt & maiores cæteris epimoriis duplã proportioné iplere nõ posse Nã cũ maioribus disponãtur numeris q̃ duæ ipsæ primæ minorem ducãt proportioné necessum est: ut si sesquitertiam & sesquiquartam disposuero his numeris: 3.4.5. extremi inuicem tam n duplam proportionem perficere

perficere non possũt: uerum superducta sesquiquinta extremitares inuicẽ dupla sese habitudine custodient hoc modo .3.4.5.6. Senarius enim ad quinarium sesquiquintam: ad ternarium uero duplam ducit collationẽ quã ilico succedẽs subdupla sibi opposita destruit:deducta extremorum æqualitate:ut his constat numeris .3.4.5.6.3. teruarius enim ad senariũ subduplã pficit proportionem: priorem uero ternarium ipsa conspicit æqualitate: posteriores notulas priorum conferens numerositati:ut hoc percipitur concentu.

Id quoq͛ in hiusmodi cõsideratiõe cõtingit:q͛ extincta quauis proportione a sua opposita eam illico subsequẽte extinguũt & reliquæ præcedentes quæ eius mẽbra sũt:quod ex præcedentibus dispositionibus deductũ est:nãq͛ subdupla ipsa non modo duplam extremorum destruxit proportiõem:sed & sesquitertiam:sesquiquartam atq͛ sesquiquintam (duplæ ipsius membra) fecit obmutescere. Variis quoq͛ moribus sese inuicem subsequuntur continuæ cuiuscunq͛ generis habitudines: quod cautus ex seipso musicus facile considerare potest

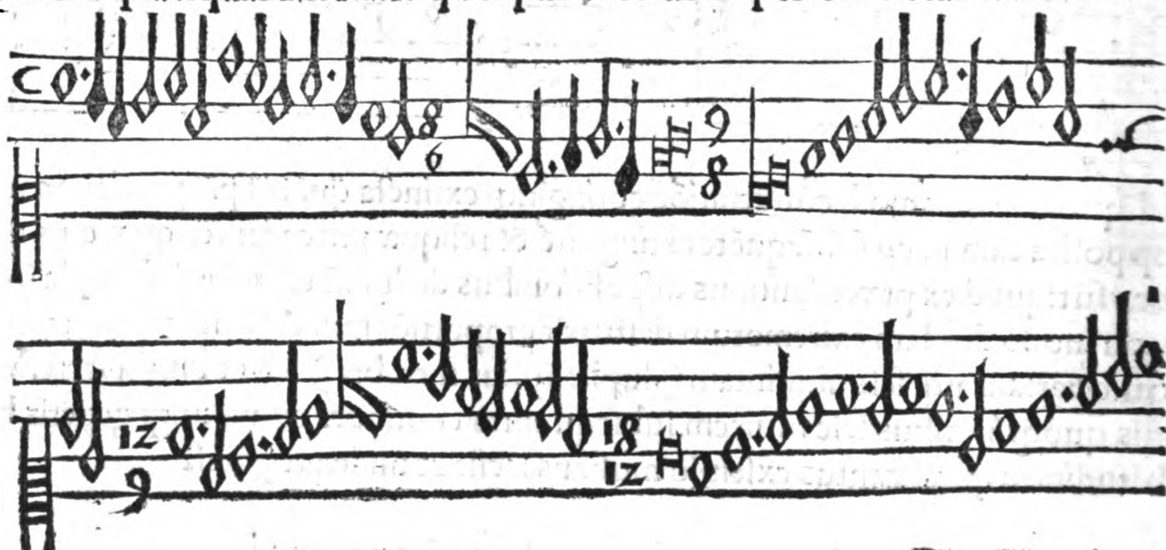
De Proportionibus musicas consonantias nutrientibus Caput Quartumdecimum

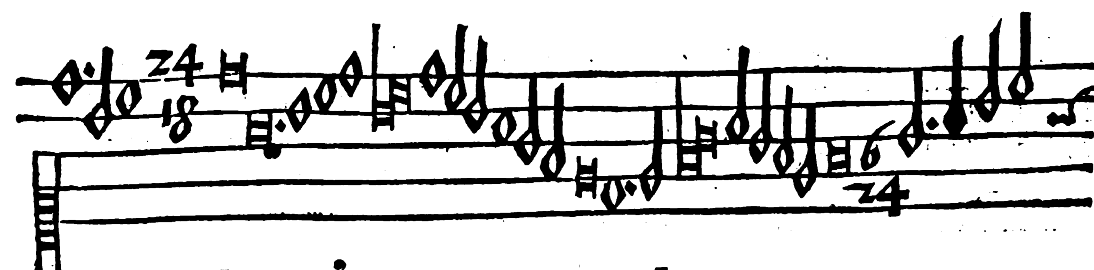

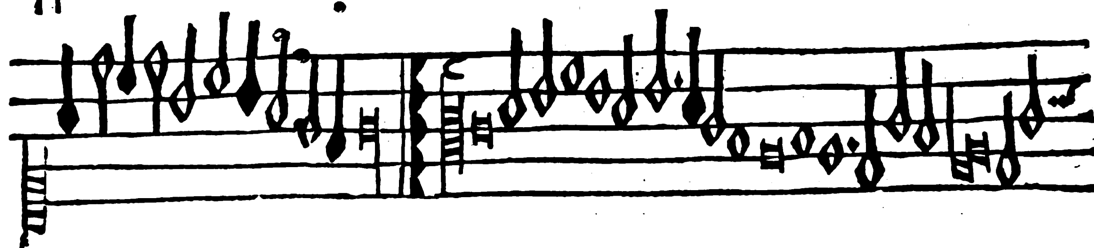
Arum uero proportionũ quæ propria dimẽsiõe musicas probãt cõsonantia processum atq͛ naturam duximus exponendam. Sunt enim

in multiplici genere: Dupla: Tripla: Quadrupla: quibus Diapason: Diapasondiapente atq; Disdiapason conducunt in superparticulari: Sesqualtera: Sesquitertia: & Sesquioctaua: Diapenten: Diatesaron: ac tonũ demõstrantes: quas quidem & si theoricis de eis uerba latius feci: hic tamen libet in ordine notulaꝝ strictius explicare. Quocirca quum dispositæ sesquitertiæ sesquioctauã superduxerit: extremi inuicẽ termini sesqualtera sese habitudine cõseruabunt: ut his constat numeris. 6. 8. 9. Octonarius nãq; ad senariũ sesquitertiã facit: nouenarius uero ad octonariũ sesquioctauã: rursus nouenarius ad senariũ sesqualterã ducit proportionẽ: cui superposita sesquitertia extremos terminos dupla obseruatiõe locabit ut his monstrat numeris. 6. 8. 9. 12. Duodenarius.n.ad nouenariũ sesquitertiam probat: ad senarium uero duplam: Superducta insuper sesqualtera: tripla illico resultabit extremorum consideratio: quod hac dispositione probatur 6. 8. 9. 12. 18. Numerus quoq; 18. ad. 12. sesqualterã efficit: ad. 6. uero triplã. Quod quũ triplæ huiusmodi sesquitertiam apposueris quadruplam pficies extremorum: ut hic. 6. 8. 9. 12. 18. 24. nã numerus. 24. ad numerum. 18. sesquitertiam monstrat: ad senariũ uero quadruplã. Verum quũ huiusmodi quadruplæ subiũcta fuerit subquadrupla sibi opposita: mox quadrupla ipsa eiusq; membra euanescent: cum ad priorem numerositatem subsequentes notulæ conducantur: quod extremorum terminorũ probat æqualitas: ut his patet numeris. 6. viii. 9. 12. xviii. 24. 6. Numerus enim. vi. ad 24. subquadruplã efficit ad priorẽ uero senariũ ipsa æqualitate refert qđ & pñs cõcetus disponit in notulis hoc modo.

CANTVS

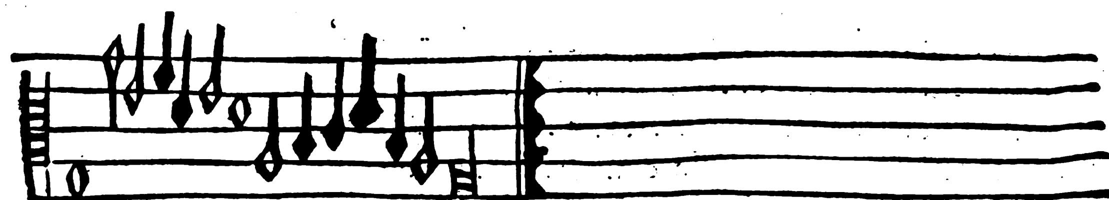

TENOR

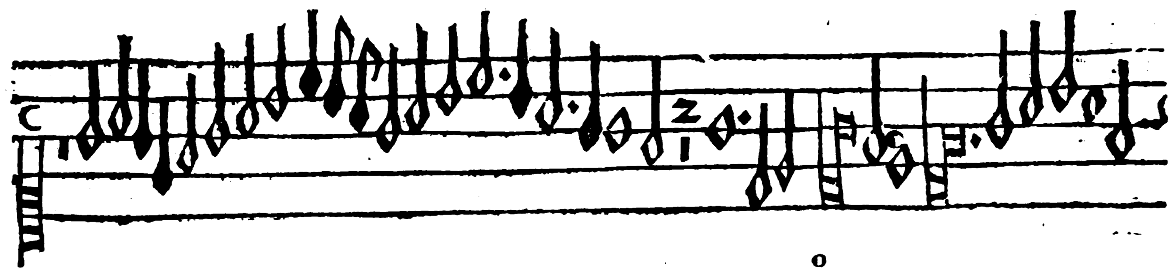

De ꝓductõe multiplicium proportionũ ex multiplicibus & superparticularibus
Caput Quintumdecimum.

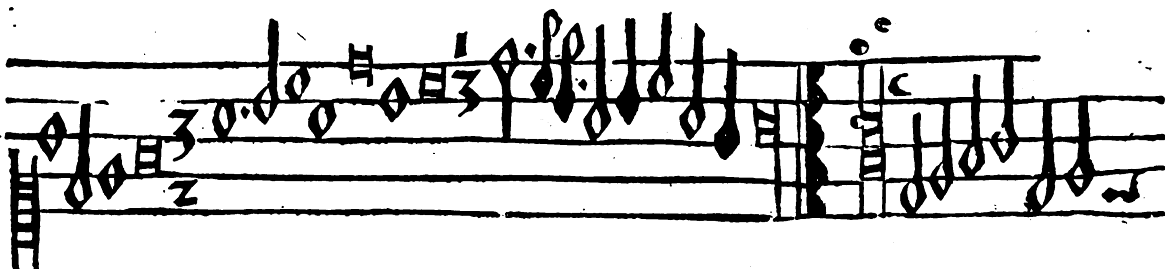
POstremo multiplicium specierum ordinem ex multiplicitate & superparticularitate produci considerandum est. Prima enim multiplicis generis species scilicet dupla:& prima supparticularis scilicet sesqualtera simul iunctæ secũdam multiplicem ducunt in extremis.s.triplam ut his constat numeris.i.z.3.superducta autẽ subtripla: destruit̃ propter æqualẽ extremoꝝ considerationem: ut hic.i.z.3.i. Atqꝫ in notularum quantitatibus secundum temporis mensuram idem consistit: quod præsens declarat concentus.

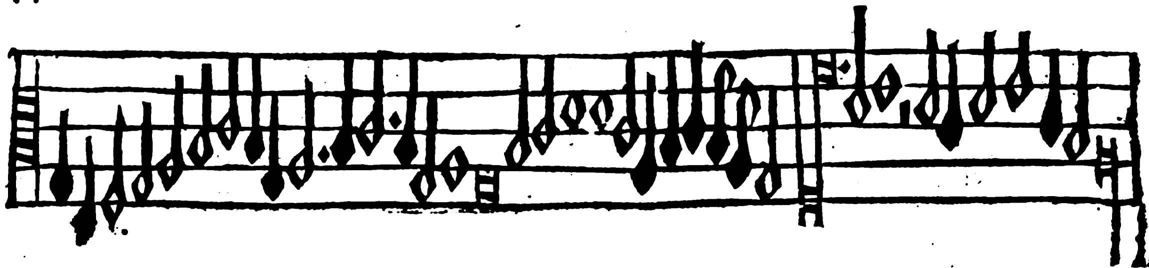
Verte folium

CANTUS

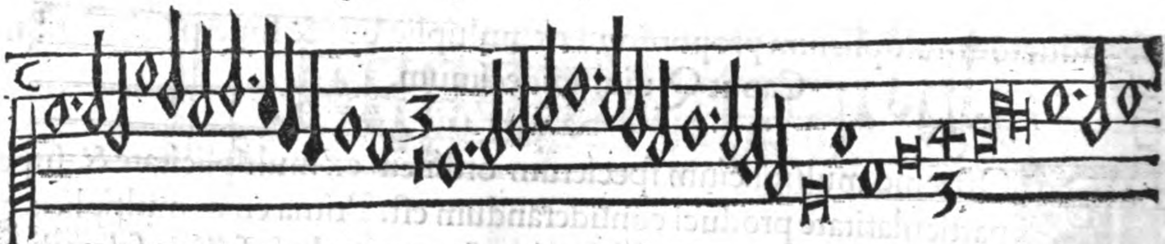
TENOR
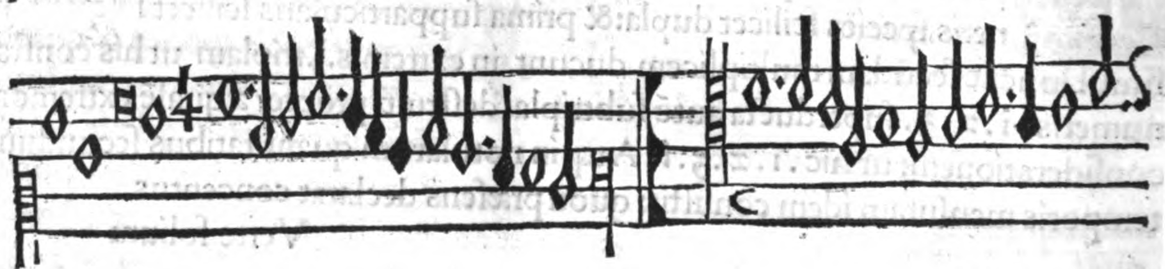

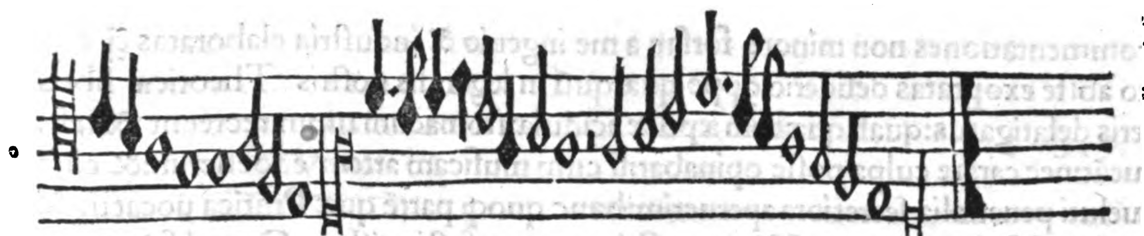
Secunda uero multiplicis generis species uidelicet tripla:&secunda suppaticularis scilicet sesquitertia per cōsequentiam:tertiā multiplicis spetiē ducunt:scilicet quadruplā: ut hic cōstat nūerus .1.3.4. Atq; in notulis dispositæ: subsequētes notulas anterioribus quadrupla consideratione conducunt:quā subquadrupla illico sibi opposita extinguit:ut præsens probat concentus.

CANTVS

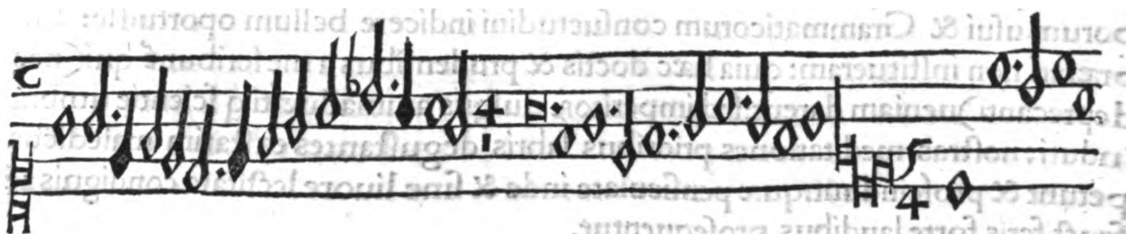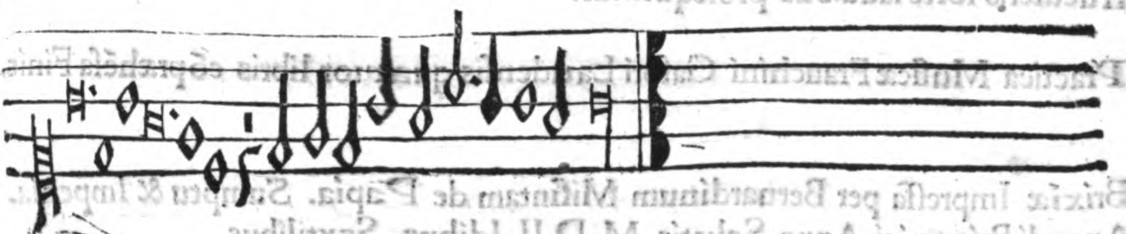

TENOR
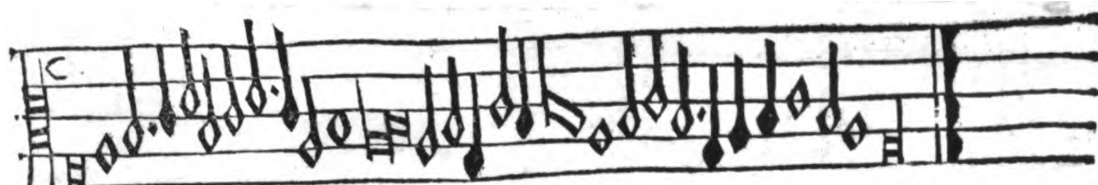

Tertia autem multiplicis generis species .s. quadrupla & tertia superparticularis .s. sesquiquarta cōiunctæ: quartam concreant multiplicem uidelicet quintuplam quod hoꝝ probat terminoꝝ dispositio. 1. 4. 5. Idē quoq; in cantilēis perficiūt nam notulæ subsequentes quintupla habitudine anterioribus referunt: cuius dispositio p subquituplæ sibi oppositæ subsequētiā extiguit ut hoc cōstat cōcētu.

Consimilisquoq; deducendarū multiplicium proportionum ex multiplicibus & supparticularibus pcedit cōsideratio. Nāq; quarta multiplicis species & quarta suppaticularis quintā multiplicē: ut his pbat nūeris. 1. 5. 6. Quita uero multiplicis gener s species & quita supparticularis sextā cōficiūt mltiplicē qd his cōstat numeris. 1. 6 7. Sexta āt mltiplicis generis spēs & sexta supparticularis septimā pbāt mltiplicē his nūeris. 1. 7. 8. Atq; reliquæ eodē mō secūdū naturalē nūeroꝝ pgressionē cōsiderat. Hēs nūc cādidissime lector nostras Musicæ exercitatiōis

commentationes non minore forsan a me ingenio & industria elaboratas q̄ taci to abste exoptatas desiderio qppe quæ quū in legendis nostris Theoricæ libris eris defatigatus: quasi quædam æpulæ acidulæ stomacum tuum recreent & refo ueāt: nec carere culpa posse opinabar: si cum musicam artem edocuerim: & eius ueluti penetralia secretiora aperuerim: hanc quoq3 partē quæ Pratica uocatur & in ipso Musicæ actu consistit & perficitur tacere sustinuissem. Quod si in tanto opere quis depræhensus fuerit error: non indignentur propterea docti homines: cum mea scripta mathematicorum atq3 musicorum cuiq3 peritissimo perpendenda relinquā & castiganda. Verum quum uerbis aut parum latinis aut nimis recētibus quispiā offendetur: uelim materiæ in qua uersamur id tribuat: nec ignoret complures scriptores si exacte res curare uoluerint sæpenumero antiquo uerborum usui & Grammaticorum consuetudini indicere bellum oportuisse: Ista præfari non institueram: quia hæc doctis & prudentibus a me scribunt̃ qui nec deprecanti ueniam darent: sed imperitoꝶ uulgus animaduerti q scientie umbrā induti: nostras meditationes prioribus labris degustantes ea statim maledictis petunt & proscindunt: quæ pensiculate inde & sine liuore lectitata condignis ac fructiferis forte laudibus prosequentur.

Practica Musicæ Franchini Gafori Laudensis quatuor libris cōpræhēsa Finit.

Brixiæ Impressa per Bernardinum Misintam de Papia. Sumptu & Impensa. Angeli Britannici. Anno Salutis. M. D.II Idibus Sextilibus

